

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

PREU: 500 pta.

PRESENTACIONS

- Presentació de l'Il.ltr. Alcalde de Blanes. Ramon Ramos i Argimón.
- Presentació del Sr. Regidor de l'Arxiu. Josep Trias i Figueras.
- Ramon Alberch i Fugueras. *Arxius i ciutadania*.

RECERQUES

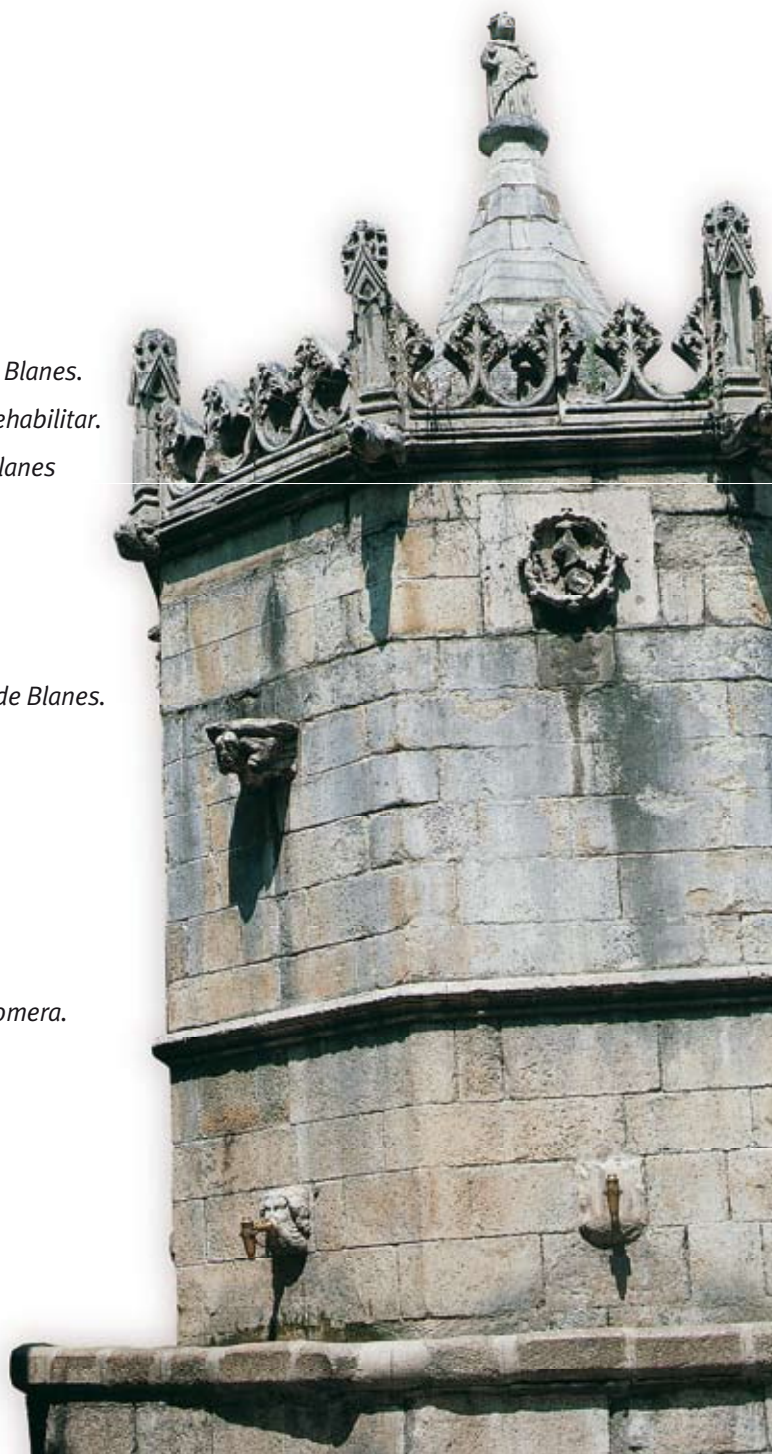
- Josep Alum i Elisa Sola. *Proverbis, dites i frases fetes de Blanes*.
- Carles Bas i Peyred. *Aproximació històrica a les activitats del Laboratori d'Investigacions Pesqueres de Blanes*.
- Gemma Boix i Eva Comas. "La Obra Sindical del Hogar": *El barri de Nostra Sra. del Vilar a Blanes*.
- Josep Bota-Gibert. *Cultura i Guerra Civil*.
- Jesús Crous i Collell. *Notes per a l'estudi de la francmaçoneria a Blanes*.
- Ferran Galvany i Vilà. *La Casa del Poble de Blanes, un edifici a rehabilitar*.
- Josep M. Pons i Guri. *Sobre uns privilegis per als habitants de Blanes que no foren inserits al Llibre de la Universitat*.
- Toni Pujol. *Notes per a una climatologia de Blanes*.
- M. Concepció Requena. *Cinc anys de treball social en un poble de la costa (Blanes 1967-1971)*. Presentació del Sr. Domènec Valls.
- Isidre Serra. *Aproximacions sobre l'origen del terme municipal de Blanes*.
- Domènec Valls i Coll. *Els goigs de Blanes*.
- Pep Vila. *Tres articles folklòrics de Josep Cortils i Vieta, apareguts al "Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes"*.

NOTÍCIES DE L'ARXIU

- M. Àngela Sagrera. *Quan l'Arxiu es transforma en aula. L'experiència pedagògica d'un grup d'alumnes de l'IES Sa Palomera*.
- Joan Fort i Olivella. *Els pergamins del fons municipal de l'AMBL*.
- Lluís Costa. *La premsa, documentació històrica de primer ordre*.
- La premsa de Blanes a l'hemeroteca de l'AMBL.
- Les donacions de documentació a l'Arxiu de l'any 1999.

BIBLIOGRAFIA

- *Novetats bibliogràfiques amb informació de Blanes*.

Sumari

Presentacions

Presentació de l'Il·lustrador: Alcalde de Blanes. Ramon Ramos i Argimón	3
Presentació del Sr. Regidor de l'Arxiu. Josep Trias i Figueras	5
Ramon Alberch i Figueras. <i>Arxiu i ciutadania</i>	7

Recerques

Josep Alum i Elisa Sola. <i>Proverbis, dites i frases fetes de Blanes</i>	9-31
Carles Bas i Peyred. <i>Aproximació històrica a les activitats del Laboratori d'Investigacions Pesqueres de Blanes</i>	33-36
Gemma Boix i Eva Comas. <i>"La Obra Sindical del Hogar": El barri de Nostra Sra. del Vilar a Blanes</i>	37-46
Josep Bota-Gibert. <i>Cultura i Guerra Civil</i>	47-51
Jesús Crous i Collell. <i>Notes per a l'estudi de la francmaçoneria a Blanes</i>	53-57
Ferran Galvany i Vilà. <i>La Casa del Poble de Blanes, un edifici a rehabilitar</i>	59-63
Josep M. Pons i Guri. <i>Sobre uns privilegis per als habitants de Blanes que no foren inserits al Llibre de la Universitat</i>	65-71
Toni Pujol. <i>Notes per a una climatologia de Blanes</i>	73-79
M. Concepció Requena. <i>Cinc anys de treball social en un poble de la costa (Blanes 1967-1971).</i> <i>(Presentació del Sr. Domènec Valls)</i>	81-93
Isidre Serra. <i>Aproximacions sobre l'origen del terme municipal de Blanes</i>	95-105
Domènec Valls i Coll. <i>Els goigs de Blanes</i>	107-112
Pep Vila. <i>Tres articles folklòrics de Josep Cortils i Vieta,</i> <i>apareguts al "Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes"</i>	113-122

Notícies de l'Arxiu

M. Àngela Sagrera. <i>Quan l'Arxiu es transforma en aula.</i> <i>L'experiència pedagògica d'un grup d'alumnes de l'IES Sa Palomera</i>	123-125
Joan Fort i Olivella. <i>Els pergamins del fons municipal de l'AMBL</i>	127-128
Lluís Costa. <i>La premsa, documentació històrica de primer ordre</i>	129-132
La premsa de Blanes a l'hemeroteca de l'AMBL	133-134
Les donacions de documentació a l'Arxiu de l'any 1999	135-138

Bibliografia

Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners. <i>Per Xavier Pérez i Gómez</i>	139
Els inicis del cava: Mont-Ferrant. <i>Per Quira Oms i Àrias</i>	140
Imatges d'un dia en un poble. <i>Per Caterina de Quers</i>	141
El patrimoni de la Selva. <i>Per Antoni Reyes i Valent</i>	142
Una indústria salazonera catalana en Galícia. <i>Per Antoni Reyes i Valent</i>	143

(...) En aquests darrers anys hem après que la vella visió lineal de la història en què a cada moment de l'evolució social seguia inevitablement un altre de millor, en una seqüència dirigida per la força invencible del progrés, era una fal·làcia i que el curs real de les societats humanes se'ns presenta més aviat com el desenvolupament simultani de línies d'evolució diverses, en cada una de les quals apareixen un seguit de ruptures, de bifurcacions en què es va poder triar entre diversos camins possibles i on molt sovint no es va elegir el que era millor en termes col·lectius, sinó el que convenia a aquells que tenien la capacitat de persuasió i la força repressiva necessària per a imposar-se. (...)

(...) Per a construir una nova mena d'història que ens permeti de pensar en esdeveniments més esperançats, necessitem d'acudir a l'arxiu a la recerca de les experiències marginades pels cronistes oficials, que s'han acontentat a explicar-nos el triomf dels vencedors que ens han conduït a aquesta derrota col·lectiva. A l'arxiu resten, esperant que algú les interrogui, les veus d'homes i dones que ens han llegat el seu testimoni d'unes lluites de què els historiadors no s'han ocupat, si no és per a condemnar-les en una nota a peu de pàgina, però que contenen exemples i lliçons inestimables per al present: que poden proporcionar-nos el bagatge d'il·lusió i d'esperança que necessitem per emprendre l'exploració de camins alternatius. (...)

Josep Fontana. Historiador

Edita: Ajuntament de Blanes.

Regidor responsable: Josep Trias i Figueras

Coordinació: Arxiu Municipal de Blanes:
(Antoni Reyes i Valent, Joaquim Roura i Roger i Alèxia Roura i Valls).

Textos no signats: Arxiu Municipal de Blanes
(Antoni Reyes i Valent)

Disseny portada: Tangram (Joan Alum)

Impressió: Indústria Gràfica Montserrat, s.a.

Dipòsit Legal: GI-I 126-98

Assessorament lingüístic:
Servei Municipal de Català (Elisa Sola i Ramos)

Fotografia portada:
Patronat Municipal de Turisme

Disseny logotip de l'Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Agraïm l'assessorament tècnic i la col·laboració de:
Dept. de Recursos Tecnològics de l'Ajuntament de Blanes
Patronat Municipal de Turisme
Sra. M. Àngela Sagrera
Sr. Josep Bota-Gibert

Blanda es pot adquirir als següents llocs:

Oficina de l'AMIC (Planta baixa de l'Ajuntament)
Arxiu Municipal (C. Unió 13)

Bitlloch	Espigulé	Segura
Blanes II	Laia	Vives
Campany	La Plantera	La Piona (Malgrat)
Costa Brava	Llibresca	La Llopa (Calella)
El Cel	Maves	Llibreria 22 (Girona)
Enric	Sant Jordi	

*Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expressen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.

Presentació

R A M O N R A M O S i A R G I M Ó N

Les persones que ens dediquem a la cosa pública esmercem moltes hores intentant donar forma a les inquietuds que ens transmet la gent de les nostres viles i ciutats. Com a dipositaris del benestar col·lectiu, tenim l'obligació de recollir totes aquestes veus i reflectir-les en la nostra gestió.

Com és natural, hi ha coses que ens enorgulleixen més que d'altres. Però potser tots estaríem d'acord que si hem aconseguit que un projecte, per petit que sigui, tingui unes bases suficientment sòlides com perquè s'empelti i creixi dins la seva comunitat, amb això sol haurem donat un gran pas endavant.

Doncs bé, penso que amb l'Arxiu hem assolit aquest desig. Hem aconseguit una cosa que la nostra vila, avui ciutat, necessita inqüestionablement: projectes amb futur.

Quan creàvem aquest equipament érem conscients que fèiem una aposta valenta. Davant d'una demanda marcada pel curt termini, que és molt legítima i que cal resoldre amb celeritat, estàvem introduint un element de base o, si voleu, d'estructura. Permeteu-me dir-ho metafòricament: plantàvem una llavor. I perquè una llavor germini primer hi ha d'haver un procés de creixement a sota terra que ningú veu i sense el qual la planta mai sortiria a la llum. Aquest marge tan necessari és el que tots ens vàreu concedir amb l'Arxiu, de la qual cosa ara podem estar satisfets.

L'Arxiu s'està fent un arbre. Un arbre que té una gran vida i activitat en les seves arrels i que a simple vista no veiem. És la feïnada de rescatar, organitzar i inventariar tots els documents. Uns documents que després, com el tronc, les branques o les fulles de l'arbre, surten a la superfície per a ser utilitzades en la seva doble vessant administrativa o històrica.

L'any passat, sobre aquesta base, naixia **Blanda**: la publicació destinada a ser l'instrument de comunicació continuada entre l'Arxiu i el seu entorn. I és per això que, responent a aquest esperit, avui tinc l'honor de presentar-vos el segon volum. Un segon número que exemplifica la voluntat de continuïtat i de superació dels seus responsables encoratjats per la bona rebuda de la primera edició. Enguany, hi podreu trobar noves seccions i nous articles que no fan altra cosa que dignificar el nostre patrimoni històric.

Aquest any estem celebrant els 20 anys d'ajuntaments democràtics. Al llarg d'aquest temps, ajuntaments i ciutadans hem hagut de fer un esforç molt important per poder comptar amb uns serveis i unes infraestructures que cobrissin els mínims socials imprescindibles. Avui, sense oblidar això, hem d'adaptar-nos a les noves necessitats i serveis que han de conformar la canviant societat blanesca del segle vinent.

És aquí on han de jugar un paper molt important les noves ofertes culturals, lúdiques i d'oci en les quals s'emmarca aquesta iniciativa.

Que sigui per molts anys!

Ramon Ramos i Argimón. Alcalde de Blanes

Presentació

J O S E P T R I A S i F I G U E R A S

Com tots sabeu, els arxius són uns equipaments absolutament necessaris per a l'organització que els ha generat, ja sigui una fàbrica, un hospital, una casa particular o un ajuntament. En aquest darrer cas, però, els arxius adquireixen una especial significació: la de ser el servei que ha de vetllar pel patrimoni documental de tot un poble. No oblidem que a l'arxiu es donen cita uns conjunts de documents que tenen com a denominador comú ser el reflex de les vivències, les il·lusions i les transformacions d'una col·lectivitat, que en el nostre cas és Blanes.

És en aquest sentit que, en adquirir la responsabilitat de gestionar políticament l'Arxiu Municipal de Blanes, un dels objectius que vaig proposar-me va ser enfortir tots els lligams que l'arxiu ha de tenir amb la comunitat que representa. I una de les vies per assolir aquest objectiu és la de la difusió cultural.

Més enllà d'esdevenir una font de gestió administrativa per a l'Ajuntament i una font històrica per als investigadors, és innegable que en les societats desenvolupades els arxius també estan destinats a esdevenir, gairebé, una mena d'empreses de serveis per als ciutadans. Hi ha gent que ha dit que tendeixen a convertir-se en veritables divertiments culturals.

Aquests canvis van lligats a l'esperit de les nostres normes fonamentals, que els darrers anys han anat promovent el principi de la difusió i l'accés a la cultura per part de tots. En la pràctica arxivística això es materialitza en l'obertura del servei a sectors que tradicionalment el desconeixien a través d'exposicions, serveis educatius, visites guiades o d'un ventall ampli de publicacions.

Precisament, l'objectiu de la revista **Blanda** no és altre que el d'acostar l'arxiu a la societat. Això ho volem fer descobrint els fons que custodiem i, al mateix temps, difonent les recerques i la bibliografia que hi estan relacionades i que ens apopen al coneixement del nostre entorn.

En aquest segon número hem crescut en quantitat i en qualitat. Hem incorporat un nou apartat dedicat al comentari bibliogràfic i comptem amb col·laboracions molt notables d'estudiosos de disciplines molt diverses com l'etnologia, la filologia, l'arquitectura, la història, la geografia o les ciències ambientals. A tots ells –autors i autores novells, consagrats i professors emèrits– hem d'agrair que tinguin la nostra vila com a objecte d'estudi.

Les persones que treballem des de l'Arxiu estem plenament convençuts que tenim un patrimoni molt important que hem de conservar, conèixer, descobrir i, en alguns casos, redescobrir. Un patrimoni històric que ha de tenir un paper clau en l'impuls cultural del segle vinent.

Josep Trias i Figueras. Regidor responsable de l'Arxiu Municipal

Arxius i ciutadania

R A M O N A L B E R C H i F U G U E R A S

La publicació d'un nou número de la revista *Blanda* constitueix una bona ocasió per reflexionar entorn del paper dels arxivers i l'arxivística en la societat actual. La pròpia quotidianitat dels documents al llarg de la nostra vida –una partida de baptisme esdevé una prova feaent de la nostra vinguda al món i un altre paper, en aquest cas un certificat de defunció, en sanciona el nostre adéu-siau– fa que sovint ens resulti difícil copsar la utilitat dels documents i la necessitat de tenir-los convenientment endreçats i a l'abast. Però és ben evident que sense els documents ens envairia la desmemòria i seríem incapaços de defensar els nostres drets i els nostres béns.

Aquesta convicció de la utilitat dels documents en l'àmbit personal té el seu paral·lelisme també en el marc de la comunitat. L'arxivística, en tant que ciència, i l'arxiver, en tant que professional preparat tècnicament, esdevenen els eixos de la defensa de la memòria i la identitat d'una vila i la seguretat que els seus drets seran defensats decididament. Un arxiver francès, Charles Braibant, definia fa anys perfectament aquesta funció ambivalent tot conceptuant els arxius com a *graners de la història* –al·ludint simbòlicament al seu caràcter de rebost al qual es pot acudir per proveir-se– i com a *arsenals de l'administració*, donant un cert to bel·licós a la funció de defensar els interessos ciutadans.

En aquest sentit, i la revista que teniu a les mans n'és una prova, l'Arxiu Municipal de Blanes ha esdevingut un instrument de restitució de la consciència històrica, però també la garantia que els blanencs compten amb un arsenal de documents, fotografies, plànols, gravats, diaris i revistes i altres materials que assegurin la construcció d'un futur esplèndid mitjançant l'assumpció conscient del seu passat. Aquesta imbricació de l'Arxiu amb l'evolució de la ciutat reflecteix el seu caràcter de suma de les vides de tots i cadascun d'aquells que viuen i treballen a Blanes, amb la seguretat que tots els treballs de classificació, preservació i difusió dels documents que es fan des de l'Arxiu és una aposta per la Vila, i que l'escalf ciutadà –en forma de donacions o amb el seu suport incondicional– serà l'evidència de la utilitat d'aquest equipament públic.

Ramon Alberch i Fugueras. Arxiver en Cap de l'Ajuntament de Barcelona

Proverbis, dites i frases fetes de Blanes

Aplec d'adagis populars fet per Josep Alum i Utset, seleccionat, ordenat i comentat per Elisa Sola i Ramos

J O S E P A L U M i E L I S A S O L A

El treball que teniu a les mans va sorgir de la iniciativa del Sr. Josep Alum i Utset, esperonat per l'arxiver municipal. El Sr. Alum va recollir, aleatòriament i seguint el flux de la seva memòria, prop de quatre-centes dites i frases fetes habituals a Blanes des de la seva infantesa.

Quan em va presentar tot aquell material em va interessar de seguida, tant en l'aspecte etnològic com filològic i, seguint aquest doble criteri, vaig elaborar-ne una classificació amb alguns comentaris filològics en el sentit ampli del terme, que a voltes donen llum a l'anècdota que s'amaga darrere de la frase feta, a voltes es materialitzen en un comentari lingüístic, a voltes documenten la frase amb alguna font o, simplement, en glossen el significat.

Hem d'advertir que el mètode no ha estat premeditat, sinó que el corpus de material parèmic ens ha suggerit en tot moment el comentari, amb l'única premissa de situar-lo dintre de la nostra subcomunitat lingüística: Blanes. És per això que la primera classificació que he fet discrimina clarament les expressions populars inèdites de Blanes (per llurs referències a topònims, a personatges blanencs o a anècdotes del poble) de les de caràcter general, però no per això menys representatives del tarannà del nostre poble.

Tot i ser conscients que és molt difícil, pràcticament impossible, establir l'origen o el radi d'acció d'un refrany, hem emprès aquesta aventura per tal de preservar un material antropològic en perill d'extinció. Efectivament, parlar dels orígens d'aquest gènere ens remuntaria als llibres proverbials de la Bíblia, a textos d'autors clàssics grecs i llatins, a fonts aràbigues i, de ben segur, a tota una tradició oral anterior i paral·lela, ja que el que interessa del refrany és el seu anonimat, la veu coral de la comunitat a través de la fórmula mnemotècnica. Amb paraules de John Russell "un proverbi és l'enginy d'un de sol i la saviesa de tots".

En la segona part de la nostra classificació hem aplegat totes aquelles frases fetes sense marca local, amb un doble criteri: d'una banda, un criteri temàtic (meteorologia, dates assenyalades, sexe), i de l'altra, un criteri funcional (interjeccions, frases adjectives, accions, proverbis) per tal d'evitar múltiples subdivisions. Aquest apartat no l'hem comentat amb tanta detenció i hem deixat de glossar el significat de moltes parèmies, ja que es pot trobar en qualsevol diccionari específic.

Val a dir que dins de cada apartat hem ordenat els refranys per ordre alfabètic i que hem intentat homogeneïtzar llur presentació escrita amb l'ús –sempre que ens ha estat possible– de l'infinitiu.

Pel que fa a la terminologia emprada, hem usat indistintament els mots refrany, adagi, frase feta, parèmia, proverbi, ... i és que la terminologia que envolta aquesta matèria –la paremiologia– és àmplia, ambigua i difusa. Podríem dir que hi ha una relació directa entre l'abundància de termes per designar un concepte i l'interès que aquest concepte desperta en el si de la comunitat, ja sigui científica (termes especialitzats) com social (termes populars).

Els diccionaris generals defineixen molt vagament aquests termes i, a voltes, els confonen en una mateixa cosa. D'altra banda, els diccionaris de lingüística no resolen la confusió.

Joana Martí i Joan Raspall, en el seu Diccionari de locucions i de frases fetes (DLFF) separen les locucions de les frases fetes basant-se en una diferència funcional –locució, el que és substituïble per un element parcial d'una frase (substantiu, adjectiu, adverbial o de relació) i frase feta, el que és substituïble per una oració–, tot i que admeten que, "profundament són el mateix".

Maria Conca, il·lustre paremiòloga catalana, parla d'aquesta multiplicitat taxonòmica en aquests termes: "En definitiva, refrany, proverbi, parèmia, adagi, sentència, apotegma, axioma, màxima, aforisme, dita,... són expressions populars on es troba condensada l'experiència d'un poble, la manera de veure el món, la lluita per la supervivència, el sotmetiment a unes lleis d'ordre social o moral, la riquesa de la llengua, l'enginy, l'humor; són la veu col·lectiva de generacions i generacions que volen comunicar als seus fills l'aprenentatge que han fet de la vida".

No obstant això, i després d'aquesta preciosa definició que ens hem permès de citar, aquesta autora arriba a separar molt clarament refrany o parèmia de locució i frase feta, en virtut de llur major i menor, respectivament, autonomia en el discurs.

Vista aquesta confusió terminològica i atès que en aquest treball no pretenem una precisió absoluta, hem apel·lat al concepte ampli d'unitat fraseològica per designar totes les expressions de cultura popular que, emergents d'una experiència col·lectiva, han fet fortuna en la comunitat i s'han lexicalitzat. És per això que les hem anomenat, de forma general, frase feta.

No voldria acabar sense esmentar la funció poètica amb què es basa l'estructura del refrany. Gairebé sempre se'ns presenta amb una estructura versal, binària, amb una cesura interna que divideix el vers en dos hemistiquis i, sovint, amb una rima consonant o assonant. Aquestes característiques formals, que sovint són reiteratives, aconsegueixen una funció mnemotècnica de primer ordre que l'han ajudat a fer fortuna (Mes val això... que allò; Quan... quan...; Ni... ni...). Dins de la funció poètica dels refranys hem de destacar la metàfora com a figura retòrica predominant, tot i que també apareix la ironia, la comparació, la metonímia, l'al·literació, la paronomàsia o la repetició de mots. Totes aquestes característiques formals avui són aplicades a altres tipus de textos: els eslògans publicitaris i les consignes polítiques.

Finalment, voldria remarcar el caràcter unipersonal d'aquest aplec de dites i frases fetes de Blanes, que el fa necessàriament incomplet i parcial. Per tant, el lector, com a element integrant de la comunitat lingüística, hi trobarà a faltar refranys o bé comprovarà que la versió que usa o recorda no coincideix exactament amb la que hem recollit aquí. Aquesta fluctuació i heterogeneïtat de solucions és una de les característiques de la llengua oral. Voler-la recollir en un tros de paper no persegueix altra cosa que el fet de copsar un fragment de la vida quotidiana.

Classificació

I. Frases fetes inèdites de Blanes, per diversos motius:

- I.1 Frases fetes referents a Blanes i a topònims dintre del terme
- I.2 Cançons i rodolins propis de Blanes perquè al·ludeixen a anècdotes del poble
- I.3 Frases fetes referents a personatges populars de Blanes

2. Frases fetes de caràcter general, però representatives de la parla de Blanes

- 2.1 Frases fetes referents a la meteorologia
  - 2.1.1. Inèdites de Blanes
  - 2.1.2. Recollides per Cortils i Vieta a *Ethologia de Blanes*, 1886
  - 2.1.3. Generals
- 2.2 Dates assenyalades
- 2.3 Interjeccions populars
- 2.4 De caràcter sexual
- 2.5 Descriuen accions
- 2.6 Adjectives, qualificadores
- 2.7 Proverbis, filosofia popular

I. Frases fetes inèdites de Blanes

I.1 Frases fetes referents a Blanes i a topònims dintre del terme

1. A Blanes, de la merda en fan campanes

Es refereix al fet que els seus habitants són molt aprofitadors.

2. A Blanes, les galanes

El DCVB entra el terme galà (galan, galana) amb aquesta accepció: 'Bell i graciós, que captiva per les seves gràcies o encants'.

3. De Blanes, ni gens ni ganes

4. Els forasters que vénen aquí al principi s'hi recelen, però una vegada s'arrelen, no els treu ni el vent de garbí

5. Entre Blanes i Lloret no en farem un pam de net

Aquesta frase feta, que al·ludeix a la rivalitat entre els dos pobles, està recollida al DCVB, que n'inclou dues més:

- a) "A Blanes són flassaders, paguen lo dot amb flassades; a Malgrat són carboners, venen lo carbó a la platja"
Aquesta cançoneta fa referència a la tradició tèxtil i minera, respectivament, de les dues poblacions veïnes.
b) "La sardineta de Blanes fuig del foc i cau a les brases".

6. Farà més anys que sa Palomera

7. No hi pot viure tothom, al carrer Ample

Frase que denota la importància social d'aquest carrer.

La presència del pronom "hi" avantposat al seu referent és una característica d'intensificació pròpia del llenguatge oral.

8. Què? De Blanes, i vostè?

Resposta una mica fora de to.

9. Santa Anna és nostra, Santa Cristina és vostra

Aquesta és una frase extreta de l'anecdolari popular; que diu que els blanencs es van vendre Santa Cristina als lloretencs per un tip de cargols.

I.2 Cançons i rodolins propis de Blanes

1. Amén! Les calces d'en Vadó Calent

L'únic objectiu d'aquest rodolí era fer una gràcia amb la rima.

Can Vadó Calent era el motiu amb què es coneixia una casa de Blanes situada al carrer de Raval, núm. 14. A la part de darrere de Can Vadó Calent hi havia l'estudi de fotografia del Sr. Pons.

2. El dilluns, pels seus difunts, la vella no fila;

El dimarts, pels seus pecats, la vella no fila;

El dimecres, pels seus deixebles, la vella no fila;

El dijous, perquè té els dits nous, la vella no fila;

El divendres, perquè té els dits tendres, la vella no fila;

El dissabte, passa capta, la vella no fila;

El diumenge filaria, però com que no n'és dia, la vella no fila

Aquests rodolins referents a tots els dies de la setmana es deien per al·ludir a una persona poc treballadora.

3. En Saraco va anar a l'art, va pescar mitja sardina

De tanta ràbia que tenia es va pixar a sa barretina

4. Ets tan maco, que sembles el Saraco

No té cap més intenció que fer una rima, tot i que el Saraco era l'amo d'un art de Blanes.

5. L'esmolet! S'esmolen "estisores" i ganivets

Aquest era el crit de l'esmolet en passar pels carrers del poble.

Notem que el terme tisesores (etimologia: TONSORIAS, 'tonedores, eina per a tondre les ovelles') es pronuncia popularment [ˈstizórːs], fruit d'una mala segmentació lingüística. El fet que sigui un terme majoritàriament usat en plural, el parlant ha identificat part de l'article determinat plural que l'acompanya amb el nom.

6. Nas de barraca, Sant Boi, cinc de "carmel.los" pel noi

Era una cançoneta que es deia al qui tenia el nas molt gros.

Notem la pronúncia de la paraula caramel, pròpia del català oriental i en un registre oral: [kˈrmɛlus]. Hem escrit "carmel.los" tal com l'entra el DCVB.

7. No hi ha cap pell de "coní" que sigui bona per a mi. Dones, el drapaire! El drapaire, dones!

Aquesta era la crida dels drapaires quan passaven pels carrers del poble. Aquesta expressió ens manifesta que els drapaires, a més de demanar roba vella, demanaven pells de conill que les dones havien assecat.

Fem notar que la pronúncia de conill a Blanes és [kuni] (documentada també al DCVB), tal com queda demostrat en aquesta rima popular en i tònica, fruit de la iodització de la ll normativa.

A grans trets, hem de dir que els dialectes orientals ofereixen dues solucions: el ieisme i la palatalització, enfront de la solució única (i normativa): la palatalització, dels dialectes occidentals, segons la procedència etimològica dels mots.

Per exemple, els dialectes orientals ofereixen una solució ieista als grups llatins LY, C'L, G'L i T'L (PALEA>[pájˈ], APICULA>[ˈbéjˈ]...), enfront de la palatalització del grup llatí LL (GALLINA>[gˈʎinˈ]). Aquest fenomen, però, no és general i té diferents graus de distribució dins la zona oriental, des de la zona barcelonina no ieista, que tot i ser minoritària no ha sucumbit sinó que estén la seva influència fins al dialecte balear, en què desapareix fins i tot aquesta y [ˈbéjˈ, ˈbˈ]. Segons informacions de Joaquim Ruyra, al seu pròleg a *En Garet a l'enramada*, el parlar blanenc seguia aquesta tendència balear de supressió: abea, noa, ...

El cas que ens ocupa (CUNICULU>conill, [kuni]) és un cas de ieisme extrem, practicat també a les balears, ja que fins i tot les àrees ieistes mantenen la palatal en casos com aquest, davant de í tònica, per dissimilació.

8. A) Què és el que enganxa més que un ganxo? Dos ganxos

B) Què és el que enganxa més que un ganxo? Els collons d'un mico, que n'enganxen mil i pico?

No. Els collons del Xixon, que n'enganxen tot el món

Hi havia dues versions d'aquest rodolí-acudit, la curta i la llarga. A la versió llarga notem que es busca un paral·lelisme sintàctic fàcil propi del llenguatge oral.

D'altra banda, es fa referència a un personatge popular de Blanes, que explicarem en el proper apartat.

9. Roda, roda, moliner. Si em fas caure, et mataré

És una cançó popular d'un joc infantil que consistia a fer rodar algú que tenia els ulls embenats per tal de descobrir amb el tacte la resta de jugadors.

10. S'adoben paraigües, regadores, galledes, pots de llauna i "porcelana". El paraigua, dones!

Aquest era el crit del paraigüer en passar pels carrers del poble, que anava carregat amb un fogonet de carbó i un soldador.

Notem la pronúncia popular de porcellana amb una líquida simple, i no amb la palatal.

11. Santa Caterina quan va veure el foc, totes les campanes varen tocar a mort

Aquesta cançoneta fa referència a una tradició blanenca que s'esdevenia el dia de Santa Caterina: el dia 25 de novembre. Aquest era l'únic dia de l'any que es feien córrer els "sogais" encesos pels carrers de Blanes o fins a Sant Joan, tot fent-los giravoltar i cantant aquesta cançó.

Hem de dir que els "sogais" (normativament "sogalls" –notem la vocalització de la ll pròpia del català oriental–) eren trossos de corda d'esparg que servien per lligar els catúfols (vasos de terrissa) a la roda de la sínia com si fos una cadena. Quan, a còpia de rodar, aquesta es tornava inservible es venien els trossos de sogall al camp per a aquest dia –cinc cèntims o deu cèntims de sogall en determinaven la llargada–. Alcover-Moll parla d'aquesta mateixa tradició a la *Costa de Llevant*, però a la nit de reis, en què la mainada anava per la platja fent giravoltar trossos de corda encesos per orientar els Reis en llur suposat desembarcament.

De fet, la veneració a aquesta santa, amb diferents manifestacions, té una llarga tradició a Catalunya. Joan Amades, al seu *Costumari Català*, n'esmenta específicament l'origen a la nostra vila:

"La vila de Blanes, en una ocasió que estava aplanada per una terrible epidèmia, va reclamar l'ajut de santa Caterina, i el flagell a l'instant va minvar. I sempre més, en record del favor de la santa i de les grans fogueres que es van encendre per tal de purificar l'aire i conjurar el mal, la mainada volta pels carrers amb canyes enceses que fa voltar enlaire tot cantant:

Santa Caterina,
Quan va veure el foc,
Totes les campanes
Tocaven a morts.

A hora fosca, nois i més grans pugen a la propera muntanya de Sant Joan, al cim de la qual es conserven encara alguns enderrocs del vell castell del mateix nom, vora la mar; i encenen una foguera ben grossa, la qual, amb la seva claror, es fa visible de tota la població i de ben enllà de la costa. A Blanes es donava més importància a aquesta foguera que a les de Sant Joan."

12. Tens es cap més gros que es cap de sota l'orgue

Aquesta frase feta es refereix al cap de moro que hi havia, com a ornament, a sota l'orgue de l'església de Blanes.

1.3 Frases fetes referents a personatges populars de Blanes

1. A l'art d'en Janet, qui més hi fa més hi perd

Abans d'haver-hi els arts del Quiquino i el del Saraco hi havia el d'en Janet, que tenia fama de no pescar gaire. Com que aleshores es cobrava pel que es pescava, el sentit de la frase és que no val la pena esforçar-se. Aquesta frase feta surt documentada com a general al recull d'Anna Parés i Puntas, *Tots els refranys catalans*.

Dibuix de Josep Pruna Cortacans

2. Estar gras com en Gandòfia

Estar molt gras.

En Gandòfia era el sobrenom d'en Joan Ribas i Martí, també conegut com a Joan Gras. Era jutge de primera instància de Blanes i un personatge molt popular i carismàtic, tant per la seva simpatia com per la seva condició de gras.

3. Estar sec com els cavalls d'en Malla

En Malla i el Xixon eren dos germans de raça gitana. Van venir a Blanes quan es va fer la SAFA i es dedicaven a fer tragines de sorra i material per a la construcció de la fàbrica amb els seus cavalls, que estaven extremadament prims. En Malla vivia a "la Placeta" amb la seva família: quatre fills i una filla. En Xixon era solter.

4. Fer la fi d'es gat d'en Bascu

Fer mala fi.

5. Na Paula té unes mitges comprades als encants.

Li arriben a Figueres i encara li van grans

Na Paula Juliana era un personatge molt popular de Blanes. Vivia a l'estiu en una caseta de vinya a sobre de Cala Bona per tal de vigilar les vinyes i a l'hivern al carrer de Raval. Era característica la seva indumentària, amb davantals de saca i parracs.

Na Paula Juliana
Dibuix amb ploma de Joan Rondon Vidal

6. No facis com en Roc, que va arreglar el rellotge de l'església i encara li van sobrar peces

Describeu una anècdota mal intencionada sobre aquest personatge.

En Francesc Roc i Ametller era un ferrer i manyà que vivia al C. Ample, núm. 16, i era l'encarregat d'arreglar el rellotge de l'església. El seu fill, Enric Roc i Gelabert va continuar l'ofici de ferrer.

7. Prendre les mides d'en Bascu

El seu significat és prendre malament les mides, ja que l'anecdota popular diu que en Bascu les prenia amb els dits.

En Bascu era un manyà que tenia la manyeria al C. Unió, núm. 17. Ell no va tenir fills i el seu nebot, Joaquim Nicart, va continuar l'ofici. És per això que avui dia tothom el coneix com a Bascu, tot i que de jove tenia el sobrenom de Moratis. El motiu era perquè jugava a futbol i a Barcelona –ell va venir de fora– havia jugat amb la "Penya Moratis".

8. Sembla es prometatge d'en Butinyà

En Joan Butinyà i Miquel era un blanenc que vivia al C. dels Massans, núm.38 i que va festejar tota la seva vida. Va morir als 80 anys i escaig.

9. Sembla sa pixarada d'en Rampujo

En Rampujo era un personatge popular de Blanes que bevia en excés. Havia anat a Amèrica i va tornar pobre. Diu l'anecdota popular que va orinar al carrer, al costat del Casino, de tal manera que l'orina va arribar al mar (o "a marc", com dialectalment es pronuncia a Blanes i altres llocs de la costa (DCVB), amb l'addició d'aquesta consonant final de reforç –paragoge–)

10. Semblar de can Tarranch en amunt!

Aquesta frase se li deia a algú que semblava de pagès, ja que can Tarranch era una casa de pagès.

11. Ser de can Milà i Camps

Ser molt ric.

A Blanes els Milà i Camps estaven establerts en una casa del passeig de Mar, entre l'Hotel Sant Antoni i el Deutsche Bank. Es tracta de la família barcelonina propietària de la casa Milà, dissenyada per Gaudí. Fem notar el procés de metonímia que ha utilitzat el llenguatge popular en designar una família rica com a símbol de la riquesa. L'ús popular i el temps s'encarrega de deslligar progressivament aquest tipus de frases amb el referent que els va donar el nom fins a la total desvinculació. Aquest és només un petit exemple de la força creadora del llenguatge.

12. Ser negre com el Xixon

Ser molt negre de pell, però també anar molt brut.

El Xixon, per ser de raça gitana, era molt negre de pell. Per extensió s'ha aplicat a una cosa bruta. Fins i tot avui dia d'aquest nom propi en trobem l'adjectiu: ser xixon, xixona, anar xixon, xixona. Aquesta és una altra petita mostra de la vitalitat de la llengua. Mecanismes de formació lingüística com aquest estan constantment en marxa.

13. Si perds el tren, fes com el gorrista, que el va anar a agafar a Malgrat

Aquesta frase feta es refereix a una anècdota/acudit que explicava el propi protagonista, el gorrista, l'artesà que feia gorres i que vivia al carrer del Portal de la Verge Maria. Es tractava d'un personatge solter, molt de la broma, i amb aquest to explicava que havia perdut el tren a Blanes i que per aquest motiu havia anat a Malgrat corrents.

2. Frases fetes de caràcter general

2.1 Frases fetes referents a la meteorologia

Tradicionalment, l'observació del medi natural ha estat una font de símbols i de presagis del temps meteorològic.

D'altra banda, la incidència de la meteorologia en les societats estretament vinculades amb les feines a l'aire lliure es tradueix amb una gran producció de dites i frases fetes. La recopilació del Sr. Alum també reflecteix aquesta tendència i és per això que n'hem fet un apartat temàtic, que hem subdividit en 3 parts: d'una banda, les que són específiques de Blanes per la menció de topònims del terme; d'altra banda, les que, essent de caràcter general, apareixen recollides per Cortils i Vieta en el seu llibre *Ethologia de Blanes*, del 1886, mostra que són representatives perquè a finals del S. XIX ja estaven documentades, i, finalment, les de caràcter general.

2.1.1 Inèdites de Blanes

1. Així ploqués que sa Tordera revingués, s'emportés els tres turons i Blanes de rodolons

2. Núvols as puig d'en Pla, de tres dies no sol passar

El puig d'en Pla és el tàveg o intersecció entre la punta del Convent i Sant Joan.

2.1.2 Recollides per Cortils i Vieta a *Ethologia de Blanes*, 1886

1. A l'istiu tota cuca viu

Notem el fenomen dialectal d'assimilació vocàlica per atracció de la i tònica en el terme estiu. Cortils i Vieta: "Al estiu, tota cuca viu".

2. Al juny, la falç al puny

Cortils i Vieta: "Pe'l Juny la fals al puny".

3. Cel rogent, o pluja o vent

Cortils i Vieta: "Cel rogent, pluja ó vent".

4. El ponent la mou i el llevant la plou.

Cortils i Vieta: "Lo ponent la mou y l'llevant la plou".

5. Març, marçot, mata la vella a la vora del foc, i la jove si pot

Cortils i Vieta: "Mars, marsot, mata á la vella y á la jove si pot".

6. No és bon maig si el burro no tremola a l'estable

Cortils i Vieta: "No es bon Maig, quan no tremola l'ase al estable".

7. Pel juliol, ni dona ni cargol

Cortils i Vieta la recull amb una versió una mica diferent: "Pe'l Juliol, ni dona ni col".

És interessant comparar aquestes dues versions d'una mateixa frase feta per constatar la recreació constant de la tradició oral.

En el cas que ens ocupa, s'ha conservat intacte el sentit de tota la frase i el primer terme (dona). Pel que fa al segon, s'ha produït un curiós fenomen de confusió de dos termes molt semblants fonèticament (col/cargol) que comparteixen el sema de llur poca idoneïtat en temps de forta calor. Veiem, doncs, com el procés de transmissió oral propicia la coexistència de múltiples variants i la refosa constant.

8. Pel maig, faves a raig

Cortils i Vieta: "Pe'l Maig favas á raig".

9. Per l'abril, cada gota en val mil

Cortils i Vieta: "Pe'l Abril cada gota n'val mil".

10. Per la Mare de Déu d'Agost a les set ja és fosc

Cortils i Vieta: "Pe'l Agost á las set es fosch".

11. Per Sant Pau, l'hora hi cau

Per Santa Llúcia, un pas de puça

Per Nadal, un pas de pardal

Per Sant Esteve, un pas de llebre

Per Sant Antoni, un pas de dimoni

Cortils i Vieta recull aquestes sentències i n'afegeix d'altres: "Per Sta. Llúcia un pas de pussa; per Nadal un pas de pardal; per St. Esteve un pas de llebre; per Any nou un pas de bou; per St. Antoni un pas de dimoni; per St. Silvestre per la porta ó per la finestra; pe'ls Reys ase es qui n'ho coneix; per St. Pau l'hora hi cau y per St. Matías son tant llargas las nits com los días".

12. Per Sant Martí, cull la pinya del pi; si la vols abans, haja-la per Tots Sants

Cortils i Vieta en recull la primera part: "Per Sant Martí, la pinya cau del pí".

13. Per Sant Martí, tapa la bóta del bon vi

Cortils i Vieta: "Per St. Martí tapa la bota del bon ví".

14. Quan el dia creix, el fred neix

Cortils i Vieta: "Quan lo día creix, lo fret neix".

15. Trons a Mallorca, pluja a la porta

Cortils i Vieta: "Trons á Mallorca, aygua á Catalunya".

2.1.3 De caràcter general

1. Aigua butllofada, aigua de durada

2. Cara de llevant, sonsos

3. Cucs enterrossats i bolets a grapats, s'apropen ruixats

4. Diuen que els boirols designen pluja i també diuen boira segura

Els boirols són uns ocells que fan molta xerinola i que vénen quan hi ha un canvi de temps, segons la informació oral. No obstant això, el nom científic d'aquest terme no l'hem trobat documentat. Aquesta pluralitat de versions és molt característica en la taxonomia d'animals i plantes.

5. El febrer ja és jornalер / El març ja és jornalàs

El dia s'allarga i ja es pot treballar més hores al camp.

6. El garbí a les vuit se'n va a dormir

A les vuit de l'hora del sol el garbí s'encalma.

7. El ponent té una germana a llevant: la va a veure rient i torna plorant

El ponent és un vent sec, que ve de l'interior; i el llevant és un vent que ve carregat d'humitat de la Mediterrània.

8. El sol de març queda marcat set anys a la cara

9. La Mare de Déu fa coques

Es refereix a les postes de sol en què s'enrogeix tot el cel.

10. Pel maig, cada dia un raig

11. Per l'octubre, el "pájaro se cubre"

Al·ludeix al moment en què els ocells muden, canvien la ploma.

Notem la influència del castellà en aquesta frase feta mixta.

12. Per Tots Sants, castanyes

13. Quan Déu vol, de tot vent plou

Es diu quan les situacions meteorològiques canvien sense cap mena d'explicació.

14. Quan el granot canta i fa sol, aigua segura -si plou-

Amb aquesta oració condicional al final es matisa la certesa d'aquesta predicció.

15. Quan surten núvols en creu, tant a mar com a muntanya, és un senyal que no enganya

El concepte de núvols en creu es refereix a la presència de núvols a diferents nivells d'altitud, de tal manera que n'hi ha uns que creuen els altres. Aquest fet augura pluja.

16. Qui no bat pel juliol no bat quan vol

Es refereix al fet que meteorològicament l'agost és més inestable que el juliol.

17. Sembla que trona? -Sí, al cul de la majordona

18. Si al rierol veus escuma, un canvi de temps s'ensuma

19. Si de nit s'ha asserenat, l'aigua ben poc s'ha allunyat

20. Si el dolor no et deixa moure, senyal que no triga a ploure

21. Si el Montseny està clar, a tot arreu es pot anar; si es posa el barret, aigua o vent o fred

Aquesta frase feta es diu sencera o bé només la primera part. El barret a sobre el Montseny es refereix als núvols.

22. Si el sol es pon amb capa, de tres dies no s'escapa

"Pondre's el sol amb capa" es refereix a una posta de sol amb núvols de tipus alt que, per llur naturalesa (són prims i formats per cristalls de gel) provoquen un to rogenc a les postes de sol. Aquesta frase la podríem relacionar amb d'altres del tipus "cel rogent, pluja o vent",...

23. Si fa calor en temps de fred i piquen massa les mosques, cauran més de quatre gotes

24. Si l'aigua s'aguanta a les fulles, no són gaire lluny les pluges

25. Si la rosada en tot el dia no s'eixuga, als tres dies tindrem pluja

26. Si no ets cantador i tens ganes de cantar, segur que aviat plourà

27. Si plou per Sant Pere Regalat, quaranta dies mullat

Sant Pere Regalat és el dia 13 de maig.

28. Si plou, en Josep no es mou; si neva, en Josep no es lleva

L'antropònim "Josep" no es refereix en aquest cas a un nom concret sinó a un nom plural, la gent del camp.

29. Si put la claveguera, la cort i l'aigüera, l'aigua ve al darrere

30. Si veieu un ull de bou, al cap de pocs dies plou

Els ulls dels bous són vermells. D'aquí ve el paral·lelisme que se'n fa quan en una posta de sol rogenca surt un reflex de sol entre aquest tipus de núvols que, pel color i la forma, s'anomena popularment ull de bou.

31. Si volen baix les orenetes, aviat tindrem pastetes

Es refereix al fet que plourà i això produirà fang a la terra ("pastetes").

32. Sol amb cames, gargal amb banyes

Gargal és una variant dialectal de gregal, vent del nord-est, i el sentit de la frase és que, quan surten reflexos de sol llargs i prims entre els núvols, apareix el vent de gregal, que és fresc.

33. Sol i vent i aigua no, fes-te fotre "professó"

Aquesta dita es refereix a la tradició d'organitzar processons per demanar pluja.

Cal fer notar el fenomen de dissimilació, per contacte de sibilants, en el terme processó, propi del llenguatge oral.

34. Tramuntana, la mar plana

2.2 Dates assenyalades

La importància del calendari religiós en la nostra cultura queda palesa amb la incidència que té en les nostres frases fetes.

1. De Nadal a Carnestoltes, set setmanes desimboltes

2. Durarà de Nadal a Sant Esteve

3. Pels Perdons, prometatges a milions; pel Dijous Sant, prometatges es desfan

Els Perdons és el primer diumenge de Quaresma > QUADRAGESIMA (DIES), període de quaranta dies. L'expressió es refereix al fet que els prometatges duraven tot aquest període, ja que durant el qual no hi havia altres diversions per als joves.

4. Per Carnaval tot val

5. Per Nadal, cada ovella al seu corral

Cortils i Vieta també la inclou: "Per Nadal, cada ovella á son corral".

6. Per Nadal, qui res no estrena res no val

Cortils i Vieta també la inclou, sense la doble negació: "Per Nadal, qui res estrena res val".

7. Per Sant Tomàs, la mossa fira el bordegàs

Aquesta dita es refereix a la fira de Sant Tomàs, que es duu a terme a Blanes, com és tradició a tot Catalunya, el dia 21 de desembre.

Aquestes fires originàriament duraven vint dies i començaven el dia sis, però des de fa molts anys es van reduir a quatre i començaven aquest dia. Els industrials posaven parades davant dels seus obradors i les seves botigues, en què exposaven els productes de llur ofici. A més a més, acudien firaires de diferents indrets, que es col·locaven dividits per oficis. El sentit d'aquestes fires és preparar el Nadal i el refranyer compta amb molts proverbis que es refereixen a aquest dia. (Joan Amades, *Costumari Català*)

2.3 Interjeccions populars

1. Aquí i a ca la Grataconys!

Afirmació rotunda.

2. Cagada l'hemus! -Ja lo sabemus!

Aquesta interjecció, que es fa servir per expressar contrarietat davant d'una equivocació, comporta –de vegades– una resposta encadenada.

3. Endavant les atxes!

Expressió per indicar la voluntat de prosseguir en una acció malgrat les dificultats.

Les atxes són "ciris grossos i gruixuts de forma prismàtica i de quatre blens" (GDLC). Aquests eren els ciris que es portaven a l'inici de les comitives funeràries. Hem de dir que aquestes comitives, en el camí que feien fins al cementiri, s'aturaven diverses vegades per cantar. L'expressió que ens ocupa ha de tenir el seu origen en aquestes processons funeràries. Cal dir que la quantitat d'atxes i de capellans que hi havia en aquestes comitives la determinaven llur pressupost.

4. Ja pots pujar-hi de peus!

5. La mare d'en Tanu! (quan era gitano)

Interjecció d'admiració i sorpresa que a vegades s'usa amb l'afegitó entre parèntesi. Aquesta interjecció la recullen David Casellas i Jordi Corominas a *Locucions i frases fetes gironines, Revista de Girona*.

6. Muts i cara de gos!

7. Para ment!

Posar atenció, obrar atentament, anar amb compte (DCVB).

8. Salut i força al canut!

9. Sant Antoni ens guardi!

Sant Antoni Abat, que se celebra el dia 17 de gener, és tingut com a patró dels animals, especialment dels domèstics. D'altra banda, se li atribuïen poders guaridors, tant a les persones com als animals: va guarir a la filla del governador de Barcelona i a un garrinet camatort; la truja, agraïda, no va abandonar mai el sant, tal com demostra la iconografia. (Joan Amades, *Costumari Català*).

10. Santa Llúcia et conservi la vista!

Santa Llúcia, que se celebra el dia 13 de desembre, és la patrona de tots els oficis que estan relacionats amb l'agudesa visual: cosidores, matalassers, espartenyers, estudiants, rellotgers i els oficis que treballen la pedra. (Joan Amades, *Costumari Català*).

La llegenda que dóna fonament a aquesta veneració és que la santa es va arrencar els ulls quan un jove els hi va elogiar: La mateixa Verge Maria, veient que s'havia excedit, n'hi va donar uns altres.

2.4 De caràcter sexual

És interessant assenyalar que la metàfora és la figura retòrica preferentment utilitzada en frases d'aquest tipus, com a eufemisme per evitar d'esmentar pel seu nom conceptes i situacions considerades tabús.

1. Abans de col.locar, s'ha de ben masegar
2. Com més cosins més endins
3. Cosa peluda, cosa volguda
4. És un pany que totes les claus li van bé
5. L'hi reguen, l'hortet de julivert
6. Molta broma, molta broma, però res de la poma
7. No en té ni per enganyar un gat
8. Quin cul... si no cagués!
9. Té costura
Metàfora de casa de prostitució.
10. Tira més un pèl de cony que set parelles de bous
11. Toca, toca, quin coll d'oca!

2.5 Descriuen accions

1. Abaixar-se les calces
Cedir en alguna cosa.
2. Acabar com el rosari de l'Aurora
Acabar malament.
3. Acabar de donar l'ànima a Déu
Morir-se.
4. Agafar la vaca pels collons
Tenir sort, assolir un impossible.
5. Ai, senyor! Si no em donen pas una senyora que sigui grossa, guapa, rica i no sigui oberta d'escaires...
Demandar molt.
6. Ai, senyor! Tanta roba i tan poc sabó, i tan neta que la volen
7. Això és bufar i fer ampolles
8. Allà on veieu un pi, senyal que venen vi
9. Allà un veieu un ram, senyal que venen mam
Aquesta frase i l'anterior alludeixen al costum de posar un senyal a la façana de les cases que venien vi.

10. Amagar el cap sota l'ala

Eludir les responsabilitats.

11. Aribar a tres quarts de quinze

Arribar tard.

12. Buscar les pessigolles

Buscar raons a algú.

13. Buscar set peus al gat

14. Canviar pets amb merda

Fer un canvi poc significatiu.

15. Carregar-li els neulers a algú

Fer-li assumir la responsabilitat d'un fracàs a algú o la càrrega més enutjosa.

El neuler és un aparell per a fer neules. Abans era de ferro, molt voluminós i que pesava molt.

16. Començar la casa per la teulada

17. Deixar-li una cara com un mapa

18. Dóna-li pa, que ballarà

19. El badall no pot mentir, o té gana o té ganes d'anar a dormir

20. El foc és mitja vida: foc al davant i foc al darrere, la vida entera

21. Estar com una sopa

Estar molt refredat.

22. Estem fotuts, si les burres no fan rucs

23. Et conec herbeta, que et dius marduix

Es diu d'algú que vol dissimular.

24. Fer com es "potecari" d'Olot, que preu per preu es pren les medecines ell

Es diu quan un es menja el millor del que té.

Fem notar l'afèresi que produeix el llenguatge oral: "es potecari" pel normatiu s'apotecari.

25. Fer el compte de la vella

26. Fer el negoci d'en Robert amb les cabres

Fer un mal negoci, perquè l'anecdolari popular deia que en donava dues de negres per una de blanca.

27. Fer pam i pipa

Burlar-se d'algú.

28. Fer Pasqua abans de Rams

29. Fer pudor de socarrim

Es diu quan hi ha sospites de corrupció en algun afer.

30. Fer-li un ull de vellut

31. Flaira de nas, que de boca no en tastaràs

32. Fondre's com una candela

Aprimar-se molt.

33. Has begut oli
34. L'has cagada/cagada Roc
35. M'ha fet una gràcia com si em passés una romequera cul amunt
36. Magraner fes castanyes, m'enganyes
Quan algú diu mentides.
37. Mal no facis, mal no prenguis
Desitjar sort.
38. No tenir cara ni ulls (uis)
No tenir ni cap ni peus
No tenir ni dalt ni baix
No tenir solta ni volta
39. No veure un burro a tres passes
40. No veure-hi més enllà del nas
41. Quedar més dies que llangonisses
42. Quedar-se amb un pam de nas
43. Ramonet, Ramonet, quina paret toques
Anar desorientat, no saber per on es navega.
44. Sembla que li roda l'ull
Anar embriac.
45. Ser com predicar al desert
46. Si no fas bondat, et tancarem a la cagamenja
Es deia per fer por a les criatures i es referia a un espai petit i fosc.
47. T'ha ben tocat la grossa!
Irònicament, quan alguna cosa surt malament.
48. Tenir pa a l'ull (dialectalment, l'ui)
No voler veure una cosa.
49. Treure més el sol que l'ombra
Aparentar el que no es té.

2.6 Adjectives, qualificadores

1. Allà on va el cotxe va el senyor
2. Assemblar-s'hi com els collons amb el rosari/ Assemblar-s'hi com un ou amb una catanya
3. Déu et faci bo, que de gran ja n'ets prou
4. És tan rica que "hasta" el cul li fa música
Fràse irònica per dir que no s'és tan ric com s'aparenta.
5. Estar carregat de punyetes
6. Estar prim com un sonso

7. Estar tocat del bolet

8. Fer cara de pomes agres

9. Fer com els conills, dormir amb un ull obert
Al.ludeix al fet que els conills sempre estan alerta.

10. Llarg i prim, parent d'en Bufa

11. No ser res més que un "poi" remuntat
Pronúncia dialectal de poll.

12. No tenir ni moca ni budells

Estar molt prim.
"Moca" Conjunt de l'estómac i els budells, entranyes (GDLC).

13. No tenir pèls a la llengua

14. Que n'hi portaràs pocs, de capellans a l'"enterro"!
Portar mala vida.

Aquesta locució està relacionada amb l'antic costum de convocar en un enterrament un nombre de capellans proporcional a la condició social del difunt.

15. Quedar amb una cara com un Sant Crist

16. Quedar-se amb un pam de nas

17. Sembla que baixes d'Osó!
Aplicat a la gent de pagès.

18. Sembla que no hi toca

19. Semblar cana i capbitlló

S'aplica a la diferència d'estatura en una parella. La comparació es fa basant-se en un joc de criatures, en què la cana és un bastó llarg i gruixut i el capbitlló és petit.

20. Semblar la "muerte andando"

21. Semblar la Mare de Déu de l'Empenta
Ser aturat/da.

22. Semblar un "americano"
Es refereix a algú que va molt mudat.

23. Semblar un "puiós"
Aquesta és la pronúncia dialectal de pollós.

24. Semblar un noi de "bordu"
S'aplicava a les noies poc femenines.

25. Semblar una casa de barrets

26. Semblar una puta prenyada

27. Sempre sembla que li corren al darrere

28. Ser carn i unglà /ser cul i merda

29. Ser com gat i gos

RECERQUES

.....

30. Ser com un bordegàs
31. Ser com un cagarro ensucrat
32. Ser com un enze
33. Ser com un tap de bassa
34. Ser com una capsana
Capsana és, en llenguatge blanec, un drap de cuina.
35. Ser com una figaflor
36. Ser com una gata maula
37. Ser com una toia
38. Ser cornut i pagar el beure
39. Ser curt de vista i llarg de dits
40. Ser de l'any de la picor/ Ser de l'any de la Maria Castanya
41. Ser de la terra del "pijo"
Ser andalús.
42. Ser de mamella de monja!
43. Ser de nyigui-nyogui
44. Ser fort com un roure
45. Ser gros i talòs
46. Ser l'hereu de la casa cremada
No tenir res o poca cosa.
47. Ser més llarg que un dia sense pa
48. Ser més puta que les gallines
49. Ser un "cantamanyanes"
50. Ser un bocamoll
51. Ser un burro presumit
52. Ser un cap de trons
53. Ser un "capigrossi"
Forma col.loquial amb què es coneix a Blanes el capgròs.
54. Ser un caragirat
55. Ser un desmanegat
56. Ser un ganàpia, un gamarús i un garnagàs
57. Ser un llepafils
58. Ser un nano peterrell
59. Ser un panxacontent
60. Ser un puta manyac
Ser fals.

61. Ser un ros de mal pèl

62. Ser una rata de sagristia

63. Tenir el cor de roure

64. Tenir la cara de pa de ral

65. Tenir més “cuento” que en Calleja

Calleja era un escriptor de faules i contes.

66. Tenir més cares que un duro de “calderilla”

Castellanisme del terme normatiu xavalla, que denota la fracció en moltes peces.

67. Tenir molta llana al clatell

68. Tenir molta merda a les orelles

Aparentar.

69. Tenir poca corda

70. Tenir sang de peix

71. Tenir un fetge com una rajada

La rajada és un peix amb “cos amb forma de disc, cua més o menys prima i llarga, aleta caudal reduïda i que habita en fons sorrencs” (GDLC).

72. Tenir un os a l’esquena

73. Tenir un ventre com un gripau

74. Tenir unes mans que semblen peus

75. Tenir uns collons com un toro

2.7 Proverbis, filosofia popular

1. A l’hort del padrí, robar i fugir

2. Aguanta i aferra, que és any de guerra

3. Ajuda’t del teu, que t’ajudarà Déu

4. Al fons del sac es troben les engrunes

Estalviar és bo.

5. Al pagès, “fote-li” cols

6. Al pot petit hi ha la bona confitura

7. Allà on no hi ha sang, botifarres no s’hi fan

8. Amb palla i temps maduren les nesples

La nespla és el fruit del nespler, que és comestible quan és passat o molt madur. (DGDLC)

9. Avui vivim, demà pudim

10. Basteix un bastó i semblarà un senyor

11. Bona gent, bon temps

12. Bou sol llaura quan vol

13. Bou vell, a la carreta

Als vells sempre els toca el rebre.

14. Brams d'ase no arriben al cel

15. Cada terra fa sa guerra

16. Caldera "veia", o bony o forat; o si no, tot plegat

Notem la vocalització de la palatal, com a pronúncia dialectal.

17. Cap geperut es veu el gep, ni cap bou les banyes

18. Cap rector no es recorda de quan era vicari

19. Casat, cagat

20. Cavall vell, carregat de mosques

21. Com més petita és la nou, més remor mou

22. De gota en gota s'omple la bóta

23. De Joans, Joseps i ases n'hi ha per totes les cases

24. De llevant o de ponent, de la banda de la dona sigues parent

25. De mica en mica s'omple la pica

26. De porc i de senyor se n'ha de venir de mena

27. Déu "mos" en guard d'un ja està fet

28. Diga'm puta, diga'm lladó, calenteta vagi jo

29. El lladre sempre té por de ser robat

30. El peix gros es menja el petit

31. El preu no fa la cosa

32. El primer sempre va al davant, per coix que sigui

33. El que espera es desespera

34. El que no es paga amb diners es paga amb dinades; i si no, dues vegades

35. El que va al davant porta el banc, però els altres s'hi asseuen

Hom s'aprofita de la feina dels més treballadors.

36. Els un carden la llana i els altres s'emporten la fama

37. Era un temps que de la palla en fèiem fems

38. Feina feta, consell dat

39. Fes el que jo dic, però no facis el que jo faig

40. Gat escaldat, amb aigua tèbia en té prou

41. Gota a gota fa got

*En Bascu treballant a la seva forja
Foto: Josepet Romani*

42. Home mort no parla
43. Home ros i gos pelut, val més mort que conegut
44. Home valent i bon vi no dura gaire
45. Hostes i peix menut, al tercer dia ja put
46. Ja pots xiular, si l'ase no vol beure!
47. L'l, soldat segur
48. L'arròs fa el ventre gros i la panxa llisa
49. L'experiència és la mare de la ciència / La paciència és la mare de la ciència
50. La mar com més té més brama
Qui més té més vol.
51. La merda, com més es remena més pudor fa
52. Les coses clares i la xocolata espessa
53. No et fiïs d'aigua que no corri ni de gat que no mioli
54. Mai plou a gust de tothom
55. Molta remor de buixets i poca punta
56. Mor(t) el que xiula i no el que piula
57. Mor(t) el rei, mor(t) el Papa, de morir ningú s'escapa
caga el rei, caga el Papa, de cagar ningú s'escapa
Notem en el primer refrany i en l'anterior el fenomen de paragoge en la pronúncia dialectal, que consisteix a afegir una consonant de reforç al final de mot.
58. Morta la cuca, mort el "vrí"
Notem la pronúncia "vrí" per verí, com a recurs oral per agilitar l'expressió.
59. No diguis blat que no sigui al sac i ben lligat
60. No és ben casat qui no porta la dona a Montserrat
61. No hi ha dissabte sense sol ni dona sense consol
La tradició popular diu que el dissabte és sempre assolellat.
62. No hi ha més cera que la que crema
63. No miris tan prim que a cap edat no hi veuràs
No siguis tan primmirat.
64. No vols caldo? Tres tasses
65. No vulguis per ningú el que no vulguis per a tu
66. Nostre Senyor dóna faves a qui no té queixals
67. Nostre Senyor fa el que Déu vol
68. O fer bondat o ser soldat
69. Pagès lluner no omple mai el graner
70. Passar més gana que un mestre d'escola

71. Patint, patint, es va vivint
72. Pecat amagat és mig perdonat
73. Pensa mal i no erraràs
74. Per presumir s'ha de patir
75. Predica oli i ven vinagre
76. Preguntant es va a Roma
77. Preu per preu, sabates grosses
78. Quan la guineu no en pot haver diu que són verdes
79. Quan li ha vist el cul diu que és femella
80. Quan tindràs casa, vinya i hort, llavors et vindrà la mort
81. Quan un home està de pega, "hasta" amb els collons ensopega
82. Quan vegis la barba del teu veí cremar, posa la teva a remullar
83. Què ha de fer l'obrer? Vendre la casa i anar a lloguer
84. Que rigui la gent, mentre jo vagi calent
85. Qui amb dones va i burros mena, tot l'any va amb pena
86. Qui canta a taula i xiula a llit no té el seny ben acomplit
87. Qui canta, els seus mals espanta
88. Qui de jove no treballa, quan és vell dorm a la palla
89. Qui massa parla alguna n'erra
90. Qui menja sopes se les pensa totes
91. Qui molt abraça i poc estreny és home de poc seny
92. Qui no adoba la gotera ha d'adobar la casa entera
Recollida per Cortils i Vieta a Ethologia.
93. Qui no corre, vola
94. Qui no menja merda no està gras
95. Qui no té costats les calces li cauen
96. Qui no té res a fer el gat pentina
97. Qui no té vergonya tot el món és seu
98. Qui no vol creure en bona mare, ha de creure la pell de cabra
La pell de cabra es refereix al fuet.
99. Qui oli remena els dits se n'unta
100. Qui primer arriba, primer mòlt
101. Qui s'aixeca de matí, caga i pixa allà on vol
103. Qui té diners fa els seus quefers, qui en té "prou" fa el que vol
Cortils i Vieta la recull.
El llenguatge popular fa el plural d'aquest adverbi invariable (prou).

I02. Qui té el cul llogat no seu quan vol

I03. Qui té mare gran boca bada

I04. Qui té mare menja coca

I05. Qui té tions fa estelles

I06. Qui té un mal quan neix, de gran l'hi creix

I07. Qui tingui cabres, que grati!

El sentit de la frase és que qui tingui un problema se l'ha de solucionar ell.

El terme 'cabres' es refereix en aquest cas a l'insecte paràsit de l'home anomenat també poll del pubis.

I08. Qui vol tenir un gust, ha de tenir un disgust

I09. Qui vulgui peix que es mulli el cul

I10. Raó o no raó, el pobre a la presó

I11. Repicar campanes i anar a la processó no pot ser

I12. S'aconsegueix més aviat un mentider que un coix

I13. S'ha de ballar pel ball que toquen

I14. Sap més el dimoni per vell que per dimoni

I15. Sempre has de ser emmascarat per una "paiella"

Notem la pronúncia "paiella" per "paella", amb una vocal epentètica de suport.

I16. Sempre hi ha algun capellà amagat

Sempre hi ha algun entrebanc.

I17. Si no fumes ets menys que la merda

I18. Si vols estar ben servit, tu mateix t'has de fer el llit

I19. Si vols fer dreuera, no deixis la carretera

I20. Si vols tenir bones collites, sembla de lluna negra

Es refereix al fet que s'han de deixar de banda les llunes i posar-hi molt d'adob –els fems són negres–

I21. Si vols veure el teu veí caminar, atura't a cagar

I22. Tal faràs, tal trobaràs

I23. Tan gran com és el món i encara hi fan cases

I24. Tant put un all com cent cabeces

I25. Terra negra fa bon blat

Es diu d'una persona molt morena.

I26. Tot el que és promès no és dat

I27. Tot el que no són pessetes són punyetes

I28. Tot pot ser i deixar de ser, menys una rata fer niu sota la cua d'un gat viu

I29. Totes les mosques volen fer mel

I30. Tothom tira l'aigua al seu rec

RECERQUES

.....

- I31. Un bon dinar fa de bon esperar
- I32. Val més ser cap d'arengada que cua de lluç
- I33. Val més un boig conegut que un savi per conèixer
- I34. Val més un ocell a la mà que deu a volar
- I35. Voler agafar el cel amb les dents

Josep Alum i Utset. Terrassa

*Elisa Sola i Ramos. Filòloga responsable
del Servei de Català de Blanes (CPNL)*

Bibliografia

- * Alcover, Antoni M. i F. de Borja Moll, Diccionari Català-Valencià-Balear, I-X (DCVB). B. 1969
- * Amades, Joan, Costumari català. El curs de l'any. I-V. Salvat&Edicions 62. B. 1982-1983
- * Badia i Margarit, Antoni M., Gramàtica històrica catalana, Biblioteca d'estudis i investigacions. Editorial Tres i Quatre. València, 1981
- * Casellas, D. i Corominas, J., Revista de Girona, Locucions i frases fetes gironines
- * Conca, Maria i J. Guia, Els primers reculls de proverbis catalans. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996
- * Conca, Maria, Paremiologia. Universitat de València. València 1987
- * Farners, Sebastià, Paremiologia catalana comparada, ed. Columna, novembre de 1992
- * Gran Diccionari de la Llengua Catalana (GDL), Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1998
- * Martí, J. I Raspall, J., Diccionari de locucions i frases fetes, Edicions 62, Barcelona, 1984
- * Parés i Puntas, Anna, Tots els refranys catalans, Edicions 62, Barcelona 1999

Aproximació històrica a les activitats del Laboratori d'Investigacions Pesqueres de Blanes

(Institut d'Investigacions Pesqueres / Institut de Ciències del Mar / Consell Superior d'Investigacions Científiques)

C A R L E S B A S i P E Y R E D

Durant el mes de maig de l'any 1949 tingué lloc una reunió informal a l'avantsala del despatx del Dr. F. García del Cid, catedràtic de zoologia de la Universitat de Barcelona. Hi érem presents un grup de recents llicenciats en Ciències Naturals i alguns alumnes dels darrers cursos. Feia ja algun temps que es mantenien tota mena de contactes amb diverses entitats i persones enteses amb els temes marins i la seva explotació. A l'Estat Espanyol existia des dels començaments del present segle l'Institut Espanyol d'Oceanografia, creat pel professor Odon de Buen, catedràtic a la Universitat de Barcelona, entusiasta dels temes marins i relacionat amb alguns pescadors de Blanes que freqüentment el convidaren a participar de les tasques de pesca (comunicació personal "Noi Tomàs").

Raons diverses i el gran entusiasme del professor Garcia del Cid propiciaren la creació d'una segona institució: l'Institut d'Investigacions Pesqueres, en el marc del recentment instituït Consejo Superior de Investigaciones Científicas.

Per aquell temps, el Sr. Joan Roig havia mantingut alguns contactes amb institucions estrangeres i llurs experiències positives l'animaren a intentar plantejaments semblants a Castelló. A Vinarós va començar algunes experiències sense gaire èxit, pel que sembla, però més endavant va establir contacte amb el professor García del Cid. En Buenaventura Andreu, becari de l'IEO a Santander; va establir contactes amb el Sr. Roig igual que en J. Planas; tots eren llicenciats en Ciències Naturals. Els contactes entre tots feia temps que es mantenien. Finalment, en la data esmentada es prengué la decisió d'iniciar els treballs de recerca marina a Blanes.

Blanes presentava tot un seguit d'aspectes favorables: l'existència del Jardí Botànic "Mar i Murtra" propietat del Sr. Carles Faust s'afegia al prestigi de què ja gaudia la bonica vila marinera. El jardí és arreu del món. No cal recordar el gran prosista Joaquim Ruyra, el metge i escriptor Roig i Raventós i el dibuixant Joan G. Junceda; tots tres tan estretament vinculats a Blanes. Cal assenyalar que cap dels tres, ni tampoc el Sr. Carles Faust, eren nascuts a Blanes, però tots ells dedicaren a aquesta vila el seu amor i la seva obra. Crec ben modestament que els científics que hem desenvolupat la nostra tasca al Centre de Biologia Marina de Blanes també hem volgut, o almenys hem intentat, contribuir a enlairar i expandir el nom de Blanes.

Es feren diverses temptatives per aconseguir un lloc adient per ubicar a Blanes el centre recentment creat. Sóc de l'opinió que les bones disposicions del Sr. Faust inclinaren el Professor García del Cid a escollir Blanes i a acceptar unes "cambres" que el Mar i Murtra havia posat a la seva disposició per tal de poder iniciar les tasques preliminars de la futura recerca marina.

En aquella reunió del mes de maig de 1949 hi foren presents diversos estudiants dels darrers cursos de la llicenciatura en Ciències Naturals –Polo, Massutti, Duran o Vives– i llicenciats com Rodríguez-Roda,

Margalef, Camps, Lawañeta o Bas. Per raons diverses l'únic que estava disponible era en Bas. En Bonaventura Andreu, si bé no hi estava present, tindria un paper destacat, pel fet que era l'únic que tenia alguna experiència, tant pel fet de la seva estada al laboratori de Santander, com pels seus contactes amb el Sr. Roig a Vinaròs. En J. Rodríguez-Roda estava a punt de finir la seva tesi doctoral, en R. Margalef estava treballant en la seva tasca de doctorat i en Camps, que era un químic excel·lent, ja tenia encarrilada la seva tasca en el centre d'anàlisi de la Diputació Provincial de Barcelona.

Així es va gestar el que en aquell moment s'anomenà Secció de biologia Marina de l'Institut de Biologia Aplicada, de la qual era Director l'esmentat Professor García del Cid. Com ja s'ha comentat, a Vinaròs, el Sr. Roig junt amb en Planes, també llicenciat amb Ciències Naturals, i amb contacte amb B. Andreu, havien començat algunes experiències.

Finalment, el dia 20 de juny de 1949, el grup de joves investigadors es traslladà a Blanes. El grup es va instal·lar en una casa particular de "Cal Boter" a excepció de B. Andreu que, pel fet de ser casat, va llogar una casa independent. Ell va fer de responsable del grup durant aquell primer estiu.

Per tal d'iniciar una adequada formació i també alguns treballs científics es va organitzar un curs d'especialització en els locals que ens havia deixat el Sr. C. Faust, en el xalet situat a l'entrada del Jardí Botànic. Durant els tres mesos d'estiu l'entrenament va consistir en una sèrie de xerrades referides a: la química del mar a càrrec d'en J. Camps, a la planctologia, ja que R. Margalef ja despuntava pels seus coneixements en aquesta matèria i de zooplàncton sota la responsabilitat del Dr. Miquel Massutti, director del laboratori de Ciutat de Palma de "l'Instituto Español de Oceanografía". Paral·lelament, els membres del grup vàrem iniciar tota una sèrie de treballs de recerca que ben aviat varen assolir el nivell i la qualitat que feien esperar uns propers millors resultats.

Acabat l'estiu de 1949 la majoria dels que havien estat a Blanes retornaren a Barcelona per tal de continuar els estudis de llicenciatura i de doctorat. Bonaventura Andreu i J. Rodríguez-Roda marxaren a Castelló de la Plana per tal de continuar la tasca en un petit local del Grao de Castelló. També s'hi va afegir en M. G. Lawañeta. I al mateix temps establiren contacte amb el petit nucli de Vinaròs per tal de treballar conjuntament. En C. Bas restà sol a Blanes per tal d'avançar a poc a poc en la tasca iniciada.

Se'm presentà un dilema que ràpidament vaig tractar de resoldre: per una banda, durant els estudis universitaris m'havia entusiasmat la botànica, a la qual tenia decidit dedicar la meua vocació investigadora, però per altra banda em trobava sol a Blanes, diguem-ne al front d'un centre de recerca marina i amb especial atenció per la pesca. Va ser necessari prendre una determinació: la força dels esdeveniments m'encaminaren cap al mar i l'estudi de la pesca.

El dia 20 de maig de l'any següent, 1950, s'incorporà un nou membre, Enric Morales, amic i company d'estudis, i poc temps després s'incorporà en Manel Rubió i també, encara que per poc temps, en P. Arté. El grup, encara que petit, ja podia proposar-se tasques més ambicioses de les que s'havien dut a terme fins aleshores. Primerament ens proposàrem temes relacionats amb aspectes que ens semblaren rellevants: estudis sobre la sardina, l'anxova, els peixets petits, la garota de fons...etc. Estudis rutinaris sobre el fitoplàncton li foren encarregats a E. Morales. És en aquest moment que vaig decidir ben seriosament que ens era imprescindible conèixer el millor possible les característiques i les estratègies d'aquesta activitat biològica i humana que en diem la pesca. Amb gran entusiasme vàrem iniciar l'estudi de les característiques pesqueres i marines de la costa catalana, sense oblidar recollir tota la informació que ens fos possible referida al període 1900-1950. Aquesta tasca, que durà tres anys, fou publicada en forma de llibre: *La pesca a España. I. Cataluña*, editat per l'Institut d'Investigacions Pesqueres l'any 1955. Cal afegir dues consideracions: que l'anomenada secció de biologia marina s'havia desenvolupat tant que es transformà en un nou centre de recerca independent: L'Institut d'Investigacions Pesqueres - al qual estava adscrit el Laboratori marí recentment creat a Blanes- i, en segon lloc, que el títol del llibre esmentat obeïa a la idea

RECERQUES

.....

del director de l'institut, Dr. García del Cid, que el va proposar tot pensant que a continuació se n'editarien d'altres referits als restants segments del litoral espanyol; això mai va succeir:

A finals dels anys 1950 és quan es fa necessari canviar d'emplaçament, ja que el primer s'havia quedat molt petit. Al llarg del temps vàrem ocupar diferents llocs: primer uns baixos al carrer de la Muralla (Avinguda d'Itàlia), on hi estiguérem uns mesos. Després vàrem ocupar la part alta del col·legi de Santa Maria, regit pels Pares de la Sagrada Família, on treballàrem molt bé i a gust. A continuació, la Confraria de Pescadors, que acabà de construir en el port un seguit de cases, ens cedí els locals 1 i 2. Allí, malgrat la precarietat de mitjans, vàrem desenvolupar una feina molt profitosa deguda, en bona part, a l'estret contacte que mantinguérem tothora amb els pescadors de Blanes. Aquesta darrera situació es perllongà fins al 1961 i d'ella guardem tots els que hi vàrem treballar un molt agradable record. Estàvem arran de les barques, vivíem amb els pescadors i això facilitava moltíssim la nostra tasca a través d'un diàleg fluid amb la gent de mar. Aquest diàleg per mi és bàsic en la correcta estratègia de la nostra tasca d'investigadors, no tan sols del medi marí, sinó especialment de l'impacte de l'home sobre aquest medi: jo he considerat sempre que

*Seu del Laboratori d'Investigacions, inaugurada l'any 1961
Foto:AMBL*

quan els pescadors expressen una experiència sempre exposen un fet real que, no obstant això, cal interpretar i validar. Als biòlegs ens és de gran utilitat intentar aprofundir els misteris del mar no sols a través de les experiències científiques sinó també aprofundint les experiències dels pescadors.

Aquesta situació, tot i ésser molt estimulante, ens va semblar que no podia ser definitiva i aleshores és quan vàrem iniciar una acció que podia semblar descabellada per aquell petit grup de científics que tot just rondàvem els 35 anys i amb més entusiasme que experiència en aquests afers burocràtics. Volíem tenir edifici propi. Amb l'ajut de tots: blanencs, propietaris, veïns, Ajuntament, ... etc. i, per què no dir-ho, amb el nostre entusiasme desbordant, sense límits, ho vàrem aconseguir. Aquí és de plena justícia esmentar l'esforç entusiàstic d'un dels membres de l'equip científic, el Dr. Rubió, que igual es dedicava a la investigació que feia de paleta, de manobre. En fi, el que fes falta per tal de tirar endavant el nostre objectiu. Altres, com jo mateix, que en aquell moment era el director del centre, ens vàrem dedicar especialment a les tasques burocràtiques i a la recollida del suport econòmic necessari. A la fi de l'any 1961 s'inaugurà el nou centre, ja era un fet la nostra il·lusió: disposar d'un petit aquari públic, molt simpàtic i molt concorregut, laboratoris de treball, despatxos i, fins i tot, una minúscula residència per a investigadors i passavolants. Coincidint amb la inauguració del nou centre jo vaig ésser traslladat a la seu central de Barcelona, i el laboratori de Blanes restà sota la direcció del Dr. M. Rubió.

El centre de Blanes aviat va ésser conegut per la seva activitat en el camp de les ciències marines i per les activitats relacionades amb la regulació i coneixement de les activitats pesqueres. Diferents investigadors internacionals hi feren estada. Entre ells, hem de citar el botànic Strasburger o els oceanògrafs Doumenge i Scaccini. Aquests i altres intercanvis eren estímuls molt eficaços per ajudar-nos a progressar en els nostres treballs científics i al mateix temps donaven a conèixer el centre de Blanes. Tot això i la nostra presència als congressos i reunions internacionals aviat donaren un gran prestigi al centre de Blanes.

És de justícia fer esment de totes aquelles persones que ens varen ajudar en les tasques de laboratori com a secretàries o personal laboral: Balmanya, Miralpeix, Centrich, Hostench, Montero, Frigola, Serrat o M. Bardegí. Aquesta última continua treballant al Centre d'Estudis Avançats de Blanes, continuació del primer centre. Algunes de les tasques dutes a terme per aquell personal de suport encara són motiu d'estudi en l'actualitat. Com a mostra de l'activitat de recerca esmentarem les tesis doctorals dels Drs C. Bas i M. Rubió, l'estudi sobre els peixos litorals (Rubió), l'aliment de la gamba de fons (Arté), plàncton i popets (Morales), Sardina i anxova (Bas-Morales), tabanc (Bas-Morales), així com nombroses comunicacions científiques al Consell General de Pesca del Mediterrà (FAD) presentades pel Dr. C. Bas.

A partir de 1962, inaugurat el nou edifici, comença sota la direcció del Dr. M. Rubió, una nova etapa. Bas i Morales ja havien estat transferits al nou centre –seu central- situat a la Barceloneta. En aquesta darrera etapa, que es perllongà fins l'any 1985 en què es clausurà passant totes les activitats al nou Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB) situat a Santa Bàrbara, cal distingir dues facetes: per una part, la continuació de la tasca investigadora i, per l'altra, el manteniment i la recerca feta en l'aquari que ocupava tota la planta baixa. El Dr. Rubió, a més de continuar la seva recerca sobre les esponges i arts de pesca, va dirigir, amb particular atenció, l'aquari. Això explica l'èxit de visitants que tenia.

La tasca del Dr. Rubió no podia dur-se a terme de forma eficient encara que comptés molt la gran ajuda de la Maria Bardagí. És per això que aviat s'hi varen incorporar altres científics interessats en el tema de les esponges. La Dra. M. J. Uriz juntament amb C. Arroyo foren les primeres a incorporar-se (1972). La segona va estar-hi poc temps, però la Dra. Uriz no només va dur a terme la seva tesi sinó que encara avui continua en aquesta línia de recerca. Uns anys més tard s'incorporà en J. M. Tur, que va treballar en el camp dels Ctenòfors. En va fer la seva tesi doctoral i va esdevenir un bon especialista en aquest complicat grup d'animals. A més d'aquests científics, que podríem considerar permanents, altres hi feren estades més o menys llargues. Entre ells cal esmentar el Dr. Stalayer, que hi desenvolupà bona part de la seva tesi doctoral dirigida pel Dr. Margalef i que va esdevenir alt funcionari de la UNESCO. Altres visitants foren els doctors Matallana, Espadaler, Padrós-Alió...etc. Tots ells han assolit una alta qualificació en les seves respectives especialitats científiques.

La descripció històrica de la segona etapa, encara que sembli més curta, fou molt intensa. Això és deu al fet que aquesta segona etapa fou més estable: el centre estava consolidat i la seva tasca era més normal que en l'etapa anterior, caracteritzada per l'esforç de consolidació i estabilitat. Altrament, el que fou el seu Director, el Dr. M. Rubió, de ben segur que en donaria més detalls. No obstant això, penso que aquesta breu ressenya il·lustra, fonamentalment, el quefer i la vida científica del centre.

Esperem que, com he ressenyat al començament, el poble de Blanes vulgui apreciar l'entusiasme que els diferents científics i ajudants vàrem posar en la nostra tasca i en l'estimació a la vila de Blanes.

Carles Bas i Peyred. Doctor en Biologia

«La Obra Sindical del Hogar»: El barri de Nostra Sra. del Vilar a Blanes

G E M M A B O I X i E V A C O M A S

I. Introducció. El context de l'època

Després de la Guerra Civil, Espanya entra en una fase d'autarquia, conseqüència de la dictadura franquista, que es caracteritza per un fort proteccionisme envers l'exterior: És un període de postguerra caracteritzat per una manca d'habitatges en termes generals, però que afecta sobretot la classe obrera (amb menys poder adquisitiu). L'autarquia econòmica priva les importacions de primeres matèries, fet que produeix una taxa d'inflació molt elevada i al mateix temps una producció escassa. Tot això provoca una manca de recursos i incentius per invertir en la producció d'habitatges. Conseqüentment, van apareixent suburbis d'autoconstrucció, fenomen inexistent fins aquell moment, que romanen durant bastants anys (–alguns dels quals existeixen encara avui en dia–).

És en aquest context que apareix l'«*Obra Sindical del Hogar*» (Llei del 19 d'abril de 1939) amb la finalitat de solucionar el problema dels habitatges. Aquesta entitat depèn de la Delegación Nacional de Sindicatos (DNS) i del *Ministerio de la Gobernación*, i és reconeguda per l'administració central (Instituto Nacional de la Vivienda) com a ens promotor d'habitatges de tipus social. A més d'intentar resoldre el greu problema de l'habitatge, es pretén la incentivació d'aquest sector per tal de reestructurar l'economia del país.

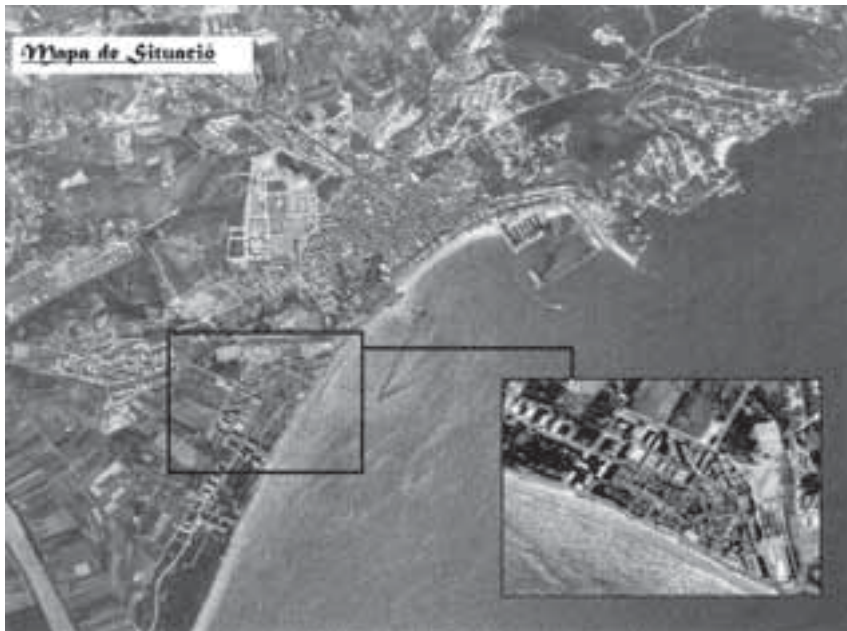
Endinsant-nos una mica més en el funcionament d'aquest organisme observem una ideologia moral sindical molt clara: «Contribuir a la creación de un estilo arquitectónico que exprese el contenido, el sentido y las inquietudes del Nacional Sindicalismo en cuanto a Doctrina que representa una peculiar concepción del hombre y la vida»¹ .. Són barris que es creen amb una autonomia pròpia, amb una morfologia que constitueix el barri com a una unitat totalment diferenciada de la resta de la trama urbana, sovint deslligats, sense una continuïtat física del centre preexistent i per això hi són presents diferents serveis a la comunitat: església, escola i comerços. Sovint se situen en terrenys marginals per abaratir els costos d'adquisició del sòl. Un dels altres objectius a tenir en compte és la intenció de cobrir les necessitats d'una gamma social àmplia. És per aquest motiu que aquests barris estaven dotats de diferents tipologies de casa per tal d'encabir-hi els diferents sectors de la població.

Però el sistema d'adjudicació dels habitatges no reflecteix aquesta idea d'heterogeneïtat. Es prima l'adquisició per part de la gent del «Movimiento», excombatents, afiliats a entitats sindicals,... excloent d'aquesta manera la població més necessitada que és la que origina, en un primer moment, la necessitat de construcció d'habitatges.

Des del punt de vista intern, aquests barris estan caracteritzats per una estructura nuclear polaritzada a l'entorn d'una plaça on s'hi concentren els serveis, i a la qual s'accedeix per una avinguda arbrada. És característica també d'aquestes zones la baixa densitat, així com la combinació de verd públic amb verd privat. Són cases ajardinades, però sovint amb una superfície habitable reduïda (superfície mínima exigida pels habitatges oficials).

A Catalunya, l'acció de l'«*Obra Sindical del Hogar*» és molt més intensa a causa de la forta immigració provinent del sud que es produeix en aquest període. Dins d'aquest context, a les comarques gironines la incidència de l'O.S.H és encara més patent, ja que és una zona que es va veure molt afectada pels

bombardejos durant la guerra i per tot un seguit d'inundacions. En les pàgines següents s'exposa un estudi detallat d'un cas concret: El Grup de Nostra Sra. del Vilar a Blanes. L'estudi de l'evolució de la morfologia des dels seus orígens fins als nostres dies serà el fil argumental a partir del qual analitzarem els aspectes socials i d'integració en el context de la vila de Blanes.

2. Nostra Sra. del Vilar

2.1. Antecedents

La vila de Blanes havia estat fins als anys 20 un centre poblacional de 5000 a 6000 habitants, amb tradicions artesanals bastant importants. La seva situació costanera la configura, així, com un centre marítim important, primer amb les drassanes i posteriorment amb l'aparició del port pesquer. No cal oblidar, tampoc, la importància de l'activitat agrícola desenvolupada a l'entorn del riu Tordera.

A partir dels anys 20, però, amb l'aparició de la SAFA (Sociedad Anónima de Fibras Artificiales) Blanes es convertirà en un centre industrial. De la mateixa manera que moltes altres poblacions catalanes, Blanes és un exemple de la importància de la indústria tèxtil a Catalunya on es concentra més de la meitat de la capacitat de producció espanyola de fibres artificials i sintètiques. Aquest fet serà, juntament amb el turisme, l'inici dels problemes d'escassetat d'habitatges. Les dificultats es fan paleses durant la dècada dels 50 amb l'arribada massiva d'immigrants atrets per les expectatives de treball creades per la indústria i l'explosió del fenomen turístic a la Costa Brava. És en aquest moment que la vila arriba a una situació insostenible. La manca d'habitatge o el preu excessiu d'aquests porten a l'aparició de barris marginals i d'autoconstrucció. És en aquest context que l'«Obra Sindical del Hogar» projecta el Barri de Nostra Sra. del Vilar:

2.2. El Perquè

Els objectius que mouen aquest organisme són resoldre els problemes de l'habitatge existents a l'Espanya d'aquell moment. Com ja s'ha dit anteriorment, el que mou la construcció del Barri de Nostra Sra. del Vilar a Blanes és l'aparició de la indústria SAFA i la configuració de la vila com a centre comercial i agrícola. Això queda totalment palès en la memòria del projecte, on es justifica la necessitat de la construcció d'habitatges de la següent manera: «Blanes se halla emplazado junto al límite de deslinde de la Provincia de Gerona

RECERQUES

.....

con la de Barcelona y junto al mar. Teniendo un puerto pesquero, es centro comarcal agrícola importante y a su vez núcleo fuertemente industrial. Ello indica que dicha población está en franco aumento si bien no puede reflejarse, en su importancia en el censo de población por estar totalmente saturada en atención a las viviendas existentes.

La gran Empresa Industrial SAFA (Sociedad Anónima de Fibras Artificiales) con sus ampliaciones constantes; las fábricas de cueros y las

*Entrada principal al barri. Obertura que dona al Passeig de Mar
Foto: Autores*

textiles forman la base industrial. El censo obrero es de unos 2.800 operarios cuando su población total es de unos 6.000 habitantes, lo que indica que una gran parte de las familias que trabajan en Blanes no pueden vivir en dicha población por la gran escasez de viviendas existentes»²

2.3. El Disseny

El grup de Nostra Sra. del Vilar està pensat com un conjunt orgànic que funciona amb una autonomia pròpia. Aquesta autonomia es veu reflectida en el projecte, on ja des de l'inici es té en compte la ubicació dins del grup de diferents serveis que configuren el barri com a una unitat diferenciada tant a nivell funcional com morfològic³. El grup consta de 224 vivendes, 12 de les quals gaudeixen d'un local comercial agregat. A més a més, el projecte preveu la construcció d'una capella, un centre parroquial on s'ubica el consultori mèdic, el centre social o també dit «Hogar del Productor» en la ideologia sindical que impregnava l'«Obra Sindical del Hogar». També es preveu la urbanització general del grup que comprèn l'enllumenat públic, la xarxa d'aigua potable, la xarxa de clavegueram, el verd públic (a l'època anomenat jardineria) i la urbanització pròpiament dita (asfaltatge de carrers, construcció de voreres...). Per una segona fase d'obra es preveu la construcció d'una guarderia infantil amb un jardí annexe, i un petit pavelló d'esports amb la seva pista d'hoquei sobre patins. El grup es presenta com un espai heterogeni, ja que: «...atendiendo a las necesidades de los distintos productores se han proyectada DOCE tipos distintos de viviendas»⁴

2.4. Per a qui

Com ja hem dit anteriorment, i teòricament, els principals beneficiaris dels habitatges del Grup són els obrers que arriben a Blanes per treballar en la indústria. Això queda reflectit en el document tramès per l'«Obra Sindical del Hogar» a la *Junta de Obras Sociales «Generalísimo Franco»* de Girona per demanar el préstec per a la financiació del grup: «... viene a cubrir una necesidad social acuciante en Blanes (Gerona), Tordera y Malgrat (Barcelona), ya que vecinos de estas localidades muy próximas a Blanes vienen diariamente a las industrias de esta última población y ellos serán asimismo beneficiarios cuando el Grupo sea erigido.»⁵

Tot i això, el disseny del projecte i les normes d'adjudicació de les vivendes permeten l'adquisició d'habitatges a una gamma més àmplia de sectors de la població. Pel que fa al projecte, aquest, tal com hem esmentat abans, té previst construir dotze tipus d'habitatges diferents quant a distribució, a superfície i, derivat d'aquesta, diferent pel que fa a cost. Per altra banda, les condicions per accedir a una vivenda de tipus oficial defineixen també el tipus de destinatari. Així, i com a condicions principals per a l'adquisició, podríem destacar:

Av. Francesc Macià. Al fons s'observen els primers blocs d'apartaments del barri dels Pins, es fa evident la diferència morfològica entre un barri i l'altre
Foto: Autores

1. Ésser afiliat al Sindicat.
2. Tenir capacitat legal suficient per contractar.
3. Gaudir d'un sou que permeti fer front a les mensualitats i, si és necessari, a l'amortització.

Una vegada el productor gaudia de les condicions necessàries per adquirir un habitatge, calia que omplís la sol·licitud i es procedia al sorteig de les vivendes. Aquells que queden fora de l'adjudicació passen a formar part d'una llista d'espera per ocupar possibles places vacants.

Els 12 habitatges amb locals comercials són adjudicats per mitjà d'un concurs-subhasta. Els requisits que havien de complir els sol·licitants eren els següents:

1. Tenir experiència en el sector del comerç que volien instal·lar-hi.
2. Gaudir de solvència econòmica que garantís la possibilitat d'instal·lació, amb totes les condicions, de tot el que fos necessari per al tipus de comerç i garantir, també, l'abastiment de la mercaderia a vendre.
3. Dedicació a temps complet per tal de mantenir el comerç obert totes les hores de venda establertes legalment.

Una vegada adjudicades les vivendes, i havent observat els contractes de compravenda, s'ha comprovat que un 42 % dels propietaris dels diferents habitatges són obrers tèxtils. Això és a causa de la presència de la SAFA, que, com es pot comprovar, té un pes molt rellevant en la dinàmica econòmica de la vila. A més a més, aquesta situació confirma la ideologia sindical-obrera pròpia de l'«Obra Sindical del Hogar». Amb un 19%, els artesans són la segona classe més important. Això reflecteix que hi ha un grup important de la població treballadora que es dedica a aquestes professions lliures. La possibilitat d'adquirir una casa amb un despatx o taller annex facilita la incorporació d'aquest grup professional en el barri. El següent grup més representat és el dels comerciants. Aquest tant per cent més o menys alt ve donat en part pel fet que el projecte del barri inclou ja des de l'inici dotze habitatges amb un comerç annex, cosa que reflecteix la idea inicial que el barri havia de gaudir d'una certa autonomia. El grup dels obrers de la construcció també té un pes important (9%). Segurament és un reflex de la creixent importància d'aquest sector dins l'economia del país en aquests anys (60/70). A Blanes aquest sector es veurà afavorit, igual que a la resta de la Costa Brava, pel «boom» turístic. El grup que correspon a les mestresses de casa és també significatiu. Això s'explicaria per dos motius:

1. La ideologia sindical volia tenir en compte els grups més desfavorits. Un d'aquests grups són les vídues dels excombatents, ara caps de família.
2. El fet que el títol de propietat, per diversos motius, anés a nom de la dona i, per tant, deixant en l'anonimat la professió que exercia el marit.

Amb menor importància també trobem representats els funcionaris, els administratius i el grup d'altres professions.

Com a conclusió, podem dir que, contràriament al que pretenia la ideologia de l'«Obra Sindical del Hogar», el grup no és representatiu d'una àmplia gamma social, sinó que s'acaba constituint un grup bastant homogeni format per classes mitjanes, deixant fora la població més necessitada del moment.

2.5. On?

Amb una extensió de 64.040 m², el grup es troba situat al sud-oest del nucli antic de la vila, a primera línia de mar. El terreny, qualificat com a rústic, es troba deslligat del nucli del municipi i en un estat de degradació considerable, tal com es descriu en la memòria del projecte: «Dadas las características actuales de los terrenos una gran parte totalmente árida y el resto con algunos pinos que han quedado de un antiguo pinar, no repoblado,...»⁶.

Tot i aquesta situació pressuposadament aïllada, des de l'inici del projecte es té present el dinamisme turístic del municipi i, per tant, una possible revalorització de la zona en el futur⁷ i integració d'aquesta en el conjunt de la vila. Això es farà evident a partir dels anys 70, amb l'inici del procés d'amortització. El grup es comença a deslligar del que seria l'«Obra Sindical del Hogar». L'amortització permetrà convertir els beneficiaris en propietaris dels habitatges cosa que farà desaparèixer la percepció de grup diferencial existent fins al moment. Aquest procés es veu reforçat amb la cessió, a l'any 1971, de totes les obres d'urbanització a favor de l'ajuntament. Aquest es farà càrrec a partir d'ara de la conservació dels vials i obres d'urbanització que siguin necessàries.⁸

Així, de mica en mica, l'emplaçament del grup passa d'una situació aïllada a una situació de contigüïtat atesa la creixent urbanització d'aquesta zona provocada pel fenomen turístic en contínua expansió.

2.6. L'expropiació

El terreny on s'ubica el grup de Nostra Sra. del Vilar va ser adquirit mitjançant una expropiació forçosa. Aquesta era una pràctica habitual en les actuacions que duia a terme l'«Obra Sindical del Hogar», a causa de les reticències dels propietaris a vendre els terrenys. En el cas de Blanes, els problemes sorgeixen en el moment d'establir el preu de venda. Pel fet de no haver-hi acord amb els propietaris per establir el preu de compravenda, s'ha de recórrer a l'expropiació forçosa. Aquest desacord en l'establiment del preu del sòl ve donat per la diferent qualificació del sòl, per una part dels propietaris i per altra banda de l'«Obra Sindical del Hogar».

L'«Obra Sindical del Hogar» es caracteritza per ubicar els seus projectes en sòls rústics per tal d'abaratir els costos de les actuacions dutes a terme. Els propietaris veuen en aquests projectes la possibilitat de revaloritzar el seu terreny i, per tant, es neguen a vendre'l com a sòl rústic. Els propietaris dels terrenys són víctimes de l'expropiació i exposen, tal com es mostra en l'*acta de justiprecio* del març de 1955, la tesi que els sòls en qüestió no són rústics sinó que haurien d'ésser considerats com a solars. Això, segons aquests, quedaria justificat pel fet que els terrenys es troben en la zona d'eixample de la vila de Blanes i, per tant, per on aquesta tendeix a expandir-se com a nucli turístic comercial i industrial que es va configurant. A més, es recolzaven en el fet que la població de Blanes es troba integrada dins el paratge de la Costa Brava, i els terrenys en qüestió a primera línia de mar. Segons els propietaris, això suposaria més endavant una revalorització clara d'aquests terrenys. També al·legaven qüestions d'urbanització, només pel fet que l'accés a les infraestructures (aigua, llum, gas, carretera,...) era poc costosa.

Entrada principal de l'església, ubicada a la plaça de Nostra Sra. del Vilar
Foto: Autores

L'«Obra Sindical del Hogar» només va haver d'acollir-se a la llei o reglament del 8 de setembre de 1939, article 42, que diu textualment: « Artº 42. Para la tasación, (...) no se estimará el aumento de valor que pudiera experimentar las fincas a consecuencia del proyecto ni las mejoras que los dueños hicieran en ellas después de aclarada la necesidad de su ocupación. Los Péritos deberán emitir su informe en el plazo máximo de un mes.»⁹. Un altre punt a favor de l'«Obra Sindical del Hogar» a l'hora d'adquirir els terrenys com a sòl rústic era que les finques a expropiar no estaven registrades en el cadastre com a sòl urbà, sinó com a sòl rústic. D'aquesta manera es va dictar l'ordre d'expropiació forçosa d'acord amb el valor del sòl rústic (6 ptes/m²) de les quinze finques que configuraven l'extensió total dels terrenys on s'hauria d'ubicar el nou barri de Nostra Sra. del Vilar.

3. Evolució morfològica del barri

3.1. Estat inicial

3.1.1 Els habitatges

Ignasi Bosch, arquitecte de l'obra, va dissenyar el barri de manera que donés cabuda als diferents tipus de treballadors, adequant-se a les diverses necessitats de cadascun d'ells. Es van projectar trenta-dos habitatges de planta baixa, cent vuitanta de planta baixa i pis (unifamiliar) i dotze de planta baixa, destinada a comerç, i dos pisos.

Aquests habitatges es distribueixen en dotze tipologies, que es diferencien entre elles a partir de la superfície que ocupen i la seva distribució interna. Les tipologies descrites en el projecte són les que es descriuen en el quadre de la pàgina 10.

Si calculem la mitjana de la superfície edificada dels habitatges del grup, en resulten uns 88.07 m². Això ve donat pel fet que el nombre més alt d'habitatges (un 45%), tenen superfícies edificades dins l'interval 71-90 m², mentre que el 35% dels habitatges tenen una superfície edificada entre 50-70 m² i només el 20% tenen una superfície edificada superior als 91 m².

Una altra dada a tenir en compte és la densitat d'edificació per tal de poder observar després l'evolució d'aquesta al llarg del temps. Quan va ser dissenyat, el barri de Nostra Sra. del Vilar tenia prevista una densitat de 0.31 (m² de superfície edificada/m² de superfície total). Com es pot comprovar, és una densitat relativament baixa, però que més endavant anirà augmentant a causa de les diferents modificacions i ampliacions que pateix el barri.

3.1.2. Distribució interna segons el projecte inicial

El grup de Nostra Sra. del Vilar es troba repartit en 16 illes que van des de solars a habitatges unifamiliars aïllats de planta baixa més una planta, fins a habitatges unifamiliars alineats de planta baixa. Només en el centre neuràlgic, és a dir, a la Plaça Nostra Sra. del Vilar, els habitatges estan constituïts per planta baixa i dues plantes, essent destinada la planta baixa a ús comercial. Així al barri, el conjunt residencial es caracteritza per habitatges unifamiliars tots ells dotats de jardí.

Per tal de contemplar l'estructura original del barri, utilitzarem els plànols del Pla Especial de Reforma Interna (PERI) ja que els plànols originals de la construcció del barri no s'han pogut localitzar a l'ajuntament ni tampoc a l'Arxiu Municipal de Blanes o el de Girona. Aquest Pla es realitza a l'any 1981 amb la intenció de reordenar la zona i retornar al barri la coherència perduda amb el pas del temps.

Si s'observa el plànol núm.2 del PERI., «Cobertes en edificació original», podem veure que l'estructura viària es basa en una xarxa d'illes rectangulars recolzades al Passeig S'Abanell. La xarxa en forma de graella queda trencada per una diagonal, carrer Vescomtes de Cabrera, amb l'objectiu de conduir el Carrer Prat de la Riba fins al Passeig S'Abanell, encerclant el barri. Les tipologies que gaudeixen d'una

RECERQUES

major superfície es concentren al llarg del Passeig de S'Abanell a primera línia de mar. Els habitatges de planta baixa, els de menor superfície, es col·loquen en les illes centrals, distribuïdes linealment. Cal dir que aquests habitatges no se situen mai en els carrers principals. Aquests són ocupats per habitatges de planta baixa i pis de diverses tipologies. La resta d'habitatges del Grup es van situant al llarg del territori indiferentment de la seva tipologia. El carrer principal, Francesc Macià, condueix a la plaça,

Tipologia	Superfície (m2)	Distribució			Quant.	Observacions
		Planta baixa	1r Pis	2n Pis		
1 i 2	58,90	3 dormitoris, bany amb dutxa, rentamans i wc, cuina-menjador			32	
3	70,94	bany amb dutxa, rentamans i wc, cuina, menjador-sala d'estar i safareig sota l'escala	3 dormitoris		44	
4	81,58	1 dormitori individual, cuina, bany i menjador-sala d'estar	3 dormitoris, bany amb dutxa, wc i rentamans		39	
5	84,80	cuina-menjador; estança, wc amb safareig	3 dormitoris		19	
6	90,22	cuina-menjador-sala d'estar; 1 dormitori amb 2 llits, 1 bany senzill amb rentamans i wc, i un safareig	3 dormitoris i 1 bany amb dutxa, rentamans i wc		8	
7	98,62	cuina-menjador; estança i bany amb dutxa, wc i rentamans	4 dormitoris		14	5 d'aquestes vivendes duen annexat un taller per a artesà
8	84,94	1 dormitori amb 2 llits, cuina-menjador-sala d'estar, safareig, bany amb dutxa, lavabo wc	3 dormitoris		19	
9	129,5	bany amb wc-rentamans, cuina-sala d'estar	bany amb dutxa-wc-rentamans i 4 dormitoris		13	comprèn un annex per a despatx/oficina
10	110,28	bany amb wc-rentamans, cuina, menjador-sala d'estar i 1 dormitori	bany amb dutxa-wc-rentamans i 3 dormitoris		18	
11	118,5	bany amb wc-rentamans, cuina, menjador; estança i despatx o oficina	bany amb dutxa-wc-lavabo i 3 dormitoris		6	
12	123,81	local comercial	1 dormitori, cuina-menjador-sala d'estar, bany amb wc-lavabo-dutxa	4 dormitoris	12	

la funció de la qual és centre neuràlgic del grup. Aquí és on es desenvolupa l'activitat comercial, i al mateix temps, també té lloc la vida comunitària. Aquesta vindria donada per la presència de l'«Hogar del Productor», l'església i les escoles. La plaça, tot i la seva funció de centre, no es troba ubicada, físicament, enmig del territori que ocupa el grup, sinó que la trobem a primera línia de mar amb una entrada pel Passeig de S'Abanell. Aquesta obertura evidencia el fet que el barri no es tanca en si mateix, ja que permet l'accessibilitat directa al punt central del grup.

3.2. Modificacions al llarg del temps

Poc després de ser habitades les cases, i fins a l'any 1983 que no es realitza el Pla Especial de Reforma Interna del barri, comencen a aparèixer edificacions complementàries a l'edificat original. Aquestes modificacions sorgeixen bàsicament perquè la superfície edificada cada vegada resulta més insuficient a les necessitats creixents de la qualitat de vida. L'aparició de l'automòbil i el creixent augment de la importància del turisme creen la necessitat d'una infraestructura que no havia estat prevista. Així, doncs, és freqüent l'aparició de construccions tancades destinades a garatges o a usos residencials o construccions de petits coberts destinats a altres usos.

Aquest important nombre de modificacions es féu de manera indiscriminada i sense cap criteri homogeni, cosa que va donar lloc a una varietat constructiva tant de materials com de formes. S'observa que els habitatges més deficitaris quant a superfície disponible en el projecte original són els que han realitzat una major ocupació en planta amb edificacions complementàries, que en molts casos corresponen a senzills coberts de caràcter variat.

3.3. El Pla Especial De Reforma Interna

El 30 de setembre de 1981, s'aprova la revisió i adaptació del Pla General d'Ordenació Urbana del municipi de Blanes. Dintre de les especificitats d'aquest hi figura la realització del Pla Especial de Reforma Interna del grup d'habitatges de Nostra Sra. del Vilar. Tal com s'esmenta en la memòria d'aquest pla parcial, l'objectiu fonamental és: «... el de definir una serie de parámetros que conservando la estructura de la ordenación anterior permitan ampliar la capacidad de las viviendas de una forma razonable, sin aumento de densidades y sin perder el carácter del conjunto»¹⁰. Seguint aquest objectiu principal, el pla proposa una solució basada en una sèrie de premisses: ampliació de la superfície dels habitatges menys dotats d'aquesta, conservació de l'estructura original dels habitatges i manteniment de la línia estètica del projecte original, i legalització d'algunes construccions realitzades fora de projecte.

Aquestes premisses representaran unes pautes per legalitzar o no les ampliacions fetes al llarg dels anys, que donaran com a resultat un plànol proposat per a la nova ordenació que intenta alinear l'edificació creant un nou ordre que té en compte l'harmonia estètica i alhora essent molt important la continuïtat física.

4. Conclusions

Tal com s'ha esmentat al llarg del treball, el barri de Nostra Sra. del Vilar es defineix de la mateixa manera que tots els barris promoguts per l'«Obra Sindical del Hogar», amb unes premisses que el fan morfològicament diferent a les construccions fetes fins al moment. Són barris que es caracteritzen per una baixa densitat, un funcionament autosuficient i una alta representativitat de les diferents classes socials.

Les idees que influencien el pensament de l'«Obra Sindical del Hogar» deriven de la proposta de ciutat-jardí de Ebenezer Howard. Les idees de Howard es presenten com una alternativa a la ciutat industrial que creix de manera anàrquica. Aquesta alternativa consisteix a agrupar en un mateix espai els avantatges que ofereix el camp i els avantatges de la ciutat. Aquesta desvirtualització, degradació de les idees originals, es podria explicar per la insuficiència de l'espai edificat en relació als nous nivells de vida i per la convivència amb el fenomen turístic de la Costa Brava. L'aparició de l'automòbil i la generalització del seu ús crea

RECERQUES

.....

la necessitat de construcció de nous espais dedicats a garatges. A més a més, el poc espai edificat es fa insuficient a les necessitats de les famílies, necessitats que cada vegada exigeixen més espai. El fenomen turístic apareix també com un factor a tenir en compte. La situació del barri, tan a prop dels «Pins» (zona de turisme de masses per excel·lència de la vila de Blanes), fa que aquest es trobi integrat gairebé per força en aquest sector. En aquest context, l'autosuficiència és inimaginable, ja que el turisme és una font d'ingressos econòmics

Els habitatges dels barris de l'O.S.H. presenten tots una mateixa estructura i tipologia. Veient aquesta fotografia un no sap si es troba a Blanes o bé al barri de Sant Narcís de Girona
Foto: Autores

que condiciona l'espai on té lloc i el seu entorn. Un exemple d'aquest fenomen és la desaparició de «El Hogar del Productor» com a centre de les relacions socials del barri per donar lloc a un bar típicament turístic. De la mateixa manera, la plaça de Nostra Sra. del Vilar continua mantenint les funcions de centre (església, farmàcia, centre mèdic...) però, a més a més, van apareixent negocis de caire turístic.

Malgrat tot, la creació del Pla Especial de Reforma Interna va permetre la permanència del grup com un espai morfològicament diferent. Passejant pel barri un s'adona que l'espai que ocupa el grup gaudeix d'unes característiques diferents a la resta de la vila. Es manté una unitat morfològica malgrat les estructures complementàries realitzades per cada propietari. L'homogeneïtat estètica es manté en forma general, però si s'observen en detall els diferents habitatges veiem que sovint les reformes no tenen res a veure unes amb les altres. El verd públic i el verd privat han gairebé desaparegut. Els comerços s'han transformat en locals per als turistes. Tot i això, la baixa densitat, la plaça com a centre neuràlgic, l'estructura dels carrers i el sentit de pertinença al barri se segueix mantenint. Encara més, es podria afirmar que el barri ha adquirit la funció de centre d'una zona, la zona dels Pins, que va molt més enllà del barri pròpiament dit. És aquí on es localitza la parròquia, el centre mèdic, la llar dels jubilats, les activitats de la festa dels Pins,...

En el transcurs dels anys, aquest barri s'ha integrat totalment en el que és la vila de Blanes. Aquesta ha patit un gran creixement urbà, i així la distància entre el centre-vila i el barri de Nostra Sra. del Vilar ha disminuït de manera considerable. Contradictòriament a això, el sentit de pertinença al barri com a representació simbòlica dels Pins (zona turística de Blanes) s'ha vist reforçada possiblement gràcies a l'existència del grup. El fet que els Pins sigui una zona majoritàriament turística ha potenciat que la gent que hi viu habitualment s'identifiqués amb el barri.

Així, doncs, el barri, tot i haver perdut moltes de les característiques que el van fer sorgir, ha guanyat altres funcions que, entenent el context on es troba, no són menys importants. Ha aconseguit, doncs, cohesionar una zona del municipi que no s'identifica amb el nucli antic de la vila.

Gemma Boix i Xamaní i Eva Comas i Castañer. Llicenciades en Geografia

5. Bibliografia

* Anguita, F. et ali., «*La Obra Sindical del Hogar*» *Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo* núm. 105, publicació del Colegio Oficial de Arquitectos de Cataluña y Baleares, novembre-desembre 1974.

* Fraguell, Rosa M^a; *La ciutat jardí i l'«Obra Sindical del Hogar» a l'època franquista. El grup de St. Narcís de Girona*, edita Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona, Girona 1988.

6. Fonts documentals

* Arxiu Històric de Girona (AHG), Fons d'habitatge 1939-1992, *Blanes. Grup Nostra Sra. del Vilar 1971-1980*, 28-45.

* Arxiu Municipal de Blanes (AMBL), *Pla Especial de Reforma Interna del Grup d'Habitatges del Barri de Nostra Sra. del Vilar*, 1983.

Notes:

¹ Anguita, F. et ali., novembre-desembre 1974, «La O.S.H», Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo, núm. 105, ps. 34-85, p. 43.

² Memòria del Projecte Inicial, 12 de març de 1953.

³ «Vista la distancia existente entre el lugar donde está emplazado el Grupo y la población de Blanes, los informantes consideran que sería muy convenientes para los usuarios del Grupo y mayor comodidad que dichos locales fueran adjudicados en la forma que existiera un comercio de cada uno de los artículos de primera necesidad...» Acta d'adjudicació del concurs-subasta per a l'adjudicació dels comerços del Grup de Nostra Sra. del Vilar, Blanes 28 de novembre de 1960.

⁴ Memòria del Projecte Inicial, 12 de Març de 1953.

⁵ Comunicat tramès per l'«Obra Sindical del Hogar» a la Junta de Obras Sociales «Generalísimo Franco» per demanar el préstec per a la financiació de la construcció del Grup Nostra Sra. del Vilar a Blanes, 17 de Juliol de 1953.

⁶ Memòria del Projecte Inicial, 12 de Març de 1953.

⁷ «El grupo se proyecta emplazarlo hacia el sector Sur de la población, junto a la zona marítima en un lugar; hoy a consecuencia de falta de inspección tecnic-municipal, en parte, y por razón de la gran carestía de viviendas existentes, ha quedado muy depreciado, a pesar de poder ser la zona de mayor interés, incluso para veraneo si se revaloriza a base de darle una personalidad y característica contraria a la actual.» Memòria del Projecte Inicial, 12 de Març de 1953.

⁸ 30/6/71 «Cesión gratuita de los viales y las obras de urbanización del grupo Nuestra Señora del Vilar a favor del Ayuntamiento de Blanes»

⁹ Acta de justiprecio. Girona 8 de març de 1955.

¹⁰ Memòria del Pla Especial de Reforma Interna de 1982.

Cultura i Guerra Civil

J O S E P B O T A - G I B E R T

Fa quasi trenta anys, essent estudiant de segon curs de Filologia, m'iniciava alhora en la passió pels llibres vells. Com si fos ahir, recordo que un divendres cap al tard, havent tornat de Barcelona en plena primavera, vaig anar a buscar la mare, que era a cosir. La tia F. em féu entrar mentre em deia que tenia una cosa que segurament em faria més favor que a ella. Va anar a dalt i aparegué amb un paquet embolicat. En obrir aquell llegat impensat, sense poder dir tot just gràcies, em vaig trobar amb dues meravelles. Una era l'edició en fascicles del *Diccionari General de la Llengua Catalana* (1932); l'altra era un llibre més petit, editat el 1938 pels Serveis de Cultura al Front que fou distribuït als soldats en plena batalla de l'Ebre.

Vaig ser advertit que el llibre no havia de sortir de casa, que calia ser discret, que no n'havia de fer ostentació. Vaig començar a llegir-lo abrandadament. Aquella nit fou més llarga que les altres. El pròleg m'enlluernà tant com les converses que sostenia al cafè on m'he fet gran amb vells republicans i cenetistes, sota la mirada atenta del meu pare.

Per aquesta raó, quan l'arxiver, carregat de sinceritat i d'il·lusió, va demanar-me de col·laborar amb aquesta *Blanda*, tot i posar-hi no sé quantes dificultats, que si la feina, que si els treballs editorials, que si altres articles pendents, sabia que acabaria pensant-hi, buscant un forat i un tema. De fet, la successió fou encara més ràpida. Encara no m'havia acabat de demanar la col·laboració que, sense a penes barrinar, ja tenia al cap dues coses: el pròleg d'aquell llibre de 1938, editat pels Serveis de Cultura al Front, que es diu *Presència de Catalunya*, i unes cartes des de la presó d'un condemnat a mort republicà que algun dia caldrà transcriure.

El lector, a qui no avorriré més amb detalls personals, ha deduït sàviament que he optat per tractar d'aquesta publicació de 1938. Avanço d'entrada, que el pròleg ha estat publicat parcialment per Maria Campillo, una companya de curs especialitzada en la literatura d'aquesta època, al seu llibre *Escriptors catalans i compromís antifeixista (1936-1939)*.

Explicar el context en què es publicà requeriria situar-nos un any abans, tot just acabats els fets de maig de 1937 que significaren un canvi d'estratègia en la causa republicana. El 29 de juny de 1927, Carles Pi Sunyer accedeix a la Conselleria de Cultura i inicia la reestructuració del departament. Aquesta reestructuració fou possible perquè l'anterior conseller, Antoni Maria Sbert, establí les bases per a un correcte funcionament, el qual signà amb Josep Tarradellas, el 17 de febrer d'aquell any, el decret que creava les Biblioteques del front: d'aquesta manera es sistematitzava i s'assegurava l'arribada de llibres al front. El conseller Sbert també pensà a crear o reorganitzar altres institucions com la Junta de Relacions Culturals, la Comissió de les Lletres Catalanes, i el Casal de Cultura. L'existència d'una cultura de guerra la resumien molt bé el lema de la Fira del llibre d'aquell any ("Cada ciutadà un llibre per als germans al front") i la celebració del II Congrés Internacional d'escriptors Antifeixistes.

D'aquesta manera, es comprèn perfectament que Carles Pi i Sunyer, amb la finalitat d'aconseguir una millor coordinació i de potenciar les manifestacions culturals, tant al front com a la reraguarda, pensés a dirigir totes les iniciatives des dels Serveis de Cultura al Front i la Institució de les Lletres Catalanes, que refonien serveis anteriors.

La tasca dels Serveis de Cultura, creats el 13 de setembre de 1937, venia a integrar i ampliar el Servei de Biblioteques del Front amb una secció de publicacions i unes milícies de cultura que no varen arribar a constituir-se. Així es sistematitzava la tramesa de llibres al front, que havia començat d'una manera voluntarista i poc organitzada l'agost de 1936.

A partir del febrer de 1937, sota la supervisió tècnica de Jordi Rubió i Balaguer es desenvolupa un pla per proveir el front de biblioteques, es preveu fins i tot un bibliobús que recorrerà les distintes unitats del front i, abans del fets de maig es lliuren trenta-set biblioteques portàtils. Maria Campillo ha calculat que el gener de 1938, a penes tres mesos després de la darrera reorganització, hi havia funcionant regularment unes dues-centes biblioteques, els llibres en circulació eren 45.000 i les adquisicions s'acostaven a 60.000. Diguem però, que quan es produí el bombardeig de Barcelona del 17 de març de 1938, en què la Central del Servei de Biblioteques resultà especialment afectada, es perderen 20.000 volums i un centenar de biblioteques portàtils a punt de sortir cap als fronts. D'altra banda, aquell mes de maig començà a funcionar el Bibliobús, idea que Jordi Rubió i Balaguer recollí dels seus viatges de formació a l'estranger. En cinc mesos, el bibliobús accedí a 274 unitats i havia fet circular 15.166 llibres.

Per acabar de modelar l'article ve a ajudar-me un llibre publicat ara fa quatre anys a la Biblioteca Serra d'Or: *Cartes de la guerra (maig 1938-gener 1939)*. Es tracta de la correspondència creuada entre Jordi Rubió i Balaguer i el seu fill Manel. El doctor Rubió fou un intel·lectual de primer ordre, íntegre, liberal i creient, la tasca del qual exemplifica el rigor i la lleialtat amb les institucions democràtiques. Perquè el lector se'n faci una idea diguem que en el moment de produir-se la turbulència civil era director de la Biblioteca de Catalunya, de l'Escola de Bibliotecàries i de les Biblioteques Populars, a més a més de professor universitari. Amb la guerra, assumí enormes responsabilitats que possibilitaren la salvació de molts béns culturals. En acabar la guerra perdé tots els càrrecs institucionals i universitaris. El seu fill, Manel Rubió, avui concitadà nostre, era llavors un jove de disset anys que anà al front amb la quinta del biberó, no havent acabat encara la seva formació a l'Institut-Escola.

Com que em sembla que el llibre a què he fet referència ha tingut poc ressò entre nosaltres, m'ha semblat útil seleccionar fragments de dues cartes en què fill i pare opinen, n'hem parlat anteriorment, sobre el bibliobús.

Carta de Manuel Rubió.

«Dilluns, 20-VI-1938

Molt estimat Pare,

Vaig rebre, fa tres dies, la teva carta. M'agradà molt. Car no solament m'agradà conèixer el costat bo de la vostra vida, sinó també el trist.

Ahir fou per a mi dia d'una gran alegria i d'una gran tristesa. Venia de cercar cireres quan acabat de venir el carter, repartien les cartes. Vaig tenir una postal de tio Antoni, en la que, entre altres notícies agradables, em donava el pèsam per la mort de la pobra àvia. (...) Després de passar llista, tocades les 9, hores, vaig tenir l'alegria més gran que he tingut des que sóc aquí: va venir el bibliobús!

Rep, pare estimat, la més ferma felicitació meva. Com a soldat i com a fill. No sap l'alegria que va causar als companys en veure "un camió amb llibres"! Jo estava per la plaça quan vingué i vaig anar a saludar a la bibliotecària. Va preguntar-me per qui es faria responsable dels llibres. Veié el capità i portaren el cotxe a la plaça. Aviat vingué el Comissari, que es cuida de totes les coses polítiques dels soldats. Llavors el xofer obrí les llibreries dels costats. Vaig quedar admirat. Potser vas tenir molta feina en aquest bibliobús, però t'ha quedat meravellosament. Molt ben deixat; si no fos que sé que és fet ara, i aquí, ho creuria obra americana. Les bibliotecàries, amb poquíssim temps, varen fer tarja de tots els nois. Vam tenir llibres tots els que volguérem, però no s'hi conegué. Com que tots els que prenguérem foren diferents, ara, fins que torni, podrem canviar-los i llegir-ne molts. Ja he vist, en altres nois, llibres que m'interessaran, i pot tardar bastant el bibliobús abans no els acabi.

És curiós el que passa als soldats en veure les bibliotecàries. Saps tu ja que en veure passar una noia, tots (amb raríssimes excepcions) li han de dir alguna cosa. Però a les bibliotecàries, ningú (llevat pocs casos) els digué altra cosa que la de la feina. Fins els més renegaires s'abstingueren de fer-ho davant d'elles. I això ho fan sempre que veuen algú de cultura superior. (...)

Poc després, donà (la bibliotecària) un exemplar de totes les targes al comissari, i es féu firmar un rebut. El xofer tancà les portes, i el camió aviat marxà. No saps l'enveja que em féu en veure'l marxar amb aquella arrencada tan suau, els dos xofers tan ben asseguts, amb les bibliotecàries a l'altre costat. Però aviat la melangia s'esvaí. Va donar més encoratjament als soldats la vinguda del bibliobús, que els més abrandats discursos d'en Negrín o el repartiment de tabac... em deies a la carta que podries avançar el trasllat de la Biblioteca de Catalunya. No saps l'alegria que em dónes. Que enmig de la guerra més repugnant es facin obres com la que fas és sublim; crec que la guerra durarà prou (és trist haver de dir això) perquè la puguis acabar de traslladar: (...)

Adéu, estimadíssim pare.»

Al seu torn el pare li va respondre:

«Sant Boi de Llobregat, 29-VI-1938

Molt estimat fill Manel,

Fa molts dies que m'enyoro d'escriure't llargament (...)

Quina alegria vaig tenir quan la senyoreta Casals va avisar-me que t'havia vist la bibliotecària del Front! I després, parlant amb ella de com va anar que et va veure, tots els detalls em semblaven pocs i no gosava demanar-ne massa, per no semblar insaciable. La teva carta del 20, rebuda ahir, completa les notícies de la senyoreta Español i em satisfà molt, perquè confirma que el Servei és útil, que porta goig i companyia als soldats i que la bibliotecària el porta bé. Quant m'hauria agradat acompanyar-la! (...)

En la sessió de demà al Servei del Front comunicaré les impressions teves, tan satisfactòries, als companys. N'estaran molt contents. Jo, de feina directa amb el bibliobús, no n'he tingut gaire. Però ja recordes com em posava nerviós la calma del constructor i encara hi ha detalls que no van bé. Vaig demanar un llibre als Estats Units on hi havia diversos plans de bibliobús i ho estudiarem i ho estudiarem molt amb la senyoreta Balló que, a Anglaterra,

havia fet pràctiques en un cotxe semblant, no tan gran, però els *intermediaris* eren desesperants. Un any em constà de convèncer els que intervenen amb mi en el Servei del Front que donessin més importància al bibliobús que als armaris. En fi, poc pensava jo, quan el defensava tant, l'alegria que un fill meu hi tindria. Pintes molt bé la impressió que ja suposava que us ha de produir l'arribada i la marxa del bibliobús. Goig i melangia, però amb un fons de confiança optimista en què a la rera guarda hi ha molta gent que viu i treballa per vosaltres. El bibliobús amb els seus llibres és un missatger vivent entre tots els sectors de l'exèrcit i els de la capital. No para mai i la bibliotecària, rebuda sempre amb dignitat i simpatia, és una prova que enmig de la guerra no s'enfonsen els sentiments de cortesia. Ho explicaríem a molta gent i no s'ho creurien, ja ho sé. També en conec qui se'n riu que treballem per portar llibres als soldats... Quan siguis vell i repassis en la memòria aquesta dura època de la teva vida, estic segur que recordaràs, com una clariana de pau i de noblesa de sentiments, l'episodi de la inesperada vinguda del bibliobús en una tarda de juny que tenies clavada al cor la tristesa de la mort de la pobra àvia. (...)

Adéu, fill meu. Que Déu et guardi. Rep una estreta abraçada del teu pare.»

Aquestes cartes personals són, doncs, una mostra de lleialtat, d'humanitat, de sinceritat i de dolor. Així es mantenia la moral individual. La col·lectiva havia de mantenir-se per altres mitjans. Així ha d'entendre's el pròleg de *Presència de Catalunya* que encapçala aquesta antologia confiada a Josep Janés i Olivé, distribuïda al front, dies abans que comencessin aquells cent tretze dies inacabables de la Batalla de l'Ebre. Aquest pròleg, probablement redactat per Carles Pi-Sunyer, és un cant a la lleialtat, a la fraternitat, a la pau, a la solidaritat i a la justícia; a grans ideals, en definitiva:

«Soldat català de l'exèrcit de la República:

Si estessis pels camps d'Aragó, o de Castella, o d'Andalusia, en una senzilla missió de pau, aquest llibre adreçat a tu podria titular-se *Record de Catalunya*. Avui, no. Per les terres de la Nova Espanya, amb el crit del fusell a les mans i amb el sospir de les bales a l'oïda, cavaller d'un ideal de llibertat i de civilització, missatger de la nova albada, Catalunya no és per a tu un record sinó una suprema presència. D'ací el títol d'aquest llibre. Mai no hauries pogut imaginar-te, soldat català, que essent-ne lluny, poguessis sentir-te més que mai arrelat a la teva terra. Les terres ermes que trepitges, les planes fèrtils que voreges potser no poden parlar-te externament d'aquelles terres que tu cultivaves, o d'aquells camins que seguies o d'aquells paisatges que et feien el petit món de cada dia. Però si no te'n poden parlar pel color ni per la imatge, te'n parlen per aquest batre que els hi pressents, que sembla el batre del cor de la teva terra catalana, que anys i anys ha que ha bategat engendrant braços i pits i cors vibrants, delerosos, per la defensa de la llibertat.

Aquest llibre vol acompanyar la presència de Catalunya que hi ha en el teu cor: La Catalunya que descriuen en aquesta obra els nostres grans poetes, els nostres grans escriptors, és la Catalunya que defenses amb les armes al braç pels camps i per les muntanyes d'Aragó, de Castella, d'Andalusia... Defenses la teva llibertat i la del teu germà. Defenses la llibertat de la teva terra i la llibertat de les terres dels teus germans. Els pobles que eren units en l'alegria, avui són solidaris en la dolor: Pel teu poble, pels pobles dels teus germans, avances i lluites al costat dels soldats castellans, dels soldats bascos, dels soldats andalusos, dels soldats asturs, dels soldats valencians. Però amb la presència de Catalunya al cor, lluites també perquè la teva terra no hagi de sofrir l'afront i el martiri que han sofert tantes terres que tu trepitjares. Lluites per a protegir i salvar aquesta terra, i aquesta vida de què et parla el llibre que t'ofereim.

Si la presència de Catalunya al teu cor era incorporària, però ferma, com una idea incommovible, aquest llibre te la farà viva als ulls i a la flor de l'esperit. L'escriviren, ací i allà, sense adonar-se'n, els nostres grans poetes. A nosaltres ens ha pertocat recollir-lo i oferir-te'l perquè contribueixi a fer-te sentir de Catalunya, amb Catalunya i per Catalunya. Que equival a fer-te sentir noble, lleial i digne. Com poden sentir-se només aquells que encara que duguin a les mans i a l'oïda el crit de la guerra, se senten portadors, al fons del cor, del més gran missatge de pau i de justícia.»

Josep Bota-Gibert

Notes per a l'estudi de la francmaçoneria a Blanes

J E S Ú S C R O U S i C O L L E L L

La francmaçoneria és una societat secreta que es va fundar i organitzar a Anglaterra a finals del segle XVII, recollint les tradicions dels «Free.Masons» (constructors lliures) medievals, que s'associaven al marge dels gremis locals per dur a terme, on calgués, la construcció de temples i altres edificis públics amb tècniques professionals que no revelaven als profans.

La societat va prendre gran volada i s'estengué amb rapidesa per Europa, més tard per Amèrica, i es va ramificar arreu del món. Alguns dels antics «Free.Masons», que utilitzaven com a distintiu simbòlic l'escaire, el compàs i altres instruments de l'ofici, es creien els hereus espirituals dels constructors del Temple de Jerusalem a l'època de Salomó, i veneraven «Hiram», el llegendari arquitecte d'aquell temple, assassinat perquè no volgué revelar els secrets del seu ofici.

Tres-cents anys després que el gran mestre dels templers (Ordre dels Templers), fos cremat a París, la societat secreta dels «Rosa-Creu» dirigida per l'astròleg Ashmole, desenterrà els records del Temple i en demanà la seva simbòlica reconstrucció: temple ideal de la Ciència, la Raó i la Llibertat.

A la fi del segle XVII, artesans i intel·lectuals anglesos recolliren moltes de les tradicions esmentades, que fonamenten tot el cerimonial maçònic i, protegits pel rei Guillem III, confeccionaren els primers Estatuts d'una societat encaminada a aconseguir, segons deien, l'alliberament de tots els homes oprimits pel despotisme i la intransigència.

Regnant ja la dinastia Hannover l'any 1717, va començar a funcionar la primer gran lògia de Londres. «Lògia: nom que posen a l'agrupació bàsica de la francmaçoneria i que ha de tenir com a mínim set membres» El venerable, els dos vigilants, l'orador, el secretari, un companyó i un aprenent. Aquesta lògia de Londres fou imposada per Anderson i Desaguliers, pastors protestants. Aquesta nova francmaçoneria fou especialment protegida per Frederic II de Prússia i tingué a les acaballes del segle XVIII una destacada acció dins els moviments revolucionaris de tipus liberal, tant a Europa com a Amèrica: va afavorir els canvis polítics, va substituir l'ensenyament religiós per l'ensenyament laic i va difondre les ciències positives.

Segons el text d'un ritual maçònic, encara vigent, els afiliats a la francmaçoneria han de lluitar per fer els homes millors i més il·lustrats, més àvids de veritat i de virtut oposant-se sempre a la tirania i a l'arbitrarietat exercides per l'home sobre l'home.

Hi ha moltes maneres de definir la francmaçoneria moderna. Llegint el llibre publicat pel professor Josep

Archivo Histórico Nacional - Guardia Civil
AHN-GC Fondos Masónicos

Clara, «Els fills de la Llum» els Francmaçons de les comarques gironines (1811-1987) ens explica que és molt millor recórrer a les fonts maçòniques pròpies per tal de veure el que en pensen els mateixos seguidors de l'Associació i, entre d'altres, es basa en el primer article dels Estatuts de la Lògia «Redención», de Palamós que foren aprovats l'any 1889, pel Governador civil D. Arturo Zancada.

«La masoneria es una asociación que tiene por objeto combatir la ignorancia y trabajar por la realización del bien en toda su extensión, socorriendo a sus socios y a los que no lo sean en todas sus necesidades y constituyendo una escuela mútua, cuyo programa se resume en estas palabras: Predicar las virtudes morales y sociales y la justicia. Amar a sus semejantes, a la pátria y a la libertad. Trabajar sin descanso en beneficio de la humanidad y por su hermanización progresiva y pacífica».

Aquest concepte de la maçoneria es va publicar l'any 1889, però el professor ens diu que, la lògia «Humanitas Gerundensis» va escriure un article el mes de maig de 1985, al Punt Diari, de Girona que deia: «Això es la maçoneria, un indret on s'oposen opinions i idees, però amb tota llibertat, correcció i respecte als altres. La maçoneria no és ni un partit, ni una organització que doni consignes ni que obligui ningú a creure el que no vol creure. L'única obligació que té cada maçó és la de respectar la llibertat de pensament i de lliure decisió dels altres. La maçoneria no té com a objectiu ensenyar sinó despertar la potencialitat que l'home posseeix i permetre-li de comparar la seva coneixença amb la dels altres i, com a conseqüència, obrir-li nous camins insospitats fins aleshores».

La imatge de la maçoneria destructora de la moral dels pobles va ser fomentada per l'Església Catòlica a mitjans del segle XIX. A causa de les manifestacions de la jerarquia catòlica, els periòdics i les revistes conservadores i antiliberals repetiren les condemnes i atacaren els que s'atrevien a dir bé dels principis maçònics. Els maçons, sense ser revolucionaris, defensaven el progrés i la llibertat i això els dugué a propugnar l'escola laica, el matrimoni civil i la construcció de cementiris del mateix caire. Però la campanya antimaçònica més dura fou dirigida pel General Franco, ja que per ell fou una obsessió permanent, els atribuïa tots els mals, i els declarà la guerra a sang i foc.

La maçoneria també fou menyspreada pels socialistes de finals del segle XIX, que la consideraven una associació enemiga de la classe treballadora. Així, el «Socialista» de l'any 1888 acollia opinions contràries com: «En manera alguna pues conduce la masoneria a la emancipación social, antes bien, es un estorbo puesto en su camino y ningún trabajador debe contribuir a fortalecerla».

En un sol article no podem explicar com es va fundar aquesta associació a Espanya ni el seu desenvolupament al llarg de tants decennis, però sí asseverar que es produí a través de la invasió napoleònica de començament del segle XIX, i adoptà caràcter oficial d'instrument al servei de l'exèrcit d'ocupació. Els seus components n'eren la part exclusiva i aprofitaren l'estada a Barcelona, Girona i Figueres per instaurar les primeres lògies.

Amb la fugida dels francesos i la tornada de Ferran VII el 1814, l'Estat Espanyol prohibí i perseguí la maçoneria. Per superar els entrebancs es va haver d'esperar a la Revolució Democràtica de 1868, en què el Gran Orient Nacional i el Gran Orient d'Espanya¹ feren molts seguidors arreu de l'estat com el General Prim, Ruiz Zorrilla, Sagasta etc. El 4 d'abril de 1888 es fusionà el Gran Orient Nacional amb elements del Gran Orient Espanyol, que donà per resultat el Gran Orient Nacional d'Espanya, que el 21 de maig de 1889 adoptà el títol de Gran Orient Espanyol.

A Catalunya es formà la Gran Lògia Simbòlica Regional Catalano-Balear de tendència nacionalista que no obligarà a reconèixer l'existència del Gran Arquitecte de l'Univers².

El període més brillant de la maçoneria a les comarques gironines començà el 1880. Durant uns anys la maçoneria fou una moda i nasqueren lògies a les principals poblacions, sobretot a l'Empordà, el Gironès i la Selva.

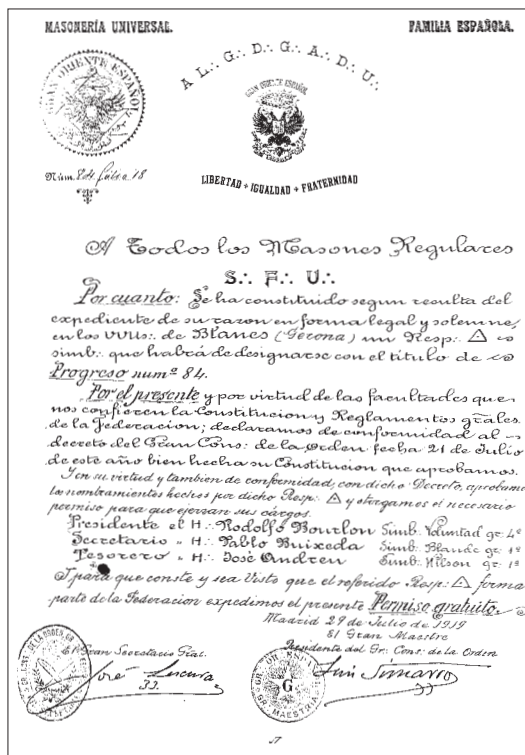
La Lògia, la Laletana núm. 222, treballava a Blanes el 1883, sota els auspicis del Gran Orient d'Espanya. N'era responsable el professor Esteve Carles, (Simbòlic Theolongo) que s'havia iniciat a la lògia Unión núm. 76, de Girona. El mateix càrrec fou exercit per Jaume Cristany, del comerç emparentat amb els Massó, de Blanes, que residia al carrer de l'Esperança núm. 6.

L'actuació del taller³ de Blanes va tenir poca durada i en tenim molt poca documentació, ja que el gener de 1888 els responsables de la lògia de Sant Feliu de Guíxols, que sí que guardaven documentació, varen escriure: «La Laletana núm. 222, al orient⁴, de Blanes, abatió columnas⁵ i se desconoce la causa.» En termes generals la majoria dels afiliats a la maçoneria eren elements de la burgesia lliurepensadora.

Els maçons, com ja hem vist, solien utilitzar un llenguatge molt curiós, adient per a parlar i escriure sense que la gent profana entengués del que es tractava. Així, als nuclis maçons de cada poble se'ls anomenava Tallers. Els tallers podien ser de dos tipus: Lògia, si tenia 7 o més membres, i Triangle, si no s'arribava a l'esmentada xifra. La cúpula directiva de cada lògia es componia dels següents càrrecs per ordre d'importància: El Venerable mestre, dos vigilants, (dirigien els aprenents i els altres companys), l'Orador (feia els discursos; seia al costat esquerre del venerable, el Secretari (seia a la dreta del venerable) i, per últim, el tresorer. D'altres càrrecs eren els diaques, portaestendards, guardians, l'almoier i el mestre de cerimònia. A les reunions les anomenaven «tenidas»; quan es fundava una lògia els maçons deien que «s'ha aixecat una lògia», i quan es dissolia, que «ha abatut columnes». Quan els maçons entraven a formar part d'una lògia o d'un triangle, es batejaven amb un nom simbòlic referent a figures històriques de caràcter liberal, o a intel·lectuals contraris a l'Església Catòlica. A Blanes tinguérem un maçó que es féu dir «Theolongo»⁶.

Els anys 1898 i 1903, hom intueix que a causa de la pèrdua de les colònies espanyoles, la maçoneria va patir una forta davallada, s'abateren moltes lògies per evitar problemes. A Catalunya les lògies simbòliques es posaren sota la jurisdicció de la Catalano-Balear i aquesta reconeixia el Gran Orient Espanyol. Hi hagueren molts conflictes que determinaren que a l'any 1920, la Catalano-Balear s'organitzés com a potència d'àmbit estatal sota el títol de Gran Lògia Espanyola. El 1923, el Gran Orient Espanyol, s'organitzà federativament i la seva presència a Catalunya es denominà Gran Lògia Regional del Nord-est d'Espanya. A les comarques gironines la maçoneria del segle XX no va assolir la importància dels decennis finals del segle XIX.

Pel que fa a Blanes, la primera notícia de la represa de l'activitat maçònica correspon al 30 de març de 1919, en què se celebrà una tinguda provisional, que va presidir Rodolf Enric Bourlon, venerable⁷ de la lògia Lealtat, de Barcelona, procedent de França. Hi assistiren Bru Centrich (Simbòlic Liberto Grau I⁸), nascut a Blanes el 13 d'octubre de 1889; Rafael Martí (Fraterno, grau I), nascut a Blanes el 23 de setembre de 1861; Pau Buixeda (Blande, grau I), nascut a Blanes el 29 de juny de 1876; Antoni Pijoan, (Nature, grau I), nascut a Blanes el dia 1 de febrer de 1876; Josep Andreu (Wilson, grau I), nascut a Blanes el 14 de febrer de 1881, tots ells maçons regulars de les lògies Lealtat i Adelante de Barcelona, i acordaren crear un (Triangle)⁹ sota la denominació de «Progreso», i de posar-se sota els auspicis del Gran Oriente Espanyol. (doc. núm. 1.)

AHN-GC Fondos Masónicos

Després de diverses comunicacions i sol·licituds, el Gran Orient Espanyol aprovà la constitució del triangle el 29 de juliol del mateix any¹⁰. Aquest nou taller, segons el quadre del 12 del mateix mes, era format per aquestes persones: Rodolf Enric Bourlon, Antoni Pijoan Cornellà, Rafael Martí Pagès, Bru Centrich Nualart, Pau Buixeda Trias, Josep Andreu Costas, Emili Garriga, Josep Balenguer.

La instal·lació del triangle sota els auspicis del Gran Orient Espanyol portà problemes de bon començament. El 3 d'agost Bourlon rebé una representació de la Gran Lògia Regional Catalano-Balear, la qual va exhibir el pacte signat el 1914 pel qual s'acordava que les lògies simbòliques a Catalunya eren jurisdicció de la Catalano-Balear a canvi del reconeixement del Gran Orient Espanyol, com a representant de la Família Espanyola davant de les potències estrangeres. En una lletra del 4 d'agost, Bourlon explica aquest afer al Gran Orient Espanyol tot indicant que desconeixia el pacte, però que s'hi havia sotmès per al bé de l'ordre i, que si calgués, se separarien de la Regional Catalano-Balear.

El 5 de juny de 1921, després que el pacte anterior arribés al moment de la ruptura i que la Catalano-Balear esdevingués la Gran Lògia Espanyola, desvinculada del Gran Orient Espanyol, i amb aspiracions d'estendre's a tot l'Estat. El triangle de Blanes es considerà deslligat i sol·licità formar part del Gran Orient Espanyol. En aquesta ocasió, Progreso de Blanes comptà també amb la intervenció de la lògia «Lealtad», la qual el 7 de juny de 1921 recolzà la petició i indicà que «en aquella (província) no existe logia constituida». La comissió d'afers generals opinà que la demanda podia ser aprovada i així ho comunicà al Gran Consell del Gran Orient Espanyol el 18 de juliol de 1921.

No obstant això, l'activitat maçònica decaigué a Blanes durant els anys següents. La represa, momentània, arribà el 2 de maig de 1927, ara sota els auspicis de la Gran Lògia Espanyola. L'acta d'aquesta reobertura diu així:

«El venerable maestro comunica a los reunidos que en representación del Soberano Consejo de la Gran Logia Española, el hermano José Matamala, secretario adjunto del Soberano consejo, y el hermano Manuel Martí, venerable maestro de la respetable logia» Adelante» num 8, en cuya logia habían pertenecido los hermanos de Blanes, habían venido para reanudar los trabajos de la respetable logia «Progreso», num. 5 de estos valles, suspendidos por espacio de varios años. Habiendo desaparecido la causa y por eso se vuelve a trabajar activamente. El hermano Centrich en nombre de los hermanos de estos valles dice que están dispuestos a trabajar con entusiasmo con las demás logias por el progreso de la humanidad. El venerable hace una descripción del actual estado mundial, recomendando la unión de todos los hombres de buena voluntad para salvar el progreso y la libertad del peligro.

El hermano Vinaixa pronuncia un magnífico discurso especificando la situación internacional, manifestando que tiene confianza en los entusiastas hermanos de Blanes que ocuparan un puesto de vanguardia. Como la carta constitutiva esta extendida por la Gran Logia Catalana Balear y esta en poder del hermano Bourlon, juntamente con los sellos y el libro de actas, el hermano, el hermano Gili, de Calella se procurara su entrega mientras se extenderá el canje de la Carta Constitutiva bajo los auspicios de la Gran Logia Española».

El document, signat pel venerable Bru Centrich, el secretari Josep Andreu i l'orador Antoni Pijoan, esmenta també com assistents els següents: Rafel Martí, grau 3r; Josep Matamala, grau 33; Josep J. Vinaixa, grau 18; Manuel Martí, grau 4; Pere Salvat grau 3; Juli de No, grau 3; Antoni Pons, grau 3; Francesc Climent, grau 3, i Genis Bernardes grau 3. Set dies després, els maçons de Blanes es retrobaren per elegir els càrrecs, que es distribuïren així: Venerable mestre: Bru Centrich; Primer vigilant: Josep Andreu; Secretari: Antoni Pijoan; Segon vigilant: Rafael Martí.

Hom feia constar que «como estan por ingresar varios hermanos, pasada la Gran Asamblea se procurará llenar los demás cargos.» Per assistir-hi com a delegat fou nomenat el venerable.

Aquesta segona acta va ser la darrera que s'escribí al llibre corresponent. Els concurrents a la tinguda eren sis «germans» - Centrich, Pijoan, Andreu, Martí, Matamala i Felip, la qual cosa ens indica de la petitesa del

RECERQUES

.....

grup i de la vida poc brillant que l'acompanyà. La lògia «*Progreso*» desaparegué del mapa maçònic vers el 1931. Durant la nova etapa històrica, Bru Centrich milità al Partit Republicà radical i després es passà a Esquerra Republicana i exercí com a alcalde de la població.

Jesús Crous i Collell. Expert en història de Blanes

Notes:

¹ Gran Orient. Obediència maçònica amb jurisdicció en un Estat.

² Principi creador, Símbol de Déu i de la Llei

³ Taller: Lògia. També s'aplica a l'entitat dels graus superiors.

⁴ Orient, població on es localitza una lògia.

⁵ Abatre columnes, disoldre una lògia.

⁶ Quaderns de la Selva, Xavier Pérez any 1996, pag. 205

⁷ Venerable Autoritat màxima en una lògia.

⁸ Grau el ritu més generalitzat en té 33. Els tres primers s'anomenen simbòlics, del 4t al 18t. son els capitulars del 19é al 30é es diuen filosòfics. Els tres darrers son sublims.

⁹ Triangle taller constituït per menys de 7 germans.

¹⁰ El text d'aquesta informació l'hem tret del llibre del professor Josep Clara. Els fills de la Llum

La Casa del Poble de Blanes, un edifici a rehabilitar

F E R R A N G A L V A N Y i V I L L À

Punt de partida

Fa un any i mig que em van proposar dur a terme la rehabilitació de la Casa del Poble de Blanes. Són d'aquelles feines que molt de tant en tant t'arriben a l'estudi, i que són un punt de reflexió dins de la producció habitual. Avalués la intemporalitat de determinades arquitectures que, per sort, dibuixen subtilment la història de la nostra societat. Participar en la recuperació d'una d'aquestes pàgines de la història és engrescador i, per tant, serveixin aquestes ratlles com a reflexions personals envers aquesta recuperació.

Una mica d'història

No puc deixar de fer una petita descripció històrica i arquitectònica de l'edifici per situar-nos dintre del context i comprendre millor els temes que es desenvoluparan posteriorment.

Passeig de Mar, estat actual

Aquest edifici, que és propietat de l'associació que porta el mateix nom, es va construir l'any 1925 com a edifici social. És un edifici que tots els blanencs coneixen per la seva situació privilegiada entre els passeigs de Dintre i el de Mar, per la seva configuració arquitectònica i pel seu estat precari de manteniment.

La configuració arquitectònica interior inicial de l'edifici era la següent:

El Cafè: Ocupava bona part de la planta baixa, (180 m²) a doble alçada, amb un entresol obert sobre ell, que ocupava el 25% de la planta inferior.

La Sala de Ball-Teatre: Ocupava la planta primera (185 m²) amb un amfiteatre, avui planta segona, que ocupava el 50% de la planta inferior. Per accedir a la planta primera l'escala que connectava la planta entresol i primera es desdoblava en dues, que pujaven per cada costat de l'escenari, que estava situat d'esquena al Passeig de Dintre. Per pujar a l'amfiteatre hi havia dues escales de semicargol, situades per sobre de les dues escales d'accés. La sala de la planta primera tenia un balcó representatiu en la façana del Passeig de Mar, i un balcó corregut en el carrer Hospital, avui desaparegut. L'amfiteatre de la planta segona tenia una tribuna al Passeig de Mar.

El cafè

Després de la Guerra Civil, la Casa del Poble va ser incautada, i va passar a ser propietat del Sindicat de la Falange i de les JONS, que va reconvertir l'edifici com a casa d'hospedatge en general, "Pensió del Duro", i com a casa de colònies.

Aquesta reconversió va destruir l'interior de la Sala de Ball, i va fer desaparèixer l'amfiteatre. Es va construir de nou tot el sostre de la planta primera, mantenint les obertures existents de façana del nivell de la planta segona.

Part de la teulada de l'edifici es va enderrocar per construir un terrat pla i una part coberta annexa al badalot. La part coberta es feia servir de bugaderia, i el terrat practicable, com a estenedor.

Atès que les habitacions estaven situades a la planta primera i segona, es va incorporar un pati adossat a la paret mitgera, per ventilar aquestes dues plantes.

L'estat actual

L'estat actual de conservació d'aquest edifici ofereix una aparença ruïnosa, sobretot en la seva visió des del passeig de Mar. Cal destacar la balconada de la planta primera, sense barana, la bastida que protegeix la tribuna de la planta segona, o l'esquerda de la paret de la façana, al costat del carrer Hospital. Però la seva estructura es manté sòlida, ferma, no cal fer grans despeses per garantir la seva estabilitat; les parts més deteriorades són els seus elements ornamentals, els seus revestiments i les seves instal·lacions.

Cal dir que el precari estat del manteniment ve donat per les tribulacions que ha patit la propietat de l'edifici després de la Guerra Civil i, per tant, de les reformes i falta de manteniment dels qui l'han regentat fins al seu retorn als propietaris legítims.

La primera pregunta que et fas quan t'enfrontes amb un treball d'aquesta índole és si realment val la pena rehabilitar un edifici vell, amb els diners que costarà deixar-lo com a nou. La resposta és ben senzilla, sí, ja que l'edifici és una mostra d'un art que en l'actualitat s'ha deixat de produir, i a la vegada és una manifestació cultural de la nostra història col·lectiva que es perdria, i per tant és necessari conservar-lo. És com si es tractés d'una espècie que s'extingiria, si ho comparem amb la zoologia, i s'ha de protegir.

Secció transversal, 1925

El primer contacte

La primera cosa que vaig fer per iniciar els treballs de rehabilitació va ser visitar l'edifici. Llavors vaig traspasar els límits, fins aleshores habituals, de la planta baixa, espai públic destinat a sales d'exposicions des del retorn de l'ús als seus legals propietaris, l'any 1979.

Una sensació de desolació em va envair, ja que el mal estat que presentaven les façanes no era res comparat amb l'estat d'abandó i de deteriorament que presentaven les plantes primera i segona, i el soterrani. Només tenia un aspecte ordenat la planta entresol: que s'utilitza com a oficines per l'associació.

L'Estat inicial

Un cop vaig conèixer la situació física de l'immoble, el primer document que calia estudiar, per començar el projecte de la rehabilitació, eren els plànols de l'edifici, si podia ser, els originals de la seva construcció. Però tots els esforços no van servir de res, ja que ni l'entitat, ni l'Arxiu Municipal els van poder localitzar.

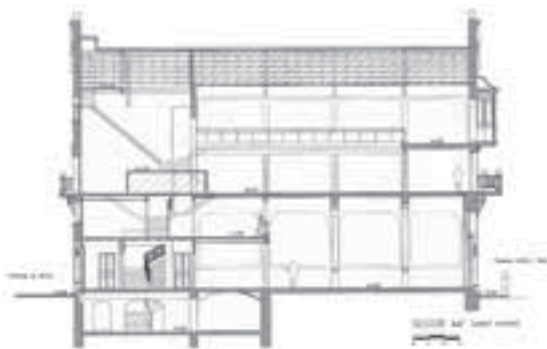
RECERQUES

.....

Calia fer de nou els plànols de l'edifici, una eina imprescindible per qualsevol treball de rehabilitació. La gent gran de la Casa del Poble i, en concret, en Joan Rondon, em van posar al corrent de la seva configuració inicial, ja que a partir de la planta entresol amunt, la distribució de l'edifici ha canviat molt.

Els records sovint s'ennuolen quan passen els anys, sobretot quan es barregen els sentiments, la ràbia i la impotència. Però les poques fotografies que es van poder recuperar, van acabar de determinar els contorns d'una realitat que avui, en part, s'ha esvaït.

La presa de mides, la consulta de fotografies, i la verificació de dades vessades per la gent gran van fer possible que anés apareixent, a poc a poc, la imatge de l'estat inicial de la Casa del Poble de Blanes.

Secció longitudinal, 1925

La societat de 1925

Si fóssim capaços, per un moment, de transportar-nos amb la imaginació a l'any 1925, ens adonaríem de l'impuls vital que tenia aquella societat, o part d'ella, per tirar endavant l'esforç tan gegantí de la construcció d'un edifici que pogués contenir les activitats socials dels individus. En aquesta societat nostra aquests valors han estat gairebé anul·lats per la comoditat que ha suposat primer el cinema i posteriorment la televisió.

Poques, per no dir cap, associacions privades de Blanes han deixat un llegat a les generacions futures, com l'edifici de la Casa del Poble, amb un mínim de qualitat arquitectònica. De totes maneres, no sabem si aquesta pervivència no es deu, sobretot, a les tribulacions d'ús i de propietat.

Planta primera, 1925

Consideracions arquitectòniques

Normalment acostumem a passar pel costat dels edificis sense fixar-nos en ells, ja que conformen el nostre paisatge quotidià. Els visitants eventuals de la nostra Vila miren la nostra arquitectura de manera molt diferent, valorant aquells edificis que, per la seva configuració, els proporciona més interès observar-los.

Aquest interès es basa en diferents conceptes, normalment en elements diferenciadors.

Per una banda, podem determinar l'estil, amb el seu vocabulari propi. En aquest cas, un estil noucentista, embotit de neoclàssic, ja que els elements ornamentals recorren sovint, amb els pilars jònics, a l'ordre clàssic, i també fent referència al modernisme, perquè així ho recorda la coronació de l'edifici.

Per una altra banda, l'ordre o les proporcions que determina els usos col·lectius, enfront dels usos privats, que han de recórrer més sovint a la repetició i a la definició de l'element mínim repetitiu com a argument compositiu.

Si analitzem les fotografies antigues exteriors, aquest tipus d'arquitectura no destaca tant de l'arquitectura comuna de l'època. Avui dia aquesta arquitectura antiga d'usos privats no ha tingut la fortuna de persistir, però la Casa del Poble destaca actualment pel seu testimoni d'una època irrepetible que hem de procurar de preservar com a manifestació cultural i social d'una època que és la progenitora de la nostra.

Si som capaços d'abstreure la imatge habitual de la Casa del Poble, en què domina l'estat de deteriorament dels tancaments exteriors, podrem descobrir elements arquitectònics d'una plasticitat digna de destacar.

Val com a exemple, il·lustrat en les fotografies que s'acompanyen, els capitells de les columnes jòniques de l'entrada del passeig de Dintre, o del passeig de Cortils i Vieta; els remats de ceràmica vidriada de les finestres i balconades de les façanes, o el remat de la façana amb la coberta amb els elements voluptuosos de gran plasticitat arquitectònica.

Propostes d'actuació

Un cop analitzats alguns dels aspectes d'interès de l'edifici en la seva configuració actual, val la pena fer un pas endavant per fer propostes d'actuació.

Recuperar la sala de ball com a tal, o com a teatre, no sembla la solució idònia per donar respostes a les necessitats actuals. Les dues plantes han quedat totalment dividides horitzontalment, i la prolongació vertical de l'escala d'accés ha destruït l'escenari.

La planta primera i segona, despullades dels envans que les trituren, tenen unes mides i proporcions molt correctes per desenvolupar-hi una activitat pública o semipública. La planta primera té uns arcs de mig punt, construïts en els anys 40 per cobrir la planta sense pilars, d'una molt bona plasticitat; i la planta segona amb les encavellades de la teulada al descobert, tenen una volumetria impactant. Caldria també anul·lar el pati de ventilació que es va crear després de la guerra, per recuperar el caràcter unitari de les plantes.

Secció transversal.

Evidentment, cal dotar l'edifici de les infraestructures necessàries en un edifici modern: un ascensor ampli, que permeti l'accés a totes les plantes; i una segona d'escala, que actuï com a sortida d'emergència.

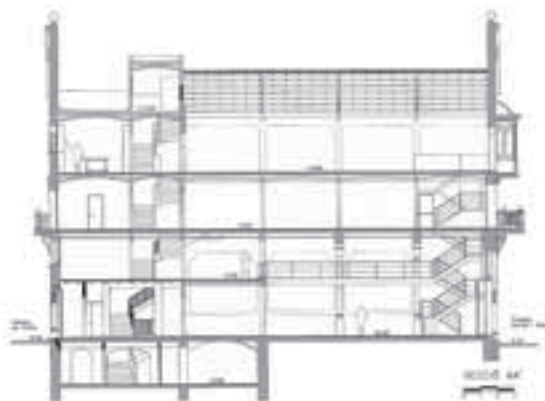
L'actuació a la planta baixa seria potenciar la cafeteria, deixant la planta entresol com a espai privat per als socis amb un accés directe des de la sala a través de l'escala d'emergència que quedaria al descobert.

RECERQUES

.....

La sala d'exposicions, que ha estat el veritable motor de la Casa del Poble durant vint anys, quedaria relegada a la planta soterrani, però amb una àmplia obertura en el terra de la planta baixa, en l'ull de l'escala, per visualitzar millor el seu accés. Afavorint el seu accés també disposaria de l'arribada de l'ascensor a la planta soterrani.

Per descomptat, cal reparar minuciosament tots els elements compositius de la façana, eliminar les esquerdes, restituir les pedres i els arrebossats, i tornar a pintar de color les façanes, signe inequívoc de vitalitat, de compromís i de servei.

Secció longitudinal, proposta

Epíleg

Per poder dur a terme les obres de rehabilitació fa falta finançar-les. Com? L'entitat no té prou impuls social com per dur-la terme. Com, doncs, es poden finançar les obres? La resposta és simple: deixant en mans de la iniciativa privada l'ús de la major part de l'edifici en règim de concessió a vint o vint-i-cinc anys.

La iniciativa privada explotaria la cafeteria de la planta baixa i les oficines de la planta primera i segona. L'entitat es reservaria petits àmbits dintre de l'immoble, les oficines pròpies i la cafeteria social a la planta entresol, una petita biblioteca a la planta segona, en la façana del passeig de Dintre, i la sala d'exposicions de la planta soterrani.

Es preveu que en aquest període de temps es pugui recuperar la inversió de les obres de rehabilitació i que, per tant, la Casa del Poble hagi recuperat el seu patrimoni arquitectònic, però després de 100 anys, quina serà la situació de la seva massa social?

Ferran Galvany i Vilà. Arquitecte

* Les imatges i els plànols són obra de l'autor

Sobre uns privilegis per als habitants de Blanes que no foren inserits al Llibre de la Universitat

J O S E P M A R I A P O N S i G U R I

*Memòria a Maria Burcet i Verdguer,
la meua àvia, filla de Blanes.*

Quan, el mes de gener de l'any 1518, el monjo Vicenç Sala del monestir de Sant Pere de Galligants, va deixar enllestida la seva tasca al *Llibre de la Universitat de la vila de Blanes*, com és lògic, no hi podia figurar un privilegi que no va ser concedit fins uns dies després, o sia el que va donar el rei Carles I en nom de la seva mare, la reina Joana, datat a Saragossa el 14 de desembre del mateix any. Però, amb menys lògica, deixà d'inserir dos privilegis reials de l'any 1471, dels quals parlarem més endavant, i el promulgat per Ferran el Catòlic el 29 d'agost de 1510.

Llibre de la Universitat
Foto: Dep. Mpal. de Recursos Tecnològics

Tampoc no hi figura un privilegi donat per Joan duc de Lorena, lloctinent de Reiner d'Anjou tingut per rei pel principat de Catalunya en rebel·lió

contra Joan II d'Aragó, datat a Blanes el 21 de setembre de l'any 1467. El document es conservava encara al segle XVII senyalat amb les xifres VI a l'arxiu del municipi blanenc, segons ens explica l'inventari que figura al foli 186 d'aquell manuscrit. A l'any 1518, quan el monjo Vicenç Sala va escriure aquell còdex, regnava Ferran II i, per tant, una disposició donada a nom d'un rei intrús era considerada un acte il·legítim i no podia ser tinguda en compte ni inserida al cartoral.

Si quan en l'aixecament del principat de Catalunya contra el seu rei Joan II, la vila de Blanes, com tot el vescomtat de Cabrera, havia pres part per la Generalitat, als darrers temps del llarg conflicte armat, la defecció de part dels qui havien participat en la revolta, atrets per les recompenses, el setembre de l'any 1471 posà els territoris del vescomtat de Cabrera i del Baix Empordà sota l'obediència del rei Joan. El dia 12 d'octubre de 1471, ocupant la vila de Blanes el mestre de l'orde de Muntesa Lluís des Puig, lloctinent del rei Joan II, els jurats i prohoms li demanaren que donés als habitants de la vila el privilegi de ser exempts de lleudes, peatges, passatges, barra, mesuratge i altres exaccions que el rei acostumava a rebre en els seus dominis. El Lloctinent no es volgué comprometre d'immediat i contestà que la petició que li feien era matèria reservada al mateix rei i que, en cas que s'atorgués a altres localitats, ho estendria també a favor de la vila de Blanes. Quatre dies després, el 24 del mateix mes d'octubre, en què el rei es trobava a Llagostera, a nova petició dels blanencs, confirmà el que havia fet el seu lloctinent i deixà la qüestió pendent, sense anar més enllà d'una promesa sotmesa a condició.

Potser per això, aquestes dues resolucions, que no eren res més que una expectativa de privilegi, tampoc foren recollides en l'aplec copiat per fra Vicenç Sala ni en l'inventari abans esmentat. No obstant això, no foren desconegudes del tot, almenys per l'erudit fill de la vila de Blanes fra Joan Gaspar Roig i Jalpí qui, en el seu *Resumen Historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*, que veié llum l'any 1678, ho resumeix a la seva manera i ho desfigura amb les següents paraules: «...se señaló en aquella lealtad (al rei Joan II) la villa de Blanes, patria mia, la qual, por esta causa, padeció notables daños que en ella hizo Hugo Roger conde de Pallàs, como consta de una carta de muchos privilegios (sic) que en nombre de Su Magestad la concedió D. Luis Despuig, Maestre de Montesa lugar-teniente suyo, hallándose en aquella villa a 5 de octubre de 1471.»

A conseqüència de l'aixecament i la guerra del principat de Catalunya contra Joan II, els territoris del vescomtat de Cabrera havien sigut entregats a Joan Sarriera i a Beltran d'Armendàriz, els quals, deixant la causa de la Generalitat, s'havien passat al servei del rei. La devolució del patrimoni confiscat a la casa de Cabrera no va tenir lloc fins a ple regnat de Ferran el Catòlic, i encara després de moltes dilacions i havent de ser indemnitzats d'alguna manera els intrusos. Altrament, extingida la branca de descendència legítima dels vescomtes, el comte de Cardona pretenia fer-se amb els vescomtats de Cabrera i de Bas.

L'any 1477 havia mort en plena joventut el darrer vescomte de Cabrera i comte de Mòdica, Joan II de Cabrera, sense deixar descendència i, per això, va correspondre la successió a la seva germana Anna, molt joveneta. Tot i restar pendent la devolució dels béns confiscats, foren nombrosos els hereus de les principals cases nobles de la Corona d'Aragó candidats a la seva mà, ço que per tots els mitjans procurà d'entorpir el rei Joan, per tal que el casori es fes amb un noble vinculat amb la seva persona. Mort Joan II, el seu successor Ferran el Catòlic seguí en això la política paternal i pressionà novament Anna de Cabrera –la qual aleshores tenia uns 18 anys– perquè triés marit entre el jovencíssim Alfons d'Aragó (fill bastard del monarca) i Federico Enríquez, fill de l'almirall major de Castella i comte de Melgar Alfonso Enríquez de Quiñones, germà de la difunta reina Joana mare de Ferran. L'escollit fou Federico Enríquez, cosí germà del rei Catòlic. Residint en el seu comtat de Mòdica del regne de Sicília, Anna de Cabrera el 5 de febrer de l'any 1479, va atorgar capítols matrimonials amb Federico Enríquez, en els quals es va convenir que l'almirall Alonso Enríquez, per escriure de dot del seu fill Federico, aportaria el cost de les indemnitzacions que, quan es fes la devolució del patrimoni incautat als Cabrera, haguessin de rebre els intrusos Sarriera i hereus de Beltran d'Armendaris que el retenien.

Frederic i Anna, adoptaren un i altre els cognoms d'Enríquez de Cabrera. Llur incorporació en el seu patrimoni de Catalunya no pogué venir d'immediat, puix que a més de tenir en compte les indemnitzacions que preveïen aquells capítols matrimonials, calia que fossin anul·lades les confiscacions produïdes durant l'alçament contra Joan II. A la cort general tinguda pel nou rei Ferran II a la ciutat de Barcelona l'any 1481, aquesta reparació i la supressió de les mesures il·legals preses a favor dels remences en el regnat precedent, foren els principals temes tractats. Amb tot, la solució arribà a passes comptades i els consorts Enríquez de Cabrera, comtes de Mòdica, obtingueren el retorn de llurs vescomtats de Cabrera i de Bas l'any 1484. Poc després, l'any 1485, moria Alfonso Enríquez i el va succeir tant en el seu patrimoni de Castella com en l'almirallat major; el seu fill Federico Enríquez de Cabrera, que va fixar la seva residència a l'entorn de la cort dels reis catòlics. Frederic, com a almirall major, l'any 1487 manà la flota de vaixells que bloquejà el port de Màlaga i forçà la seva rendició.

A començaments de l'any 1488, Federico i Anna Enríquez de Cabrera vingueren a conèixer els seus *estados* de Catalunya i, el 26 de febrer, celebraren a Hostalric una assemblea amb els representants de les viles i termes dels llocs del vescomtat de Cabrera. Llur estada a Catalunya durà gairebé tot aquell any 1488, en què van residir a Hostalric, Barcelona i, sobretot en el palau que posseïen a Blanes.

Frederic Enríquez de Cabrera, tant per raó del seu càrrec d'almirall major –*Gran Almirante*– com pel fet de ser cosí germà del rei, gaudí de gran influència en la cort de la monarquia on, amb Anna de Cabrera, la seva muller, tenia la seva més habitual estada, alternada amb la dels seus dominis del comtat de Melgar i

del ducat de Medina de Rioseco, mentre que regiren llurs vescomtats de Cabrera i de Bas per mitjà de governadors que, amb títol de procurador general, tenien la seva residència a Hostalric on radicava la capitalitat dels territoris. Les vingudes d'aquells nobles a Catalunya esdevenien molt de tant en tant i àdhuc algunes foren molt breus, com la de l'any 1499.

L'eficàcia dels privilegis de l'any 1471 era discutible pel seu imprecís condicionament i els dubtes que originaven conduïren a la seva inaplicació. Però l'any 1510, en l'avinentsa de la celebració de la cort general de Catalunya que tenia lloc a Montsó, on prenia part Federico Enríquez de Cabrera per raó de les seves baronies catalanes, aquest intercedí al rei Ferran per tal que aquells privilegis poguessin esdevenir una realitat. En data 29 d'agost de 1510, el rei hi accedí, tot fent constar que volia complaure en això a l'almirall Enríquez, el seu cosí germà, i a l'ensems donar efectivitat a un compromís del seu pare i predecessor Joan II. I, per a justificar el compliment de la condició d'haver-ho atorgat a un altre indret de Catalunya, féu esment d'un privilegi donat per Joan II a favor de la vila de La Bisbal datat de Corella de Navarra el 27 de febrer de 1464.

A la mort del rei Ferran II, Federico i Anna Enríquez de Cabrera seguiren en la seva eminent situació sota el jove Carles I, que regnava en nom propi i en el de la seva mare Joana. L'any 1518, el rei Carles era a Saragossa celebrant cort amb els aragonesos. Els jurats de la vila de Blanes Antoni Mollet i Jaume Feliu, li havien demanat la confirmació de l'enfranquiment de lleudes, peatges i altres drets i, en això, els blanencs van comptar altra vegada amb el suport de l'almirall Enríquez de Cabrera. El dia 14 de desembre de 1518, des de Saragossa, el rei Carles, en nom propi i en el de la reina Joana, va confirmar el privilegi donat per Ferran el Catòlic a favor dels habitants de Blanes.

Però si d'això tampoc n'hi ha cap assentament al Llibre de la Universitat, en canvi ens dona una notícia indirecta al seu foli 101 verso per la transcripció d'un anunci de la Batllia General d'Aragó sobre arrendament de drets de peatge, on hom hi fa present que en són exempts els habitants de Blanes.

El text literal dels privilegis de 21 d'agost de 1510 i 14 de desembre de 1418 ens ha arribat conservat per llur transcripció en el contingut d'una patent lliurada per l'almirall Federico Enríquez de Cabrera, on s'acredita, a utilitat d'Antoni Romaní i dels seus fills Nicolau i Salvador, mariners i habitants de Blanes, que en deuriem fer ús en algun viatge de negocis. Aquesta patent ve datada del dissabte dia 21 de novembre de 1523 a Blanes mateix, on aquells dies hi havia l'almirall. No deixa de cridar l'atenció el fet que l'almirall disposés que hi figurés per garantia d'autenticitat, el segell pendent de la universitat de Blanes, en lloc de fer-ho amb el seu segell personal o el de la cúria del vescomtat.

La conservació d'aquesta patent de privilegis es deu a una casualitat. Un notari de la Vilanova de Palafolls, Joan Camps, que també havia regit la notaria de Blanes, tenia necessitat de fulls de pergamí per a reforçar la coberta del seu llibre manual d'escriptures de l'any 1545. I va tenir l'acudit d'aprofitar, per a això, un pergamí inútil que trobà en un racó de l'escripcia. Aquest pergamí arribà, com a part d'una coberta de llibre notarial, a l'Arxiu Històric Fidel Fita, on avui està inventariat entre els fons de pergamí sota el número 1336 i la designa 16 de la seva procedència notarial.

És un diploma apaïsat de 514 x 317 mil·límetres, amb 59 línies escrites en lletra humanística de tipus notular del segle XVI, feta amb molta cura, que ocupa una caixa d'escriptura de 468 X 232 mil·límetres. A l'altura del marge inferior, hom hi pot observar els traus que havien sostingut la veta d'un segell pendent, avui desaparegut. En la part alta del pergamí, que arriba fins a la seva novena línia escrita, presenta un fragment ratat, que sembla haver-ho estat ja d'abans de l'enquadernació de l'any 1545.

A continuació, inserim íntegrament el diploma de l'almirall Federico Enríquez de Cabrera de l'any 1523, que comprèn des de la seva primera línia fins a la 59. Des de mitja línia 9 fins a l'inici de la 54, transcriu el privilegi de Carles I del 1518. I des de la meitat de la línia 15 fins a la 49 inclosa, hi figura el privilegi de Ferran el Catòlic de 1510.

Per a facilitar la localització de les diverses parts del text, numerem correlativament l'inici de cada línia del document original. Advertim els fragments ratats i per tant d'impossible transcripció, substituint-los per la indicació del nombre aproximat d'espais corresponents a cada un d'ells, situada entre parèntesi.

Document annex:

Universis et si —(Lac 39 spc.)— nificus honorabilibus et providis viris dominis viceregibus, gubernatoribus et baiulis generalibus, procuratoribus regiis, vicariis, baiulis, curiis, iusticiis, alcaldis, salmedinis / 2 duaneriis, iuratis, consiliar —(lac. 38 spc.)— indicibus, lezdariis, pedagariis, universitatibus, collegiis, singularibus personis et probis hominibus et quorumcumque iurium regalium collectoribus regnorum Aragonie, Valentie, Maioricarum / 3 Sardinie, Corsisse, ac totius prin —(lac 36 spc.)— bus aliis officialibus et personis quibus intersit in terris et dominationibus serenissimorum dominorum Aragonum regum constitutis et eorum locatenentibus ad quos presentes pervenerint et fuerint presentate, / 4 Anthonius Ladó baiulus vil —(lac.34 spac.)— ri domino Federico Enriquez de Cappraria magno regnorum Castelle et Granate archimarino, domino dicte ville, Anthonius Mollet et Iacobus Feliu iurati et alii probi homines universitatis dicte / 5 ville de Blanis diocesis Gerund —(lac. 32 spc.)— Salutem et honorem ac prosperos ad vota necessus. Noveritis quos serenissimus ac catholicus dominus Ferdinandus digne recordationis rex Aragonum et aliorum regnorum, terrarum / 6 dominationum dictus regnis sub —(lac. 29 spc.)— enfranquivit perpetuo omnes et singulos habitatores, tam mares quam feminas, presentes et futuros, dicte ville de Blanis, cum robas et mercaturis suis, ab omni lezda, pedatico, passagio, duanato, / 7 morariis, portatico, anchoratico ma- —(lac. 26 spc.)— ab omnibus aliis iuribus regiis ubique per omnia loca regnorum terrarum et dominationum suarum, pro ut in privilegio inde confecto cum comuni sigillo in eo impendenti cum cera rubea et vete serice / 8 bicoloris, videlicet virnilide et pallide et —(lac. 20 spc.)— solempnitatibus, proprie sue regie magestatis subsignato et roborato, quod fuit datum in opido Montissoni die vicesima nona mensis augusti anno a Nativitate Domini millesimo quingente- / 9 simo decimo, hec et alia sunt contenta. Quod quid —(lac. 6 spc.)— legum est huiusmodi sub tenore:

NOS IOANNA ET CAROLUS, Dei gratia reges Castelle, Aragonum, Legionis, Utriusque Scilie, Hierusalem, Navarre, Granate, Toleti, Valentie, Gallecie, / 10 Maioricarum, Hispalis, Sardinie, Cordube, Corsice, Murcie, Algarbi, Algezire, Gibraltaris ac Insularum Canarie necnon Insularum Indiarum et Terre firme Maris Oceani, archiduches Austrie, duces Burgundie et Bravantie, et comittes / 11 Barchinone, Flandrie et Tiroli etc., domini Vizcaye et Moline, etc. ac etiam duches Athenasrum (et) Neopatrie, comittes Rossilionis et Ceritanie, marchiones Oristanni et Goceani, que per serenissimos reges Ioannem avum et abavum et catholicum regem Ferdinandum patrem et avum nostros colendissimos, fidelibus suis dese benemeritis consessa et confirmata fuerint, libenter animo placidoque vultu confirmamus et, quatenus opus est, de novo concedimus, maxime accedentis supplicationibus coniunc- / 13 torum nobis nexu sanguinis, hanc magestatis nostris exposuit Federicus Enriquez admiratus Castelle comes de Moach in Trimaclia ac vicecomes de Cappraria et de Basso in Cathalonia, nexu sanguinis nobis coniunctus, quod preffatus serenissimus / 14 rex Ioannes infrascriptas conecessit inmunitates et gratias iuratis et incolis ville de Blanis que dicitur esse eidem admiratici vicecomitisque, postea per serenissimum et Catholicum regem Ferdinandum patrem et avum nostrum clari nominis, ad / 15 suplicationem dicti illustri admirati, confirmate fuerunt suo eum oportuno privilegio omni quod decet solempnitate expedito, cuius series sic se habet:

Primera plana del llibre
Foto: Dep. Mpal. de Recursos Tecnològics

NOS FERDINANDUS Dei gratia rex Aragonum, Scilie citra et ultra Farum, Hierusalem, Valentie, Maio- / 16 ricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie, comes Rossilionis et Ceritanie, marchio Oristanni et Gociani. Memoriam tenemus nostro cum opportuno privilegio dato in presenti villa Montissoni die decimosexta iulii, pro tempore / 17 preterito commemorando privilegium quoddam per Ludovicum dez Puig magistrum Muntiesie tunc locumtenentem generalem serenissimum regis Iohannis patris nostri felicis recordationis, et per eundem genitorem nostrum confirmatum iuratis et proceribus et uni- / 18 versitati et singularibus personis dicte ville de Blanis concessi, in quaquidem privilegio est quoddam capitulum seriei sequentia: - «Item, senyor, suplicam vos placia atorgar a la dita vila e poblats de aquella franquesa de leudes, peatges, pas- / 19 satges, barres, mesuratges e altres drets reynals per tots los regnes y terres del senyor rey pagar acostumats. Perquè aquestes coses, com se sguarden al senyor Rey, lo dit lochtinent no hi anten tocar, però promet-los que si a degunes universitats / 20 seran atorgades per ell, per lo semblant atorgarà a la dita vila.» Quodquidem privilegii fuit datum in dicta villa de Blanis duodecimo octobris anno millesimo quadringentesimo septuagesimo primo et confirmatum per dictum regem / 21 genitorem nostrum, cum opportuno privilegio dato in loco de Lagostera vicesimoquinto dictorum mensis et anni, de quibusquidem privilegii in autentica forma nobis extitit facta fides. Et quia nobis non constabat dictum serenissimum regem patrem / 22 nostrum similes concessioniones aliis villis et locis ex tunc fecisse, concessionum cum dicto nostro privilegio immunitates dictorum iurium per totum nostrum Cathalonie principatum sine preiudicio iuris aliqui ad nostrum beneplacitum vobis iuratis, proceribus universitatis, / 23 et singularibus personis dicte ville de Blanis novissime autem ex actis a merenticis coram nobis oblatis, vidimus apparere quod idem serenissimus Rex Iohannes concessit iuratis proceribus universitatis et singularibus personis ville Episcopalis privilegium / 24 datum in villa de Corella regni Navarre vicesimaseptima februarii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto in quo et etiam interigerit dictus serenissimus rex concessit dictis iuribus proceribus uni- / 25 versitatis et singularibus personis predictae ville Episcopalis diversa capitula integre est quoddam capitulum seriei sequentis: - «Item supliquen los dits mossen Pere Torroella, Joan Michel, Bernat e Bernadó Gibert jurats, que los homens de la dita vila y terme de / 26 aquella qui hara son e per temps seran, sien franchs de totes leudes reynals, sisses, passatges, barres, pontatges e altres drets per totes les terres del senyor Rey, sagons acostumen esser franchs los ciutadans de Girona». Et quia nobis fuit auctoritate demonstratum dictam / 27 civitatem Gerunde et habitatores illius fuisse franquos, quitios et immunes a solutione dictorum iurium, Nos visis omnibus predictis, volentes conventa et promissa per dictum genitorem nostrum complere, supplicati etiam de hiis per procuratorem illustri admiratis Castelle vice / 28 comittis de Basso et de Cappraria, consanguinei nostri dilectissimi, cum in multo maioribus complacere cupimus, ac etiam per vos dictos fideles nostros iuratos dicte ville de Blanis tenore presentem de qua nostra certa scientia delliberate et consulte concessionum / 29 per Nos factum de enfranquimento et exemptione dictarum lezdarum, pedaticorum, pesagiorum, mensuraticorum et de barra, et valorum iurium regionum in totum nostrum Cathalonie principatum, ad regnos et terras corone nostre Aragonum extendimus, protendimus et ampliamus / 30 itaque tam in dicto nostro principatu Cathalonie quam in aliis terris et regnis nostris Corone Aragonum homines et vassalli tam mares quam femine in dicta villa de Blanis habitantes et habitaturis, sitis franchi, liberi, quitii et immunes a solutione dictarum lez- / 31 darum, pedaticorum, pesagiorum, mensuraticorum et de barra et aliorum iurium regionum nostrorum, nec possitis aut valeatis cogi, compelli, distringi aut fortiari de iure vel de facto in personis nec bonis vestris et eorum per Nos et officiales nostros quoscumque ad solvendum aliquid in / 32 premissis vel aliquo premissorum. Serenissime propterea Iohanne regine Castelle, Legionis et Granate, etc. principi (sse) Gerunde ducisseque Burgundie, filie primogenite nostre carissime, gubernatricique generali ac post felicem et longevos / 33 dies nostros, Deo propicio, in omnibus regnis et terris nostris immediate heredi et legitime successori intentum, sub paterne benedictionis obtenta dicimus et rogamus fidelibus vero spectabilibus nobilibus magnificis dilectis nostris, omnibuscumque / 34 locumtenentis generalibus, viceregibus, gubernatoribus, baiulis generalibus aut procuratoribus regis, vicariis, insuper baiulis, iusticiis, çalmedinis, subbaiulis, necnon exactoribus dictarum lezdarum, pedagiorum et aliorum iurium supradictorum ceterisque universis et singulis officialibus / 35 et subditis nostris in dictis regnis et terris corone nostre Aragonum constitutis dictorumque officialium locumtenentis presentibus et futuris dicimus et mandamus sub nostris ire et indignationis incursum, penaque florenorum auri Aragonum mille, a bonis contrafacientes irremissibi- / 36 liter exhigenda

nostroque applicanda erario, quod nostras huiusmodi extensionem, ampliacionem et protectiones omniaque et singula in presenti nostra carta contenta, teneant firmiter et observent tenerique et observari inviolabiliter faciant per quos decet, et contrarium non faciant / 37 ratione aliqua sive causa, quanto dicta serenissima Regina filia et princeps nostra carissima nobis amorem gerere, ceteri vero officiales et subditi nostri gratiam nostram caram habent et postpositam penam cupiunt evitare. In cuius rei testimonium pre- / 38 sentem fieri iussimus, nostro communi sigillo impendenti munitum. Datum in oppido Montissoni die vigesimonono mensis augusti anno a Natiitate Domini millesimo quingentesimo decimo, regnorum nostrorum videlicet Scilie ultra Farum quadragesimo tertio, / 39 Aragonum et aliorum tricesimo secundo, Scilie autem citra Farum (et) Hierusalem octavo. YO EL REY. Vidit de Gualbis, et vidit Generalis Thesaurarius. Vidit Conservator Generalis. Dominus Rex mandavit michi, Climent. Visus per de Gualbis regentem Cancellariam, Thesaurariam et Conservator Generalis. Registrata in Diversorum XIII sub folio CCXXXVI.

40 Fuit quod nunc, pro parte dilecti illustri admirati, magestatibus nostris humiliter suplicatum quarum iuratis et incolis dicte ville de Blanis presentibus et successive futuris preinsertas gratias, franchises / 41 et exemptiones una cum dicto privilegio preinserto, a prima linea usque ad ultimam inclusive, laudare, aprobare, ratificare et confirmare ac, quantum opus sit, de novo concedere de nostra solita benignitate dignaremur, nostris vestigiis tam serenissimorum regis / 42 inherentes afectantes in longe, maioribus eidem illustri admirato complacere suisque exigentibus meritis maiora de nobis promerentibus, tenore presentis de que nostra scientia delliberate et consulto eidem iuratis et sindicis ac incolis ville de Blanis pertinentibus ac / 43 successive futuris, omnes gratias, exemptiones ac franchisias in preinserto privilegio nominatas et expressas preinsertum privilegium et omnia et singula in deo contenta, a prima linea usque ad ultimam inclusive, iuxta illius seriem et thenorem, laudamus / 44 aprobamus, ratificamus et confirmamus et, quantum opus sit, de novo concedimus, nostreque huiusmodi laudacionis et quantum opus sit nove concessionis minime et presidio roboramus et validamus / 45 prout melius et plenius hactenus uti fuerunt et sint in possessione, volentes et expresse decernentes quod huiusmodi nostra laudacio, aprobacio, ratificacio et confirmacio ac quarum opus sit nova concessio, sit et esse debeat eisdem iuratis, sindicis et incolis / 46 ville predictae de Blanis presentibus et futuris firma, stabilis, valida et realis, nullum in iudiciis aut extra faciens dubietatis obiectum, defectus, incomodum aut noxe, alterius noxe detrimentum, sed ius suo robore et firmitate perseveret, qua propter nolentibus / 47 magnificis consiliariis dilectis et fidelibus nostris baiulis generalibus et procuratoribus regiis in nostris Aragonum et Valentie regnis et principatu Cathalonie ac aliorum nostrorum regnorum, ac arrendatoribus iurium et vegtialium in preinserto privilegio / 48 expressorum, ceterisque demum universis et singulis officialibus et subditis nostris, tam maioribus quam minoribus quocumque nomine nuncupatis, et iurisdictionem quacumque exercentibus in dictis regnis constitutis et constituendis, ad quos spectat et spectare / 49 poterit in futurum, dicimus et districte precipiendo mandamus quarum huiusmodi nostram confirmacionem et, quarum opus sit, novam concessionem, ceteraque omnia et singula in preinserto privilegio contenta et expressa, dictis iuratis, sindicis et incolis / 50 dicte ville de Blanes presentibus et futuris teneant firmiter et observent, tenerique et inviolabiliter observari per quos deceat faciant, et non contrafaciant vel veniant vel aliquem contrafacere vel venire permittant ratione aliqua sive causa, pro quanto gratia / 51 nostra eis cara est, et preter ire et indignationis nostre incursum penam florentinorum auri Aragonum trium mille cupiunt evitare. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro comuni sigillo impendenti munitum. Datum in civitate nostra Cesare- / 52 auguste die decimoquarto mensis decembris anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo decimo octavo, regnorumque nostrorum videlicet regni Castelle, Legionis, Granate, etc, anno decimoquinto, Navarre quarto, Aragonum, utriusque Scilie, Iherusalem et / 53 aliorum terris, regis vero omnium tercio. Yo el Rey. Vidit Augustinus vicecancellarius. Vidit Conservator Generalis. Vidit Castro, Vidit Generalis Thesaurarius. Dominus Rex mandavit mihi, Ioanni Hanmart. Visum per Cancellarium, vicarium et Generalem Thesaurarium. Registrata in Diversorum / 54 X, folio CCLXXXVIII.

Unde cum honorabiles Anthonius Romaní, Nicholaus et Salvator eius filii marin –(lac. 1 2 spc.)– habitatores dicte ville de Blanis, igitur vos et quemlibet vestrum, ex parte dictorum serenissimorum regum Ioanne et Karoli, nunc reg- / 55 nantium, requisimus et ex nostre rogamus, quatenus iamdictis Anthonio Romaní, Nicholao et Salvatori et eorum nunci –(lac. 1 3 spc.)– negociorum gestoribus in mercibus et rebus quas ipsi deferent et deferunt ac

RECERQUES

.....

deferri faciant per se et eorum / 56 nuntios et procuratores ac negotiorum gestores, quasque ipsi affirmaverint seu affirmare fecerint fore suas, observetis et observari faciatis et mandetis privilegia, franquitates et inmunitates predictas, nos enim parati sumus pro vobis et incolis / 57 vestris similia facere et multo maiore. In quorum fidem et testimonium presentes litteras ad modum instrumenti peritorum et scribam publicum dicte ville et curie de Blanis fieri, et sigillo dicte universitatis apendicio fecimus comuniri, et de quibus vobis et cuilibet / 58 vestri fidem requisivimus fieri, a libro actum et registratum dicte universitatis in posse sui stante. Et si forsan translatum aucthenticum aliquod ex ipsis factum erit, etiam decreto iudicis aut alia quavis solempnitate roboratum minime admitatis / 59 ac fidem aliquam adibeatis cum fraus subsequi promisset. Datum in villa de Blanis die sabbati vigesima prima mensis novembris anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo vigesimo tercio.

Josep M. Pons i Guri. *Arxiver, historiador i jurista*

Notes per a una climatologia de Blanes

T O N I P U J O L

Resum

El Servei Meteorològic Municipal disposa d'un conjunt excepcional de dades meteorològiques enregistrades pel Sr. Pruna de forma diària i ininterrompuda durant els darrers 30 anys. La continuïtat de les observacions i el rigor de les mesures permeten usar aquestes dades per a descriure el clima local de forma quantitativa. Així, es mostren valors específics de temperatura i de precipitació, termes que esdevenen els principals descriptors del clima. A partir dels valors mitjans anuals s'obtenen diversos índexs d'aridesa i es classifica de forma rigorosa el clima de la població.

1. Introducció

L'estudi del clima local que gaudeix la població va més enllà del pur interès acadèmic. En efecte, el clima, que es compon de tots els elements naturals que ens envolten, representa el medi on ens trobem. D'aquí, la inevitable i permanent interacció entre els elements climàtics i les nostres activitats quotidianes. Més enllà dels típics episodis extrems que hom tendeix a recordar (onades de calor; forts temporals, glaçades extremes, ...), l'efecte del temps vers la societat esdevé, per bé que subtil, no menys important. Certament, hom pot trobar estudis d'irrefutable rigor científic relacionant l'estat del temps amb la conducta humana. Així, estats d'eufòria, conductes agressives i, fins i tot la propensió a donar propines, són més esperades en determinades condicions d'humitat i de temperatura. Tanmateix, el coneixement bàsic que hom té del nostre clima local es limita a fets puntuals que, per la seva excepcionalitat, no esdevenen representatius de la conducta global. Per això, la recopilació diària de determinades variables meteorològiques és fonamental per a aprofundir en el coneixement del nostre clima i, en definitiva, de la població.

D'aquesta forma, cal destacar la important tasca duta a terme pel Sr. Pruna, responsable del Servei Meteorològic Municipal que des del 1968 fins a l'actualitat ha enregistrat de forma ininterrompuda un conjunt bàsic de variables meteorològiques. Les dades que presentem a continuació són fruit de les seves pacients i acurades observacions, les quals es poden trobar a l'Arxiu Municipal o al Departament de Serveis Personals (en format magnètic). Aquest modest recull no és sinó un sincer reconeixement al Sr. Pruna, que amb la seva constant i anònima dedicació ha proporcionat unes dades excepcionals que permeten ampliar els coneixements sobre la població i el sistema on es troba.

2. Observacions

Els aparells per a l'observació meteorològica es troben en una garita situada al terrat de l'Ajuntament. L'observació es realitza dos cops al dia, un al matí i un altre a la tarda, de forma ininterrompuda des del juliol del 1968. El conjunt de variables instrumentals enregistrades són les següents: temperatures màximes i mínimes diàries, humitat relativa, evaporació, precipitació, pressió atmosfèrica, velocitat i direcció del vent. De forma setmanal, a més, s'obté un registre de la temperatura superficial de l'aigua del mar, mesu-

rada al port. Les variables no instrumentals observades diàriament són: cobertura de núvols, estat de la mar i, si pertoca, període de precipitació.

Especialment importants són altres tipus d'indicacions de caire no instrumental que donen compte de si la precipitació ha estat tempestuosa, si ha precipitat en forma de neu, pedra, aiguaneu, etc.

En el present recull ens basarem en les dades de precipitació i de temperatura car, tot i la senzillesa dels aparells de mesura, esdevenen altament fiables. A més, ambdues variables són els paràmetres més importants per a descriure l'estat local del clima.

2.1 Valors anuals

A continuació es presenta la mitjana anual en graus Celsius de la temperatura mitjana, obtinguda com la mitjana aritmètica de les temperatures màximes i mínimes enregistrades (figura 1, línia contínua). En la mateixa gràfica, però en línia discontinua, es mostra la precipitació total anual en mm (equivalent a litres per metre quadrat). L'any més càlid durant el període 1968-1997 és el 1972 amb 16.8 °C de mitjana anual. El més fred correspon al 1980 amb 14.4 °C de mitjana anual. Tanmateix, la mitjana durant el període 1990-1997 és més elevada amb comparació amb els períodes 1970-1979 i 1980-1989. Per la seva banda, la precipitació evoluciona de forma molt més variable que la temperatura. Així, importants canvis d'un any per a l'altre són observats. L'any amb màxima precipitació correspon al 1971, amb 937 mm anuals. El més sec observat durant el període 1969-1997 es mesura al 1981 amb només 371 mm anuals.

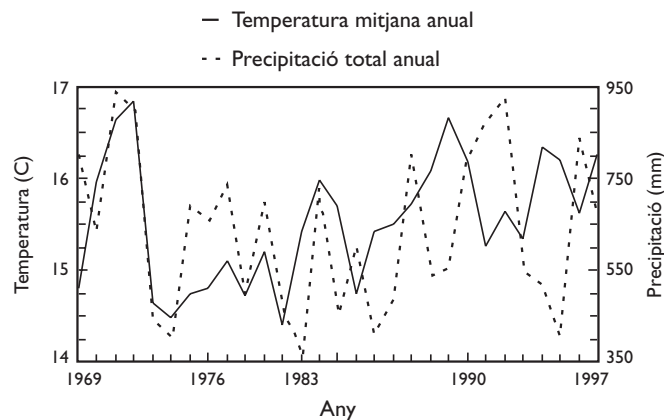

Figura 1. Evolució de la mitjana anual de la temperatura (línia contínua) i de la precipitació anual (línia discontinua) durant el període 1969-1997.

De la figura 1 és interessant observar com des dels inicis de l'observació instrumental (1969) fins als inicis de la dècada dels 80 (1983), les corbes de precipitació i de temperatura presenten una alta correlació. És a dir, anys càlids són sovint d'alta precipitació i a l'inrevés. A partir del 1983 fins a l'actualitat, s'observa una anticorrelació entre ambdues corbes. D'aquesta forma, anys càlids són sovint de baixa precipitació. Aquest fet podria indicar una variació en el tipus de precipitació enregistrada durant els períodes 1969-1983 i 1984-1997. És en aquest punt on es mostra la importància d'una observació meteorològica més enllà dels simples registres instrumentals. En efecte, la tasca, necessàriament duta a terme per un observador, d'indicar altres variables no instrumentals permet aprofundir en els coneixements vers la variabilitat observada pels registres meteorològics. Així, per tal d'observar una possible variació en el règim de precipitació durant els dos períodes abans esmentats, es mostra a la figura 2 el nombre de tempestes observades a la població durant el període 1969-1997. Es comprova un augment del règim tempestuós en els darrers anys, per bé que algunes de les tempestes foren purament elèctriques, és a dir, sense cap tipus de precipitació. D'aquesta forma, s'observa no només una variabilitat anual per a les variables meteorològiques, sinó una variabilitat de més llarga escala temporal (dècades).

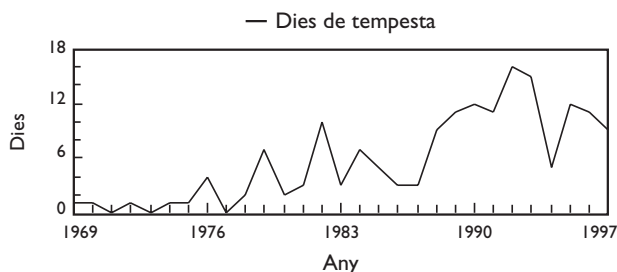

Figura 2. Dies de tempesta anuals enregistrats durant el període 1969-1997.

Un altre signe d'aquesta variació més enllà del propi cicle estacional es pot observar en la figura 3, on es presenten el nombre de dies per a cada any on la temperatura ha assolit valors per sota de zero graus Celsius. Així, els últims vuit anys presenten valors notòriament inferiors en comparació amb valors precedents. D'aquesta forma, els valors de la temperatura mínima anual observada en el període 1990-1997 són substancialment superiors als continguts en els períodes 1970-1979 i 1980-1989. D'altra banda, però, el valor per a la temperatura màxima anual s'ha mantingut pràcticament inalterable durant els anteriors períodes.

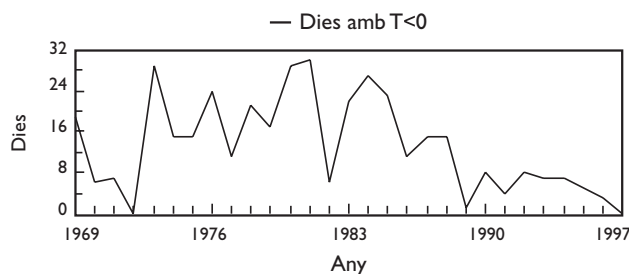

Figura 3. Nombre de dies a l'any on la temperatura és inferior a zero graus Celsius durant el període 1969-1997.

Així, de les dades obtingudes a partir dels registres del Servei Meteorològic Municipal s'ha quantificat la variabilitat anual i per dècades per a dues variables meteorològiques bàsiques com són la temperatura i la precipitació. Tanmateix, ni la durada temporal ni la pròpia precisió de les dades, permeten inferir resultats relacionats amb canvis climàtics abruptes (ja siguin generats per l'home o no). Aquest, però, no és l'objectiu de l'estudi ni del propi Servei Meteorològic. Així, abans d'anar més enllà, cal un coneixement bàsic però profund de la climatologia local. Sense el registre continu de dades durant el període 1969-1997, no es podrien definir quantitativament els principals descriptors del clima local i, ni tan sols, determinar de forma estricta la classificació climàtica de la població. Per això, tot seguit es mostren les característiques bàsiques de la climatologia a Blanes.

2.2 Valors de mitjana durant el període 1969-1997

Tot i que l'Organització Meteorològica Mundial (W.M.O) recomana que s'utilitzin les dades meteorològiques mitjanes del període 1931-1960 per a caracteritzar el clima actual, usarem les obtingudes al Servei Meteorològic Municipal durant el 1969-1997 per a determinar el clima local. D'aquesta forma, es mostren a la figura 4, els valors mitjans mensuals per a la temperatura i precipitació corresponents al període 1969-1997, que esdevenen els descriptors del clima a la població.

Així, el règim pluviomètric presenta un mínim al juny i un altre al febrer, amb valors màxims als mesos de tardor i de primavera. Tot i que aquesta conducta era, a priori, esperada, la figura 4 quantifica els valors característics per a cada mes. D'aquí la importància dels registres del Servei Meteorològic, ja que permeten avaluar amb rigor les característiques més importants de la climatologia local.

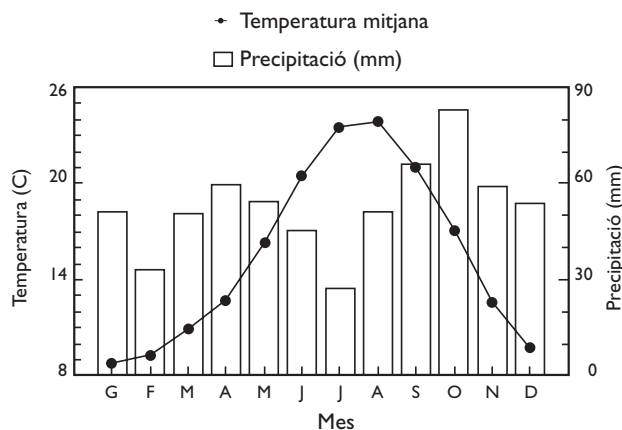

Figura 4. Mitjanes mensuals corresponents al període 1969-1997 per a temperatura i precipitació.

2.3 Valors extrems durant el període 1969-1997

D'altra banda, el coneixement del clima local no només es pot basar en valors de mitjana, com els mostrats a la figura 4. Així, fóra convenient mostrar els valors extrems enregistrats, els quals donen molta informació de la casuística local del clima. En efecte, hom pot imaginar un seguit de conductes del clima totalment diferents però que els seus valors de mitjana esdevinguin els de la figura 4. Per això, la determinació de valors extrems permet limitar de forma clara el tipus de clima local. D'aquesta forma, es mostren a la taula 1 els valors màxims i mínims mensuals de temperatura enregistrats durant el període 1969-1997, on l'any (o anys) on s'observen s'indica entre parèntesis. Hom ha de tenir present que els esmentats valors corresponen a extrems diaris i no a mitjanes mensuals.

Mes											
G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
<i>Valors màxims diaris en graus Celsius (any en què s'enregistra entre parèntesis)</i>											
24 (82-83)	26 (78)	25 (78-88)	26 (79)	29 (74-79)	36 (76)	35 (82-83-89)	37 (89)	34 (82-83)	30 (83-85)	27 (85)	24 (83)
<i>Valors mínims diaris en graus Celsius (any en què s'enregistra entre parèntesis)</i>											
-10 (85)	-5 (83)	-4 (71)	-1 (73-75-77)	3 (74-77-78-91)	3 (79)	8 (97)	9 (77)	6 (73-74)	0 (74-81)	-4.5 (78)	-5 (80)

Taula 1. Valors extrems de temperatura enregistrats durant el període 1969-1997

Dels valors de la Taula 1, cal destacar el valor màxim absolut durant el període 1969-1997, en què s'assoleix un valor de 37 °C, mesurat a l'agost del 1989. El mínim absolut pel mateix interval temporal esdevé de -10 °C, enregistrats al gener del 1985. Així, s'observa un rang destacat de variació en temperatures.

D'altra banda, a la Taula 2 s'indiquen les precipitacions mensuals màximes i mínimes durant el període 1969-1997. Cal notar que, a diferència de la Taula 1, els valors corresponen a precipitacions enregistrades per a tot el mes. Així, l'octubre del 1970 esdevé el mes amb una precipitació més elevada, en què s'assoleixen 282.5 mm. Els valors nuls per a les mínimes mensuals enregistrades indiquen que en tot el mes no s'enregistrà cap tipus de precipitació.

Mes											
G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
<i>Valors màxims mensuals en mm (any en què s'enregistra entre parèntesis)</i>											
141.9	135.4	138.5	193	198	194.7	119	212	249.4	282.5	167.6	247
(79)	(82)	(82)	(69)	(77)	(92)	(76)	(75)	(72)	(70)	(89)	(71)
<i>Valors mínims mensuals en mm (any en què s'enregistra entre parèntesis)</i>											
0	0	0	7.8	3.8	3.2	0	2.8	3.5	2.3	0	0
(83)	(90)	(97)	(84-85)	(83)	(87)	(73-94)	(94)	(70)	(73)	(81)	(74)

Taula 2. Valors extrems mensuals de precipitació durant el període 1969-1997.

2.4 Classificació climàtica i índex d'aridesa

Als apartats anteriors s'ha avaluat la conducta climàtica local, quantificant els valors pels principals descriptors del clima. Tanmateix, per tal de facilitar un estudi global, existeixen una sèrie de classificacions del clima. Entre les diverses classificacions establertes, s'ha escollit la de Köppen, comentada amb detall a l'annex A.

De les dades del Servei Meteorològic Municipal, la precipitació mitjana anual és de 635 mm, superior a l'índex K definit a l'annex A. La mitjana anual de temperatures és de 15.5°C. La mitjana del mes més fred (gener) és de 8.8°C. D'aquesta forma el tipus de clima local és temperat plujós (categoria C). Dins de la categoria C és del subtipus Cs: humit, sec a l'estiu i plujós a l'hivern, que correspon al subtipus mediterrani com era esperat. Així, l'avaluació quantitativa del clima local confirma el criteri usat en la classificació de Köppen per a determinar el clima de tipus mediterrani.

Un altre paràmetre climàtic important és l'índex d'aridesa de la població. Tot seguit es calcula el definit per Martonne (índex Ia), comentat a l'annex B. A partir dels valors de mitjana anuals de precipitació i temperatura s'obté un valor d'Ia = 24.9, que és un valor menys àrid del que se suposa per als països secs mediterranis, però dins del corresponent a conreus de secà i oliveres.

Finalment, es calcula un altre índex d'aridesa proposat pels geògrafs J. Dantín i A. Revenga anomenat índex termopluiomètric (Itp), que és comentat a l'annex C. Aplicant la fórmula per a Blanes, s'obté Itp = 2.4, corresponent a una zona semiàrida.

3 Conclusions

En el present recull, s'han analitzat dues del conjunt de variables meteorològiques que diàriament enregistra el Servei Meteorològic Municipal a càrrec del Sr. Pruna. La sèrie ininterrompuda durant 30 anys de temperatures màxima i mínima i precipitació permeten quantificar numèricament el clima de la població. Així, s'han obtingut mitjanes mensuals i anuals pels principals descriptors del clima com són la temperatura i la precipitació. Tanmateix, la determinació del clima global no només es pot basar en valors mitjans, sinó que s'han de tenir en compte els valors extrems. D'aquesta forma, es presenten els valors màxims i mínims de temperatura enregistrats per a cada mes durant el període 1969-1997. Igualment, s'indiquen els valors màxims i mínims mensuals per a la precipitació. Finalment, els valors numèrics prèviament obtinguts permeten determinar el tipus de clima local a partir de classificacions climàtiques estàndards, així com determinar els índexs d'aridesa i termopluiomètric de la població. Els resultats segueixen els

valors per a un tipus de clima mediterrani. Tot i que aquest resultat era esperat, convé destacar la importància d'una quantificació rigorosa del clima local, que ens permet aprofundir en el coneixement del sistema on ens trobem.

Annex A

La classificació climàtica de Köppen defineix l'índex K com:

$K = 2t + 14$ si el règim pluviomètric és uniforme, $K = 2t + 28$ si presenta un màxim a l'estiu, $K = 2t$ si el presenta a l'hivern, essent t la temperatura mitjana anual en °C.

Aquesta classificació comprèn cinc tipus fonamentals:

Tipus A (tropical plujós): La temperatura mitjana normal del mes més fred és superior a 18°C; la precipitació anual normal en mil·límetres és major que 750.

Tipus B (sec): Sense referència a temperatura; la precipitació anual normal en centímetres és menor que K.

Tipus C (temperat plujós): La temperatura mitjana normal del mes més fred és superior a -3 °C i inferior a 18 °C. La precipitació anual normal en centímetres és major que K.

Tipus D (fred): La temperatura mitjana normal del mes més fred és inferior a -3 °C; la del mes més càlid, superior a 10 °C; la precipitació anual normal és major que K.

Tipus E (polar): La temperatura mitjana normal del mes més fred és inferior a -3 °C; la del mes més càlid inferior a 10 °C; la precipitació anual normal és major que K.

Aquests tipus es divideixen en subtipus, en funció de la pluviometria o temperatura com: Dins del tipus A (tropical plujós):

Af = Selva tropical - plujós tot l'any.

Aw = Sabana - plujós tot l'any.

Dins del tipus B (sec):

BS = Estepa - precipitació anual $> K/2$.

Bw = Desert - precipitació anual $< K/2$.

Dins del tipus C (temperat plujós):

Cf = Mesotermal (temperat) humit - plujós tot l'any.

Cw = Mesotermal (temperat) humit, amb hivern sec - plujós a l'estiu.

Cs = Mesotermal (temperat, humit, amb estiu sec) (mediterrani) - plujós a l'hivern.

Dins del tipus D (fred):

Df = Microtermal (fred) humit - plujós tot l'any.

Dw = Microtermal (fred, amb hivern sec) - plujós a l'estiu.

Dins del tipus E (polar):

ET = Tundra - temperatura del mes més càlid > 0 °C.

EF = Gelat - temperatura del mes més càlid < 0 °C.

RECERQUES

.....

Annex B

L'índex d'aridesa la definit per Martonne satisfà:

$$I_a = R/(t + 10)$$

essent la l'índex d'aridesa, R la precipitació mitjana anual en mm i t la temperatura mitjana anual en °C. Així, Martonne classifica els climes de la forma següent:

$0 < I_a \leq 5$: Clima desert.

$5 < I_a \leq 10$: Semidesert.

$10 < I_a \leq 20$: Estepes i països secs mediterranis.

$20 < I_a \leq 40$: Conreu de secà i oliveres, essent arriscat el conreu de cereals i convenient la cria de bestiar boví si arriba a 40.

$40 < I_a$: Si arriba a 60, clima de forts aiguats tropicals i amb vent monsònic.

Annex C

L'índex termopluiomètric (I_{tp}) proposat pels geògrafs J. Dantín i A. Revenga es calcula a partir de la fórmula:

$$I_{tp} = 100 t/R$$

on I_{tp} és l'índex termopluiomètric, t la temperatura mitjana anual en °C i R la precipitació mitjana anual en mm. La classificació climàtica a partir d'aquest índex segueix:

$0 < I_{tp} \leq 2$: zona humida.

$2 < I_{tp} \leq 3$: zona semiàrida.

$3 < I_{tp} \leq 6$: zona àrida.

$6 < I_{tp}$: zona subdesèrtica.

A diferència del I_a, l'índex I_{tp} augmenta quan l'aridesa de la zona augmenta.

Agraïments

Vull agrair la col.laboració del Sr. Pruna en la realització del present estudi. Així mateix, cal reconèixer la seva excepcional tasca en la recopilació d'unes unes dades d'indubtable interès per a la població. D'altra banda, agraeixo l'ajut del membres de l'Arxiu Municipal així com la dels membres del Departament de Serveis Personals de l'Ajuntament.

Toni Pujol. Grup de Física. Dept. de Ciències Ambientals de l'UdG

Bibliografia

R. Sousa Alaejo, *Notas para una climatología de Tarragona*, Ed. Instituto Nacional de Meteorología, Madrid, 1988

T. Pujol, *Registres Climàtics a la vila de Blanes*, Dept. de Serveis Personals de l'Ajuntament, Blanes, 1998

Cinc anys de treball social en un poble de la costa. Blanes 1967-1971.

M A R I A C O N C E P C I Ó R E Q U E N A

Presentació

Aquest article de la Sra. Conxita Requena reflecteix, amb tota cruesa i realitat, el context social dels anys 60 a Blanes. Com a alcalde de la població en aquell temps, vull destacar la importància i l'efectivitat per al desenvolupament social de Blanes de l'actuació de l'Assistent Social Sra. Requena. La seva tasca es va convertir per a l'Ajuntament en una veritable eina de treball en un temps prou difícil i complicat.

Recordo quan el Director de SAFA, Sr. Macquart, en una peculiar conversa durant un sopar familiar, va plantejar-me si seria possible encarregar un estudi sobre les necessitats socials de la població. Vaig sentir una doble satisfacció interna per les dues direccions completament diferenciades en escoltar el plantejament del director de SAFA. La primera, en comprovar que un alt directiu de la que aleshores era l'empresa més important de Blanes, sentís la necessitat d'aprofundir sobre un problema social, cosa molt poc freqüent en aquells anys, quan l'únic interès de l'empresa era la productivitat. L'altra satisfacció va ser la de poder col·laborar a nivell municipal a buscar les solucions possibles en un terreny fins aquells moments molt abandonat. Vaig recollir la proposta amb entusiasme.

Evidentment, la meua resposta va ser afirmativa i, a la vegada, em vaig comprometre a integrar-me plenament en el projecte. Crec de justícia recordar la col·laboració incondicional i efectiva del rector de la Parròquia dels Pins, Mn. Joaquim Casadevall, capellà molt compromès en totes les accions socials i que també va acceptar el repte d'intentar solucionar la problemàtica social.

Estic convençut que la publicació de l'article «Cinc anys de treball social en un poble de la costa» ajudarà a conèixer la situació que vivia Blanes en una època massa desconeguda que també forma part essencial de la nostra història. En un moment en què les circumstàncies socials són tan diferents i es gaudeix d'un benestar que fa difícil recordar moments difícils de la nostra Vila, espero que aquest treball serveixi per valorar l'esforç de moltes persones, entitats i associacions, que han fet possible amb el seu treball i entusiasme forjar el Blanes actual.

Domènec Valls i Coll. Alcalde de Blanes entre 1963 i 1973

Introducció

A la presentació que feia en Ramon Ramos, com a alcalde de la Vila, de la revista *Blanda* núm. 1 deia que «... no tindria cap sentit disposar d'un gran potencial de documents... si això no revertís en la col·lectivitat» i, d'acord amb aquesta afirmació, aquesta revista vol que arribi al coneixement dels seus lectors un petit estudi de la realitat de Blanes de finals de la dècada dels 60, ja que no són gaires les dades existents relatives a aquells anys.

Segurament molt poques persones coneixen l'existència d'aquest estudi i encara menys l'origen de la seva realització. L'autora fou una llavors jove assistent social que l'any 1967 va rebre un encàrrec poc freqüent: detectar les principals necessitats de la població, donar-les a conèixer i fer propostes per a resoldre-les.

Anys després vaig resumir moltes de les dades obtingudes en un article que es va publicar a la revista professional del Col·legi d'assistents socials núm. 51 de data juliol de 1973. Us l'oferim ara tal com va ser escrit llavors, respectant excepcionalment l'idioma emprat, perquè pensem que és també representatiu d'aquella època que avui sembla tan llunyana.

Però ara, per emmarcar-ho, voldria explicar-vos allò que un escriptor anomena «el perquè de tot plegat» i per fer-ho cal quasi començar com un conte infantil: Fa ja molts anys, més de trenta, va arribar a la vila de Blanes, amb el càrrec de director de l'empresa SAFA, un ciutadà francès molt preocupat pels temes socials que, al poc temps de viure aquí, va saber casualment que un obrer d'aquella fàbrica (llavors es deia «productor») vivia amb la seva família en una mena de caseta de vinya sense cap tipus de condicions d'habitabilitat i això va plantejar-li uns interrogants que el neguitejaven: Quants dels treballadors de l'empresa vivien així? Quines eren les necessitats més grans que patien? Com podria ell i l'empresa col·laborar en la millora de la situació?

Per part meua, quan se'm va oferir la possibilitat de realitzar aquesta tasca, vaig proposar que l'estudi es fes a nivell de tota la població i no únicament dels treballadors d'una empresa, ja que no tenia gaire sentit conèixer només les necessitats d'una part de la població, que en total no arribava als 15.000 habitants.

El demandant de l'estudi va estar-hi d'acord i, a fi de comptar amb la seva conformitat i col·laboració per obtenir algunes dades, va consultar a l'alcalde i als dos rectors que llavors hi havia a la Vila.

Així va ser com, amb l'acord de tots plegats, vaig iniciar la tasca amb el propòsit de dividir el treball en dues parts: una que podríem dir «objectiva», considerant com a tal el conjunt de necessitats que sorgeixen en comparar els recursos existents amb els que caldria tenir per atendre correctament la població, tot i el risc que l'objectivitat fos en algun punt marcada per l'escala de valors de l'autora de l'estudi.

La segona part, que anomenava «subjectiva», es referia a les dades obtingudes a partir d'una enquesta realitzada a un percentatge de caps de família de la vila ja que, per la possible diferència entre les escales de valors, podria ser que necessitats objectivament molt importants no ho fossin, o ho fossin en un grau menor per als entrevistats. Aquesta part hauria de permetre també conèixer problemes no detec-

tats en la primera part i el grau de consciència que de les necessitats evidenciades tenien les persones que patien aquestes mancances.

En finalitzar el recull de les dades «objectives» en vaig fer un resum que va ser l'inici d'algunes actuacions i estudis més detallats d'alguns barris, tal com veureu a l'article.

Lamentablement, tot i haver realitzat les enquestes previstes i obtenir dades molt interessants, mai vaig tenir l'ocasió de resumir la part «subjectiva» de l'estudi. Després de la vaga «salvatge» de l'any 1970 el director de l'empresa que m'havia contractat va patir una greu malaltia, a conseqüència de la qual va haver de deixar el seu càrrec, i l'equip directiu va prendre l'acord que en endavant els temes socials no els portarien directors que venien de l'estranger.

Jo vaig continuar treballant amb plena llibertat i gaudint de bona consideració general, però sense cap possibilitat de comptar amb recursos institucionals per a la creació de serveis.

Finalment, amb l'arribada dels ajuntaments democràtics, el de Blanes va crear la plaça d'assistent social municipal i començava, en tots els aspectes, una etapa molt diferent.

Però això és ja una altra història i la nostra pretensió ara és, únicament, facilitar-vos el coneixement d'una part de la realitat blanenca de finals de la dècada dels 60 i inicis dels 70. Esperem que us resulti interessant.

Maria Concepció Requena

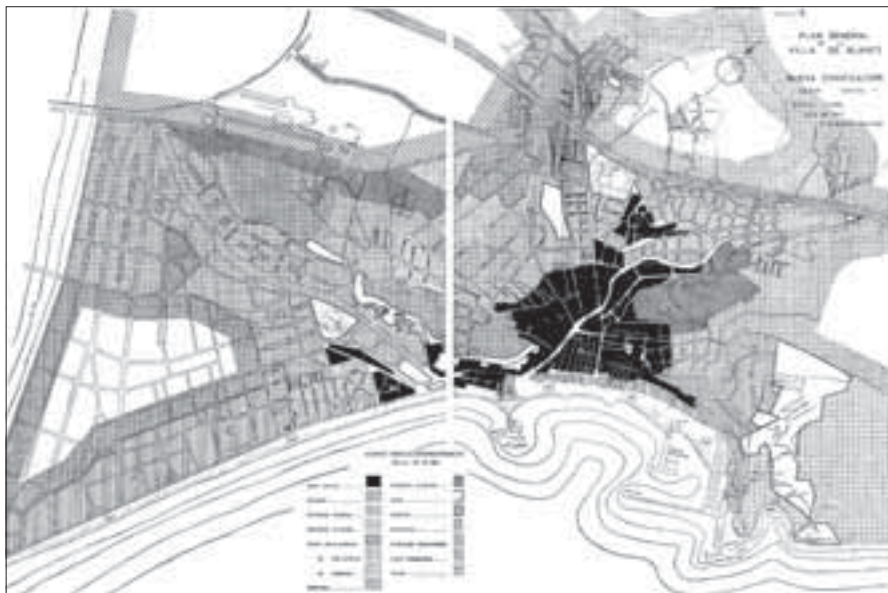
Cinco años de trabajo social en un pueblo de la costa

Para cuantos no conocen Blanes, es conveniente ofrecer previamente algunos datos sobre el municipio y sus características, que copio de la Memoria Municipal de 1964, que me fue entregada al comenzar mi trabajo en aquella localidad a finales de 1967:

«El término municipal de Blanes tiene una superficie de 17'94 kilómetros cuadrados. Sus linderos son los siguientes: este y sur con el mar, desde la playa Treumal hasta la desembocadura del río Tordera; este y norte con Lloret; norte y oeste con Tordera; oeste y sur con Palafolls y Malgrat, mediante el río Tordera.

«Comunicaciones: ferrocarril de Barcelona a Cerbere por Mataró. Carreteras: de Hostalrich a Tossa de Mar con enlace con la de Barcelona a la Junquera; de Blanes a Malgrat con enlace con la de Barcelona a La Junquera; de Blanes a la estación del ferrocarril. Autobuses: línea diaria de Blanes a Barcelona, de Blanes a la estación ferroviaria, de Blanes a Lloret de Mar, y semanal de Blanes a Gerona.

«Vida económica: en agricultura y ganadería, cosechas de cereales y leguminosas, verduras, vino y patatas; industria y comercio: una fábrica de fibras artificiales, 91 industrias de tejidos, talleres mecánicos y similares; 409 comercios.»

Pla General de 1967
Foto:AMBL

Estudio previo

Ciertamente, al iniciar mi trabajo en la villa de Blanes, donde con anterioridad no había actuado ningún asistente social, me pareció imprescindible efectuar previamente un estudio destinado a conocer las necesidades objetivas de la colectividad, así como un número representativo de encuestas para ver si coincidían o no los problemas sentidos por los habitantes con los apreciados inicialmente por el profesional.

Debe aclararse ante todo que el proyecto era muy modesto, ya que había de realizarlo únicamente una asistente social, y no obedecía a ningún plan nacional, provincial ni regional, por lo que no puede hablarse aquí de «desarrollo de la comunidad» si por tal entendemos, según la definición dada por la ONU, en 1957, «el conjunto de los procesos mediante los cuales los habitantes de una determinada zona unen sus esfuerzos a los de los poderes

públicos, con el fin de mejorar la situación económica, social y cultural de la comunidad, asociarla a la vida de la nación y ponerla en condiciones de contribuir al progreso del país».

Esta experiencia de trabajo social comunitario pretende servir de base de discusión, y creo sería muy convenientemente confrontarla con otras similares para profundizar, tratando de llegar a conclusiones generales sobre posibilidades, inconvenientes, diferencias entre unas zonas y otras, etc.

Para el estudio previo, se utilizaron como fuentes de obtención de datos las siguientes:

- Padrón Municipal con fecha 31 diciembre 1965, con sus correcciones correspondientes.
- Hojas de Altas y Bajas por migraciones interiores, que se produjeron desde 1 de enero de 1966 a 31 de agosto de 1967.
- Registros de Nacimientos y Defunciones habidos durante el citado período.
- Información obtenida en los diversos centros de enseñanza, en el Ayuntamiento y en conversaciones mantenidas con maestros, párrocos y diversos vecinos.

La mayor dificultad fue la insuficiencia de documentación estadística existente, prácticamente nula en algunos campos.

Por el momento pareció suficiente conocer el factor humano en sus aspectos demográficos, viendo cómo se distribuía la población por sexos y edades, agrupando por una parte la comprendida entre 15 y 24 años, que podemos considerar como adolescentes y jóvenes en edad de situarse y, por otra, la comprendida entre los 25 y 59 años, que constituye la población activa típica, sobre la que recae el peso de los menores y de los ancianos.

La estructura obtenida fue la siguiente:

Grupos de edad	Hombres	Mujeres	Total
De 0 a 4 años	682	668	1.350
De 5 a 9 «	640	617	1.257
De 10 a 14 «	533	521	1.054
De 15 a 24 «	1.129	914	2.043
De 25 a 59 «	3.130	2.974	6.104
De 60 a 69 «	468	537	1.005
De 70 a 79 «	219	310	529
Más de 80 años	51	109	160
Indeterminados	4	6	10
	6.856	6.656	13.512

Al comprender en los tres primeros grupos 5 años cada uno, la tendencia es claramente progresiva por el aumento de población infantil en los últimos quinquenios, dato muy importante que hay que tener en cuenta al hacer un cálculo de futuro necesidades.

Traté entonces de estudiar los apartados habituales en este tipo de trabajo, o sea:

- Vivienda
- Sanidad
- Cultura
- Servicios Sociales (o Equipo social)

pero en la práctica no pude llevarlo a cabo, obteniendo sólo los siguientes resultados:

Vivienda

No existía censo actual de viviendas ni referencia concreta de las edificaciones tipo semi-barraca que existen en barrios extremos. Por otra parte, aunque hubiera dispuesto de un censo actual y correcto, el promedio de personas/vivienda o personas/habitación obtenido no hubiera resultado real en absoluto, por tratarse de una población con un considerable número de casas y apartamentos que sólo se alquilan u ocupan en verano, por lo que los promedios serían excesivamente optimistas en relación con la realidad.

Sanidad

Igual carencia absoluta de datos. A través de conversaciones con vecinos de las distintas barriadas, conocí el problema que representa para ellos conseguir asistencia médica nocturna, por el hecho de que los médicos viven en el centro de Blanes.

En los barrios es preciso ir a buscar al médico en taxi, lo cual supone un gasto, además de la pérdida de tiempo consiguiente. La distancia que ha de recorrerse desde algunos de estos barrios para ir a la consulta del médico es muy considerable, circunstancia que se agrava en invierno, teniendo en cuenta que los que acuden al médico son en gran proporción ancianos, niños y personas convalecientes o de salud precaria.

El hospital venía utilizándose prácticamente sólo como asilo o residencia de ancianos y, para las operaciones, incluidos los partos, los interesados debían trasladarse a Gerona o a Barcelona, con los trastornos y gastos económicos que el hecho implica.

Cultura

Para conocer las necesidades concretas en este campo, se establecieron dos grandes grupos: el de niños en edad escolar, de los 6 a los 14 años, y el de niños en edad de parvulario, de 4 a 6 años, obteniendo las siguientes cifras:

De 4 a 6 años	774
De 7 a 14 años	1.785
	<hr/>
	2.559

De acuerdo con las cifras facilitadas por los directores de los diversos centros de enseñanza, el número de niños en edad de parvulario se desglosaba en:

Población	774
Total escolarizados	525
Párvulos sin escolarizar	249

Aparte del déficit nominal global, destacaba el número de alumnos por maestro y aula, que daba los siguientes resultados:

Máximo teórico de alumnos por maestro y aula	40	
En los dos parvularios privados	25 y 18	respectivamente
En los dos parvularios religiosos	62 y 55	respectivamente
En un parvulario parroquial	75	
En los dos parvularios municipales	120 y 50	respectivamente

Las cifras óptimas eran las de los dos parvularios privados, uno de los cuales admitía únicamente a los hijos de directivos y encargados de una empresa. Las cuotas mensuales del otro parvulario privado y los de los dos religiosos oscilaban entre 350 y 200 ptas.

Un detalle que cabe destacar es que los parvularios cierran durante el verano, mientras que, por las características eminentemente turísticas de la población, ésta es la época en que trabaja el mayor número de madres, tanto en tiendas como en hoteles, bares, casas particulares, etc.

El mismo cálculo referido al grupo de niños en edad escolar daba las cifras siguientes:

Población	1.785
Total escolarizados	1.766
Niños sin escolarizar	<hr/> 19

Si bien en este grupo el déficit total resultaba prácticamente inexistente, persistía entre los 40 niños por aula y maestro, que se estima como cifra máxima ideal, y la realidad sobre todo de las escuelas municipales, donde existían clases con 75 y 80 niños para un solo maestro.

Destacaba también el hecho de que en una barriada muy alejada del centro (donde radica la Escuela Municipal) los niños no podían ir a la escuela por la enorme distancia, el mal estado del camino y el peligro que representaba el intenso tráfico de la carretera de Lloret. Por lo que indudablemente influiría positivamente en una mayor asistencia a las clases, siempre que éstas tuvieran la necesaria capacidad, la creación de guarderías infantiles y el montaje de comedores en las escuelas municipales.

En cuanto a los mayores de 15 años, sólo cursaban enseñanza media o profesional los siguientes:

Bachillerato superior	30
Peritaje	20

Además de otros 49 que asistían a la escuela de aprendices montada en una empresa y limitada a los empleados de la misma. Debido al coste de la enseñanza, los alumnos de bachillerato superior resultaban ser hijos de familias acomodadas.

Analfabetismo

Resultó imposible concretar el número existente, por cuanto se tomó como criterio no considerar como tal a todo aquel que supiera escribir su nombre con mayor o menor dificultad.

Equipo Social

Guarderías

La necesidad está en función de la población de 0 a 3 años, del porcentaje de madres que trabajan fuera del hogar y del nivel de vida. La agrupación de niños de 0 a 3 años, si bien es práctica presenta dificultades a nivel pedagógico, puesto que el comportamiento y las necesidades de los niños son distintos según se trate de menores de 2 años o bien de niños comprendidos entre 2 y 4 años, edad en que empiezan, según la legislación española y con carácter no obligatorio, las enseñanzas en escuelas de parvulario.

En Blanes, la población de menores de 4 años era de 1.102 niños. No existía ninguna guardería municipal, parroquial o de empresa; en un parvulario privado y en otro religioso se aceptaban un total de 55 niños, con edades inferiores a 4 años, para hacer un favor a las madres.

Si bien por el padrón municipal resultaba ser muy pequeño el número de mujeres casadas o viudas que trabajaban, la realidad no era ésta, puesto que, sobre todo en verano, la mayoría de mujeres de la clase obrera están empleadas en hoteles, pensiones o casas particulares. De ello resulta que:

- Los niños están mal atendidos, si la madre ha de dejarlos al cuidado de vecinos, hijos mayores, etc.
- Para algunos niños en edad escolar que deben ocuparse de los más pequeños, resulta imposible asistir a la escuela.
- Es posible que los niños no estén adecuadamente alimentados.
- Se producen tensiones psíquicas en las madres que están trabajando todo el día fuera de casa e ignoran cómo estarán atendidos los niños en su ausencia.

Parecía, pues, urgente la creación de una o varias guarderías, tal vez dos o tres de menor cabida, distribuidas en distintos sectores.

Servicios para ancianos

La población anciana era de 689 personas, distribuidas en 270 hombres y 419 mujeres, sin que existiera ningún club ni lugar de reunión exclusivo para ancianos.

De este primer estudio realizado se entregaron copias al alcalde de la población, a los párrocos y al director de una empresa local que emplea más de 2.000 personas, todos los cuales mostraron su interés y deseo de solucionar las necesidades más evidenciadas.

Puesto que de la visión de conjunto obtenida destacaban como zonas carentes de ciertos servicios y con mayores problemas dos de las barriadas, pareció oportuno visitar a todas las familias que vivían en ellas, a fin de que los datos obtenidos sirvieran de base para la planificación de las realizaciones que se estimasen como más urgentes por los propios interesados.

Estudio del barrio de Valldoritg

Se trata de un conjunto de tres poblados situados a la izquierda de la carretera que conduce de Blanes a Lloret, casi en el límite con el último de los mencionados términos municipales.

En conjunto habitaban la zona 113 familias, con un total de 240 menores de 14 años, de los cuales sólo 97 estaban escolarizados, y 333 mayores de 14 años, de los cuales 160 eran mujeres y 173 hombres. El desglose de cifras era el siguiente:

De 0 a 4 años	104
De 5 a 9 «	82
De 10 a 14 «	56
De 15 a 24 «	93
De 25 a 59 «	213
De 60 a 69 «	14
De 70 a 79 «	8
Más de 80 años	3
TOTAL	573

Los cabezas de familia eran en su gran mayoría andaluces (82 en total) y extremeños (19 en total). El tiempo de residencia en Blanes oscilaba; 11 llevaban viviendo menos de un año y 23 más de 10 años. La mayoría (59 en total) vivían en Blanes desde más de 4 años y menos de 10.

En cuanto al trabajo de los hombres se distribuía en:

Construcción	81
SAFA	23
Oficios varios	19
Parados	15
Servicio militar	11
Carteros, guardias municipales	7
Agricultura y pastoreo	4
Tienda propia	2
Jubilados, enfermos, inválidos	11
	173

Las edificaciones eran en su mayoría propiedad de las personas que las habitaban, aunque casi ninguna estaba declarada y habían sido alzadas sin planos autorizados.

Para tener una base de comparación, tomamos los servicios que señala Cáritas como necesarios para que un barrio pueda considerarse como barrio: si no existen tales servicios, el «barrio» no es más que un suburbio («La Acción Social», Doc. Soc. n.º 7).

a) Vías de comunicación en buen estado; denominación adecuada de calles con numeración y arbolado.

b) Medios de transporte suficientes y frecuentes.

c) Conducciones de servicio: agua, gas electricidad, cloacas, desagües, alumbrado público, recogida de basuras, correos, teléfonos.

d) Equipo comercial: tiendas, al menos de artículos de uso diario.

e) Equipo escolar.

- f) Equipo cultural y recreativo.
- g) Equipo sanitario-social.
- h) Servicio de limpieza pública.
- i) Equipo de vida social: centro social.
- j) Equipo religioso: parroquia.
- k) Plaza o plazas públicas.

De todo lo mencionado, únicamente existían en Valldoritg tres pequeñas tiendas de comestibles (uno en cada poblado) y dos bares, donde era recogida la correspondencia dirigida a los vecinos de la zona.

Entre otros datos interesantes, que no cito aquí para no alargar excesivamente este resumen, destacaba el problema del analfabetismo entre mayores de 14 años: sobre un total de 333, sabían leer 236, por lo que existían 97 analfabetos. Como se confrontaron los datos por poblados, el porcentaje de analfabetismo en alguno de ellos llegaba a ser del orden de 36,2 % (41 analfabetos sobre un total de 113 mayores de 14 años).

Por otra parte, existía la dificultad de distinguir con claridad entre alfabetos y analfabetos a partir de sus manifestaciones, puesto que muchos dicen, por ejemplo, «Sé un poquito», «Sé pa mi apaño», «Poco a poco entiendo lo que está escrito»... Seguí el criterio de considerar analfabetos a los que indicaban saber únicamente firmar.

En resumen, las necesidades más urgentes, por orden de preferencia de los vecinos, eran las siguientes:

- Falta de agua corriente.
- Falta de escuelas, parvularios y guarderías.
- Falta de cloacas y vertederos de basuras.
- Falta de capilla y servicios religiosos.
- Falta de urbanización.

El estudio completo fue entregado a las mismas personas que habían recibido el primero. El alcalde de la población y todo el consistorio consideraron urgente reunir a los cabezas de familia del barrio para estudiar con ellos la forma de suministro de agua corriente (que por las características del terreno presentaba dificultades técnicas) así como la red de cloacas y la urbanización. Trataremos con más detalle estos aspectos al referirnos a realizaciones posteriores.

Estudio del barrio de Els Pins

Los datos se obtuvieron igualmente por medio de visitas a cada una de las 627 familias que constituían la población del barrio o, mejor dicho, de la demarcación parroquial, puesto que el párroco de aquella zona parecía muy interesado en un estudio de este tipo.

Como característica principal resaltó la heterogeneidad: habitaban en la zona desde familias con muchos hijos menores y el único ingreso del trabajo del padre como peón, hasta rentistas, pasando por empleados y profesionales de clase media acomodada, obreros cualificados, etc.

En cuanto a viviendas, junto a familias hacinadas que vivían sin ninguna clase de condiciones higiénicas, había otras que reunían todo lo necesario, de alquiler o de propiedad. Hay también apartamentos que se alquilan o venden a veraneantes o turistas, algunos de ellos verdaderamente lujosos, con servicios como piscina, bar y restaurante, supermercado, etc.

Hay asimismo numerosas casitas unifamiliares construidas por el sindicato y algunas casas de payes.

El grupo que podríamos llamar flotante está constituido por familias de reciente inmigración; se trata, en su mayoría, de peones que alquilan una vivienda, o simplemente una habitación, por las que pagan en general precios abusivos.

También en los apartados de antigüedad en el barrio, instrucción y sociabilidad, las diferencias entre los habitantes eran muy grandes, lo cual, pese a ser perfectamente normal en un barrio extenso de un pueblo, merece destacarse por las dificultades que entraña cualquier intento de trabajo comunitario en el que se pretenda estén representados los diversos sectores de habitantes.

Otra característica referente a las viviendas es que muchos propietarios alquilan a varias familias lo que era inicialmente una vivienda y ocurre a veces que, aunque cada una de ellas disponga de una o dos habitaciones y en algunos casos de comedor-cocina, han de compartir todas un mismo cuarto de aseo y W.C. Se trata de casitas de dos o tres plantas, con la particularidad de estos servicios. Por lo tanto, casitas de aspecto interior muy confortable reúnen en su interior a varias familias que viven sin ninguna clase de comodidades.

Otro detalle indicativo de la explotación que existe por parte de muchos propietarios, es el hecho de que, pese a que la familia que la tiene alquilada vive en menos espacio del preciso, existen en la casa habitaciones cerradas a disposición de los dueños que residen en el centro del pueblo, en otra población o incluso en el extranjero, con lo que así tienen resuelto el problema de su alojamiento en Blanes cuando les interesa.

En cuanto a las viviendas sindicales, resultó curioso comprobar que en el plazo inicial de la urbanización, fechado en Gerona en febrero de 1952, figuraba en la plaza principal frente a la iglesia, un local destinado a dispensario, en cuya parte alta estaba prevista la vivienda del médico, sin que nadie sepa la razón por la que, pese a su evidente necesidad, nunca ha llegado a prestarse este servicio en el barrio.

También en dicho plano inicial estaba prevista una guardería, de gran necesidad en la barriada, que seguramente ya se estimaba necesaria en 1952, pero 16 años después, con un considerable aumento de población infantil, no existe guardería ni parvulario que reúna las condiciones mínimas precisas.

Resultó importante el índice de analfabetismo, especialmente en las mujeres, que manifestaban su pena por no saber expresarse por escrito, lo cual les impedía comunicarse con sus padres que residían lejos o con sus hijos que prestaban servicio militar. Muchas madres trataban de aprender con las cartillas o primeros libros escolares de sus hijos, para no verse precisadas a contestar al pequeño que ellas eran analfabetas.

Estudio del barrio de Sta. Cruz de la Selva

Posteriormente, y a petición del Patronato benéfico del mismo nombre, que construía las viviendas, la asistente social visitó a cada una de las familias que habitaban los tres bloques construidos hasta aquel momento, 107 en total.

En cada uno de los bloques existía una junta de vecinos, compuesta por presidente, secretario y dos vocales, a la que incumbía repartir el importe de los pagos colectivos entre los diversos vecinos, extender recibos, pasarlos al cobro y solucionar los pequeños problemas cotidianos de relación.

Se evidenció que los vecinos no habían sido educados para la propiedad horizontal; la gran mayoría no asistía a las Juntas Generales de vecinos y desconocía la labor que la junta llevaba a cabo, llegando en algunos casos a desconfiar de sus componentes.

Más que propietarios se sentían inquilinos y buscaban a quien poder acudir con sus quejas para que las resolviera, en vez de afrontar los problemas por sí mismos.

Las necesidades más sentidas por los vecinos resultaron ser las siguientes, nombradas por orden de importancia:

- Escasez de agua.
- Farmacia.
- Guardería.
- Humedad en los pisos.
- Servicio de coches entre los bloques y Blanes.
- Servicio de coches entre los bloques y SAFA.

- Más tiendas.
- Centro Social.
- Iglesia y sacerdote.

Termina aquí la parte que podemos llamar de estudio. Nos hemos extendido bastante en ella por considerar que no se han publicado datos similares en esta revista, por lo que éstos pueden resultar interesantes. Nos referiremos ahora muy brevemente a algunas realizaciones posteriores.

Realizaciones

Valldoritg

Los datos concretos del poblado interesaron mucho tanto al ayuntamiento como al párroco y a los miembros de la Cáritas parroquial. Un periódico local desplazó al lugar a un reportero y a un fotógrafo, publicándose un reportaje que despertó el interés de muchos blandenses por el problema. El Ayuntamiento organizó inmediatamente la recogida de basuras y durante varios meses efectuó reuniones con los cabezas de familia del barrio para ver la mejor forma de conseguir el suministro de agua corriente y la construcción de alcantarillado. Finalmente se puso en práctica el proyecto, habiendo obtenido los vecinos plazos convenientes para el pago de la parte que les correspondía.

La problemática escolar fue expuesta reiteradamente por parte del Ayuntamiento y del párroco al delegado del Ministerio de Educación y Ciencia en Gerona, lográndose que se construyera un grupo escolar mixto en un terreno muy próximo al barrio (final de la carretera de Lloret).

Por su parte, Cáritas parroquial compró un terreno en el centro del barrio y cuidó de edificar un local que sirviera como capilla algunos domingos y pudiera destinarse durante la semana para albergar por las tardes a un grupo de mujeres que, en efecto, han recibido allí clases de alfabetización, corte y costura, cocina y otras, bajo el patrocinio del PPO.

Els Pins

En la parroquia correspondiente se reúnen periódicamente varias personas con inquietudes por la problemática del sector; constituyen el FAC («Fraterna Ayuda Cristiana»), que funciona allí en vez de Cáritas.

Después de haber realizado el estudio del barrio la asistente social fue invitada a presentar verbalmente un resumen del mismo al mencionado grupo. Tras animada discusión, pareció a los presentes que el campo en el que existían mayores posibilidades de actuación concreta era el de la alfabetización.

Se decidió que la asistente social y otras dos componentes interesadas visitasen a todas las mujeres que habían manifestado ser analfabetas con el fin de preguntar si deseaban organizarse en pequeños grupos para aprender a leer y escribir, pues concordaban todos en que la vía más fácil era que grupos de 4 ó 5 madres de familia se reuniesen por la tarde en casa de alguna vecina donde alguna otra mujer de la zona les pudiera enseñar, ya que por el horario y por la vergüenza que les supondría asistir a clase con chicos y chicas mucho más jóvenes, no hubieran asistido a las clases nocturnas de alfabetización.

Seis de estos grupitos funcionaron durante casi un año, siendo cerca de 30 las mujeres que aprendieron. Además del objetivo pretendido, se consiguió que se estableciesen entre ellas lazos de amistad que se han ido manteniendo.

Sta. Cruz de la Selva

Por tratarse de un barrio todavía en construcción, donde existía, aunque incipiente, una junta de vecinos en cada bloque, la asistente social entregó a cada uno de los presidentes un resumen de las necesidades evidenciadas, pero no se obtuvo ninguna reacción por su parte.

Se inició entonces una labor de sensibilización, especialmente con los miembros de las juntas y los vecinos más interesados por los problemas colectivos. Algunos fueron varias veces a ver al gerente de la entidad constructora de los bloques, y consiguieron que se arreglaran las persistentes humedades que había en la mayoría de los pisos.

La necesidad de transporte entre los bloques y SAFA, empresa en la que trabaja un 75 % de los habitantes del barrio, aglutinó a buena parte de este sector y varios vecinos se ocuparon de recoger firmas para solicitar este servicio.

Esta acción puso de manifiesto la falta total de preparación de los habitantes para afrontar problemas colectivos. Algunos alegaban que no querían firmar porque «el que firma siempre se las carga». Una anciana disuadía a otros de que firmaran porque «en la empresa dirán -afirmaba- que somos muy señoritos, que además de darnos trabajo todavía pedimos coche».

Finalmente se consiguió un número considerable de firmas y uno de los obreros las presentó al director de la empresa, que estuvo de acuerdo con la petición y la atendió rápidamente. Este pequeño éxito inicial alentó a los que se habían ocupado de la recogida de firmas.

Por aquel entonces empezó a funcionar en el barrio un grupo escolar. Varias madres se mostraban muy interesadas en la creación de una guardería infantil, que ofreciera sus servicios al menos durante el verano, y un grupo de ellas junto con la asistente social, obtuvo del patronato constructor que se les cediera un local en los bajos de uno de los bloques, donde se inició una guardería en junio de 1969. Se mantuvo abierto durante 4 meses, dirigida por una asistente social que por este período se trasladó a vivir al barrio, con la ayuda de algunas alumnas en período de prácticas. Para el aspecto económico se contó con las aportaciones de los padres, aunque hubo un pequeño donativo del Ayuntamiento y otro más importante de la empresa constructora, que manifestó lo hacía sólo para aquella ocasión.

Durante los veranos siguientes ha seguido funcionando, aunque con muchas limitaciones económicas, de local, etc. Sigue manteniéndose con las aportaciones de los padres y la ayuda de alumnas de escuelas de asistentes sociales, generalmente de poblaciones lejanas, y para quienes resulta de gran interés conocer la forma de vida y trabajo en provincias catalanas. Las alumnas ayudan a la empleada responsable de la marcha de la guardería. Desde hace un par de años el Ayuntamiento destina una pequeña subvención para ayudar a los gastos, incluyéndola en el presupuesto anual.

A raíz de los primeros pasos, surgió un grupo motor interesado en constituir una asociación de vecinos que, a este fin, cuidó de redactar y enviar una carta a todos los habitantes convocándose una asamblea, a la que asistió un número considerable de ellos. Parecía entonces necesario que un asistente social trabajase más profundamente aquel barrio y se consiguió que el patronato constructor pagase a una profesional que trabajara allí un día a la semana.

Por dificultades posteriores de diverso tipo no llegó a hacerse realidad la mencionada asociación de vecinos y se evidenció, al cabo de un tiempo, que sólo un día por semana era muy poco para poder mantener el necesario contacto con los vecinos y sus problemas. Hace aproximadamente un año que cesó en su labor. No obstante, el verano pasado funcionó igualmente la guardería debido al interés de un grupo de madres.

Subnormales: Fueron varios los padres que, afectados por este problema, empezaron a preocuparse en este asunto, desde mediados de 1968, solicitando a la asistente social que colaborase con ellos para conocer el número de subnormales que existía en Blanes y su comarca ya que no había censo alguno de los mismos.

Para efectuarlo, mantuve diversas entrevistas con médicos y maestros y se convocó una primera reunión de todas las familias afectadas detectadas, con asistencia del alcalde de la población y otros interesados.

Describir al detalle todo lo efectuado por el grupo de padres afectados, por las personas que colaboran con ellos y por la asistente social sería largo y podría ser objeto de un escrito dedicado al tema.

Baste decir que en marzo de 1969 empezaron a funcionar unas clases especializadas ubicadas en aulas de una de las escuelas nacionales, a las que posteriormente se añadió una guardería para profundos y un pretaller para los mayores de 15 años.

El número de afectados, de los que hasta ahora se tiene noticia en Blanes y pueblos limítrofes (Malgrat, Tordera, Palafolls, Lloret de Mar y Tossa de Mar), se eleva casi al centenar; asisten a las clases, en régimen de media pensión, unos 40 niños.

En vista del aumento de trabajo que todo iba suponiendo, la Asociación Pro-Subnormales, creada recientemente, comprendió la necesidad de contar con un asistente social que trabajase al menos durante media jornada en este campo; hace varios meses contrató los servicios de una asistente social.

Asociación de Padres de Alumnos. Se constituyó hace algún tiempo en el Grupo Escolar de Valldoritg, por iniciativa de un pequeño grupo de padres y del director del centro. Frecuentemente han solicitado la colaboración del asistente social que, de acuerdo con ellos, visita a las familias con niños - problema, orienta sobre la solicitud de becas, asiste a las reuniones, etc.

Por otra parte, al irse conociendo el trabajo del asistente social, fue necesario iniciar una permanencia, que funciona dos días a la semana, por las mañanas, con un promedio de visitas de 18 a 20 en cada uno de los días, aunque este número disminuye considerablemente en verano.

Todo ello resta mucho tiempo para poder estudiar con detalle otros barrios, o para realizar un estudio comparativo entre la situación actual y la que se evidenció inicialmente tanto en lo que se refiere a necesidades como en lo que concierne a las actitudes de algunos grupos de la población, analizando con ellos su participación.

Resulta difícil reflejar con brevedad un trabajo que ha ido desarrollándose a lo largo de más de cinco años. Por ello, cabe la posibilidad de que, quienes lean sin conocer la realidad en que se basa lo escrito, no alcancen a hacerse con una idea cabal de la misma.

Conclusiones

Este tipo de trabajo, que de por sí es lento, me parece interesante y necesario. Como decía al principio, creo que convendría poner en común experiencias similares para profundizar sobre los puntos que en conjunto pareciesen más interesantes.

Las corporaciones y organismos locales acostumbran a interesarse por una labor de este género. No obstante, la desconocen en teoría, por lo que sólo viendo prácticamente los resultados o siendo informados con cierto detalle de lo que puede hacerse, aceptarán o sufragarán el trabajo de un asistente social.

- Sería necesario contar con un equipo interprofesional, que no existe en absoluto, sobre todo en estas localidades.
- Convendría promocionar otros puestos de trabajo en la misma zona, para estudiar acciones conjuntas y facilitar la investigación.

Maria Concepción Requena. Asistente Social

Aproximacions sobre l'origen del terme municipal de Blanes

I S I D R E S E R R A

I.- Introducció

Tradicionalment la funció dels límits territorials ha estat la de separar i diferenciar els dominis territorials de les diferents comunitats humanes, és a dir, delimitar les porcions de terra on viu una determinada població i de la qual n'extrau allò que esdevé necessari. En el passat, l'àmbit territorial ocupat i explotat per les diferents comunitats humanes estava molt lligat al seu entorn immediat, ja que les seves necessitats bàsiques gairebé es restringien a l'alimentació i, és clar, també a la capacitat de desplaçament. Avui en dia això no és tan clar, ja que les nostres necessitats bàsiques són molt complexes i variades (l'entorn immediat ja no les pot satisfer). A més, les distàncies cada vegada són més curtes, de manera que l'increment en la capacitat de mobilitat està trencant tots els esquemes anteriors.

Pocs són els que es qüestionen quin és l'origen i el perquè del **terme municipal de Blanes**, quan potser aquesta és la clau per a respondre moltes preguntes sobre la seva història. Precisament això és el que es vol fer en aquest article, és a dir, per mitjà de l'*anàlisi del territori* interpretar una part de la història del nostre municipi. Amb aquest objectiu, en aquest article s'intentarà demostrar que els límits del terme municipal de Blanes, com els de qualsevol altre municipi de Catalunya, en realitat no són ni tan fixos ni tan antics com podria semblar. L'anàlisi de la seva evolució històrica, des dels mateixos orígens fins a l'actualitat, ens mostrarà les diferents modificacions que ha patit. I és que aquestes variacions territorials no deixen de ser res més que un reflex dels canvis en la relació entre els habitants de la zona i el territori sobre el qual desenvolupen la seva activitat vital.

És per això que el procés de formació o creació del terme municipal de Blanes no es pot explicar únicament partint del món medieval (als segles X-XI és quan aquest fenomen és més important), sinó que també s'han de considerar els antecedents. Conèixer els primers moments de la història de Blanes (des dels seus orígens fins als segles IX-X) és la clau per a entendre el que posteriorment va succeir.

Però encara existeix una altra raó de pes que justifica el nostre interès per aquest període històric. Aquells que estem interessats en la història de Blanes, concretament des dels seus orígens fins a l'època medieval, fins ara ens hem hagut de complaure amb una síntesi cronològica d'uns pocs fets ocorreguts. Com a molt, trobem un estudi més o menys aprofundit d'alguns d'aquests esdeveniments. Però el que realment es troba a faltar és una interpretació general i integrada d'aquest període històric tan desconegut i que, certament, esdevé fonamental. És veritat que la falta de proves documentals i vestigis arqueològics (que fins i tot arriba a ser total entre la fi del domini romà i l'inici del feudal) dificulta aquesta tasca, però personalment crec que és possible trobar, encara que sigui mínimament, un fil argumental més o menys coherent. Quan la informació de què es disposa és tan minsa com en aquest cas, això no es pot fer de cap més manera que coneixent i traslladant aquí el que va succeir en altres indrets de similars característiques (dels quals hi ha més informació).

2.- Presentació de l'actual terme municipal de Blanes

Però, com és obvi, abans d'analitzar l'evolució històrica del terme municipal de Blanes, cal conèixer alguns elements relacionats amb la seva situació actual. Les seves característiques no són fruit de l'atzar, sinó el resultat d'una evolució històrica determinada. Precisament això és el que s'intentarà analitzar al llarg de l'article.

Font: Elaboració pròpia a partir del mapa municipal 1:50.000

El terme municipal de Blanes, situat a l'extrem meridional de la Costa Brava i de la comarca de la Selva, ocupa una superfície de 17'84 Km². Aquesta xifra esdevé bastant reduïda, més si la comparem amb altres municipis de la comarca com Arbúcies (86'94 Km²), Santa Coloma de Farners (71'31 Km²) o Sant Hilari Sacalm (83'56 Km²). La seva forma més o menys allargada cap al sector de muntanya és bastant peculiar, ja que la majoria dels municipis costaners tendeixen a discórrer paral·lels al mar. Podríem parlar d'un terme municipal gairebé rectangular si no fos perquè des del Turó de Montells el límit del terme s'amplia fins al riu Tordera (no baixa en línia recta fins al mar, que hauria estat el més lògic). Respecte als seus límits cal destacar l'aprofitament de certs elements naturals per a la fixació del terme municipal. Això és el que succeeix al sud amb el riu Tordera i a l'est amb la línia de costa. Pel nord s'aprofita l'orografia de la zona: de la platja de Treumal fins al Turó d'en Trompa, i des d'aquí, seguint la línia de carena, fins al Turó del Vilar, el Terme Gros i el Turó d'en Gall. Ja a l'oest comença un descens fins gairebé al Turó de Montells passant així per Can Bruno (concretament per l'oratori). Des d'aquí torça al sud fins a Can Rabassa, mas que esdevé una mena de fita gegant. Finalment, s'enllaça amb el riu Tordera per anar a «morir» a la desembocadura.

3.- Els antecedents històrics dels primers pobladors al buit dels segles III-VIII

Abans d'endinsar-nos en l'anàlisi de les arrels històriques de la nostra ciutat, d'allò que perfectament podria ser l'origen de la nostra identitat com a blanencs, cal aclarir que tenim coneixement de l'existència del poblament antic de l'actual Blanes, però no del domini territorial associat a ell (segurament molt lligat amb l'entorn més immediat). El que sembla ben clar és que l'origen del poblament de Blanes i la seva posterior evolució estan estretament relacionats amb les seves peculiars característiques geogràfiques. De fet, la zona on està situada la nostra vila es pot dir que és privilegiada (i encara més ho devia ser per aquells antics homes). Aquí hi conflueixen el mar (pesca, comerç...), la muntanya (turons que donaven una certa protecció i que a més eren punts de vigilància excel·lents) i la plana al·luvial de la Tordera (zona agrícola molt rica i que, a més, esdevé un lloc de pas natural cap a l'interior de la contrada).

També s'ha de tenir en compte que partim d'una limitació molt clara: la manca de vestigis arqueològics d'aquests primers períodes. I no és que no n'hi hagi, simplement no han estat estudiats en la seva justa mesura. A part de les excavacions que es van dur a terme al Puig d'en Lledó (Muñoz Amilibia -1972- i Vilà i Bota -1976-), poc més s'ha fet a Blanes. Les altres restes de què disposem s'han anat trobant d'una manera aïllada i esporàdica. Podem estar segurs que encara no s'han exhaurit totes les possibilitats arqueològiques que ofereix el nostre municipi. L'ampliació de les excavacions que es van dur a terme a un petit sector dels Padrets i la realització de noves prospeccions a d'altres indrets de la ciutat podria contribuir a aclarir una part de la història de Blanes. Aquest desconeixement ha donat peu a múltiples interpretacions i hipòtesis radicalment oposades que, ben segur, es podrien resoldre a partir d'un treball arqueològic definitiu.

3.1.- Els orígens: el possible poblament ibèric i la «Blanda-Blandae» romana

Malgrat que d'una forma generalitzada s'accepta que els orígens de l'actual ciutat de Blanes cal cercar-los en l'antiga **Blanda** romana, s'ha de tenir en compte que la presència de l'home al nostre municipi és bastant més antiga que això. En arribar els romans a la contrada es varen trobar amb l'existència de tota una sèrie de poblats ibèrics situats al llarg de tota la zona costanera: Burriac (Cabreria), Torre dels Encantats (entre Caldetes i Arenys de Mar), Montpalau (Pineda), Palafoles, Lloret, Caldes, Amer, etc. Sembla que un d'aquests poblats, tal com també esmenten algunes fonts antigues¹, va ser el del turó de Sant Joan de Blanes. Tot i que les restes estan molt destruïdes, és bastant possible que el poblament ibèric estigués en el vessant sud, i que al cim hi hagués un lloc de guaita que serviria per comunicar-se amb els altres poblats de la zona.

Respecte al poblament romà de la ciutat els nostres coneixements són una mica més extensos². A part de la conservació de vestigis materials, també disposem de diferents referències a partir de les fonts llatines (Plini el Vell, Pomponi Mela i d'altres). Aquests autors parlen de **Blanda** com a «*oppida vivium romanorum*» (lloc emmurallat). També esmenten el seu caràcter de colònia regida pel dret romà. Les descripcions d'aquests autors la posen al mateix nivell que altres importants ciutats romanes com Iluro (Mataró) o Baetulo (Badalona), fet que podria demostrar que era un nucli de poblament bastant superior a una simple «vil·la» rural. Malgrat tot, les troballes recollides fins avui dia no estan en correspondència amb la seva suposada importància. Fins al moment, les restes del puig d'en Lledó (els Padrets) i d'altres troballes menors que s'han trobat ran de l'església parroquial, al Racó d'en Portes i prop de l'ermita de Sant Francesc són les úniques mostres que ens han arribat.

L'anàlisi de les restes arqueològiques que es van trobar durant les excavacions dels Padrets ens poden ajudar a interpretar aquest període. El jaciment romà dels Padrets està situat a l'anomenat Puig d'en Lladó, a uns 40 m d'altitud sobre el nivell del mar. Aquí s'hi trobaren dos carrers perpendiculars entre sí, a banda i banda dels quals aparegueren diverses edificacions. Les conclusions que se'n poden extreure és que l'àrea excavada no constitueix el nucli principal de l'antiga Blanda, sinó un barri de cases més aviat modestes (de petits artesans o obrers). El seu emplaçament en la part alta de la muntanya, d'esquena al mar, i la falta d'elements sumptuosos encara dóna més suport a aquesta teoria. Tampoc sembla que es tracti d'una zona industrial o de les dependències de servei d'una casa important. Així, doncs, el veritable nucli de la ciutat de Blanda, amb les seves pròpies muralles (tal com està documentat), sembla que estaria en un altre lloc. La derivació plural del topònim (Blanda-Blandae) pot fer referència a l'existència de més d'un nucli de poblament, tal com la distribució variada de les troballes també podria indicar. Per tant, aquesta hipòtesi no és gens menyspreable.

També sembla possible pensar en la continuïtat dels antics pobladors durant el domini romà. Fins i tot podria ser que el nom romà de la ciutat, **Blanda**, no fos res més que una derivació del topònim indígena (segons Roig i Jalpí «los Blandugios»). Segurament els habitants del poblament ibèric de Sant Joan es van assentar a l'altra banda de la badia després de l'arribada dels romans, en un moment incert durant el període republicà, ja que no sembla pas que hi hagués un petit establiment preromà dependent de l'*oppidum* indígena en la zona dels Padrets. La supervivència d'elements indígenes queda demostrada per

la gran quantitat de ceràmica de tradició ibèrica de tots els tipus que en troba en el jaciment. Per la tècnica constructiva emprada es pot dir que la vida d'aquest poblat començà al segle I aC., encara que per motius desconeguts, la zona fou abandonada a mitjan segle I dC (no s'han trobat materials més tardans d'època romana).

3.2.- La ciutat romana de Blanda «desapareix del mapa»: els visigots i els àrabs

Entre els darrers segles encara influïts per la civilització romana (segle III dC.) i el final del segle IX i l'inici del X, època en què la documentació comença a esmentar llocs concrets de la contrada, hi ha un llarg temps en què no es té cap referència concreta del que va succeir en aquests indrets. Pocs són els vestigis d'aquesta època que s'han conservat fins als nostres dies (entorn de la basílica de Santa Maria de Mataró, ermita de Cabrils i, sobretot, la cambra o edicte que es conserva sota l'església medieval de Sant Pol de Mar). Seguint la tònica general, a Blanes tampoc s'ha trobat cap document ni vestigi que ens demostrï algun fet ocorregut durant aquest llarg període, primer dominat pels visigots, posteriorment pels àrabs i, en darrer lloc, per Carlemany. Per tant, tot el que es pugui dir sobre Blanes durant aquest període entra en el camp de les suposicions. Com a màxim, es pot intentar reconstruir el que va passar a partir dels successos enregistrats en altres indrets de similars característiques.

L'explicació a aquest període tan obscur de la nostra història s'inicia amb la crisi de l'imperi romà, la qual comença a ésser evident a partir del segle III dC. Les invasions germàniques³, les lluites pel poder entre les legions, les dificultats econòmiques i els conflictes socials en foren les principals motivacions. Avui es pot assegurar que aquesta crisi fou el començament d'un lent procés de contracció econòmica i de transformació social (els antecedents del feudalisme). Però resta encara per interpretar el buit ocasionat per la conquesta àrab i l'inici de la recuperació del país sota el domini carolingi.

La historiografia tradicional, respecte als causants d'aquesta crisi, posava l'èmfasi (gairebé total) en les destruccions causades pels pobles germànics. I és que les investigacions arqueològiques han demostrat com moltes ciutats foren destruïdes⁴, malmeses o s'hagueren de transformar profundament per adequar-se a un nou context. Gairebé tots els jaciments romans presenten un nivell de destrucció o d'abandonament que sembla correspondre a aquests moments. Aquesta postura catastrofista comporta generalment una visió molt optimista del segle següent (segle IV), on s'hauria produït una certa reactivació econòmica. Segons alguns autors s'hauria produït una desaparició gairebé total de moltes de les poblacions litorals en detriment de les interiors. Creuen que els establiments humans se situaren a les valls interiors, enlairats a mitja serralada, ja que els oferien una certa protecció i, per tant, seguretat enfront les invasions dels pobles germànics o dels àrabs. La inexistència de vestigis i documentació sobre aquesta època reforça la teoria.

Per a altres, la desaparició total sembla poc probable. Alguns admeten la funció de defensa del rerepaís, però no un trasllat total. Fins i tot hi ha historiadors que afirmen, concretament pel que fa a l'assentament dels visigots a la contrada, que les ciutats que havien tingut certa importància en l'època romana començaren a reconstruir-se. Els nous invasors s'integraren ràpidament. En el cas concret de Blanes creuen que és impossible pensar en la desaparició total d'un nucli humà arran d'aquestes invasions, ja que en el període visigòtic encara es vivia de l'herència baix romana o paleocristiana. (Crous, 1994).

Les investigacions recents defensen precisament un punt intermedi, és a dir, que tendeixen a minimitzar els fenòmens destructius del segle III i aposten per una continuïtat, relativa i amb tendència decadent, de la vida urbana. Sembla característic de l'època baix romana un cert descens demogràfic tant a la ciutat com al camp (encara que alguns nuclis urbans i algunes vil·les rurals es reconstruïren). No totes les ciutats resultaren afectades per les invasions del segle III ni totes entraren immediatament en decadència. En aquest temps, moltes de les ciutats que perduraren van haver de fonamentar les seves riqueses en l'agricultura, és a dir, en el camp circumdant, fent així la funció de mercat del seu territori (*pagus*). Per tant, sembla clar que es produí un fort procés de ruralisme (despoblació important de les ciutats) basat en una economia totalment natural i autàrquica. Aquesta situació s'allargà fins arribats al segle X.

Així, doncs, què és el que va passar amb l'antiga Blanda? Veritablement va desaparèixer per complet? És possible que la zona estigués sis segles totalment deshabitada? La veritat és que resulta gairebé impossible saber-ho amb certesa. Segurament la posició més encertada la trobem en el punt intermedi abans comentat (tot i que no es pot descartar del tot l'opció que defensa la seva desaparició total). El més possible és que es produís una forta decadència de la vida urbana i, en conseqüència, un creixent procés de ruralització. De ben segur que el poblament de Blanes va continuar, però totalment diferent a com havia estat fins aquells moments.

En aquest punt és important destacar que en el llibre «Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona», escrit el 1678 per **Joan Gaspar Roig i Jalpí**⁵ (fill de Blanes), es deixa constància de quina podria ser la situació de Blanes durant aquest període. Diu així: «... y es ignorancia manifiesta dezir que esta villa (Blanes) se poblò de la de Tordera; pues es llanisimo, que Blanda es la misma población que antiguamente se llamò Blanda Ciudad. ...no dudará alguno, que Blanes nunca totalmente estuvo destituida de sus naturales. Pero no negamos que despues de la concession de aquel privilegio ... de D. Guerao de Cabrera, y de Don Guillermo de Blanes, muchos de Tordera no volvieron à Blanes, ...»

4.- El retorn de la vila de Blanes a l'època Baix Medieval (X-XI). El terme del Castell, la base del terme municipal actual.

4.1.- El marc general i l'organització del territori

Cap a la fi del segle X i durant la primera meitat del segle XI es produí a Catalunya la implantació definitiva del sistema feudal. La noblesa es va apropiari del poder polític i administratiu i obligà els pagesos a sotmetre's a la seva autoritat. La desigual distribució dels beneficis del creixement econòmic del segle XI aprofundí encara més les diferències entre els «nobles» (governants) i els «ignobles» (governats). Foren els comtes els qui exerciren la preeminència sobre totes les altres famílies nobles catalanes. D'entre totes les famílies comtals, la del Casal de Barcelona es convertí en la que figura cap del llinatge (amb plena hegemonia i supremacia política). Les famílies vescomtals, que als segles IX i X eren una mena de lloctinents dels comtes per a l'administració dels comtats, perderen al segle XI les seves atribucions oficials per esdevenir famílies de simples senyors jurisdiccionals. La riquesa d'aquests vescomtes es basava en la possessió de castells (entre 2 i 12), ja sigui com a alou propi o com a feu dels comtes, i que s'enfeudaven entre ells mateixos. A mitjan segle XI la noblesa s'engruixí amb dos estrats més, els *varvassors*⁷ i els *millites*⁸ que constituïren la petita o baixa noblesa.

Darrera fita del terme: delimita Blanes, Lloret i Tordera
Foto: Dep. de Protecció Civil de Blanes

Per a mantenir tota aquesta estructura feudal calia gaudir d'uns recursos econòmics molt importants, de manera que es produí una apropiació d'una part considerable de la producció de la pagesia. Perquè l'explotació de la pagesia fos més efectiva calia, a més d'una estructura social molt jerarquizada i on tothom sabia quin era el seu lloc, una determinada organització del territori. **El marc administratiu, polític i eclesiàstic local girava entorn dels castells, els monestirs o les parròquies. D'una banda, i territorialment parlant, ja es feia la distinció entre demarcació civil i eclesiàstica, reflectida en la delimitació de comtats, vescomtats, castells termeners i diòcesis o parròquies. De l'altra, en l'intent d'ampliació del poder judicial, el comte creà, al segle XII, la figura del veguer i uns nous districtes administratius, les vegueries.**

Si des d'un punt de vista d'organització del poder, el comtat era l'expressió de la principal unitat feudal, aquest se subdividia en circumscripcions menors: els vescomtats i els castells termeners. Els primers tenien plena jurisdicció, a diferència dels segons, que la tenien més limitada. En un pla encara més inferior en relació amb l'exercici de la justícia hi havia les quadres, incloses en senyories d'ambdós tipus, amb drets molt menors i sempre dependents d'un castell superior. Al darrer nivell, trobem els alous nobles i pagesos, sovint sotmesos a un procés de desgast i absorció constant dels poderosos. Des d'una òptica de poblament, tant vescomtats com castells incloïen dins l'àrea geogràfica pròpia altres elements que conformaven el paisatge. En primer lloc, els monestirs o els priorats i les parròquies eren centres de caràcter religiós situats dins la unitat superior de la diòcesi. Els monestirs constituïen un hàbitat dispers; priorats i parròquies, en canvi, presenten característiques d'hàbitat concentrat format al voltant del nucli de la sagrera, que era encapçalada per la rectoria: ambdós eren força allunyats del poder del castell, atesa llur subjecció als senyors de l'Església -abats, priors, bisbes. I és que l'altre gran poder de l'època, l'Església cristiana, també va haver d'adquirir la mateixa estructura feudal. En segon lloc, l'habitatge camperol prenia també les formes de les dues opcions esmentades -hàbitat dispers o concentrat -, que es definien en masos i cases parroquials.

4.2.- Els vescomtes de Cabrera, els senyors de Blanes

Tota la Selva (llevat del sector osonenc de les Guilleries i una part del Maresme, concretament l'anomenat Alt Maresme) era integrada dins el comtat de Girona i, per tant, sota el domini dels comtes de Girona. Aquests comtes començaren essent magnats nomenats pels monarques carolingis i, a partir del 878, restaren units a la família dels comtes de Cerdanya o Casal de Barcelona. Com a resultat dels esdeveniments polítics i també com a expressió simbòlica de les relacions de poder, els que en un principi eren lloctinents o delegats del comte, adoptaren, a mitjan segle XI, el títol del respectiu patrimoni familiar. Així, el vescomte de Girona esdevingué vescomte de Cabrera⁹, patronímic provinent de les possessions del primer nucli del llinatge, al Cabrerès.

L'augment del patrimoni inicial es va fer amb infeudacions d'altres béns que els vescomtes reberen a la comarca i terres veïnes, i per aquests béns, es feren sovint homenatges als comtes de Barcelona i als reis del Casal de Barcelona. La jurisdicció s'amplià per successives infeudacions¹⁰ a d'altres baronies, encomanades a delegats que depenien de llur potestat, per mitjà d'enllaços matrimonials i compres. El terme de Montsoriu (propietat dels vescomtes de Cabrera per raó del seu càrrec), per exemple, comprenia els actuals municipis d'Arbúcies, Sant Feliu de Buixalleu, Breda, Riells de Montseny, Maçanes, Hostalric i Fogars de Tordera. Més endavant el domini dels vescomtes s'amplia amb els termes de **Blanes**, Vidreres, Torcafelló o Maçanet de la Selva, Argimon, amb el municipi de Riudarenes, i un gran sector de l'actual de Santa Coloma de Farners, el terme de Sils, la vall d'Osor, la vall d'Anglès, els antics termes de les Agudes, Montseny, Montclús i Montpalau, fora ja de l'actual comarca de la Selva, i el domini eminent dels termes de Solterra i Brunyola.

El que és més difícil de conèixer és el procés que se seguí en l'organització feudal del territori dels vescomtes de Cabrera (encara que a partir de diversos documents se sap que aquest fet esdevindria cabdal a partir dels segles XI i XII). Veritablement, l'escassetat de documentació dels segles IX i X fa que l'organització primitiva de la contrada sigui encara una incògnita i font de suposicions. La documentació que permet conèixer més específicament com es produí aquest procés a la contrada s'inicia a partir del començament del segle X, encara que únicament demostra l'existència d'alguns establiments humans situats a mitja muntanya (Serralada Litoral). No és fins als segles X i XI que comencen a figurar establiments humans o propietats concretes dins uns termes de castells i parròquies ja clarament perfilats. Es tracta dels primers intents modeladors de l'espai medieval pel que fa a l'àmbit del poder polític, eclesial o l'econòmic. Aquests tres àmbits esmentats mostren ja un cert ordre jeràrquic i feudal del territori.

Resulta difícil dir si l'organització del territori dels vescomtes es produí sobre assentaments previs o si fou arran d'això que aquests es van desenvolupar. Segurament tingueren lloc els dos fenòmens, dependent de les circumstàncies particulars de cada cas. Pel que fa a la contrada, hi ha qui creu que durant el

període en què fou zona fronterera entre l'imperi carolingi, establert a Girona des del 785, i el poder musulmà, consolidat a Barcelona fins al 801, que es van fortificar els cims i puigs de la vall del Tordera amb castells com els de Montsoriu, Montclús, Farners, Argimón, Lloret, **Blanes**, etc. Si es té present que l'ocupació àrab va tenir lloc després del 715, hom adverteix que la contrada va estar sota domini àrab només setanta anys i que, durant els quinze anys següents o precedents a la presa de Barcelona, fou un territori fronterer. Això voldria dir que tots aquests castells tindrien el seu origen cap a finals del segle IX, quan en realitat les primeres referències daten de finals del X.

4.3.- El «renaixement» de Blanes sota la tutela del vescomtes

a) El Castell termenat de Sant Joan de Blanes

A Blanes, si veritablement s'havia perdut el rastre des de l'època romana, l'establiment del castell propicià un nou assentament. Si aquest ja existia (segurament molt poc important) ben segur que comportà una reactivació, en tots els sentits, del poble. Un factor important que demostraria que Blanes efectivament va estar habitada abans de la construcció del castell és el tipus d'actuació que es va dur a terme. Aquí es va erigir un castell termenat, construcció que cal distingir d'un simple castell o força. Aquests darrers tenen una finalitat exclusivament defensiva o militar, però al termenat s'hi afegeix la jurisdicció sobre un àmbit territorial (l'objectiu era obtenir uns recursos econòmics i, per a això, fa falta una població que treballi la terra). De Blanes no es coneix cap carta de poblament¹¹, de manera que el més probable és que ja estigués habitada. Sigui com sigui, el que sí està clar és que la construcció del **Castell de Blanes**¹² significà el primer pas cap a la constitució del municipi de Blanes.

La primera referència als límits del terme del castell de Blanes la trobem l'any 1002, concretament en el mateix document del vescomte Sunifred de Girona on apareix per primera vegada el castell de Forcadell. Indirectament en aquest pergamí, en delimitar les 4 afrontacions de l'alou de Lauredo (Lloret de Mar), és possible conèixer una part dels límits del terme del castell de Blanes. L'afrontació que dóna al sud és el «flumine maris» (la mar), fins al «terme de Blandas» (observarem com Blanes ja ve qualificat de terme). En aquest mateix punt cardinal també parla del castell de «Forcadello». A l'oest els límits estan en el «Monte Barbado» (Montbarbat), on actualment conflueixen els termes de Tordera, Maçanet, Blanes i Lloret.

*Fita de delimitació amb Lloret
Foto: Dep. de Protecció Civil de Blanes*

També s'esmenta el «Monte Grosso», que podria ser l'actual Montgròs de Lloret, encara que si fem cas als límits actuals més aviat s'estarien referint al Terme Gros. Tot i que no es descriu el límit sud del terme del castell de Blanes, sembla bastant possible que aquest baixés des del Turó d'en Gall fins al Turo de Montells i, finalment, per la riera de Blanes fins a la seva desembocadura al costat mateix de la Palomera (si es treu el tros que es va ampliar al 1603 i es perllonga la línia de terme des del Turó d'en Gall, la projecció és clara). Per tant, estem parlant d'un terme municipal encara més petit del que és ara, però també delimitat a partir d'elements naturals. La seva forma allargada cap a l'interior potser tindria l'objectiu inicial d'incloure el Santuari del Vilar:

Avui sabem que els drets dels castells termenats eren imprescriptibles i ningú els podia contravenir en el transcurs de 200 anys. Es podia demostrar que era un castell termenat a partir de la llicència d'erecció donada pel príncep o una potestat o per altra escriptura on constés la fixació del territori o per l'existència de fites o termes antics. Així el castell termenat era sinònim de la baronia o senyoria jurisdiccional que portava aparellada. La jurisdicció dels castells variava segons els comtats o vescomtats i segons fos el títol constitutiu de l'erecció o infeudació. En algun cas la jurisdicció s'expressava com a «omnímoda», «mer

imperi», «mixt imperi» i «mòdica creació». Alguns dels drets dels castells són els següents: caça, utilització de l'aigua, establiment de tavernes, carnisseries, forns, hostals... Però l'existència d'un castell termenat també creava unes obligacions a uns i als altres. El senyor del castell tenia el deure de mantenir-lo ben guardat, fins a l'extrem que si no ho feia o no disposava de mitjans per a això, podia ser obligat a enderrocar-lo (per no caure en mans de l'enemic). A la Baixa Edat Mitjana els castells estaven gestionats per «castlans»¹³, després els capitans de castell i els batlles aniran ocupant aquesta funció. Els habitants del terme d'un castell estaven obligats a fer homenatge i jurament de fidelitat al baró o senyor del castell. També tenien l'obligació de prestar el servei de «hust» (formar part de l'exèrcit del baró) tant dins com fora del terme. També s'havien de fer «fortes» (fer de sentinella al castell) i «bades» o vigilàncies (tant a la mateixa fortalesa com en altres llocs, sobretot els més enlairats).

b) L'església de Santa Maria de Blanes

Però com hem vist abans, el poder dels senyors feudals havia de cavalcar amb el poder eclesiàstic, el qual també es representava territorialment per mitjà dels límits parroquials. Sembla evident, però, que abans d'arribar a la distribució parroquial que ens mostra la documentació dels segles XII i XIII, i en particular els nomenclàtors ja publicats per Josep M. Pons i Guri de tota la diòcesi de Girona, hi hagué uns inicis amb moltes esglésies rurals o esglésies de vila o possessions importants, amb un cert caràcter parroquial, que els bisbes van anar sotmetent a les esglésies més importants o matrius, i que configuraren la geografia religiosa baix medieval. Aquesta suposició és més difícil de precisar al centre de la comarca i a la costa pel buit documental d'aquests llocs.

En el cas de Blanes inicialment va existir un clar desajust entre el poder dels senyors feudals (amb el castell termenat de Blanes al capdavant) i el poder religiós (amb la parròquia de Santa Maria de Blanes I 4 com a màxim exponent). Fins l'any 1319, en què el bisbe de Girona Pere de Rocabertí l'erigí en parròquia independent, l'església de Santa Maria de Blanes fou sufragània de la parròquia de Tordera. Aquesta mantenia l'exclusiva de bateigs i enterraments. Però el desenvolupament de la vila de Blanes va esdevenir tan important que els propis habitants de la vila consideraren imprescindible tenir parròquia pròpia. Hi havia un altre motiu: passar la Tordera per anar a missa o rebre els sagraments era problemàtic quan venien les riuades. Presentaren la petició al bisbe, Pere de Rocabertí, el senyor Ramon de Blanes i els prohoms de la vila. El decret d'erecció de la parròquia de Blanes fou donat el 7 de juny de 1319: «Aquesta parròquia s'estendrà en tot el que comprèn el terme del castell de Blanes, o sia des d'on es divideix la seva decimació amb la de Tordera, arribant fins als termes, parròquia o decimació del castell de Palafolls i els del castell de Lloret, sens perjudici dels drets dels senyors dels esmentats castells». Així doncs, el territori parroquial coincidiria amb el del terme del castell de Blanes, arreglant el desajust existent fins aleshores. Una vegada constituïda la parròquia, el bisbe disposà que hi hagués un rector que es mantindria amb l'1% de la producció de les terres del terme, i amb els drets que es pagaven pels matrimonis i enterraments.

5.- El desenvolupament de la vila de Blanes i el seu terme municipal fins al segle XVII

A redós de la Parròquia i del castell de Blanes s'anirà produint un fort desenvolupament de la vila I 5, ja amb uns termes municipals més o menys clars però que evolucionaran al llarg del temps. Aquest procés de creixement no es pot dir que sigui continuat, ans al contrari, més aviat es caracteritza per l'existència de nombrosos alts i baixos (guerres, malalties, crisis econòmiques, etc.).

El que està clar és que durant tot el segle XV el nou palau de Blanes fou un altre dels grans elements de desenvolupament de la vila, sobretot perquè es convertí en la residència de les dones de la casa de

RECERQUES

Cabrera (aleshores comtesses d'Osona i de Mòdica), entre les quals destacà Violant de Prades. Amb Violant de Prades, com a governadora general dels béns del seu marit, Bernat Joan de Cabrera, la vila de Blanes experimentà una gran creixença i progrés. D'aquelles dates eren alguns dels notables edificis gòtics que hi havia als carrers de Bernat Boades i carrer Ample i a la muralla de cara a la mar; es reedificà la muralla i es reforçà amb un seguit de torres de defensa en els angles; s'obriren nous portals i es construí la font gòtica del C. Ample.

Fou també Violant de Prades qui l'any 1458 agregà al terme municipal de Blanes la platja anomenada de s'Auguer. Segurament aquesta ampliació del terme municipal estava molt relacionada amb els drets de riberatge. En alguns indrets marítics, com és el cas de Blanes, la baronia tenia el dret de «ribatge» sobre tot allò que es desembarcava o recollia portat per la mar. La badia de Blanes esdevenia una mena de port natural que propicià una forta activitat comercial al nostre municipi. No seria estrany que els vaixells, en lloc d'aturar-se a la badia de Blanes, ho fessin a la platja de s'Auguer (que ja pertanyia a Palafolls, on potser aquests impostos no existien o eren més baixos). Per referències posteriors se sap que l'ampliació s'hauria produït fins l'anomenat «pont nou del molí d'aigua», situat sobre la riera de Valldeburg, concretament pels volts de l'actual camp de futbol.

Font: Elaboració pròpia a partir del mapa comarcal 1:50.000

Un altre fet fonamental per a entendre el procés de constitució del terme municipal de Blanes fou la consolidació, al llarg dels segles XII i XV, del sistema municipal. La Universitat de Blanes, el funcionament de la qual era molt similar al dels ajuntaments actuals, va reforçar el paper de la població respecte a l'administració de la vila. Així doncs, es produeix una progressiva institucionalització del règim local. Tots aquests aspectes es poden observar en el «llibre de la Universitat de la Vila de Blanes», concretament en unes ordinacions redactades el 1477 (i on s'especifica la manera d'elegir els jurats que havien de regir la universitat de la vila de Blanes, les concessions del consell general, etc.). Per aquesta raó aquest llibre esdevé una de les fonts més importants per a l'estudi del municipalisme del segle XIV.

Aquest fort procés d'expansió de la vila de Blanes també comportà un creixement urbanístic «fora muralles». Al sector sud es traspassà la riera de Blanes i, amb això, també el terme del castell de Blanes (el barri estava enganxat a Blanes però pertanyia a Palafolls). Aquest desajust era l'origen de múltiples problemes i conflictes de tipus administratiu i/o funcional que calia solucionar. El 1603, el terme jurisdiccional de Blanes, que per ponent arribava només fins a la riera de Blanes o de Valdoric, s'estengué fins a la Tordera (en detriment del terme del Castell de Palafolls), i així els barris de s'Auguer i de la Massaneda restaren incorporats eclesiàsticament i civilment a Blanes. Gastó I signà un document on constava l'allargament del terme

municipal de Blanes fins al riu Tordera, terme que, des de la distància de setze canes de les muralles, pertanyia a Palafolls. La concessió s'argumentava en el fet que, tant des del punt de vista civil com criminal, la distribució jurisdiccional dels dos pobles era un fet desfavorable per a la bona administració de la justícia. Hi havia una part de terra anomenada Massaneda, amb moltes cases, i els seus veïns, tant per les necessitats espirituals com materials, anaven a Blanes. Aquest fet era un greu inconvenient per al veïnat anomenat «Tras la Aigua», ja que en cas de necessitar els serveis de les autoritats, s'havia de tenir en compte que vivien en una zona allunyada respecte a Palafolls. Per tant, si a Blanes es cometia qualsevol delictes, el criminal o malfactor podia escapar-se fàcilment de la justícia, un cop dins el terme de Palafolls. Per a Blanes també era un perill en cas de pesta, ja que uns veïns sobre els quals no es tenia cap potestat constituïen una amenaça constant de contagi. En darrer lloc, l'ampliació fins al riu Tordera també va significar que a partir d'aquells moments els blanencs disposessin d'unes terres de cultiu molt fèrtils (i necessàries per a l'alimentària d'una població cada vegada més nombrosa). Sembla que Palafolls no estigué molt d'acord amb el que havia acordat Gastó de Montcada, tal com es demostra a partir d'una declaració del 28 de febrer del 1605.

6.- Comentari final

Finalment, per acabar, més que unes conclusions, m'agradaria fer una breu reflexió. Com s'ha vist al llarg de l'article, cadascuna de les modificacions que ha patit el terme de Blanes s'ha produït sota un context històric determinat i amb uns objectius molt clars. Tenint en compte que la darrera modificació del terme municipal de Blanes data del 1603 i que, des de llavors, la situació del municipi s'ha transformat totalment, implica això que cal una nova modificació del terme municipal? Personalment crec que avui dia els termes municipals ja no tenen la importància que tenien abans, ja que aquells ancestrals lligams entre l'home i el territori s'estan perdent (o transformant). Hi ha municipis superficialment molt grans però poc habitats i, també a la inversa. Per això, crec que el que sí és important és l'activitat del municipi (en tots els camps). El terme del nostre municipi, més que les quatre fites que queden mig amagades al bosc, ve determinat per una important àrea d'influència que aglutina diversos municipis del voltant (alhora que estem dins l'àrea d'influència de Barcelona). Potser aquí hi tindria lloc la reclamació de la comarca de la Baixa Tordera, on Blanes tindria una funció cabdal.

Isidre Serra i Cervantes. Llicenciat en Geografia

Notes

¹ Una referència d'Estrabó el situa en l'època preromana, a la frontera septentrional del territori dels laietans (poble que vivia entre el riu Llobregat i el Tordera; el seu origen podria ser molt anterior al dels ibers). Existeix una altra referència del segle II aC., concretament la de Claudi Ptolomeu, que confirma l'existència de la població dins els dominis laietans.

² En general els vestigis de la romanització a la contrada són bastant notables i reveladors. D'un costat a l'altre del corredor marítim situat entre la Serralada Litoral i la mar hi ha vestigis de vil·les romanes o de nuclis de poblament, com també de vies o camins que hi travessen. A l'època de la «pax romana», sense el perill de la pirateria que frenava constantment l'acostament a la mar; la zona costanera fou un lloc de gran atracció pels hisendats romans, que hi bastiren notables vil·les: nucli antic de Mataró, Can Rafard i Can Xammar (també a Mataró, encara que no es conserven), Can Llauder (Mataró), Can Catà de Dalt (Caldes d'Estrac), Ca n'Aiguaviva (Arenys de Munt), vall de Canet, Tordera, aqüeducte de Pineda, vil·la romana dels Padrets (Blanes), vil·la romana de Lloret, Tossa i Caldes de Malavella.

³ Les invasions de sueus, vàndals i alans calgué combatre-les amb la col·laboració dels visigots, els quals el 415 penetraren per primera vegada en terra catalana. Aprofitant la feblesa del poder imperial romà començà aleshores l'assentament dels visigots. És probable que els habitants de la contrada, esgotats per les lluites precedents i desenganyats d'emperadors ineficaços oferissin poca resistència a la invasió. En tot cas, sembla que es van mantenir les antigues estructures del Baix Imperi, ja que els visigots eren minoria i protagonitzaren poques colonitzacions en terra catalana.

⁴ Les excavacions fetes als jaciments de Mata i al voltant de Mataró mostren capes de cendra i indicis de destruccions violentes, que tant poden ser degudes a l'entrada dels pobles germànics dels segles III al V com a invasions més tardanes.

⁵ La credibilitat de la figura de Joan Gaspar i Jalpí ha estat qüestionada molt sovint, doncs s'ha comprovat que moltes de les coses que afirmava no eren certes. Això succeeix sobretot quan parla de Blanes. Ell era d'aquesta vila i, per tant, és lògic que exagerés en alguns moments. En tot cas, això no hauria de significar que tot el que diu és fals (cal saber distingir entre allò que clarament és una exageració i el que simplement és una descripció d'un fet ocorregut).

⁶ Al 1260 el vescomte Guerau (VI) de Cabrera i el seu subfeudatari Guillem de Blanes atorgaren uns privilegis al port i a la vila de Blanes per afavorir-ne el poblament i l'expansió.

⁷ El varvassor o castlà, nomenat per un baró o comdor, era l'encarregat de la guarnició d'un castell.

⁸ Guerrers professionals que en nombre d'entre 5 i 10 constituïren el grup d'un castlà i la guarnició d'un castell. Els milites podien tenir masos o peces de terra posseïdes per herència o adquisició en qualitat d'alous o de feus.

⁹ Concretament fou el casament de Guerau i Ermessenda (pubilla del domini dels Cabrera) la causa d'aquest canvi de nom.

¹⁰ Procés mitjançant el qual un rei, un comte o un senyor cedeix en feu (un bé mobiliari, un càrrec públic o una senyoria amb jurisdicció) a un vassall o a una persona de rang nobiliari o de condició lliure.

¹¹ El que es coneix són uns privilegis del 1260 que el vescomte Guerau (VI) de Cabrera i el seu subfeudatari Guillem de Blanes atorgaren al port i a la vila de Blanes per afavorir-ne el poblament i l'expansió. Aquests privilegis són reproduïts en un document del 1373 en el qual Bernadí de Cabrera confirma les franqueses, llibertats, immunitats i privilegis atorgats pel seu antecessor. Aquest i d'altres interessants documents figuren al Llibre de la universitat de la vila de Blanes, traspassat recentment de l'arxiu de la parròquia de Santa Maria a l'arxiu municipal.

¹² El castell de Blanes, dit inicialment de Forcadell, és esmentat per primera vegada el 1002 en un document del vescomte Sunifred de Girona. La seva néta Ermessenda, que es casà amb Guerau de Cabrera, reconeix vers el 1050 i el 1053 tenir en feu dels comtes de Barcelona el castell de Blanes (amb el de Cabrera i el d'Argimon). També apareix en un instrument fet entre els anys 1051 i 1058 i en el que la comtessa Ermessenda restituïa al bisbe de Girona una sèrie d'esglésies i de jurisdiccions i drets que retenia injustament. En el «Liber feudorum maior» hom conserva diversos juraments de fidelitat retuts pels vescomtes de Cabrera als comtes de Barcelona per aquest castell. Entre el 1050 i el 1076, Ponç Guerau, fill d'Ermessenda, signà una convenença pel «castro de Blannes et de ipsa forteda qui ibi est aut in antea ibi erit».

¹³ En el castell de Blanes segurament des de bon principi degueren existir uns «castlans» que juraven fidelitat als vescomtes. De fet, no és fins a final de segle XII que, en diversos documents, trobem mencions dels castlans d'aquest castell. Segurament ho eren Guillem de Blanes, documentat el 1199.

¹⁴ Segons Monsalvatje, la primera menció de l'església de Santa Maria de Blanes figura en un document del 974, una butlla en què el papa Benet confirma un seguit de béns, entre els quals aquesta església, al monestir de Sant Pere de Rodes. Pel que fa a l'església parroquial de Santa Maria de Blanes s'ha de dir que tot i que la construcció és plenament romànica, probablement hi podria haver existit una primigènia construcció visigòtica amb culte a la Mare de Déu que fou destruïda pels sarraïns als segles VIII i IX (això no deixa de ser una suposició). El 1246 passà per una butlla pontifícia al monestir de Sant Salvador de Breda.

¹⁵ En el fogotament del 1378 ja tenia 197 focs, que el segle XVI (1553) havien passat a 220.

Els Goigs de Blanes

D O M È N E C V A L L S i C O L L

Orígens dels Goigs

El costum de cantar els goigs o cobles de la Mare de Déu o dels Sants i Santes al final de les funcions religioses arrenca de temps immemorials i recorda els himnes religiosos en llengua llatina que l'Església ha usat des dels primers segles del Cristianisme. El nostre país va interpretar els cants litúrgics en llatí, assimilant-los amb l'ús de la pròpia llengua. Els pobles de Catalunya, Provença, Aquitània i Llenguadoc, des de principi de l'Edat Mitjana, mostren el costum de cantar aquestes lloances en el seu propi idioma neollatí. Aquest és l'origen dels «lloies», «cobles» i «goigs». La paraula goig ve del llatí «GAUDIUM», que significa joia i alegria, goig i festa. En el seus inicis els goigs descrivien episodis dels Evangelis que foren motiu de joia per Maria.

El full on hi ha impresos uns goigs rep també el nom de goig. Normalment, els goigs són facsímils de la mida d'un full de paper com ara un foli, amb un gravat al·legòric en baix, dibuix o fotografia que encapçal·len la dedicatòria dels goigs i van adornats amb un o dos ornaments al costat del gravat i enquadrats amb l'orla que emmarca tot el goig.

No sabem exactament quan comença aquest bell costum de cantar els goigs en les grans festes, però podem afirmar que en ple segle XIII ja se'n cantaven de boca a orella, dels pares als fills, dels avis als néts, i així successivament. L'any 1267 se'n troben els primers indicis en un manuscrit procedent del Monestir de Ripoll, en unes «REGLES DETROBAR», petit tractat sobre els gèneres poètics i CANTS DE TROBADORS.

En les guardes del Manuscrit núm. 91 de la Biblioteca Episcopal de Girona, hi ha uns GOIGS A LA MARE DE DÉU i el seu lèxic data del segle XIV.

En el LLIBRE VERMELL DE MONTSERRAT, escrit vers l'any 1380, hi ha manuscrita una ballada dels GOIGS DE NOSTRA SENYORA que, sense cap dubte, és un dels testimonis més valuosos que es conserven. Els goigs hi apareixen en forma de dansa o representació religiosa que ballaven els pelegrins; és la famosa «Ballada dels goys de Nostra Dona» amb partitura musical. Aquestes danses religioses eren freqüents en aquella època, els goigs del «Llibre Vermell» es ballaven amb ball rodó, igual que les sardanes i tenien per títol complet «Ballada dels goys de Nostra Dona en vulgar cathallan ab ball rodó»; comencen així: «Els set goys recomptarem/ et devotament cantant/ humilment saludarem/ la dolça Verge Maria».

Col·lecció de Domènec Valls

El que hem dit abans sobre l'assimilació pel poble dels cants llatins a la seva pròpia llengua, queda demostrat en els diferents estudis de l'antiga literatura provençal i catalana en els quals ja es parla de goigs. Marià Aguiló i Fuster, escriptor i un important col·leccionista de goigs, en el seu CANÇONERET I MIRACLES A LLAOR DEL ROSER escriu:

«Els pobles que formaren la nacionalitat catalana, serven en llurs festes majors el costum de cantar en Llengua materna, les cobles dels Sants Patrons. Tan arrelà eixa usança que, no sabent-se en altres parts, ja ens sembla un dels distintius dels habitants dels nostres antics reialmes»...

A manera de resum dels orígens dels goigs: En el segle VII ja es cantaven els gaudia de la Mare de Déu en la literatura llatina popular; al segle XIII ja hi ha versions provençals dels gautz, en el mateix segle i el següent ja es tradueixen a altres llengües romàniques i des del segle XIV ja hi ha notícia de l'existència de goigs a Catalunya a les cròniques de Ramon Muntaner i de Desclot i al Llibre Vermell de Montserrat.

Goigs del Roser

Dedicarem una atenció especial als GOIGS DE LAVERGE DEL ROSER, imprescindible en tot estudi d'aquest tema.

Els goigs a la Verge del Roser són els més coneguts, els més cantats i els més antics. Els goigs del Roser es descabdellen en un llenguatge senzill i planer, fent-los fàcilment entenedors i així queda ben palès el seu contingut evangèlic, ja que el seu argument és la teologia del SET GOIGS DE LA MARE DE DÉU:

- 1r Goig: L'Encarnació LlC-34,35
- 2n « : Naixement LlC-2-15,8
- 3r « : L'Adoració del Mags, Mt-2-1, 12
- 4t « : Resurrecció LlC-24-1, 9
- 5è « : L'Ascensió LlC-24-46, 52
- 6è « : La Vinguda de l'Esperit Sant. Fets Ap.
- 7è « : Glorificació de Maria al Cel. Ap. 11-19, 55

Molt antigament ja es cantaven uns goigs del Roser propis de la quaresma. Els goigs del Roser, segons una antiga tradició, varen ser escrits per Sant Vicens Ferrer; les versions més antigues són del començament del segle XVI, i la seva gran difusió es deu a les CONFRARIES DEL ROSER, nascudes l'any 1475, que varen propagar-se molt ràpidament per tot el país.

Blanes va seguir el mateix corrent que les altres poblacions i ja en el segle XVI tenia una Confraria del Roser. En el Fons d'Associacions existent a l'Arxiu Municipal hi ha el manuscrit de l'acta de constitució i fundació de la Confraria del Roser en el Llibre de la Confraria l'any 1603. Segons consta en el mateix Llibre, l'any 1571 la Confraria ja existia.

No hi ha constància de l'existència de cap exemplar imprès dels goigs del Roser de Blanes. Molt probablement, la gent sabia la lletra i la tonada de memòria. En tot cas, l'existència de la Confraria ens demostra que els goigs a la Mare de Déu del Roser són dels més antics de Blanes. Josep Cortils i Vieta, en el seu Llibre «Ethologia de Blanes» editat l'any 1886, en referir-se als cants dels caramellaires el dia de Pasqua diu textualment: *també solen cantar-se en esta diada LOS GOIGS DE NOSTRA SENYORA DEL ROSER.*

Són ben conegudes les seves primeres estrofes:

VOSTRES GOIGS AMB GRAN PLAER/
CANTAREM VERGE MARIA/
PUIG LA VOSTRA SENYORA/
ÉS LAVERGE DEL ROSER.

Un altre fet que va influir en gran manera a la difusió dels goigs del Roser, va ser la Batalla de Lepant, on els Turcs varen ser derrotats per les naus cristianes el dia 7 d'octubre del 1571, victòria que per a la majoria dels cristians fou deguda a la miraculosa intercessió de la Mare de Déu del Roser.

Una anècdota molt il·lustrativa que demostra la gran veneració envers aquests goigs és la que explica que quan es va demanar a Mn. Jacint Verdaguer que escrivís uns nous goigs dedicats a la Verge del Roser ell va manifestar que no era digne de fer uns altres goigs.

Altres goigs destacables

Durant els segles XVII i XVIII la difusió dels goigs fou enorme. No hi havia església, capella o ermita sense els goigs corresponents als seus patrons o als sants de més devoció.

En l'estudi dels goigs hi ha unes devocions especials que, per la seva rellevància, mereixen ésser destacades. Una d'elles és, evidentment, LA MARE DE DÉU DE MONTSERRAT. Les diferents edicions de goigs dedicats a la Verge Bruna es compten per centenars, els més coneguts són els escrits per Mn. Jacint Verdaguer, autor també del virolai, i els més antics, com hem dit abans, els del llibre Vermell de Montserrat (1380). Són notables uns exemplars de goigs de l'any 1716, que es van trobar dins un bagul de tragner a Can Calagan en el Vallespir (Montferrer).

Cal esmentar també els goigs de la Mare de Déu de Núria, molt antics i amb lletra i melodia populars, i els de les Mares de Déu del Mont, de la Misericòrdia, del Remei, de Gràcia...

Segons Mn. Cinto Verdaguer els goigs varen tenir una gran influència en les caramelles, fins el punt que és del parer que aquestes no tenen altre origen. Si bé és veritat que les caramelles només es canten per Pasqua, és de notar també que l'única lletra que antigament es cantava era la dels goigs de la Mare de Déu del Mont o del Roser: «Els qui els cantaven se'ls anomena gojaires i més tard CAMELLAIRES, per raó d'acompanyar el cant dels goigs amb el caramell o flabiol de canya (calamellú)»

Els goigs de Blanes

Entre els exemplars de la meva col·lecció, amb un total de 8000 goigs, n'hi ha registrats més de 70 dedicats a devocions de Blanes. Els més antics són els DOLOROSOS SENTIMENTS DE LES SANTES ÀNIMES, probablement del segle XVI, dels quals en queden molt pocs exemplars, «Els quals es canten en la Parroquial Església de Sta. Maria de Blanes, Bisbat de Girona», goigs de doble full, paper de fil amb un antic gravat amb boix a tota plana; editats a Barcelona pels Hereus de Súrria i Burgada, carrer de la Palla.

GOIGS A LA MARE DE DÉU DEL VILAR: N'hi ha recopilats 40 exemplars diferents. Ordenats per anys, els més antics són del segle XVI: «GOIGS DE NOSTRA SENYORA DEL VILAR, en el terme de la Vila de Blanes, Bisbat de Girona» paper de fil; imatge: Boix; ornament: dues gerres amb flors; orla: tipogràfica amb vegetals; impremta: Figueres, per Anton Matas, estamper i llibreter, al carrer de Girona.

Al llibre *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar de Blanes* de Josep Maurí i Serra, en referir-se al trasllat de la Mare de Déu per raó de l'eixut d l'any 1680, llegim que hi ha un document que esmenta ja els goigs del Vilar:

Col·lecció de Domènec Valls

Hi ha goigs i cobles del Vilar editats a Figueres per Anton Matas; a Girona, diverses edicions com les de la Imp. i Lib. P. Torres, «Impremta y llibreria de Paciano Torres» (1860), Imp. Torres i Impremta de Manuel Llach, Ferreria Vella, 5; a Blanes, per Artau, Fèlix Roca, Impressor; Imp. R. Roig Blanes, Impremta de Maria Roca (1906), Colomer. Altres edicions destacables són les de Imp. Busquets. Schola Cantorum Seminari (1959), Imp Altés S.L., Barcelona (1962),

Torrel de Reus Editor, Barcelona (1962), R.Vives i Sabaté, Vilanova i la Geltrú (1963), Edició particular Domingo Valls (1963), Edició Santuari. Imp. R.Vives i Sabaté (1974) i Edició Parròquia Sta. Maria, Ind. Gràfica Montserrat, S.A. (1995).

A principis del segle XX, una edició dels goigs del Vilar feta justament abans del Directori, suplicava a la Mare de Déu del Vilar que vetllés per l'Autonomia de Catalunya. El canvi polític féu aquests goigs impossibles de cantar i foren destruïts abans de ser difosos. L'edició d'aquests goigs fou de la impremta de R. Roig de Blanes i el text de l'estrofa conflictiva deia:

I feu que prest vindicada/aixequi'l front resplendent/ a son setial tornada/ i regint l'heretament/ la beneïta autonomia/ fent-la arreu flori i granar.

L'any 1940 la imatge restaurada és duta al Vilar. En aquest mateix any, el poeta Pere Roig i Llena va modificar la lletra dels antics goigs escrivint les estrofes actuals, amb música del mestre Lluís Mª Millet, de la qual s'han fet diverses edicions. Les seves estrofes acaben en una sentida pregària: VOSTRA AMOROSA MIRADA/ ENS FACI EL VIURE MÉS CLAR/ SIGUEU LA NOSTRA ADVOCADA/ MARE DE DÉU DEL VILAR.

En l'edició dels goigs del 1940 la imatge de la Verge del Vilar, sempre representada amb un gravat de boix, és substituïda per una còpia fotogràfica amb ornament de dos gerros amb flors. L'any 1963, en una edició patrocinada per Domingo Valls i Coll, la imatge és dibuixada amb ploma pel xilògraf Ricard Vives i Sabaté, amb ornament de dos escuts de Blanes.

Els últims goigs de la Mare de Déu del Vilar són els que formen part de l'edició de la Parròquia de Santa Maria «Els vuit goigs del patrons i capelles de Blanes» de l'any 1995.

Goigs de Sant Bonosi i Maximia

D'uns goigs antics dedicats als Sants Copatrons de Blanes, en parla Josep Cortils i Vieta en el seu llibre *Ethologia de Blanes* com un exemplar únic i transcriu el seu text íntegre. La capçalera d'aquest goig diu: «GOIGS DELS IL·LUSTRISIMS E INVICTISIMS MARTIRS/ SANTS BONOSO I MAXIMIANO/ FILLS I PATRONS DE LA IL·LUSTRE I ANTIGA VILA DE /BLANES. BISBAT DE GIRONA». Dos boixos dels sants i una orla tipogràfica configuren el full. En el peu d'impremta hi llegim: «Estampa de Torras, San Gervasi carrer de S. Eusebi núm. 6-1882». D'aquests mateixos goigs hi ha una edició més antiga sense peu d'impremta ni data.

Dels mateixos sants hi ha editades unes cobles que foren premiades en el certamen literari de Blanes de l'any 1895, amb el títol «COBLES EN LLAOR DELS INVICTES MÁRTIRS SANTS/ BONOS I MAXIMIÀ/ FILLS I PATRONS DE LA VILA DE BLANES/ BISBAT DE GIRONA», amb dos boixos dels sants, corondell i Orla tipogràfica; peu d'Imp.: «Impremta i Llibreria de Joseph Franquet i Serra, Argenteria 6, Girona».

De Sant Bonosi i Maximia hi ha uns goigs inèdits autògrafs de l'escriptor i poeta blanenc del segle XIX, Joan Ribas i Carreras, el manuscrit dels quals va lliurar-me el seu familiar Mn. Joan Pons, amb el títol: «GOIGS/ EN LLOHANÇA DELS SANTS MARTIRS CATALANS/ BONÓS I MAXIMIÀ/».

«Fou la terra catalana/vostre afortunat jardí, / i Blanes la branca ufana/ hont lo cel vos feu florí,/ dantros son perfum diví/ que la terra n'embarumà/ Socorreu a qui us implora/ Sants Bonós i Maximia».

Goigs de Sant Joan i Santa Bàrbara

Els únics goigs de Sant Joan fins ara coneguts són de principis del segle XX, amb un dibuix molt bonic del sant, amb la muntanya de Sant Joan i el convent com a complement del gravat, obra del P. Jaume Corominas, S.F. «GOIGS EN LLAHOR DEL GLORIÓS PRECURSOR MARTIR/ SANT JOAN BAPTISTA/».

RECERQUES

.....

Qu'es venera en l'ermita dels seu nom en la vila de Blanes. Text anònim, darrerament musicat per Mn. Esteve Andreu. Peu d'Imp: «Impremta de Fèlix Roca. Carrer Nou 5, Blanes».

Existeix una altra edició igual a l'anterior sense peu d'impremta.

L'any 1974 Ricard Vives i Sabaté imprimí una nova edició de goigs de Sant Joan, estampats amb motiu de l'Exposició de la seva col·lecció de goigs a la Casa de Cultura Joan G. Junceda de Blanes. La imatge és una xilografia del Sant original del mateix editor i el text el mateix que els goigs anteriors.

«Blanes en ell confiada/ l'hi aixecà gaya ermita,/ en la muntanya qu'es dita/ de Sant Joan. Restaurada/ fou oberta a la pietat/ dels Blanchs per fe'ls favor./ Siau lo nostre advocat,/ Joan, de Cristo Precursor.»

L'exemplar més antic del goig de Santa Bàrbara podem situar-lo, per les seves característiques, a finals del segle XIX. El seu text: «GOIG/ DE SANTA BÀRBARA/ qual imatge se venera en la capella de lo terme de Blanes, bisbat de Girona», els versos són comuns als d'altres poblacions, fet molt freqüent en aquella època, si bé amb alguna estrofa adaptada per tal de fer un esment exprés al poble. La imatge: Boix; ornament: dos gerros amb flors; orla: motius florals; peu d'Imp: «Imp. De C. Campins, Santa Madrona-10».

Una altra edició de l'any 1956: «GOIGS DE SANTA/ BÀRBARA/ Qual imatge es venera en la capella del terme de Blanes, bisbat de Girona». Text igual als anteriors; Imatge: Boix; ornament: dues imatges; orla: tipogràfica; peu d'Imp.: per Jordi Carreras, impressor de Girona. Juny 1956.

En l'Aplec de Santa Bàrbara del 1986, varen cantar-se uns nous goigs, amb lletra del poeta Pere Puig i Llensa i musicats per Mn. Lluís Solà, Rector de la Parròquia. En la capçalera del goig una còpia fotogràfica de la nova imatge de la Santa i el següent text: «GOIGS A LLAOR DE SANTA BÀRBARA/ Verge i màrtir/ Venerada a Blanes. En l'ermita del Turó del seu nom/.

«A propo nostre encimbellada,/ contemplant el cel serè,/ per tot Blanes venerada,/ feu més viva nostra fe.»

D'aquests goigs n'hi ha diverses edicions en els seus respectius aplecs, totes impreses per la mateixa parròquia.

Altres goigs de les capelles del terme

Transcriurem literalment, tal com apareix a la capçalera del goig amb algun comentari addicional, el contingut de cada goig.

Capella de l'Esperança: GOZOS-AFECTOS/ a la princesa del cielo/ MARIA SANTÍSSIMA,/ que se canten en la capilla/ DE NTRA. SENYORA DE LA ESPERANÇA/ de la villa de Blanes.

Text anònim; Imatge: Boix; ornament: Dos motius mahons; Orla: tipogràfica; peu d'Imp.: «Girona. Impremta de Tomàs Carreras, subida Sant Martí, frente al Seminario.»

Capella de La Salut: «GOIGS/ DE/ NOSTRA/ SENYORA/ DE LA SALUT/ que es venera en/ la vila de Blanes»
Text anònim; Imatge: còpia fotogràfica; orla: tipogràfica; full de mida reduïda; peu d'Imp.: Tip. Montserrat Blanes.

L'Any 1990 són estrenats uns nous goigs de LA SALUT, lletra de Pere Puig i Llensa i música de Mn. Lluís Solé i Triadú; Imatge: còpia fotogràfica; orla: floral; sense peu d'impremta. Edició en diverses tintes amb la partitura musical al dors del full.

Goigs de Sant Antoni: «GOIGS DE SANT ANTONI DE PADUA/ Que es venera a l'ermita/ de la casa Tosas Racó de/ Sant Antoni - a Blanes/ Bisbat de Girona.»; peu d'Imp.: Imp. Montserratina. Aquests goigs varen ser editats particularment pel Sr. Rosend Tosas, ja que en la seva torre construí una capella dedicada a Sant Antoni, en memòria de la capelleta dedicada al Sant antigament ubicada en el «Racó de Sant Antoni».

L'any 1995, amb motiu de la celebració de la setmana de la Parròquia de Santa Maria, va editar-se una col·lecció de vuit goigs dels patrons i capelles de Blanes.

1. «**Goigs a llaor de la Mare de Déu de l'Antiga**/ Que es venera a Blanes/ al Barri de la Massaneda». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Joaquim Parrillas; Dib.: Domènec Valls i Coll.
2. «**Goigs a llaor de la Mare de Déu de La Salut**/ Venerada a Blanes,/ al carrer que porta el seu nom». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Lluís Sola i Tradú; Dib.: Domènec Valls i Coll.
3. «**Goigs a llaor de la Mare de Déu de l'Esperança**/ Que es venera a la capella/ del seu nom a Blanes». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Joaquim Parrillas; Dib.: Domènec Valls i Coll.
4. «**Goigs a llaor de la Mare de Déu del Vilar**/ Que es venera/ al seu Santuari de Blanes/ Bisbat de Girona». Ll.: Pere Puig i Llensa, Mús.: Lluís M. Millet; Dib.: Domènec Valls i Coll.
5. «**Goigs a llaor del Gloriós/ precursor Màrtir Sant Joan Baptista** / Que es venera/ a l'ermita del seu nom/ a la vila de Blanes». Ll.: anònima; Mús.: Mn. Esteve Andreu; Dib.: Domènec Valls i Coll.
6. «**Goigs a llaor de Sant Bonosi i Sant Maximià**/ Màrtirs/ Copatrons de la Vila de Blanes». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Mn. Miquel Ayats; Dib.: Domènec Valls i Coll.
7. «**Goigs a llaor de Santa Bàrbara** (Verge i Màrtir)/ venerada a Blanes/ a l'ermita del/ Turó del seu nom». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Mn. Lluís Solà; Dib.: Domènec Valls i Coll.
8. «**Goigs a llaor de Santa Anna**/ Patrona de la Vila de Blanes». Ll.: Pere Puig i Llensa/ Mús.: Mn. Miquel Ayats; Dib.: Domènec Valls i Coll.

Els vuit goigs impresos per Indústria Gràfica Montserrat, S.A. de Blanes. Any 1995

Els últims goigs editats a Blanes són:

«**Goigs a llaor de Santa Maria**/ venerada a Blanes/ a la seva Parròquia». Titular/ Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Mn. Lluís Romeu; Dib.: Domènec Valls i Coll; Imp.: Indústria Gràfica Montserrat, S.A. Any 1996.

«**Goigs a llaor de Santa Teresa**/ venerada a Blanes, a la Parròquia del seu nom/ al Barri de Ca la Aguidó». Ll.: Pere Puig i Llensa; Mús.: Lluís Solà; Dib.: Domènec Valls i Coll; Imp.: Indústria Gràfica Montserrat, S.A. Blanes 1997. En el dors del full breu nota històrica. Edició commemorativa del 25è Aniversari de la Parròquia de Santa Teresa Blanes 1972-1997.

A manera de resum

Els goigs, tot i el seu caràcter popular, són una veritable obra poètica i n'hi ha d'escrits pels nostres millors poetes com Mn. Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Joaquim Ruyra, Mn. Pere Ribot i tants altres que podríem formar una llista interminable.

Els goigs són una pregària, una lloança a Déu i a la Verge i als Sants i Santes dels altars, venerats pel poble.

Els goigs, amb al seu llenguatge senzill, planer i viscut, ens ajuden a viure el sentit de la pregària. Blanes no podia ser menys i el seu profund sentiment religiós queda reflectit en els seus goigs. Ja ho deien els nostres avis: quan es canten tots els sants els escolten.

Domènec Valls i Coll. Alcalde de Blanes entre 1963 i 1973. Membre dels amics dels goigs

Tres articles folklòrics de Josep Cortils i Vieta, apareguts en el «Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes»

P E P V I L A

No pretenem pas descobrir, ara i aquí, la figura polièdrica de l'historiador, publicista, narrador i poeta Josep Cortils i Vieta (Blanes, 1839-1898): un lletraferit, autodidacte, de la Renaixença que, ben segur, es mereixeria una bona monografia que expliqués el seu interès per la història local i la cultura tradicional catalana i amb quins principis metodològics va iniciar-se en l'etnografia. Després d'una primera etapa de la seva vida en la qual va passar setze anys a Cuba, el 1875 s'establí, definitivament, a Blanes on va participar, activament, en la vida local. Cortils pertanyia a aquella generació d'erudits de poble de la segona meitat del segle XIX, de fermes conviccions catalanistes que, amb més fervor patriòtic que preparació intel·lectual i dotats d'una gran curiositat, van participar d'aquell clima cultural de redreçament col·lectiu que impulsava el ressorgiment de l'ànima i la personalitat catalana amb l'estudi de les arrels del poble català.

A més de ser l'autor de diverses obres, entre els quals destaquem l'*Ethologia de Blanes*¹ (1886) i *Ressenya històrica de la vila de Blanes* (1882), ampliada a la *Història de Blanes des del segle XIV fins als nostres dies* va publicar articles i treballs de recerca folklòrica i històrica en revistes i butlletins que en aquell moment constituïen el principal instrument de difusió del programa i ideari de la Renaixença tals com *La Renaixença*, *L'Arch de Sant Martí*, *Revista de Gerona*, *La Miscelánea Folk-lòrica*², *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes* (BAEC), aquest darrer dirigit per Ramon Arabia i Solanas que també tenia cura de la Biblioteca Popular que editava aquesta entitat.

Abans i després de la publicació de l'*Ethologia de Blanes*, Cortils va donar a conèixer alguns articles solts, de tema folklòric, en el *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes*³, una entitat que el 1878 va sorgir de l'escissió de l'*Associació Catalanista d'Excursions Científiques*. És en aquesta revista excursionista on trobem col·laboracions d'altres escriptors coetanis de Vieta com Cels Gomis, Artur Osona, Carles Bosch de la Trinxeria, Jaume Massó i Torrents, etc. Com tots sabem, la Renaixença té també un vessant associacionista molt important. Cortils pertanyia a l'Associació d'Excursions Catalana, entitat capdavantera en la promoció de l'excursionisme científic, que procurava inventariar i divulgar tot aquest patrimoni. En 1890 ambdues entitats es van agrupar i van formar el Centre Excursionista de Catalunya.

En aquests tres articles apareguts en diversos números d'aquest butlletí, Cortils té consciència que Catalunya disposa d'una cultura autònoma que identifica amb l'ús de l'idioma, la presència d'un folklore i un costumari propi que arrodoneix la seva personalitat. Són un reflex de les tensions políticsoculturals de final del segle XIX. Servint-se d'un mètode geogràfic, limitat a Blanes, interroga mariners, pagesos, gent de poble perquè creia que aquests col·lectius eren els dipositaris de les creences, costums i saviesa secular. Com que aquests articles esparsos no són pas massa coneguts del gran públic es reproduïen a *Blanda*, aquesta publicació que teniu entre mans, i que amb molt d'encert edita l'Arxiu Municipal de Blanes. Els articles són aquests:

- *Las canciones populares* (BAEC, agost-setembre, 1884, núms. 71-72, pàgs. 167-173)
- *Notícies de Blanes* (BAEC, maig-juny de 1885, núms. 80-81, pàgs. 112-116)
- *Miscelánea folk-lórica. Adició a la Ethología de Blanes* (BAEC, abril-setembre 1889, núms. 127-132, pàgs. 208-213).

Si haguéssim de resumir telegràficament el contingut d'aquestes tres aportacions, diríem que totes tres tenen un fons pedagògic comú, regeneracionista, en la defensa de la tradició oral, la codificació i la depuració del lèxic local, els modismes i tipismes blanencs, aspectes aquests que després recollirà un home amb molt més sentit de la llengua com era Joaquim Ruyra. Cortils també intenta crear entre els lectors un estat de consciència favorable a la viabilitat del català com a llengua apta en tots els ordres de la vida, molt postergat des de l'esfera oficial. En *Las canciones populares*, el més ideològic i crític, i potser el més valuós de tots, fa una crítica al costum, molt estès entre el poble, de cantar cançons en castellà, tema aquest que anys després denunciarà també Maragall quan observa la predilecció dels catalans pel *género chico*, en detriment del ric cançoner català. Cortils observa amb preocupació aquest procés d'assimilació lingüística en tots els ordres de la vida oficial. En aquesta defensa de la llengua hom percep la diglòssia de molts catalans de l'època que usaven el català en la intimitat i, en canvi, tenien el castellà com a llengua de cultura i de relació al carrer.

A *Notícies de Blanes* desgrana diversos temes que toquen el conreu de la terra; els noms de bolets; les espècies marines; l'arqueologia; els goigs d'ermites de la zona, etc. L'*Adició a la Ethología* és una mena de calaix sastre en el qual incorpora modismes, aclariments lèxics de mots i expressions blanencs com: «anguilas», «borm», «busell», «escobas», «palanquí», etc. També té un espai per tractar del folklore de la gent de mar, els adagis, les cançons, oracions populars, etc., que en el seu moment no van tenir cabuda en l'edició del llibre que li va donar més popularitat.

Pep Vila. Filòleg

Notes:

¹ Tercer volum de la *Biblioteca Popular del Folklore Català*. Barcelona. Llibreria de D. Àlvar Verdagué, 1886, 201 pàgs + V + I pàg. Vegeu el comentari d'aquest llibre en l'estudi de Llorenç PRATS, *El mite de la tradició popular*, Barcelona, Edicions 62, 1988, pàg. 115.

² «Lo dimoni en los cuentos populares» dins *Folk-Lore Catalá. Miscelánea Folk-Lórica*, Barcelona, Llibreria de Àlvar Verdagué, 1887, pàgs. 97-104.

³ Agraïm a Josep Maria Llorens, bibliotecari del Centre d'Arqueologia de Girona, la reproducció dels articles sol·licitats.

SECCIÓ DE PUBLICACIÓ

LAS CANSONS POPULARS

Lo meu nom no té cap autoritat entre l'nombrós y entusiasta aplech d'escriptors catalanistas; més diré, tal vegada es d'ells enterament desconegut; pero aquesta circumstancia no m'desanima ni impedeix que, tot y reconeixent mas exigüas disposicions literarias, me atrevesca de quan en quan á espargir algunas flors, si bé modestíssimas y sens olor, en las margenadas del fecundo y afalagador camp que ells ab honrés zel y lloable perseverencia conreuhan. Satisfaiç aixís una inclinació irresistible, filla de mon pur é innat afecte envers la més viva representació de la patria catalana. Tal es la llengua que, á despit de las pretensions dels partidaris de un mal entés unitarisme, viu y viurá enérgica y potent en tota la extensió de la terra catalana y en gran part de las que formáren un día la gloriosa corona de Aragón.

La poderosa forsa de la costum, produhida per fets y circumstancias que val més no recordar, la qual entra com á un dels principals agents en la adopció de las cançons castellanias, que es lo assumpto que m'proposo tractar, fa que'ns valguém de una llengua forastera, per més que siga la oficial, no sols en actes y en escrits que revestéixen semblant caràcter, sinó fins en la correspondencia familiar é íntima.

Semblant costum, manifesta é innegable, pot induhir á asseverar que la llengua oficial está aquí molt generalisada; que exerceix extraordinari predomini; que l'poble catalá posterga y menysprea son propi y natural idioma; que s'dona de menos de valerse d'ell, puig no l'usa quan per medi de la escriptura té necessitat de comunicarse ab propis ó estranys. No obstant, qui tal cosa digués, demostraria que desconeix enterament á nostre poble, quina condició més característica y general es son intens amor á la terra nativa; amor á proba de contrarietats, y que no basta á refredar lo temps ni la distancia.

No; les catalans no menyprean la llengua de llurs antecessors. Al contrari, li professan un carinyo immutable. Ella es la que estableix entre ells una forta corrent de simpatía y un esperit de germanó que s'ha fet proverbial, y que causa estranyesa als fills de altres provincas, als quals moltes vegadas he ohit exclamar: *No hay gente tan unida como los catalanes*; apesar de que los qui ho deyan ignoravan sens dubte que Ferrant lo Católich, avans que ells, havia fet una observació consemblant.

¿Cóm se avé donchs aquest carinyo ab una costum que sembla indicar tot lo contrari? Açó no cal explicarho á ningú que de ser bon catalá se precie, ni á cap estrany il.lustrat é imparcial. Tothom sap que l'govern central, impotent pera conseguir que tot un poble renunciás al ús de sa llengua materna, la proscribí de la ensenyansa y de tot acte oficial, com á medi segur de conduhirla á la decadencia y á la ruina.

Durant un llarch período de opressió, lo idioma que exaltáren En Desclot, En Muntaner, En Llull, En Ausias March, En Serafi y tants altres varons insignes, descendí fins al llastimós extrem de no ser empleat sinó pera escriure goigs y coblas devotas y romansos, en que los conceptes més vulgars y las expressions menos cultas anavan associadas ab un estil tabernari y ab lo desconeixement de tota regla gramatical; romansos que exercian una perniciososa influencia entre l'vulgo, de quins llabis eixía nostra parla enllotada y prostituida; lo que vingué á ser, després de la primera y fonamental causa que ja queda explicada, la que més contribuí á son desprestigi.

Prenent en compte lo descuydada que estava llavors la instrucció, y lo defectuosa que era y segueix essent encara, degut á que, rebuda en una llengua estranya, reclama de part del deixeble un doble esforç de imaginació que perturba á las intel.ligencias infantils, impedint que pugan fer un cabal concepte de las lliçons del mestre: ¿quí estranyará que'ls noys al eixir de la escola á la edat de dotze anys, en que generalment se'ls destina als treballs agrícolas ó al aprenentage de algun ofici, no sápigán expressarse ni escriure correctament en la llengua en que han sigut ensenyats com qui ensenya á un papagall? ¿Qui estranyará que la lectura de un escrit en catalá sia difícil pera ells, desconeixen del tot la pronunciació de las lletres, las regles de construcció y la ortografía catalanas? ¿Qui estranyará que los que troban dificultats en llegir en catalá, y que apenas sáben ferse entendre escribint en la llengua en que han rebut la ensenyansa, no sápigán ni s'proposen escriure en catalá, que no han après en la escola, ni ténen temps pera aprendre en los llibres, ni ho créhuen de utilitat, puig sáben que, bé ó malament, tothom escriu en castellá, y que de aquesta llengua se fa ús en la escriptura en tot y pera tot?

Lo poble catalá que, a pesar dels obstacles que posa á sa instrucció lo sistema de ensenyansa de que he fet esment, está á un nivell intel.llectual superior al de altres baix aqueix concepte més afortunats; ¿no competiría dignament ab lo de las nacions més avensades lo día en que la ensenyansa fós aquí catalana com deuria ser? Si; puig llavors y sols llavors, la juventut que concorre á las escolars elementals, la juventut destinada al treball, trauria d'ella lo degut profit.

Açó de cap manera vol dir que s'haja d'excloure de las escolars catalanas la ensenyansa de la llengua oficial, puig no soch partidari de exageracions, ans ho crech convenient y ventatjós per motius que no cal consignar per estar al alcans de todas las intel.ligencias; pero convençut de que res facilita tant la comprensió de las llengües estranyas com lo perfecte coneixement de la propia, apart de més elevadas consideracions, crech de absoluta necessitat que s'donga á la nostra la preferencia que es natural, segur de que per aquest camí nostre poble conseguiría major grau de il.lustració, y que no sols parlaria més correctament la llengua materna, ensalsantla y ensalsantse, sinó també la castellana quan tingués necessitat de valérsen'.

Fins que 'ls catalans, donant una nova proba de llur energía característica y de que conéixen las causas que han impedit que la il.lustració haja fet més notables avensos en llur país, que son las mateixas que han convertit la llengua catalana en la boca de molts personas en una enigmática amalgama de termes propis y estranys, puig molt sovint s'ha de endevinar lo que vólen dir, se descidescan á fundar extra-oficialment la escola catalana, ja que l'govern central se fá y continuará fentse sort als clamors dels verdaders amants de Catalunya, no cal esperar que nostra terra entre en las vias del verdader progrés.

Que l'renaixement literari catalá ha fet en curt temps notabilíssims avensos; que se ha guanyat lo apreci y la consideració de tots los homes instruhits y desapassionats fora y dintre de Catalunya, es sabut de tothom, y ab coral fruició ho consignam, aixis com ho es que entre las diverses manifestacions de aquest renaixement no es la ménos meritoria la del excursionisme, que ha sapigut ferlo profitós y simpátich. Lo excursionisme ha fet sentir sa civilisadora influencia en tots els indrets de Catalunya; ell ha ensenyat á respectar y fer lo merescut apreci dels antichs monuments, de las tradicions, de las cansons populars, y en fi de tot lo que contribuheix á donarli sa especial fesomia.

Molt, com queda dit, han fet las associacions excursionistas en obs de la cultura y del bon nom de la terra, y llarga tasca 'ls hi resta encara si han de portar á complet termini llur empresa regeneradora. Sígam'donchs permés recomenar á llur patriotisme que inicien la propaganda contra una costum que contribuheix en gran manera á pervertir lo gust y á ofuscar la intel.ligencia del poble. Me referesch al ús de cansons castellanans.

Catalunya posseheix un veritable tresor de cansons populars; cansons que retratan al viu lo carácter de sos fills, llur fe religiosa, llur especial modo de ser y de sentir. Amatorias, devotas, satíricas, epigramáticas, históricas, recort de antigüas gestas y vestigis de costums que s'pérden, ja son tristas com una queixa, ja enérgicas com la veu de un poble viril que s'sent ofés en sas afeccions més caras; ja alegres com lo cant dels aucells que nian en sas boscurias, ja, en fí, plenas de fé y de tendresa, especialment las que cantan las mares tot bressant á llurs tendres fills; y totas se distingéixen per una concisió, senzillesa y originalitat, que revelan clarament llur procedencia.

Encara concedint aquestas condicions, distintivas de la verdadera poesía popular, á las cansons enmanlevadas que per dissort nostre poble apren ab afició tant deplorable, no ténen, no póden tenir may poesía en la seva boca. Y no la ténen ni la póden tenir, perquè no hi ha poesía hont no hi ha sentiment, y l'sentiment no s'pot expressar per medi de paraulas, quin cabal sentit no entén la imaginació que l'concebeix ni fan bategar lo cor que lo atresora.

De aquí naix que al ohir las cansons castellanans en boca de una gran part de nostre poble, m'haja sentit no pocas vegadas dolorosament impresionat. Aquella alteració de termes que fan intel.ligible lo sentit, y lo impropri accent que 'ls acompanya, sembla que acusan de imbecilitat á qui las articula.

Es tant cert que sols ab la llengua materna póden los pobles expressar ab ingénita fidelitat, sentintlos y fentlos sentir, llurs amors, llurs esperansas y llurs defalliments, llurs odis, llurs desconhorts y llurs alegrías, que fins los malhaurats fills de la rassa etiópica arrencats dolosament de las ardentas platjas africanas pera durlos á fecundar ab llurs suhors los camps de la América inter-tropical, no deixan jamay de usarla quan ab estranyas cadencias se queixan de llur mal fat, de la inhumana sevicia de que son víctimas, ó desfogan llur cor de la tristesa produhida per la anyoransa de la patria.

Fortament impresionat per aquestas ideas devia estar jo lo dia que vaig escriure los versos, que he trobat entre un munt de papers, quan poguí ofuscarme fins al extrem de fer calificacions notoriament injustas. No obstant los traslado al peu de la lletra com á mostra y comprobació de lo avans expressat. D'huen així:

CANSONS

Jo conech una minyona	·	<i>Un'astrella hi ha la mar</i>	·	Més valdria qu'eixa noya,
Que cantant en castellá	·	<i>Ca lus marinerus guia,</i>	·	Pensarán alguns discrets,
A cada setze paraulas	·	<i>Una ni hay á la tierra</i>	·	Cantés en lo patri idioma
Diu altres tants disbarats.	·	<i>Y esta nes la prenda miya.</i>	·	Ja que l'castellá no entén.
Com que l'castellá fa fí	·	<i>Da Sant Juan quieru la palma,</i>	·	Lo meteix jo li diría,
Y s'creu ser quelcom la nina,	·	<i>Da Sant Franciscu l'curdon,</i>	·	Pero s'usa, y fora en vá:
Ja no sé com ferli entendre	·	<i>Da Santa Rita l'aspina,</i>	·	Hi ha un mal que no té cura,
Que lo seu cant m'esgarrifa.	·	<i>Da mi amanta l'curason.</i>	·	Y aquest es la necedat.
Y ab una veu que mereix	·	<i>Maria si fuesas miya</i>	·	
Ser esmersada mellor,	·	<i>Ta vastiria da oru,</i>	·	
Canta que s'esgargamella	·	<i>Y á nal cuellu ta pundria</i>	·	
Aquestas y altrás cansons.	·	<i>Al divinu Santantoniú.</i>	·	
"Yo ta cunusi da notxa	·	<i>Marineru daygua dulsa</i>	·	
Y la lluna m'angañó,	·	<i>Y tambien daygua salada,</i>	·	
Ma craí qu'eras bunita	·	<i>Ma dirias cuantu hi ha</i>	·	
Y eras mas feya ca yó.	·	<i>Da Puertu-Ricu á l'Habana.</i>	·	

He dit que las meva calificaciones havían sigut injustas, y per lo tant sento pler en retractarlas. No, no s'pot tractar al poble catalá de vanitós ni de neci porque aprén y canta las cansons castellanias avuy en ús, entre las quals per cert no son las esmentadas las més perniciosas, las més insustanciales, ni las més desprovistas de sentit comú. La afició á las novedats es connatural en la especie humana, y fora temeraria obcecació pretendre que lo cant s'exclúís de aquesta tendencia progressiva. Desde que la llengua oficial fentli sentir son predominí, proporcioná á nostre poble cansons més o ménos literarias, més ó ménos morals, la musa popular catalana, que no s'deu confondre ab la que se inspira en los asquerosos antros del vici y en los balls de patacada, caygué en notable ensopiment, en quasi completa inercia, y la afició á las novedats y l'servilisme de la costum féren que aquí s'adoptássen aquellas com á cosa propia. Molt diu empero en favor del apego de nostre poble á tot lo que li es propi, la circunstancia de haverse salvat del olvit innumerables cansons catalanas, que encara son la delicia dels aficionats á las produccions de la musa popular.

Ja es hora de que aquesta se deixonde y s'dispose á ajudar ab son concurs als demés elements del catalanisme en la obra de regeneració que ténen entre mans. Lo geni del immortal Clavé li deixá la vía trassada. Ara cal aixamplarla. Y puig la ASSOCIACIÓ D'EXCURSIONS CATALANA, ferma en son lloable propósit de promoure la afició y lo estudi de tot lo que moral ó materialment pot produhir resultats beneficiosos al país, vé destinat, en los Jochs florals, una joya artística y alegórica pera premiar al autor del mellor estudi crítich histórich sobre la poesia popular catalana, estímul també la renaixensa del cant catalá modern per medis análechs. Convoque periódicament certámens literai-musicals en los que s'adjudiquen premis als autors de cansonetes fácils de aprendre, senzillas, originals y de bon gust, que sian més notables per llur correcció y armonía ab lo carácter del poble á qui s' destinan, aixís com als qui resulten ésser autors de las composicions musicals més inspirades, escritas ab la lletra de las cansons que en temps oportú se designen. Adopte després lo mellor sistema de propagarlas, lo que ha de serli fácil disposant dels medis que li proporcionan sas extesas relaciones, y es segur que l'poble las rebrá ab més entusiasme que no pas á las castellanias, que no entén, ni pot pronunciar ab la deguda puresa.

Me podrán objectar que las produccions de la musa popular son la ingénua expressió de las ideas que li inspiran los fets comuns ó extraordinaris en que es actora ó espectadora; que quasi sempre déuhen llur origen á circunstancias especiales que han tingut ressonancia en una comarca ó en un lloch determinat; que son concebudas al escalf dels sentiments despertats per ellas, ab los termes que li son propis manifestats, y que per lo tant los certámens que propono, per satisfactori que fos llur éxit, no implicarian lo despertament de la musa popular, que no crea jamay sobre temas imposats, sinó sobre lo que sent y tal com ho sent, y á quinas obras, com queda dit, sempre espontáneas, no s'deu exigir correcció ni pulidesa.

Es cert, certíssim; mes en cassos extraordinaris, extraordinaris déuhen ser los procediments. ¿Perque lo caldo no haja may entrat en lo sistema alimentici de un malalt, devém deixar que s'moria de extenuació? ¿No será més prudent que se li donga en quantitat suficiencia pera confortarlo? ¿No s'deu esperar que vaja adquirint gradualment las forsas perdudas, fins que estiga en disposició de tornar á fer son usual género de vida, pera deixar-lo en completa llibertat de satisfacer son gust? Donchs tal es la situació de la musa popular catalana. Sa malaltía no es mortal, ni ho será mentres los catalans se conserven dignes de llur nom y de llur gloriosa historia; pero son decahiment es gran á tot serho. Arribá á creurer que la proscripció á que estava condemnada la única llengua en que li era possible manifestarse era deguda tant als defectes de la injusta y rigorosa imposició de la castellana, com á haver decaygut aquella en lo concepte públich fins al punt de ser tinguda per inculta ó poch atractiva. Ella que no podia avenirse ab una opinió tant infundada, ab un despreci y un abandono tant cruels, sentintse ofesa en sa dignitat, no volgué ser objecte de mofas estúpidas, sellá los llabis, penjá en la golfa de la casa payral la cítara que va heredar dels antichs trovadors, y se proposá esperar ab expresiva mudesa, que la flama del patri amor dignificás l'esperit del poble pera presentarse de nou graciosa y plena de juvenil vigor.

Truque donchs la ASSOCIACIÓ D'EXCURSIONS CATALANA á la porta de la musa agraviada, fassa arribar als seus oídos las cansons premiadas en sos certámens, y ellas li farán conéixer que ja s'aproxima lo día que ab tanta ánsia esperava; que ja comensa á apuntar ab vius esplendors l'alba de la rehabilitació en lo cel de nostra sempre estimada Catalunya. Li farán també entendre que durant sa llarga postergació las malélicas ventadas no han pogut impedir que del abandonat arbre de nostra literatura brotássen xamosos tanyes, que no s'han estroncat las fonts en que en tot temps havia begut la inspiració; y que considerará sas bellas y correctas estrofas com á luminosos estels que li senyalan lo camí que ha de seguir pera atraure's las voluntats y pera fer abundant arreplech de lloers, durant lo período de vida y de activitat que haurá forsosament de comprendre está pròxim á iniciarse pera ella.

Si, ja que'ls excursionistas se afanyan en recullir las antigüas cansons de la terra, sian á l'hora iniciadors y propagandistas del cant catalá modern; y no dúpten de que llurs nobles y patriótics esforços serán aplaudits de la actual generació, y benehits de las venideras, que recullirán, ja assahonats, los fruits de tants desvetllaments.

JOSEPH CORTILS Y VIETA (Blanes, 1884)

¹ V. sobre aquest punt lo *Diálech filològich-social sobre lo ús de la llengua catalana*, per D. Ramon Arabía y Solanas, en la VETLLADA LITERARIA EN OBSEQUI AL EXCM. SR. D. VÍCTOR BALAGUER, publicada per l'Associació.

SECCIÓ DE PUBLICACIÓ

NOTICIAS DE BLÁNES

Exordi – Correu de la terra – Bolets – Erissó – Llundada – Pólip – Restauració – Translació – Un aplech.

Amant del excursionisme y coneixedor dels beneficis que pot fer á nostre país, me veig privar de dedicarm'hi activament, per causas materials y per debers sagrats. Aixó explica perquè deixo passar molt temps sense donar senyas de vida com á delegat de aquesta ASSOCIACIÓ, ab tot y mon ferm propòsit de cumplir lo que m'pertoca sempre que alguna cosa que á la meteixa pugá interessar arribe á mon coneixement.

Convençut de que las noticias que he anat arreplegant, y avuy envio, son de escassa importancia, si bé no s'separan dels objectius de la ASSOCIACIÓ, al penetrar com á profa en lo camp de la historia natural y dels treballs agrícolas, á més de ser breu en la exposició, procuro prescindir de classificacions científicas, porque no intento engalanarme ab joyas enmanlladas, ni fer ostentació de coneixements que no possehesch.

Los terrenos del terme de Blánes póden classificarse en terras de rost, camps de secá, hortas y camps de ribera, considerant com á tals tots los de regadiu compresos entre lo riu Tordera y l'Auguer. Las primeras forman la major part del terme, verdadera agrupació de colladas de quins cims y faldas ha desaparegut lo bosch, substituhit per vinyas, en extensió desproporcionadas als brassos disponibles pera treballarlas com cal, y á la quantitat de adobs de que'ls terrassans póden disposar, sens fer lo sacrifici de comprarlos. En los pochos camps de secá, avans destinats á llegums y cereals, va extenentse també la vinya, degut á la major utilitat que de alguns anys ençá venía donant. Es quasi general l'ús de sembrar blat, ségol ú ordi, uns anys, ó llegums, favas, bessas y tapissots, altres, entre las tiras de ceps, en perjudici del vigor y consegüent producció de aquestos. Dit ús se funda en que lo terrassá, acostumat á viure de los fruyts de la terra que conreuha, ja sía propia, acensada ó á la part, no sab avenirse á deixar de cullir la grana que durant l'any necessita pe'l consum de la seva familia, ni entendre que ab lo major rendiment de la vinya podría ferne provisió. Lo afany inconsiderat de plantar ceps fins en punts molt distants de la vila, á pesar de no sobrar brassos ni fems, com queda dit, va donant lo resultat que era d'esperar, ço es lo abandono de algunas vinyas; abandono que pendrá majors proporcions, si veremas tant escassas com la del any passat se repetéixen.

Los camps de la ribera, regats per medi de aparells moderns, sólen donar bona cullita de blat de moro y llegums, y regular de forment.

No vull ponderar la conveniencia per no dir la absoluta necessitat de restablir los boscos, ni sisquera insistiré en la máxima de que lo productiu es, no menar molta terra, sinó menarla bé; puig estich convençut de que fora predicar en desert; tanta es la forsa de la costum y la ceguera dels rutinaris.

Ja que tracto de la terra, no m'sembla inoportú dir alguna cosa de uns vegetals que produheix espontáneament y ab abundancia: los bolets. Las especies més apreciadas en aquesta vila son: *L'ou de reig*: que s'cría en las colladas, entre las alzinas sureras. Afecta al eixir de terra la forma que son nom indica, per estar dintre de una pell ó bolva blanca, que s'romp formant lóbulos pera donarli pas. Es violat per sobre y de un hermós color groch per sota. Surt en la tardor, pochos dias després de una pluja abundant, y dura poch temps. També sol trobáren algun á la entrada del estiu. Lo *rovelló*, que s'cría sotas las estepas y demás brossa, en las pinedas; surt pe'l Setembre, y dura més ó ménos segons lo rigor ab que s'presenta l'hivern; puig, no haventhi tramontanas ni glassadas fortas, no es raro trobarne fins durant tot lo Desembre. Lo *pinatell* apareix un poch més tart en los propis llochs, y no s'diferencian gayre en lo gust, si bé aquest últim, de color groch que tira á vermell, es més agradable á la vista que l'*rovelló*, quin color roig de rajola se taca de un vert de rovell que l'distingeix y li dona nom. Abdós son molt alimentícis, y generalment preferits á tots los demás. Lo *russinyol* no abunda, y s'fa menys apreci del *muxí*, la *orellana de poll*, lo *peu de rata*, la *lleterola*, la *coalba* y l'*albarol*, que de las varietats que s'crían en la encontrada, son, ab los dalt esmentats, quasi los únichs que s'ténen per comestibles.¹

Ja que he citat la *lleterola*, cal fer una observació. Lo il.lustrat botánich Sr. Vayreda, en son *Catálech de la Flora de la Vall de Núria*, publicat per la ASSOCIACIÓ, la senyala com á venenosa (*Agaricus zonarius*); lo que m'fa creure que deu ésser un bolet diferent del que en aquesta encontrada aixís se anomena, lo qual se troba en llochs humits, de color púrpura mate per sobre y groch fosch per sota, una mica coriáceo y de such lletós y apegadís, poch abundant.

Era aquí desconegut lo *erissó*, fins lo any 1881 en que uns carrabiners trobáren un de eixos petits mamíferos en la platja de Sabanell, pochos dias després un pastor n'agafá un altre, y desde llavors se n'han vist en diferents indrets del terme. Es de esperar que no s'impedirá la propagació de un animalet inofensiu, y que s'compta entre los útils á la agricultura.²

Un *selaci* de 7 á 8 palms de llargaria, agafat per un pescador de aquesta vila l'estiu antepassat, atragué molta concurrència de curiosos, que ja fós perque ignoraven son verdader nom, ó perque los hi semblava més gráfich, ne deyan un *guardia civil*, á causa de la forma del cap, que té alguna semblansa ab lo barret que usan los indivíduos de dit institut; així com lo nom catalá, *llunada*, deu prevenir de la meteixa forma arquejada, que á cada costat fa una volta inversa, en quins extrems, á modo de petites banyas, té col.locats los ulls lo que lo valdría lo nom de *cornuda*, ab que es conegut en castellá.

També s'han pescat, en poch temps, altres dos grans selacis, especie de tiburons, si bé no enterament iguals als de América, tant temibles per llur voracitat; així com no es rara la pesca de *àngels*, de gran tamany, especie de *bastina* (raya), que s'distingeix principalment per la grandaria de las sevas aletas pectorals.

Lo día 29 de Mars de 1884, lo temporal va tirar á la platja alguns exemplars de una especie de pólips gelatinosos, que m'era desconeguda. Un d'ells tenia set centímetres de llargaria. Lo cap, si pot donárseli aquest nom, afecta la forma del dels sauris y midava dos centímetres fins al punt més alt del dors, que es una mica encorvat, y en quinas voras se observa una especie de serra, de la que n'té altres rengles en lo cos, essent los més pronunciats los de las voras dela part inferior, acanalada desde l'extrem ó quía fins al cap, hont forma una cavitat; lo que fa que, col.locats al revés, tingan la apariència de una xinella.

Quan, lo día 22 de Febrer de 1880, se efectúa la excursió col.lectiva á aquesta vila³, una de las cosas en que s'fixáren los excursionistas fou la destrucció del delicat treball primitiu de la portalada de la iglesia; destrucció que tingué per objecte adossarhi un cos avansat, diguémlí porxo ó soportal. En Agost de 1881, nostre consorci lo cronista de Girona, inspector de antigüetats de la provincia, D. Enrich Cláudi Girbal, passá un ofici á est Ajuntament recordantli quánt importava, pe'l bon nom de la vila, fer desaparéixer entre altres adefessis lo que'ns ocupa. Dita corporació prometé ferho, per mer cumpliment, puig no s'ocupá més del assumpto, y en tal estat permanexería si la Junta de fábrica de la parroquia, aprofitant las bonas disposicions, primer del Rt. Ecónomo y després del actual Rector, no hagués acordat enderrocar dit porxo, comptant que dintre més ó menos temps, ab los escassos recursos de que disposa, se faría lo restant. Ja enderrocat, se aplicáren las primeras entradas á la construcció de un cancell, que era de imprescindible necessitat, y per fi, no fa gayre temps s'acabá satisfactoriament la completa restauració de la portalada.

Han sigut empotradas en la paret, darrera lo altar major, las dúas llosas que conténen lo epitafi del historiador, Rt. Bernat Boades, rector que fou de aquesta parroquia, á fi de evitar que, desgastantse la pedra per lo trepitj, ne desaparegués la inscripció, que en una d'ellas está quasi del tot borrada.

Adjunto quatre goigs: los de Sta. Cristina y de Ntra. Sra. de la Bona-nova, que s'veneran en la capella de dita santa, ja visitada per la ASSOCIACIÓ; los de Ntra. Sra. de Gracia, en la capella de St. Pere del bosch, del terme de Lloret, y los de St. Daniel, que es venerat en una capella del terme de Tordera, ençá lo riu de aquest nom, per quin motiu hi ha adosat á ella un petit clos que serveix de cementiri quan la riuhada no permet portar lo cadavre de algun pagés de aquell vehinat al cementiri de la parroquia. No he pogut averiguar per qué dedican á St. Daniel lo día primer de Setembre, festa de St. Gil y St. Llop, celebranthi funció religiosa pe'l matí, y després ball y aplech en un prat de aquells encontorns. Alguns anys endarrera aquesta festa conservava tota sa primitiva senzillesa. A la sombra de roures centenaris, una carreta solía servir de tablado als músichs, quins instruments eran la gayta, lo fluvíol y l'tamborino. Los obrers, regularment pagesos ja entrats en días, donavan principi al ball, saltironant ab gravetat inimitable lo clássich tirabou, y luego una munió de pagesos y pagesas s'apressuravan á péndrehi part, aixamplant lo círcol, que lo que guanyava en extensió ho perdía en uniformitat, puig se feya impossible portar lo compás, y saltant desacordadament uns, tirant de ací y d'allá altres, se promovía un bullicí y una algarabía indescriptibles. Avuy los roures han desaparegut; lo prat, atravesat per la carretera que de Blánes va á enllasar ab la general prop de Tordera, ha quedat molt reduhit y quasi erm; nombrosa gentada dels pobles vehins acut al aplech, afanyosa de esbargiment; no hi faltan venedors de fruytas y de refrescos, y'ls pagesos, ab la perspectiva de un ball de nit, en un clos de vert ramatje disposat exprofés, no s'entussiasman com solían pe'l tirabou, ni troban á faltar la perduda bellesa del lloch ni la primitiva ingenuitat de la festa.

JOSEPH CORTILS Y VIETA. Blánes

¹ Cf. MASPONS, De Mollet á Bigas, pl. 220, nota, en lo ANUARI de la DIRECCIÓ, any II (1882). Nota de la ASSOCIACIÓ.

² Cf. PLANTADA y FONOLLEDA, Mamíferos del Vallés, pl. 569, n.º 16, ibidem.— Id.

³ V. BULLETTÍ, vol. III, pl. 84

SECCIÓ DE FOLK-LORE

MISCELÀNIA FOLK-LÒRICA

(Adició a la ETHOLOGÍA DE BLÁNES)

Me demana V., Sr. Director, alguna cosa excursionista ó fòlk-lòrica per a l'BULLETÍ, y á pesar de mon desitj de servirlo, no trobo altra manera de ferho que la d'acudir á notas presas desde la publicació de l'*Ethología de Blánes*, y ferne una tría. Ellas me traurán del compromís, y servirán per a probar que la materia es inagotable.

Açó m'recorda que algú hagué de demanar hostatge en las columnas d'un diari de Madrid, rentantli la cara ab alló *del exagerado catalanismo*, per a dir que l'títol del llibre esmentat era fals, que debía titularse: "Ethología de diferents poblacions de Catalunya" y que m'havia obligat á donarli l'que porta la falta de materials. *Ethología* significa lo meteix que tractat ó discurs sobre las costúms; luego es evident que lo meteix pot escriure's la de Blánes, que la de la comarca de La Selva, de la província de Girona, de Catalunya, etc. ¿Deya, acás, que'ls costúms ressenyats fóssen especials ó privatius d'aquesta vila? ¿Perqué un costum sía general d'una comarca ó de moltas, no s'pot dir que subsisteix en un poble determinat?

¡Faltarme materials! Si m'hagués proposat estendre las mevas observacions més enllá d'aquest terme, festas majors, firas, aplechs, cansons, cuentos, endevinallas, etc., m'haurían proporcionat assumpto per a fer l'obra tant voluminosa com hagués desitjat. No fou, donchs; la falta de materials qui m'feu donarli lo títol que porta, sino lo propòsit de no consignarhi res que no hagués observat ó recullit sense eixir d'aquesta vila.

Lo folk-lore té á Catalunya fertilíssim camp per a explotar; sols falta que ho emprenga qui tinga lo talent, la perseverancia y los recursos materials indispensables. Jo, que no possehesch una cosa ni l'altra, no he fet més que espigolar. Basta de preàmbul.

FOLK-LORE DE LA GENT DE MAR

1. Tota barcada nova (llaut y arreus) se fa benehir, y no es raro veure que després d'una llarga temporada *de no tenir sort*, se determinen á ferla benehir de nou. Un ram lligat en lo cim del pal, indica haverhi poch temps que s'ha verificat dita cerimonia, y que ab ell s'han fet los asperges.

2. Los efectes de la descàrrega elèctrica de la vaca tremolosa (tremelga) s'evitan mossegantse l'extrém de la llengua quan ha de tocarse. Una persona digna de crèdit m'ha referit que certa ocasió apoyá lo bastó sobre un de dits peixos, y al moment una forta descàrrega elèctrica li enrampá l'bras. Un pescador que ho presenciá, li digué: – Tórnila á tocar mossegantse la punta de la llengua.– Ho feu, y no sentí los efectes de l'electricitat. Aqueix medi es conegut de tots los pescadors.

*
* *

1. *Tenir un barco á l'estepa* (en construcció). Locució que usa la gent de mar, en lo sentit que manifestan los següents exemples:

- ¿Quánts fills tens?
- Tres, y un á l'estepa.
- ¿S'ha casat En Pau?
- Sí; ja n'té un á l'estepa.

2. *Peix que put, tíral al mar*. Aquesta locució sol usarse per a fer despreci de la dona.

3. *Nena que s'pentina de nit, mal pentinada*. La usan per a expressar l'inseguritat del temps quan s'asserena de nit.

*
* *

Anguilas s.f. Vocable que s'aplica al aparell de fusta que s'posa als barcos per a vararlos, en substitució dels puntuals.

Borm s.m. Salomé (zoófit). Aquest nom sol aplicarse á tot objecte gelatinós.

Bussell s.m. Corriola.

Escobas s.f. Dúas pessas de fusta, especie d'anguilas fixas, equidistants de la quilla en sentit longitudinal, que ténen las embarcacions de pesca y de cabotatge, per a vararlas y tráurelas més fàcilment.

Palanqui s.m. Aparell, especie de bussell compost de dúas corriolas, que s'usa per a traure las embarcacions menors.

Sanó s.m. *Cop*. La bossa del centre del art hont s'arplega lo peix.

OPINIONS POPULARS SOBRE LAS BEGUDAS

Lo vi fá tornar al home mesquí.
 Lo vi fá sanch.
 Lo vi es la llet dels vells.
 Díhuen uns: L'aygua aclara la vista.
 Respónen altres: L'aygua espatlla'ls camins.
 L'aygua es bona pe'ls bous.

ADAGIS

1. *Totas las massas pican al cap.* Variant de *Tots los extrems son viciosos.*
2. *Infant y pasta, pe'l Juny se glassan.* Expressa lo cuydado que ha de tenirse en guardar á las criaturas dels cambis atmosférichs.
3. *La llet no surt dels òssos, sinó dels trossos.* Manifesta la necessitat d'alimentarse que ténen las donas que crian.
4. *Qui va á fira y á mercat, si es pagés, no té un ducat.* Manifesta las conseqüencias de concórrehi sense necessitat, abandonant la feyna y fent gastos improductius.
5. *Lo pagés á la terra, lo cavaller á la guerra, y l'capellá al peu del altar.* Expressa que cadascú ha de fer lo que li pertany segons son estat.

1. Una dona d'aquesta vila, famosa curandera, aconsellá á una mare desconsolada per la perdua de dos tendres fills, que quan ne tingués altres, no s'olvidás de posarlis lo nom de Benet ó Beneta, ja fós en primer, segon ó tercer lloch, assegurantli que portant aquest nom no morirían durant l'infantesa.

D. Eugeni de Olavarria, consigna una preocupació igual en son "Folk-lore de Proaza", cap. Medicina popular, n.º 99, pág. 258.

2. Lo remey més segur, segons la creencia vulgar, pera lliurar delcs cuchs á las criaturas, es torrar lo primer que expel.léixen y, reduhit á pols fer que l'pregnan deixatat en aygua. Vegis la obra citada, pág. 249.

3. Asseguran que la mare que no puga criar als seus fillets per falta de llet, ne tindrà ab abundancia si pren caldo fet ab las despullas del part.

4. Pera matar una serp, diuhuen que es més eficás lo colp donat ab una canya, que lo donat ab lo bastó més fort.

5. Quan en los canyers quedan molts canyas sens florir, se té perindici de que l'hivern no será rigurós.

CANSONS

(Incompleta)

Estava la Blanca-flor,	.	– Galioner, bon galioner,	.	Essent una dama jo
Sota l'ombra de la menta,	.	Deu te dó'la mar bonansa,	.	Que per altra no l'deixava.
Tot brodant una camisa	.	Deu te la dó'com al peix,	.	Set anys há que jo l'espero
Per la filla de la reyna;	.	Com al peix á la balansa;	.	Com á dama ben casada,
Lo brodat era d'or pur	.	¿Haurás vist ó conegut	.	Set anys és l'esperaré
Y la camisa de seda;	.	A lo meu marit á França?	.	Com á viuda rescatada,
Quan lo fil d'or li faltava,	.	– Jo l'he vist y conegut,	.	Si al cap de set anys no ve,
Lo bestreya de sas trenas,	.	Per vos m'ha donat comanda;	.	Per monja seré posada.
Que dels seus cabells al or	.	M'ha dit que busquéu aymador	.	– No us fassáu monjeta, no;
Hi ha poca diferencia.	.	Com ell ha buscat aymada;	.	No us fassáu monjeta encara;
Girantse d'açá d'allá,	.	Per esposa li han donat	.	Menjaréu pa de segó,
Mira la mar cóm brandeja;	.	La filla del rey de França.	.	Beuréu del aygua salada,
Veuenir un galió,	.	– Malhaja qui l'ha casat,	.	Dormiréu en llit posts,
De galeras més de trenta.	.	Y qui li ha donat malhaja,	.	Sense llansol ni flassada...

(POLÍTICA)

En Zumalacarregui	Que vingan, que vingan,
Diu que vol vení	Aquí'ls esperém,
Ab trenta mil homes	Ab las sevas armas
Demá dematí;	Los fusellarém.

(INFANTILS)

– Noya, noyeta	·	La cirereta m'fa ballá'	·	Adobá' fogons,
¿Qué fas aquí dalt?	·	Quan la veig tant vermelleta,	·	Escaufeta, escaufetas;
– Trencu admetletas	·	La cirereta m'fa ballá'	·	Adobá' fogons,
Pe'l pobre pardal.	·	Quan la veig vermellejá.	·	Escaufetas pe'ls racons.
– No n'hi trenquis gayres,	·	Mira, mira l'vent d'hónt ve,	·	Quan fogons no hi ha,
Que li farian mal.	·	La pometa, la pometa;	·	Llumaneras, llumaneras;
	·	Mira, mira l'vent d'hónt ve,	·	Quan fogons no hi ha,
	·	La pometa del pomé.	·	Llumaneras adobá'.
	·		·	Adobá' fogons
	·		·	Tots los días, tots los días;
	·		·	Adobá' fogons
	·		·	Tots los días pe'ls racons.

(FOLLÍA)

Marieta, feste l'monyo,
Endégate be'ls cabells,
Que com es dia de festa,
Irém á cullí' clavells.

(ORACIÓ)

QUE S'FA DIR Á LAS CRIATURAS QUAN PUJAN L'ESCALA PERA ANAR AL LLIT

¡Deu y la Mare de Deu! Que Deu nos dó una bona nit, al pare, á la mare y á tota la companyia. Bon repós y bon remey prengan las animetas del purgatori, y las nostras quan d'aquest mon eixirém, en gracia de Deu. -Amen.

Aquesta oració la considero inédita; podria continuar la que se'ls hi fa dir al ficarse al llit, pero no ho crech necessari per ser molt coneguda y perque ja la publicá D. Antoni de Bufarull en sa novela histórica, "La orfaneta de Menargues."

(IMPRECACIÓ)

INFANTIL PERA TROBAR LO PERDUT

Dimoni! Dimoni! deixa aixó, que no es teu ni meu, sinó de la Mare de Deu.

JOSEPH CORTILS Y VIETA

Quan l'Arxiu es transforma en aula

L'experiència pedagògica d'un grup d'alumnes de l'IES Sa Palomera

M. À N G E L A S A G R E R A I P E R P I Ñ À

L'objectiu d'aquest escrit és explicar l'experiència pedagògica que vam iniciar el curs 1998-99 amb un grup de nois i noies de l'IES Sa Palomera a l'Arxiu Municipal de Blanes i que es va centrar en l'aprofitament del fons documental d'una antiga espardenyeria blanenca, la de la família Boada.

El nostre institut, des del seu Departament de Ciències Socials, sempre ha intentat fomentar l'interès dels seus alumnes pel coneixement de la història local. Ho ha fet, en l'anterior pla d'estudis, amb una EATP (assignatura optativa de dues hores setmanals) a tercer de BUP i ho fa, en el nou pla, oferint possibles treballs de recerca a segon curs de batxillerat (recordem que, actualment, tots els alumnes de segon curs de batxillerat estan obligats a realitzar-ne un) així com una nova matèria, també optativa, a primer curs de batxillerat.

En aquesta disciplina acadèmica es treballa una mica de tot : es repassen dades històriques, geogràfiques i econòmiques de la nostra vila; s'estudien els seus espais més emblemàtics així com els monuments principals; es parla de personatges relacionats, per motius diversos, amb Blanes i de tot allò que, en definitiva, permeti a l'alumne de conèixer una mica més o millor el seu poble.

Però també considerem essencial que els nois i noies tinguin un contacte directe amb les fonts arxivístiques locals, que els permeti adonar-se'n de la seva riquesa i utilitat. En aquest sentit, una anterior experiència, va permetre que un centenar d'alumnes estudiés, a través dels llibres de registre de la Parròquia de Santa Maria, els oficis que hi va haver a Blanes al llarg del segle XVIII; aquest material va ser reconegut l'any 1996 amb un premi CIRIT (que la Generalitat atorga per fomentar l'esperit de recerca entre el jovent). Actualment hem començat a treballar, ara a l'Arxiu Municipal, un nou fons documental, el de la família Boada, una indústria blanenca dedicada a la fabricació d'espardenyas, que va tenir una gran importància a la nostra vila des de finals del segle XIX fins al primer terç del XX.

Podríem començar per recordar que aquest fons va ser salvat *in extremis*. És a dir, quan la casa que aquesta antiga espardenyeria ocupava al carrer de Raval va ser enderrocada amb la intenció d'iniciar una nova construcció, els paletes que hi treballaven van advertir de l'existència d'un armari a les golfes ple de llibres i material divers en força mal estat que, convenientment recuperat pels responsables de l'Arxiu, va ser netejat, classificat i inventariat. Cronològicament abasta des de l'any 1873 fins al 1929 i està integrat, fonamentalment, per sèries completíssimes de llibres referents al personal (operaris i operàries), a la correspondència de l'empresa (tant emesa com rebuda), un llibre del viatjant, un llibre de clients i proveïdors, llibres de comptabilitat (de majors, de diari, de balanços, d'entrades i de sortides, de caixa, de compres i vendes, de factures i rebuts) i un completíssim mostrari.

Quan ens vam plantejar d'iniciar una nova experiència amb alumnes i vam valorar diferents alternatives, aquesta ens va interessar especialment. Per una banda, el tema resultava molt atractiu: la indústria espardenyera va tenir a Blanes un gran prestigi al segle XIX i, de fet, se'n sap ben poca cosa; la documentació de la família Boada permetia intuir el volum de feina que aquesta activitat generava i, sobretot, oferia la possibilitat d'estudiar-ne, d'una manera molt completa, tot el funcionament. D'altra banda, a nivell organitzatiu, en estar la documentació tan diversificada i amb sèries tan completes, permetia muntar grups de treball que es responsabilitzessin d'aspectes concrets.

Passem a explicar, doncs, com hem portat a terme aquest nou treball de grup.

*Relació d'alumnes que han participat en aquesta experiència:
Cristina Arias, A. Pablo Claver, Esther Domínguez, Vanessa Farré, Jordi Gallardo, Olga Gallego,
Lourdes García, Verònica García, Antonio López, Fernando Marote, Antonia Martínez, M.
Jesús Muñoz, Laura Palomar, M. Carmen Pérez, Glòria Pla, Marian Riadoura, Alfred Rull,
Xavier Rutllant, Concepció Sabaté, Jaume Soley i Àngel Tresserras.*

Vint alumnes es van matricular en aquesta assignatura de dues hores setmanals. Una de les hores s'impartia al centre i l'altra a l'Arxiu Municipal. Concretament, en aquesta última, va ser necessari de dividir-los en dos grups de deu persones per tal d'adequar-nos a la disponibilitat d'espai del centre. Els seus responsables, de qui sempre hem rebut tota mena de facilitats, van habilitar una sala per poder treballar amb comoditat sense destorbar els usuaris habituals. Així, doncs, una de les dues hores la destínavem a la recerca, concretament la tarda del dijous i de manera rotatòria entre els dos grups.

La primera feina que vam fer va ser prendre contacte amb la documentació. Naturalment és tot un descobriment, per a la majoria de joves de setze anys, qualsevol tipus de document antic. Llibres vells, relativament bruts o deteriorats, amb lletres de grafia més aviat difícil suposen, d'entrada, un fort impacte que augmenta extraordinàriament en el moment en què van veient que són capaços de llegir-ne alguna cosa. Quan es van anar familiaritzant amb el contingut, vam començar a dissenyar la tasca, tant individual com la de cadascun dels dos grups de treball.

El primer es va dedicar a estudiar els llibres d'operaris. El fons disposa de sèries completes, és a dir, sense interrupció, des de l'any 1884 fins al 1912, amb els noms o motius d'homes i dones, amb la relació de feines que portaven a terme, moltes d'elles a casa, per a l'empresa i els jornals que cobraven. Calia, doncs, fer el seguiment de tots ells, setmana a setmana, per comprovar si el volum de feina augmentava o disminuïa i per tenir enregistrat el gruix de treballadors de l'espardenyeria. Vam dissenyar unes graelles per anar recollint les dades amb més comoditat, tasca que els alumnes portaven a terme agrupats en parelles. En el temps que hi hem dedicat hem buidat fins al 1899.

El segon grup, també en parelles, va treballar els següents aspectes :

- * la correspondència de l'empresa, tant l'emesa com la rebuda, el duplicat de la qual es troba recopilada, dia a dia, en forma de llibres. Aquí es troben referències a comandes, preus de les espardenyes, models de fabricació, pagaments, subministrament de materials diversos, vivències familiars... És, per tant, un material de contingut molt ric i, en conseqüència, de lectura molt lenta, que ha quedat inacabat.
- * el llibre del viatjant: és una documentació molt curiosa perquè detalla les rutes que el representant de l'empresa tenia ben definides per tot Catalunya amb els pobles que les configuraven així com els noms dels clients de cadascun d'ells i anotacions concretes sobre comandes, formes de pagament o transport. Aquest material ha estat revisat del tot.
- * el llibre de clients, amb tota la relació, ordenada alfabèticament, de compradors a nivell nacional i internacional (apareixen adreces de clients de Centreamèrica i Sudamèrica), que donen idea de la importància de l'empresa. Ha quedat pendent d'acabar.
- * el llibre de proveïdors, relació també alfabètica d'empreses i particulars que proveïen de cànem, lones, cintes, passamaneria, eines diverses, fil, ... i de tot allò que era necessari en la producció d'espardenyes. També ha quedat pendent d'acabar.

NOTÍCIES DE L'ARXIU

* el llibre del mostrari, és a dir, on es detallaven els models de fabricació, amb les característiques corresponents, els preus de venda així com les numeracions en què es realitzava cadascun d'ells. Ha quedat acabat.

La nostra intenció és donar continuïtat a l'experiència amb noves fornades d'alumnes que manifestin el seu interès per la història local durant, almenys, dos o tres cursos acadèmics més. El fons documental de la família Boada és un petit tresor, feliçment salvat, que ens permetrà conèixer en profunditat un model d'indústria espartenyera blanca de finals del segle XIX i que s'emmotlla com un guant al nostre principal objectiu: que els nois i noies s'interessin per la història del seu poble tocant-la, ficant-s'hi dins, amb la certesa que aquest ha de ser un bon camí per estimar-la. Estem segurs que ben aviat us podrem presentar, qui sap si des d'aquestes mateixes pàgines, les conclusions de la nostra recerca.

M. Àngela Sagrera i Perpiñà

Professora d'Història de l'IES Sa Palomera

OPERARIS Núm.		Setmana	Any	
Arger	Albertí	Siseta	Ponsa	Maresma
Pou	Gallart	Galania	Tiona	Vilaró
Baldrich	• Portas	Campets	Lomo	Moro
Marcó	S. Canonges	• Barreras	Pibernada	Carles
Mulià	D. Canonges	Reparada	Sastre	• Carreta
Avellí	G. Canonges	Marieta	Mes	
Gibernau	• Dalmau	Marota	Boya	
Cruz	Rudona	• Moro	Bota	
Torrent	• Parrada	Cabaseta	Picas	Boada
Aleñà	Vilaró	Calapuig	Matas	Portas
• Tresina	Tresina	Boera	Serra	Domènech
Pijuan	Aurora	Elvira	Reynaldos	Parrada
Baltrons	Quitèria	Brugat	Camps	Dalmau
• Domènech	• Gabaxona	Bou	Balmaña	Gabaxona
• Albertí	Pepeta	Parrada	Fulladosa	Pons
• Maresma	Rosca	Setmanas	Cortés	Carreta
Vieta	Marqueta	Sutana	Barreras	
• Cortés	• Cabaseta	Tabola	Parets	
Ustrich	Saura	Carmela	Batlo	
Comas	Tera	Bantureta	Puig	

Aquesta és la relació d'operaris i operàries que figura en un dels llibres estudiats. El disseny d'aquestes graelles, on anotàvem la setmana, l'any, els noms o motius dels treballadors així com els jornals que es pagaven, va facilitar el buidatge de les sèries.

Els pergamins del fons municipal de l'Arxiu Municipal de Blanes

J O A N F O R T i O L I V E L L A

El mes d'abril de l'any passat un acord entre el Bisbat de Girona i l'Ajuntament de Blanes va permetre que una notable col·lecció de pergamins provinent de la rectoria de Santa Maria fos dipositada a l'Arxiu Municipal.

A requeriment de l'Arxiu Municipal de Blanes, qui signa aquestes ratlles ha dut a terme la catalogació informatitzada, mitjançant el programa Lotus Notes, d'aquests pergamins.

Els 46 pergamins del fons municipal de l'Arxiu Municipal de Blanes tenen un notable interès per a la història de la població, donat que s'han conservat 26 privilegis (a Olot, amb una població semblant se n'han conservat 17), 5 concòrdies - privilegi, una execució del privilegi sobre la imposició de marques del 1458, un requeriment notarial sobre la franquesa de lleudes, passatges i altres drets (núm. 23, 1510), una sentència del 1584 de la cúria eclesiàstica de Girona a favor de la Universitat i contra el rector Gaspar Oliu sobre el pagament d'un predicador durant la Quaresma (núm. 43) i una altra de reial del 1594 disposant que els notaris no puguin fer butlletes ni certificacions de salut, quedant autoritzats per a fer-les els jurats de la vila (núm. 46).

També hi ha una declaració, per reial provisió formal de la Reial Audiència, d'haver de substituir la unió del veïnat de Trasl'aigua a Palafolls per Blanes (doc. 53, 1605), l'atorgament pel rei Alfons el Magnànim a la Universitat del dret de lluir i quitar la meitat de les imposicions per 63 ll. i 10 sous el 1458, i totes el 1459 (docs. 15.1 i 15.2), l'establiment de les cases del forn i la botiga del blat (doc. 26, 1520), i de la carnisseria, situada al carrer Ample, als jurats Joan Finestres i Joan Morellà (doc. 38.1, 1569).

La resta de documents són creacions o vendes de censals per part de la Universitat, el primer dels quals data de 1407, una donació de 30 sous per part de Ramon Roure als jurats el 1601, i un augment de l'almoïna de panys de burell que es feia cada any per Tots Sants.

Ara bé, la Universitat, per poder crear aquests censals, que eren la forma de crèdit de llavors, necessitava l'autorització del Consell General o bé del Consell dels 40, i per això en aquests documents apareixen els noms, cognoms i oficis de tots els caps de família de Blanes, que tenien vot i veu i el feien servir:

Els noms més freqüents entre els segle XIV i XVII eren Joan (102), Pere (76), Antoni (61), Jaume (40), Bernat (28), Francesc (25), Esteve (21), Miquel (19), Salvador (17), Gaspar (15), Guillem (12), Sebastià (10), Nicolau (9) i Ramon (7).

Els cognoms que mes surten són Ferrer i Mas (15), Oliu (11), Andreu, Artigues, Caselles, Jalpí, Puig i Vilallonga (8), Camps, Oliva, Romaní i Tió (7), Manresa i Sabater (6), Asbert, Bisbe, Borrell, Coll, Domènec, Roig, Roure, Serra i Tixador (5).

I pel que fa als oficis trobem 32 pescadors, 28 mercaders, 25 paraires, 23 mestres d'aixa i 12 aixaveguers.

Es remunten al segle XIV els privilegis reials sobre la concessió del mercat (1340, 1380 i 1383, perg. núm. 1), i el de la fira al 1547 (núm. 33).

A mitjan segle XV la Universitat aprofita la crisi de monarquia trastàmara per obtenir nous privilegis sobre la no intervenció dels oficials reials (1456, núm. 9), prohibint la imposició de marques, penyores i alienació de béns a la gent de Blanes (1458, núm. 10), perquè es poguessin reunir per elegir síndics i per nomenar consellers, clavaris i obrers de l'obra de l'església de l'hospital (1458, núm. 13), per poder posar imposicions i cises, agregant la platja de s'Auguer a la vila de Blanes (1458, doc. 14; 1541, núm. 31 i 1599, núm. 48), sobre l'elecció de batlle cada tres anys (1467, núm. 17) i del mostassaf (1467, núm. 18), i sobre la franquesa de lleudes, peatges, passatges, mesuratges i barres (1471 i 150, núm. 22 i 1518 (núm. 25).

Finalment, ja a primers del segle XVII, la Universitat de la vila de Blanes obté nous privilegis limitant els drets dels vescomtes de Cabrera i dels seus oficials sobre els habitants de la vila, sobre l'extensió del terme de la vila de Blanes fins al veïnat de Trasl'aigua, que pertanyia a Palafolls (1603, núm. 50), sobre el nomenament del Consell dels 40 (1603, núm. 51), i sobre la franquesa de ribatge. (1614, núm. 56).

Les concòrdies són sobre les imposicions, comptes i carnisseries (1449, núm. 6), sobre els sous dels notaris i jutges, drets senyorials i censals (1415, núm. 20, i 1488), concedint el dret de tenir Consell General (1488, núm. 19.1), i sobre el sou del rector i la unió del veïnat de Trasl'aigua (1602, núm. 55).

Finalment, el 1605 també obtenen l'enfranquiment dels censos que pagaven al senyor per raó de pes i mesura, i del peix de tall (1605, núm. 54).

Joan Fort i Olivella. Licenciat en Història i Màster en Arxivística

*Pergamí de 1599. Privilegi de Felip II a la vila
Foto: Dep. Mpal. de Recursos Tecnològics*

La premsa, documentació històrica de primer ordre

L L U Í S C O S T A i F E R N Á N D E Z

La premsa és un mitjà de comunicació que té com a objecte essencial: informar i/o difondre idees (o a la inversa). Quan la premsa esdevé un mitjà de comunicació de masses, o sigui un mitjà de comunicació d'idees que té, en paraules del professor de Filosofia de la Universitat de Girona Josep M. Terricabras «una eficàcia incomparablement major, i més ben diversificada, que la que mai hagin pogut tenir altres formes clàssiques de comunicació d'idees, com ara l'escola, la predicació religiosa o, fins i tot, l'edició de llibres», estem, aleshores, davant d'un fenomen d'una incontestable transcendència social, que possiblement, en major o menor grau ha determinat la configuració de consciències a nivell individual i a nivell col·lectiu; per tant, estem davant d'un fenomen equiparable als grans conceptes que tradicionalment són considerats bàsics per a l'estudi d'una determinada societat: la cultura, l'economia, la demografia, etc.

La premsa disposa, doncs, d'un clar paper de conscienciació social, com diu Terricabras «les seves afirmacions, els seus silencis, els seus pressupòsits són els que van generant, confirmant o retocant les consciències». O sigui, la premsa esdevé objecte d'estudi. És obvi, doncs, a partir d'aquí, que cal analitzar la premsa dins el seu context polític i social. I, per tant, és ineludible contemplar, valorar i interpretar tots els factors que la fan possible i els que conviuen amb ella: factors de tipus cultural, polític, econòmic, etc.

La capacitat d'influència d'un periòdic en la societat és molt variable i està subjecte a diversos condicionaments que cal tenir molt presents. En aquest sentit, és molt significativa l'afirmació del filòsof francès de la Il·lustració, al segle XVIII, D'Alambert «el periodista emet una opinió personal, i per tant interessada». Evidentment, doncs, utilitzar la premsa com a instrument de recerca històrica exigeix contextualitzar al màxim un determinat periòdic. Una bona fórmula per saber quin grau d'influència té un determinat mitjà sobre la societat és analitzar els tiratges. El problema és de quantificació. Les dades directes del propi periòdic no solen existir, ni la documentació d'impremtes i editorials. La recerca als arxius d'Hisenda per tal de trobar quelcom sobre contribucions fiscals no resulta prou aclaridora. A la complicació de localitzar sèries estadístiques referides a aquest tipus d'impostos, cal afegir les precaucions amb què han de ser tractades, ja que sovint són dades manipulades amb la intenció de defraudar Hisenda. En casos de capitals importants, com Barcelona o Madrid, existeix un indicador quantitatiu que permet –amb limitacions– de conèixer la difusió de la premsa: el timbre abonat per les empreses a l'administració de correus pel franqueig dels periòdics enviats fora de la capital. Lògicament, la premsa feta a ciutats petites –com Blanes i, fins i tot, Girona– era per ésser consumida pels propis ciutadans.

Certament, però, hi ha moltes altres fonts documentals que ens poden ajudar a aproximar-nos a un major coneixement del context del periòdic. Informacions recollides a d'altres periòdics coetanis, biografies de periodistes –trajectòries polítiques, econòmiques, culturals...–, llibres d'actes municipals. Tot plegat ha de ser objecte del nostre estudi, per poder valorar en la seva justa mesura les informacions i opinions que extraurem d'un determinat periòdic. Només així, serà lícit emprar la premsa com a mitjà d'estudi.

La premsa, una memòria efímera?

L'arxiver en cap de l'Ajuntament de Barcelona, Ramon Alberch, ha encunyat una feliç definició per al greu problema de la degradació del paper dels periòdics. Així, s'ha referit al patrimoni documental recent

qualificant-lo de memòria efímera, atès que en un futur no massa llunyà —que en alguns casos ja és un malaurat present— tindrem serioses dificultats per poder accedir a la informació continguda en els documents generats en els darrers anys. De fet, el cas més paradigmàtic d'aquest problema és el suport paper emprat per la premsa, per bé que no és l'únic.

La consulta de la premsa —com a suport, a voltes principal, de moltes investigacions històriques— ha experimentat en els darrers anys un increment molt notable d'usuaris, la qual cosa ha incrementat els riscos i les dificultats per a la seva conservació, atès que aquesta reiterada utilització, moltes vegades de forma incorrecta (manipulació descurada) o negligent (mutilació de pàgines, robatoris d'exemplars, etc.), ha malmenat aquest tipus de documentació d'un suport tan feble com és el paper. A aquests inconvenients per a la conservació, cal afegir-hi els derivats d'hipotètiques condicions ambientals adverses: la immensa majoria de les hemeroteques i biblioteques del país no disposen en molts casos de controls i mesures serioses dels factors ambientals (humitat relativa, temperatura, etc.). Així mateix, també resulta, encara, molt inhabitual la realització de periòdiques campanyes de desinfecció, en un àmbit especialment abonat per insectes, corcs, lepismes, i tota una fauna tremendament perillosa per la integritat del paper.

D'altra banda, quan hom fa referència a l'increment dels usuaris (molts d'ells, procedents de l'ensenyament secundari), cal no oblidar una situació gairebé intrínseca a aquest fenomen: l'ús indiscriminat de reproducció dels diaris per mitjà de les màquines fotocopiadores. Els efectes perjudicials de les fotocopiadores per al paper imprès són la llum, les vibracions, els raigs infrarojos i ultravioletes, la calor i la difícil manipulació dels volums de gran format en una màquina de dimensions petites. Amb tot, pensem, des d'una òptica no tant d'arxiver sinó d'investigador, que cal oferir solucions alternatives als usuaris en el tema de les reproduccions.

Per una política hemerogràfica catalana

La problemàtica descrita exigeix una doble resposta, o sigui, una solució que faci compatible la conservació amb la consulta. Evidentment, aquesta solució es pot reduir a un sol aspecte: l'econòmic. L'historiador de la premsa i amic Josep M. Figueres reivindica, fa anys, la urgent presa de consciència i la immediata aplicació de mesures per part de les institucions davant d'un problema que té, amb el pas del temps, el principal enemic.

Les línies d'actuació prioritàries haurien de preveure la catalogació de tota la producció de premsa editada a Catalunya al llarg de la història (és absolutament imprescindible el coneixement d'aquest patrimoni) i iniciar una tasca de microfilmació dels títols bàsics o dels més consultats. Hem de dir que la tasca de microfilmació s'ha començat a fer en alguns centres públics barcelonins, però en el cas de Girona la situació és realment deplorable, ja que amb un potencial hemerogràfic molt important, en tots els centres públics on conserven fons hemerogràfics de caràcter històric, només a la Biblioteca Pública de Girona tenen material microfilmada, però que es redueix als exemplars de «L'Autonomista» editats en temps de la guerra civil (recordem, però, que es publicà des del 1898 al 1939) i a «El Pirineo» (1939-1942). O sigui, a l'albada del segle XXI, una veritable misèria, que confirma el desinterès de les administracions pel patrimoni hemerogràfic.

Així mateix, el coneixement del patrimoni hemerogràfic permetria disposar d'un instrument de recerca molt important i tenir nous elements d'interpretació històrica. En el cas de la comarca de la Selva fa temps que vam plantejar al Consell Comarcal de la Selva la conveniència d'encetar aquesta tasca, elaborant una Història de la premsa de la comarca. La institució comarcal no va donar suport al projecte, fent palès el grau de despreocupació de les institucions per un tema d'un remarcable abast per la història del nostre país.

La vila de Blanes representa una mostra palpable de la potencialitat de la premsa com a instrument de recerca històrica, ja que posseeix una rica tradició periodística. L'any 1868 ja es publicaven dos importants periòdics: «El Blandense» i «La Legalidad», per bé que la manca d'estudis sobre premsa comarcal ha fet que en alguns articles de síntesi fossin obviades ambdues capçaleres i s'atribuís el mèrit de ser precursora en l'edició de publicacions periòdiques a Lloret de Mar.

Blanes té en la premsa una eina irremplaçable per escriure (o bé rescriure) la seva història contemporània, malgrat la poca producció d'algun període, com per exemple en temps de la guerra civil. Amb tot, una revista de Blanes ha adquirit una dimensió que ha superat el marc estricte de la població, esdevenint un símbol d'un temps, d'un país i, en definitiva, d'un model molt característic de premsa comarcal; lògicament ens referim a *Recvll*, que actua com a testimoni de la vida blanenca, des de la seva aparició l'any 1920 fins als nostres dies, amb el parèntesi dels anys 1936-1949.

Durant el franquisme algunes revistes van compartir amb *Recvll* l'espai comunicatiu escrit de Blanes, en la majoria d'ocasions aprofitant l'embranchada originada pel fenomen del turisme. En aquesta època, *Recvll* va patir les restriccions i la censura imposada per un règim entestat a anul·lar la mínima esclatxa de llibertat. Fins i tot, des d'aquest punt de vista, la premsa ens serveix per retratar els tics i les repressions d'aquell malaurat període històric. Amb la mort del dictador s'inicià una nova etapa per a la premsa. A partir dels anys 1977-1978 la premsa comarcal es desenvolupa i participa activament de la transició democràtica. La Constitució de 1978 disposa d'un nou marc polític i jurídic caracteritzat per l'absoluta liberalització dels continguts informatius i l'efectiva llibertat de creació de publicacions. Blanes, fidel a la seva tradició periodística, participa, amb la publicació de noves revistes –editades per entitats, associacions, partits polítics i el propi Ajuntament– d'aquesta florida periodística.

Aquest gran monument a la història del nostre país com és el patrimoni hemerogràfic necessita, insistim, de la implicació decidida de les institucions, la qual cosa vol dir esmerçar-hi recursos i conscienciar-se de la seva importància. El municipi de Blanes ja ha demostrat, amb l'excel·lent condicionament de l'Arxiu Municipal, que aposta per la conservació del seu patrimoni documental. Podria servir d'exemple, per bé que encara resta molt camí per a recórrer.

Lluís Costa i Fernàndez. Doctor en Història i arxiver

Mostra d'alguna de les revistes i diaris blanencs de l'hemeroteca
 Fotos: Dep. Mpal. de Recursos Tecnològics

La premsa de Blanes a l'hemeroteca de l'AMBL

Des del segon trimestre d'aquest any l'Arxiu ha començat a organitzar la totalitat dels seus fons hemerogràfics. Tot i que aquesta tasca encara no ha finalitzat, a hores d'ara ja ens veiem amb cor de presentar els primers resultats. En aquesta ocasió volem donar a conèixer els diaris i les revistes que s'han publicat des de Blanes o que contenen alguna secció dedicada a la Vila.

Com es pot veure en l'article d'en Lluís Costa, la premsa és un instrument històric de primer ordre molt valuós per a l'investigador: De fet, la demanda creixent dels usuaris de l'Arxiu per a poder accedir a aquesta informació i la disponibilitat d'uns recursos tecnològics adequats i d'una persona per a gestionar-los han possibilitat que l'organització d'aquestes col·leccions s'estigui normalitzant.

En els darrers anys hem anat acumulant una notable col·lecció de revistes i diaris provinents en gran part de donacions. La totalitat d'aquesta col·lecció està composta, fins ara, per 138 títols de 34 viles o ciutats diferents, entre les quals n'hi ha alguna d'editada a centreeuropa i sudamèrica. La més antiga es remunta a 1840.

Al final de l'article anterior hem reproduït una mostra aleatòria d'algunes de les revistes i diaris d'aquesta secció. A continuació us presentem la totalitat dels títols.

LLOC	ANY	NOM DE LA REVISTA	TIPOLOGIA	ANY FINAL	TEMÀTICA
Blanes					
	1868	El Blandense	P. d'informació local-general	1868	Informativa
	1868	La Legalidad	P. d'informació local-general	1868	Informativa
	1896	El Atalaya	P. d'informació local-general	1897	Informativa
	1903	La Senyera	Publicació d'associació	1903	Cultural
	1913	Tradición	Publicació de partit o associació política	1913	Política i/o cultural
	1915	Fulla Dominical de la Parròquia de Blanes	D'institució religiosa	1925	Religiosa
	1920	Recvll	P. d'informació local-general	1999	Informació local
	1939	Hoja Parroquial de Sta. Maria de Blanes	D'institució religiosa	1965	Religiosa
	1942	Semilla	D'institució religiosa	1942	Religiosa
	1945	Proa de Blanes	D'institució religiosa	1947	Religiosa
	1946	Gol. 1ª etapa	P. de club o centre esportiu	1950	Esportiva
	1947	Actualidad Blandense	P. d'informació local-general	1947	Informació local
	1963	Gol. 2ª etapa	P. de club o centre esportiu	1964	Esportiva
	1966	Blanes	D'institució pública	1973	Turística i cultural
	1966	Villa de Blanes	Publicació de partit o associació política	1970	Informació local
	1969	Afanys	D'institució pública	1969	Docent o escolar
	1971	Associació de caps de família	Publicació d'associació	1977	Informativa
	1975	Aspronis	Publicació d'associació	1976	Assistencial
	1977	Centre Excursionista de Blanes	P. de club o centre esportiu	1987	Esportiva

	1978	Club de Vela Blanes	P. de club o centre esportiu	1998	Esportiva
	1981	L'Informatiu	D'institució pública	1985	Informació municipal
	1982	Els Piteus	P. d'informació local-general	1995	Política i/o cultural
	1987	L'Enllaç	D'institució pública	1990	Informació municipal
	1988	Cuaderno Informativo Quadem Iniciativa Blanes	Publicació de partit o associació política	1992	Política i/o cultural
	1989	Sa Finestreta	Publicació d'associació	1990	Folklore
	1990	L'Escorcoll	Publicació de partit o associació política	1991	Política i/o cultural
	1993	Es Bufec	P. de club o centre esportiu	1999	Esportiva
	1994	Apas	Publicació d'associació	1994	Docent o escolar
	1994	Ara Blanes	Publicació de partit o associació política	1995	Política i/o cultural
	1994	El Butlletí d'IC de Blanes	Publicació de partit o associació política	1994	Política i/o cultural
	1995	Actual	P. d'informació local-general		Informació local
	1995	Butlletí del Sant Jaume	Publicació d'associació	1997	Assistencial
	1995	L'Informatiu CiU	Publicació de partit o associació política		Política i/o cultural
	1996	El Xampany	Publicació d'empresa	1998	Informativa
	1996	Palomera, s.a.	Publicació d'associació	1997	Folklore
	1997	Nosaltres	D'institució pública	1998	Docent o escolar
	1998	Blanda	D'institució pública		Cultural arxivística i d'investigació
	1998	Blapas	Publicació d'associació		Docent o escolar
	1998	Butlletí Apa	Publicació d'associació	1998	Docent o escolar
	1998	ERC	Publicació de partit o associació política		Política i/o cultural
	1998	Hatuey	Publicació d'associació	1998	Política i/o cultural
	1998	Participa	Publicació d'associació	1999	Informativa
	1999	Gol. 3ª etapa	P. de club o centre esportiu	1999	Esportiva
Blanes- Canet					
	1900	La Costa de Llevant	P. d'informació local-general	1910	Informativa
Blanes- Girona					
	1925	Fulla Parroquial del Bisbat de Girona	D'institució religiosa	1931	Religió
Blanes- Pineda					
	1916	Vida Nova	P. d'informació local-general	1918	Informativa local-comarcal
Blanes- Santa Coloma					
	1906	La Selva	P. d'informació local-general	1906	Informativa
Blanes- Comarca					
	1973	Costa Expres	P. d'informació local-general	1973	Turística
	1992	Més i més	Publicació comercial	1993	Publicitària

Les donacions i cessions de documentació a l'Arxiu de l'any 1999

En el primer número de la revista comentàvem la importància que té per a l'Arxiu poder disposar d'una tipologia de fons documentals al màxim de plural. Tenir riquesa i diversitat de fons implica que cada vegada podrem oferir una informació millor i més rica als molts usuaris de l'Arxiu.

Els darrers anys hem observat que tot sovint es té la idea que la història ja està més o menys escrita i, d'altra banda, que és molt fàcil accedir-hi, gairebé només cal prémer una tecla. Aquesta convicció ha provocat més d'una desil·lusió un cop s'ha comprovat que hi ha molts aspectes que encara desconeixem de la història del nostre entorn i dels quals en tenim ben poca o, a vegades, gens d'informació. A més, quan hi ha informació, poques vegades s'obté prement un botó sinó que es fa a través de camins sovint molt diversos.

Per això és tan important que des de l'Arxiu es recullin, conservin i s'organitzin el màxim de fons documentals. Ens hem de poder documentar amb rigor sobre la vida, les activitats i la relació amb el medi que varen tenir les persones que formaven part de les societats que ens han precedit. El nostre objectiu ha de ser servir acuradament aquesta informació per tal que els interessats puguin enllestir com cal els seus treballs, les seves recerques i els seus estudis. O, simplement, perquè qualsevol persona satisfaci la seva curiositat. Pensem que aquest és el camí a seguir per al futur.

Curiosament, una de les queixes que es troba en la majoria de les persones que des de fa molts segles han escrit quelcom sobre la història de Blanes és que no han pogut tenir al seu abast les fonts arxivístiques que haguessin necessitat. Roig i Jalpí es lamentava de no poder comptar amb fonts per a l'estudi de l'època antiga i medieval. Cortils i Vieta no se sap avenir de la poca documentació que custodiava l'Ajuntament. En Coma, en Maurí o en «Lau» parlen de la migradesa documental. I de ben segur que autors actuals, com el Sr. Crous i d'altres, també subscriurien aquestes afirmacions.

Tot això ens ha de fer reflexionar sobre la importància de garantir una bona informació, és a dir uns bons fons documentals, per a les noves generacions. Des de l'Arxiu procurarem esmenar antics errors i que les noves fornades de blanencs interessats en el seu passat puguin accedir de manera plena a tot un patrimoni que entre tots anem recuperant i que ens pertany.

A continuació volem donar a conèixer les persones que a través de les seves aportacions documentals ens estan ajudant en aquesta tasca. Unes persones a les quals hem d'agrair la seva implicació en la conservació del patrimoni històric i la seva estimació per Blanes. Gràcies a elles, des de 1996, l'Arxiu ha passat de custodiar tres fons de procedència no municipal a custodiar-ne vint-i-cinc. Un pas qualitatiu del qual tots ens hem de felicitar.

Així, doncs, els darrers donants són els següents:

- **La Sra. Margarida Gratacòs** de Barcelona ha donat:

- Diversos números de la revista Recvll de 1922, 1923 i 1925
- Programa fulletó de les festes de «Restauración del Vilá, de 1940
- Blanenques. (Sonets). E. Vilaret. Malgrat, 1926

- Cortils i Vieta, J, L'aplec del Vilar. Romanç descriptiu. Imps Porcar-Sans. s/d
- Diversos articles i poesies publicats a «La Renaixensa» de diversos anys
- Poesia de «L'Aplech de l'Amor» de la platja de Sant Francesc, juliol de 1912
- Publicació del 25 aniversari de la fundació de la Capella de Santa Cecília, 1921
- Recordatori de les noces d'argent de la primera missa de Mn Joan Batlle, 1921
- Felicitació de Nadal de les germanes del Sant Hospital de Blanes
- Col·lecció de postals dels afores de Blanes
- Alemany i Borràs, Josep. «Blanes. Recuerdos i Apuntes». La Vanguardia. 8/1/1897. Núm. 4913. Pàg. 1-2.
- Alemany i Borràs, Josep. Blanes. «Ensaig d'Estudi Crítich», Mataró, Imp. Horta, 1904
- Cartell de l'edició de Grans de Sorra. Llibre de versos de Josep Alemany
- Memorial (Plet) mantingut entre Bernat Sala d'Arenys i Francesc Sala i Alemany de Blanes, 28 d'abril de 1668.

- **El Sr. Germinal Ros i Martí** de Lloret ha donat:

- Dossier d'articles publicats per Germinal Ros anomenat Una Vida Viscuda
- Tres exemplars de Lloret, el meu poble. Anys 1990, 1995 i 1997
- Una publicació d'homenatge a Lluís Companys
- Tres documents personals de Rafael Martí i Burcet, exalcalde de Blanes
- Documents del seu exili a França.

- **Els Sr. Joan Portas i Pou i el Sr. Pere Reixach i Felipe** de Blanes han donat:

- Documentació de l'Associació de Caps de Família, 1966-1977

- **El Sr. Joaquim Parrillas i Contreras** de Blanes ha donat:

- Una fotografia de postguerra dels alumnes de l'acadèmia de Santa Maria
- Reculls 1980-1997

- **El Sr. Rafael Urbón Helguera** de Blanes ha donat:

- Diversos números de la revista de l'APA i de BLAPAS
- Filmines de catequesi

- **El Sr. Domènec Valls i Coll** de Blanes ha donat:

Les publicacions:

- «Memòria de la Gestión Municipal en los años 1924-1925-1926». Ajuntament de Blanes. Talleres Gràficos El Autonomista, Gerona, 1927
- «Pons i Guri, JM, Roig i Jalpí i el prior de meya», separata dels Anales del Instituto de Estudios Gerundenses, Vol. XIV, 1960.

NOTÍCIES DE L'ARXIU

.....

- **Rogés Llibres** de Mataró han donat

- La publicació «Per a una acció pública eficaç» de Manuel Lladonosa.
És un recull d'articles publicats a la dècada dels 70 a la revista Recull de Blanes.

- **El Sr. Joaquim Malvesí** de Blanes ha donat:

- La quarta edició de «La Tradició Catalana» de Torras i Bages. Foment de la pietat catalana. Barcelona 1924. (Comprat a la llibreria Blandonia del carrer Ample 8)
- Diversos llibres escolars i de mecànica

- **Els Srs. Josep Llorens i Telaroja i Joan Llorens i Sureda** de Blanes han cedit:

- El fons documental de Mas Llorens. Compren la documentació de Mas Bassó, Mas Llorens i Can Carrabana. Les dates extremes aproximades van de 1507 fins a 1947

- **El Sr. Benet Rouse i Oller** de Barcelona ha donat:

- Diversos exemplars de les revistes Fulla Dominical de la Parròquia de Blanes (1915-1925), Fulla Parroquial del Bisbat de Girona (1925-1931) i la Hoja Parroquial de Sta. Maria Blanes (1939-1965).

- **Les Senyores Núria i Vicenta Alemany i Ribas** de Blanes han donat:

- Diversos exemplar de la revista Vida Nova de 1916 a 1918
- Núm. extraordinari del setmanari La Selva (1906) dedicat a la Festa Major.
- Tres números de la revista Restauración del Vilà de 1940
- Estatuts del Casino de 1909 i 1933
- Memoràndum de les festes d'homenatge a la Verge del Vilar de 1912
- Diverses poesies publicades de Josep Cortils i Vieta
- Diversos programes de ma: Festa de la Sagrada Família de 1908, Festes de constitució dels Pomells de Joventut de 1922, Festival de inauguració de l'Orfeó de Blanes de 1902, Concert al Cine Fortuny de 1921, Festes d'inauguració del Port de 1932 i un Tríptic del Patronat de la Font dels Vescomtes de Cabrera.
- Cartell d'una funció dramàtica al Teatre Vila de 1905

- **El Sr. Xavier Vallory** (R.I.P) de Barcelona ha donat:

- Una carta de l'Alcalde de Blanes a una ciutadana de Barcelona de l'any 1855

- **El Sr. Joaquim Robert i Ruiz** de Blanes ha donat:

- 2 fotografies originals en paper de la Coronació de la Mare de Déu del Vilar
- 1 fotografia/postal de 1915 de l'aplec del Vilar de 1915
- 1 fotografia del pas de la Dolorosa de Setmana Santa de 1967

- L original de *Els sis corders de Blanes*. De Vicens Coma i Soley
- L original dedicat de La corona de la Mare de Déu del Vilar de Blanes de J. Maurí Serra.

- **El Sr. Joan Marcó Illas** de Blanes ha donat:

- Diverses eines i màquines de terrassà: tràmeccs, una màquina de fullar, una premsa de raïm...etc. Aquesta donació es destinarà al futur museu municipal.

- **La Sra. Carme Gironès** de Blanes ha donat:

- El fons documental de Can Brillas. Conté documentació de l'empresa de transports Brillas (la més important de la vila de la darrera centúria) i documents i diverses col·leccions en paper de membres de la família. El fons comença cap a 1850 i s'allarga fins als anys vuitanta d'aquest segle.

- **El Sr. Ramon Doll i Augís** de Blanes ha donat:

- Dos volums de la seva obra «Pescats, Nets i Menjats». Editorial Noray. BCN 1996-1997.

- **Els germans Maria Teresa, Mn. Emili i Anastasi Guerrero i Peris** de Blanes han donat:

- La Biblioteca històrica del seu avi, el Sr. Emili Peris Torner, director dels «Teixits» i antic regidor municipal.

Procés de classificació del fons de Mas Llorens
Foto: Dep. Mpal. de Recursos Tecnològics

RESSENYA

Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners

Autor: Josep M. Grau Pujol

Edita: Fundació Noguera

Lloc d'edició: Barcelona

Pàgines: 401

Any: 1996

Darrerament s'ha publicat el volum número 19 de la col·lecció d'inventaris notariais de la Fundació Noguera, realitzat per Josep M. Grau Pujol, arxiver que va ser director de l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners entre el desembre de 1989 i el desembre de 1993. Aquest catàleg ve a incrementar altres instruments de descripció de fons notariais ja publicats de la zona de Girona i comarques limítrofes.

En aquest catàleg podem trobar una relació detalladíssima de tots els notaris del districte (Santa Coloma de Farners, Blanes, Lloret, Brunyola, Hostalric, Sant Hilari Sacalm, Tossa de Mar i Vidreres). La documentació notarial és molt important per a l'estudi de la nostra història, atès el tipus de documents que hi conserva: testaments, compravenda de cases i terrenys, hipoteques, inventaris, èpoques o rebuts i capítols matrimonials, entre d'altres tipus d'escriptures notariais.

Pel que fa a Blanes, el fons notarial conservat a l'Arxiu Històric Comarcal de Santa Coloma de Farners és força interessant per a l'estudi de la història blanesca al llarg del segle XIX. Hi trobem totes les escriptures dels notaris que van passar per Blanes entre 1800 i 1899, com els Miralbell, Bonós Bernat, Antoni Llampallas, Manuel Bellidó, Miquel i Frencesc Roig. Cal dir que fins al 1868 a Blanes hi havia dues notaries, a més de la notaria de Marina. Amb la llei estatal de notaries es va eliminar una de les notaries i en va quedar només la principal, a més de la de Marina. A l'Arxiu comarcal es conserven, doncs, els 14 volums o protocols de la notaria de la «Subdelegación de Marina de esta dicha villa de Blanes, provincia de Marina de Mataró», que contenen escriptures que van des del 1793 fins al 1874. És a dir, que hi podem estudiar amb profunditat el desenvolupament del comerç marítim i de la pesca de Blanes al llarg de bona part del segle XIX, un segle molt important per als mariners d'aquesta vila de la Costa Brava meridional.

Pel que fa a la documentació generada per les dues notaries normals de Blanes, cal dir que es poden consultar a l'Arxiu de Santa Coloma un total de 161 protocols. Els anteriors al 1800 es conserven a l'Arxiu Històric de Girona. Al llibre d'en Josep M. Grau es relacionen també amb molt de detall tots els protocols dipositats a Girona i que arrenquen del 1362. Cal destacar també la inclusió d'una llista de tots els notaris blanescs durant el període 1362-1956, amb breus però interessants notes biogràfiques de cada un.

En definitiva, el Catàleg del fons notarial de Santa Coloma de Farners és un llibre molt important per a conèixer la documentació notarial de la comarca de la Selva i, en especial, de la dels notaris de Blanes. L'obra d'en Grau, doncs, és imprescindible per als especialistes en la investigació històrica.

Xavier Pérez Gómez

RESSENYA

Els inicis del cava: Mont-Ferrant

Agustí Vilaret i Centrich (1820-1903)

Autor: Emili Giralt Raventós

Edita: Caves Mont-Ferrant

Lloc d'edició: Barcelona

Pàgines: 151

Any: 1999

Emili Giralt Raventós, l'autor d'aquest llibre editat per les Caves Mont-Ferrant, va néixer a Vilafranca del Penedès l'any 1927. Fou deixeble de Jaume Vicens Vives i és un gran especialista en Història Rural. Va donar classes a l'Institut Laboral de Vilafranca del Penedès. Posteriorment va ésser professor de la Universitat de Barcelona, des d'on va passar a ser catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat de València. Actualment és catedràtic Emèrit de la Universitat de Barcelona.

Les seves obres més importants són: «La colonia mercantil francesa de Barcelona a mediados del siglo XVIII» (1956-1959), «El conflicto rabassaire y la cuestión agraria en Cataluña hasta 1936» (1964). Ha dirigit l'obra «El franquisme i l'oposició: una bibliografia crítica, 1939-1975 (1981), i actualment dirigeix una «Història Agrària dels Països Catalans» que es troba en curs de publicació.

«Els inicis del cava» ha estat editat de forma molt acurada i compta amb nombroses il·lustracions i fotografies. El llibre està dividit en quatre parts ben diferenciades.

En la primera part s'explica la biografia d'Agustí Vilaret i Centrich, primer propietari de les caves Mont-Ferrant; els seus antecedents familiars, la seva estada a Puerto Rico, el seu retorn a Blanes i la compra del mas Ferrant, lloc on instal·larà les seves caves.

En la segona part s'analitzen els inicis de l'elaboració de vins escumosos a Catalunya.

La tercera part torna a centrar-se en la figura d'Agustí Vilaret i en tot el procés d'implantació de la seva indústria d'elaboració de xampany, així com dels seus primers guanys en diverses exposicions de vins escumosos, de l'arribada de la fil·loxera i de la mort d'Agustí Vilaret i el seu llegat.

En la quarta part, Emili Giralt ens explica com els fills d'Agustí Vilaret varen arrendar el mas Ferrant a la societat Demissy, Miquel & Cia, i com amb els anys les caves varen anar canviant de mans fins arribar als propietaris actuals: «Reserva Mont-Ferrant S.A.». Al llarg d'aquests anys de canvis de titularitat cal destacar la presència dels enòlegs Rodolphe Bourlon i René Bourlon (pare i fill), que sempre varen romandre a les caves des del temps de la societat formada per Demissy i Miquel.

El llibre incorpora al final de les seves pàgines un recull molt interessant d'etiquetes històriques de les ampolles de xampany i cava de les caves Mont-Ferrant, així com una cronologia força acurada de les caves, des dels inicis (en temps d'Agustí Vilaret), fins a l'any 1978, moment en què es constitueix la Reserva Mont-Ferrant, S.A., actual propietària de les caves.

Quira Oms i Àrias

RESSENYA

Imatges d'un dia en un poble

Autor: DDAA

Edita: Ajuntament de Blanes

Lloc d'edició: Blanes

Pàgines: 81

Any: 1998

Aquesta publicació neix, per una banda, gràcies a la iniciativa d'una colla d'empresadors veïns del barri de «Sa Carbonera»; i, per l'altra, amb el propòsit de testimoniar i difondre la presència de l'art de fer puntes de coixí, a Blanes.

El punt de partida del llibre és la trobada de puntaires i l'exposició de puntes que se celebra, des de fa quatre anys, durant la Festa Major. El llibre en aquest sentit vol ser un senzill àlbum de records.

Encapçalat per unes paraules de l'alcalde Ramon Ramos i per la presentació dels autors, el llibre s'estructura en set parts.

Tot i que la publicació no té pretensions documentalistes, la primera, la tercera i la cinquena part són col·laboracions de persones enteses en la matèria. Així, la primera part conté dades històriques sobre la presència de les puntes de coixí a diverses poblacions costaneres; la segona és un anecdotari històric, prou curiós, i la cinquena afegeix més dades sobre la importància del comerç de puntes a Catalunya.

De manera intercalada, la segona, la quarta i la sisena part són, respectivament, el testimoni gràfic de la presència de les puntes a Blanes: en una plaça, en una ermita i al carrer.

El material fotogràfic d'aquestes tres parts constitueix el cos central de la publicació. Les imatges més destacables són les que han estat recuperades dels fons familiars. Són una mirada silenciosa darrere la qual es fa difícil no sentir el repic dels boxets.

El llibre es tanca amb un breu glossari.

En conjunt, l'obra pretén fixar en la memòria de tots «imatges –d'ahir i d'avui– d'un dia en un poble».

Caterina de Quers

RESSENYA

El Patrimoni de la Selva

Autors: Joan Llinàs i Jordi Merino
 Edita: Consell Comarcal de la Selva
 Lloc d'edició: Sta. Coloma de Farners
 Pàgines: 229 fitxes
 Any: 1999

El Consell Comarcal de la Selva ha iniciat una col·lecció destinada a fer conèixer el patrimoni històric de la comarca. La col·lecció està dividida en diversos fitxers. El que ens ocupa és el número 2, que comprèn Blanes, Fogars, Lloret, Maçanet, Massanes, Tossa i Vidreres.

La seva realització s'ha confiat a dos arqueòlegs de reconeguts mèrits, adquirits al llarg d'anys de brega per totes les comarques gironines: en Joan Llinàs i en Jordi Merino.

Quant a les fitxes de Blanes, cal dir que els autors han fet una excel·lent feina de recopilació. Fins ara, per conèixer el nostre patrimoni només podíem comptar amb algunes catalogacions oficials que freguen l'obsolescència (Ministeri de Cultura, Pla General Municipal, Carta Arqueològica...), amb les diverses rutes de caire turístic més o menys actualitzades o amb la descripció bibliogràfica d'algun element puntual.

Justament el mèrit d'aquesta obra ha estat aplegar en un sol volum el més interessant del patrimoni blanenc, el que tots hem de conèixer; i presentar-ho en format de fitxa de treball. Una idea que denota la voluntat d'entendre l'obra no com un tot tancat sinó com un conjunt obert a noves possibilitats. En un futur això hauria de permetre introduir nous elements o corregir alguna entrada de camp o algun topònim incorrectes del fitxer actual.

Per finalitzar, cal reiterar la importància d'aquesta obra pel que significa de difusió d'una gamma àmplia d'elements patrimonials, algun d'ells completament oblidat fins avui, i que a partir d'ara no podrem negligir quan ens plantejem polítiques de conservació i de protecció. D'altra banda, un camp en el qual els autors del fitxer estan plenament compromesos.

Antoni Reyes i Valent

RESSENYA

Una industria salazonera catalana en Galicia

Origen. Apogeo y Ocaso

Autor: Arturo Romaní

Edita: Xunta de Galicia

Lloc d'edició: Santiago de Compostela

Pàgines: 276

Any: 1998

A finals de l'any passat, el Sr. Arturo Romaní va tenir l'amabilitat de fer arribar a l'Ajuntament de Blanes una publicació sobre la història empresarial de la seva família. Aquest fet va esdevenir una agradable sorpresa en comprovar que es tractava de l'estudi d'una família dedicada a la indústria dels salons a la Ría de Muros e Noia que, provinent de Blanes, s'hi havia instal·lat a principis del s. XIX.

Els Romaní van ser uns dels molts comerciants saladors catalans que es varen establir a les Ríes gallegues a finals del s. XVIII i principis del XIX i que foren la base de la posterior indústria conservera gallega.

Al llarg de la publicació l'autor ens va presentant els trets fonamentals que varen caracteritzar el col·lectiu: l'estacionalitat dels primers assentaments, una segona etapa amb assentaments fixos dedicats a l'extracció i l'elaboració del peix, la introducció de nous arts i mètodes empresarials que varen provocar enfrontaments amb els gremis marítims i la burgesia autòctona, les pràctiques endogàmiques de la comunitat, el fet de dotar-se d'una flota pròpia de distribució ...etc.

És en aquest marc general en el qual se situa la nissaga dels Romaní. El fundador va ser en Josep Romaní i Illas, un comerciant del barri de Sa Carbonera que es va establir a Esteiro (Ria de Muros) l'any 1806. Josep Romaní va començar com a apoderat i principal inversor d'una companyia formada per 8 blanencs i un ganxó. (Curiosament, un dels socis era el comerciant Joan Anton Vilar i Ribas del carrer Nou, del qual conservem documentació a l'Arxiu.)

Al cap de pocs anys, Josep Romaní va emprendre l'aventura en solitari i va crear una empresa molt pròspera que, després de la seva mort (1838), va comandar la seva esposa i posteriorment el fill gran. Tot i això, de les diverses branques de la família, la que assolirà major importància comercial serà la del fill mitjà, la d'en Fèlix Romaní i Cruz. A partir de 1851 l'empresa matriu anirà perdent pes i n'anirà guanyant la creada per aquest fill que arribarà a ser una de les més grans de Galícia.

Metodològicament, el llibre es basa en documentació privada de la família -l'autor és besnét de Fèlix Romaní- i en la recerca en diversos arxius gallegs. Això fa que la publicació estigui farcida d'interessants transcripcions documentals que transporten el lector a la mentalitat de l'època.

Pensem, doncs, que es tracta d'una obra interessant i ben escrita -l'autor és escriptor, articulista i investigador etnogràfic- que podreu trobar a l'Arxiu Municipal.

Antoni Reyes i Valent

